

Štátna ochrana prírody Slovenskej republiky, Banská Bystrica

PROGRAM STAROSTLIVOSTI
CHRÁNENÉ VTÁČIE ÚZEMIE VOLOVSKÉ VRCHY
2016 - 2045

November 2015

1. Základné údaje

1.1 Kód územia: SKCHVU036

1.2 Príslušnosť k európskej sústave chránených území: Natura 2000

1.3 Kategória a názov územia

Príslušnosť k európskej sústave chránených území:	Natura 2000
Kód územia:	SKCHVU036
Kategória:	Chránené vtáčie územie
Názov územia:	Volovské vrchy

1.4 Platný právny predpis: Vyhláška Ministerstva životného prostredia SR. č. 196/2010 Z.z. z 16.4.2010, ktorou sa vyhlasuje Chránené vtáčie územie Volovské vrchy, účinná od 15.5.2010.

1.5 Celková výmera územia a výmera podľa funkčných plôch

Celková rozloha CHVÚ Volovské vrchy stanovená vyhláškou je 121 421 ha. Spracovávaná výmera na základe vrstvy GIS ŠOPSR je 121 851,49 ha. Po zapracovaní CHVÚ do databáz C - registra katastra nehnuteľností (KN), na ktorom ŠOPSR pracuje, bude možné zosúladiť GIS vrstvu s parcelným stavom.

Tabuľka č.1: Výmera v členení podľa druhov pozemkov.

Kod pozemku	druh pozemku	výmera v ha	Zastúpenie v %
2	orná pôda	1473,66	1,21
5	záhrada	21,60	0,02
6	ovocný sad	10,97	0,01
7	TTP	13058,16	10,72
10	lesný pozemok	104990,34	86,16
11	vodná plocha	568,59	0,47
13	zastavaná plocha a nádvorie	644,05	0,53
14	ostatná plocha	1084,11	0,89
	Spolu	121851,49	100,00

Výmery sú spracované podľa stavu katastra nehnuteľností k 1.5.2015.

1.6. Súčasný stav predmetu ochrany

1.6.1. Prírodné pomery

Geografická poloha a vymedzenie územia

CHVÚ Volovské vrchy je najväčšie chránené vtáčie územie na Slovensku. Nachádza sa na východe Slovenska, prevažne v Košickom kraji, v severovýchodnej časti zasahuje okrajovo do Prešovského kraja. Väčšina územia patrí k strednému Spišu (okresy Spišská Nová Ves a Gelnica) a jeho juhozápadná časť patrí do gemerského regiónu (v rámci okresu Rožňava). Územie CHVÚ Volovské vrchy leží v 6 okresoch: Rožňava, Košice-okolie, Košice I, Spišská Nová Ves, Prešov, Gelnica. Podľa katastrálnej príslušnosti prináleží územie do katastrov 8 miest (Dobšiná, Rožňava, Košice, Medzev, Krompachy, Spišská Nová Ves, Spišské Vlachy, Gelnica) a 63 obcí.

Územie CHVÚ je dostupné cestnou sieťou. V strednej časti, údolím Hnilca pretína územie cesta II/546 Hnilčík – Margecany, ktorá ďalej na SV pokračuje na Prešov; na uvedenú cestu sa napája cesta II/547 ktorá spája Jaklovce a Košice v JV časti územia; severnej časti územia sa dotýka cesta II/536 Spišská Nová Ves – Margecany; južnú časť územia pretína cesta II/548 Smolník – Štós – Medzev – Jasov; cesta II/549 Smolník – Úhorná – Pača. Západnú časť územia pretína cesta II/533 Stratená – Mlynky – Novoveská Huta – Spišská Nová Ves. Z južnej strany vedie cesta II/50 len 3,3 km od južnej hranice územia CHVÚ, cesta II/68 prechádza 3,7 km východne od hranice územia a diaľnica D1 prechádza 4,2 km severovýchodne od hraníc CHVÚ. Železničná trať Košice – Žilina pretína územie CHVÚ v severnej časti v úseku Kysak – Margecany – Krompachy – Spišské Vlachy.

Klíma

Klimaticky patrí väčšina územia do chladnej oblasti (obyčajne nad 750–850 m n. m.) a len okrajové časti patria do mierne teplej oblasti. Priemerné januárové teploty v horských regiónoch CHVÚ Volovské vrchy sa pohybujú od 3,5 °C po -3,5 °C, júlové hodnoty od 15 °C do 17 °C. Priemerné ročné zrážky v horských regiónoch CHVÚ dosahujú až 1000 mm. V horských dolinách Volovských vrchov kolíše počet letných dní s maximálnou teplotou nad 25 °C od 15 do 30. Klimatické pomery územia determinuje značná vertikálna zonálnosť. Východná časť má miernejšie klimatické pomery. Jej väčšia časť patrí do mierne teplého pásma s priemernou ročnou teplotou 8,7 °C a priemernými ročnými zrážkami 758 mm (Košice). Prírodná snehová pokrývka v nižšie položených častiach územia (Krompachy a okolie) trvá 75–90 dní v roku, vo vyššie položených častiach 120 dní, v severných expozíciách miestami až 150 dní (Bolfík et al. 1990).

Geologické podmienky a formy reliéfu

Prevažná väčšina územia patrí ku geomorfologickému celku Volovské vrchy, ale severovýchodná časť územia patrí k celku Čierna hora. Na severe územie hraničí s Hornádskou kotlinou, v severozápadnej časti so Slovenským rajom, na juhozápade s Revúckou vrchovinou, na juhu so Slovenským krasom a na juhovýchode s Košickou kotlinou. Volovské vrchy sú rozsiahlym horským celkom vo východnej časti Slovenského rudohoria, patriace k Vnútorým Západným Karpatom. Pohorie sa člení na sedem podcelkov: Havranie vrchy, Knola, Zlatý stôl, Hnilecké vrchy, Pipitka, Kojšovská hoľa a Holička. Geologické zloženie je veľmi pestré. Na stavbe Volovských vrchov sa podieľajú horniny prvohôr a druhohôr. Prvohorné horniny budujú podstatnú časť ich priestoru a sú

zastúpené spravidla slabo metamorfovanými horninami ako sú fylity, prítomné sú aj pieskovce, kremence a kryštálické vápence. Hojne sú zastúpené magmatické horniny (kremité porfýry, diabázy, ich tufy a tufity). Druhohorné horniny vystupujú na severnom a severovýchodnom okraji pohoria a zastúpené sú vápencami a dolomitmi. Už spomínané územie Slovenského krasu, hraničiace s Volovskými vrchmi na juhu, výrazne ovplyvňuje južné časti Volovských vrchov v okolí Hačavy, Medzeva a Jelenieho vrchu, kde vystupujú vápence a dolomity a miestami sa tu prejavuje krasový reliéf. Ďalším krasovým územím, ktoré tiež ovplyvňuje geologickú stavbu Volovských vrchov v ich západnej časti, je Slovenský raj. Geomorfologicky patrí k Slovenskému rudohoriu, k provincii Spišsko-gemerský kras. Osobitý charakter majú aj Hnilecké vrchy na severe územia, kde sa zachovali široké ploché chrbty – krasové (Galmus) i nekrasové (Pálenica) planiny a miestami pestrý bralný reliéf. Čierna hora predstavuje východnú časť Slovenského rudohoria. Z geologického hľadiska patrí k jadrovým pohoriam. Vyznačuje sa pestrým geologickým zložením a zložitou tektonickou stavbou. Kryštálické jadro Čiernej hory pozostáva prevažne z biotitických tornalitov až granodioritov, pararúl a migmatitov. Mladšie prvohory (karbón a perm) sa vyskytujú vo forme čiernych bridlíc a zlepcov. Druhohorné horniny, tvoriace obal jadra, sú zastúpené súvrstvím vápencov a dolomitov. Na týchto horninách sa vyvinuli zaujímavé krasové fenomény. Napr. v okolí Vysokého vrchu (851 m n. m.) sa nachádza sústava jaskýň: Veľká sokoľská jaskyňa, Krížová jaskyňa a Previsová jaskyňa (Bolfík et al. 1990). Na skúmanom území sa nachádzajú výrazné skalné útvary, významné pre výskyt a hniezdenie niektorých vtáčích druhov – najmä v Galmuskom krasi na severe CHVÚ, v Ružínskom krasi a v okolí Malej a Veľkej Lodiny v údolí Hornádu, v Čiernej hore a ojedinele aj po celom území CHVÚ. Nachádza sa tu aj viac kameňolomov. Z hľadiska vtáctva sú významné kameňolomy pri obciach Družstevná pri Hornáde, Košice, Ťahanovce a Trebejov, ktoré boli vyňaté z územia CHVÚ. Z kameňolomov na území CHVÚ spomenieme napr. vápencový lom pri Olcnave.

Najvyšším bodom Volovských vrchov je Zlatý stôl (1322 m n. m.). Ďalšie výrazné vrcholy sú Skalisko (1293 m n. m.), Babiná (1278 m n. m.), Hoľa (1267 m n. m.), Veľká Knola (1266 m n. m.), Hekerová (1260 m n. m.), Tri chotáre (1255 m n. m.), Čertova hoľa (1246 m n. m.), Kojšovská hoľa (1246 m n. m.), Pipitka (1225 m n. m.), Volovec (1212 m n. m.), Osadník (1186 m n. m.), Kloptaň (1153 m n. m.) a Pálenica (1148 m n. m.), či najvyšší bod Hnileckých vrchov Bukovec (1121 m n. m.). Pohorie je pomerne husto porastené zmiešanými, ihličnatými a listnatými lesmi. V južných svahoch prevládajú dubové a bukovo-dubové porasty, miestami s prímесou briez, či jelší a v severných svahoch prevládajú bukové a jedľovo-bukové porasty a jedliny. V porastoch sa často vyskytuje aj smrek.

Je dôležité spomenúť aspoň okrajovo aj niektoré historické faktory vo vývoji územia, ktoré výrazne determinovali jeho využívanie a jeho celkový vývoj. Celý región tvoriaci dnes CHVÚ Volovské vrchy bol výrazne ovplyvňovaný v stredoveku banskou činnosťou, či už v gemerskej časti územia (kde je síce výrazne utlmená, ale prebieha dodnes), alebo v jeho spišskej časti či v okolí Košíc. Okrem baníctva sa tu rozvíjal obchod a hutnícky priemysel. O rozvoj baníctva sa zaslúžili najmä nemeckí prisťahovalci. O baníckej minulosti v území svedčí množstvo zaniknutých banských diel po celom pohorí, ako aj niekoľko dodnes funkčných prevádzok. Ťažil sa tu najmä magnezit, železo a ďalšie kovy. Košice patrili v 14. storočí k najvýznamnejším mestám Uhorska, čo ovplyvnilo čulý rozvoj obchodu, príliv obyvateľstva a ekonomický rast. Nárast mestského majetku sa prejavoval aj tým, že mesto často investovalo do svojich mestských lesov, ktoré patria dnes k najväčším v Európe

a siahajú od Košíc na západ až po Kojšov a na sever až ku Kysaku. Z veľkej časti sú súčasťou CHVÚ.

Volovské vrchy sú súčasťou Slovenského rudohoria, ktoré je najrozsiahlejším, aj keď dosť rôznorodým celkom Západných Karpát. Západné Karpaty tu majú stredohorský ráz. V nadmorských výškach od 600 do 1000 m tvoria vo Volovských vrchoch súvislú plochu nižšie hornatiny. Vyznačujú sa výrazne členitým reliéfom, kde sa striedajú hlboké doliny s horskými rázsochami. Výškové rozdiely spôsobujú, že sa tu vyskytujú značné teplotné rozdiely medzi dolinami a chrbtami. Spojovacím článkom medzi dolinami a chrbtami sú strmé, skalné stráne so sklonom nad 20°. Pôdy sú plytké, kamenisté. Cestná sieť je málo rozvinutá, komunikácie smerujú dolinami. Osady v nižšej hornatine sú ojedinelé, vyskytujú sa prevažne v predhorí, alebo v dolinách. Súvislé listnaté a ihličnaté lesy sa striedajú s enklávami horských lúk a s kyslými porastmi čučoriedok a brusníc. Vyššie hornatiny sa vyskytujú v nadmorských výškach nad 1000 m. Územie sa vyznačuje hlboko zarezaným reliéfom, so skalnými strmými stráňami (sklon 16–24°), úzkymi dolinami, kamenistými pôdami s rôznou expozičiou svahov (Bolfík et al. 1990).

Hydrologické pomery

Väčšia časť územia (okrem južnej a juhozápadnej časti) patrí do povodia Hornádu. Hornád preteká pozdĺž severnej hranice územia a medzi Kluknavou a Margecanmi vstupuje do CHVÚ, ktoré pretína a opúšťa pri Kysaku, odkiaľ tečie ďalej pozdĺž východnej hranice územia. Najväčším prítokom Hornádu na území CHVÚ je Hnilec, ktorý vstupuje do územia západne od obce Mlynky a vlieva sa do Hornádu pri Margecanoch. Najväčšie potoky v CHVÚ vlievajúce sa do Hornádu sú napr. Slovinský potok (s významným prítokom Poráčsky jarok, pretekajúcim cez Poráčsku dolinu), Bystrá, Veľký a Malý Ružinok, Sopotnica, Uhrinče a Čermeľský potok. Najvýznamnejšími prítokmi Hnilca, ktoré odvodňujú celú centrálnu časť územia, sú potoky Surovec, Tichá voda, Stará voda, Bystrý potok, Smolník s prítokom Smolnícky potok, Veľký Hutný potok, Zimná voda a Perlový potok. Iba juhozápadnú časť územia odvodňuje rieka Slaná, do ktorej ústia niektoré potoky tečúce záujmovým územím: Dobšinský potok, Súľovský potok, Betliarsky potok, Čučmiansky potok, Rožňavský potok a Čremošná (Bolfík et al. 1990). Južnú a juhovýchodnú časť CHVÚ odvodňujú rieky Bodva, ktorá tu aj pramení v doline zvanej Čierna Moldava, a aj potok Ida, prameniaci na konci dlhej doliny nad obcou Zlatá Idka.

Väčšie prirodzené vodné plochy sa v CHVÚ nenachádzajú, ale je tu niekoľko vodných nádrží, z ktorých najväčšou je vodná nádrž Ružín. Napájajú ju rieky Hornád a Hnilec, Opátsky potok a niekoľko menších potokov. Ďalej tesne pod VN Ružín sa nachádza vyrovnávací vodná nádrž Malá Lodina, pri obci Dedinky je VN Palcmanská Maša a na východnom okraji záujmového územia sa nachádzajú Vodné nádrže Bukovec I a Bukovec II.

Pôdy

Materské horniny Slovenského Rudohoria (žuly, granodiority, svory, porfyroidy) pôsobením exogénnych činiteľov vytvárajú piesočnaté až piesočnato-hlinité zvetraliny. V členitejších reliéfoch Slovenského Rudohoria pribúda skeletu. Podľa zrnitosti sa tu vyskytujú pôdy ľahké (piesočnaté a hlinito-piesočnaté) ktoré sú najmenej rozšírené, najvzostšírenejšie sú pôdy stredne ťažké (piesočnato-hlinité a hlinité a stredne rozšírené sú ťažké ílovito-hlinité, ílovité a ílové pôdy.

Podľa toho, v akých podmienkach pôdy vznikali, rozlišujeme v oblasti pôdy terestrické (suchozemské) – automorfné, pri ich vzniku sa neuplatňuje ani podzemná, ani povodňová voda. Ďalej rozlišujeme pôdy semiterestrické (polosuchozemské) – automorfné, vyvíjajúce sa pod vplyvom podzemných, prípadne povodňových vôd.

K terestrickým pôdam patrí surová pôda, ranker, rendzina, pararendzina a čiernozem. Rendziny sa vyskytujú v orografických celkoch od 250-800-1200 m n.m. Vyskytujú sa tu aj hnedé lesné pôdy, resp.ich subtypy hnedá pôdy typická, kyslá, podzolovaná, ilimerizovaná, slabo oglejená a oglejená. V kotlinách sa vyskytujú hnedozeme. Pod dubohrabinami až bučínami v najvlhkejších častiach kotlin sa nachádzajú ilimerizované pôdy. Na ľahších zvetralinách kyslých hornín predovšetkým vo Volovských vrchoch od Čučmy k Smolníku, v masíve Súľovej a Volovca sa nachádzajú podzoly. V údoliach riek sa vyskytujú aj surové nivné pôdy.

Flóra

Vo Volovských vrchoch je zastúpená oblasť západokarpatskej flóry (*Carpathicum occidentale*). Okrajové časti v južnej časti územia sú ovplyvňované aj fyto geografickou oblasťou panónskej flóry (*Pannonicum*), ktorá je zastúpená najmä v Slovenskom krase. Okrajové severné lokality teplomilných druhov sú vysoko na podhrebeňových južných svahoch. Hlavná klimatická čiara sa dotýka najvyšších hrebeňov Slovenského rudohoria, vrátane Volovských vrchov, od ktorej na sever sú v Západných Karpatoch prirodzene rozšírené ihličnaté lesy a na juh od nej listnaté lesy. Kyslé podložie Slovenského rudohoria v porovnaní s vápencami a dolomitmi blízkych krasových oblastí znamená aj zásadný rozdiel v rozšírení niektorých lesných hospodárskych drevín. V lesných porastoch Slovenského rudohoria sú oveľa zriedkavejšie borovica lesná (*Pinus sylvestris*), smrekovec opadavý (*Larix decidua*), vzácnou je mukyňa (*Sorbus aria*) a chýba tis obyčajný (*Taxus baccata*), s výnimkou izolovaných ojedinelých lokalít, napr. NPR Galmuská tisina. Vo veľkom množstve vo všetkých nadmorských výškach sa objavuje breza previsnutá (*Betula pendula*), najhojnejšie najmä na kremencoch, potom topoľ osikový (*Populus tremula*) a veľmi hojná je i jarabina vtáčia (*Sorbus aucuparia*). Prevládajú indiferentné druhy, schopné prispôbiť sa, druhy so širokou ekologickou amplitúdou a acidofilné druhy nad druhmi teplomilnými a vápnomilnými. Lepšie zastúpenie má jedľa biela (*Abies alba*) a väčšie rozlohy zaberajú smrečiny, chýba borovica horská (*Pinus mugo*). Borovica limbová je na Pipitke vysadenou drevinou. Vegetácia Galmusu je vďaka vápencovému podkladu odlišná od okolitej krajiny. Nájdeme tu množstvo vzácných druhov rastlín, z ktorých vynikajú európsky významné druhy črievičník papučkový (*Cypripedium calceolus*), poniklec slovenský (*Pulsatilla slavnica*) a poniklec prostredný (*Pulsatilla subslavnica*), zvonovec ľaliolistý (*Adenophora liliifolia*) a kosatec uhorský bezlistý (*Iris aphylla* subsp. *hungarica*). Poniklec slovenský rastie na vápencovo-dolomitickom podklade v podhorských i horských polohách. Oblubuje výslnné kamenisté stráne i pukliny skál (Bolfík et al.).

K významným botanickým maloplošným chráneným územiám v CHVÚ Volovské vrchy patrí napr. NPR Galmuská tisina. Najzachovalejší prales v celom Galmuse sa nachádza v závere Svätóčajskej doliny, v nadmorskej výške 550–750 m n. m. Galmuská tisina je známa rezervácia na ochranu tisa obyčajného zriadená v r. 1982 na výmere 55,96 ha, pričom jej časť zaberá prales (cca 26 ha). Rastie tu niekoľko desiatok jedincov, čo je najbohatší výskyt v celom pohorí. Strmé, hlboko zarezané údolie charakteru rokliny ukrýva divoký bralný vápencový reliéf. Prevládajú tu vápnomilné bukové lesy, ale väčšie plochy zaberajú aj lipovo-javorové sutinové lesy. Na priaznivejších stanovištiach a hlbších pôdach v prímesi možno nájsť aj bukové a jedľovo-bukové kvetnaté lesy. V drevinovom zložení sa uplatňuje buk

s jedľou, častý je javor horský. Tis sa tu vyskytuje roztrúsene, najmä v spodných vlhkejších častiach rokliny. Je vitálny, nachádzame ho vo všetkých vekových stupňoch a prebieha aj jeho prirodzená obnova. Významný je výskyt niektorých vzácných a chránených druhov rastlín, z ktorých si zaslúži pozornosť najmä jelení jazyk (*Phyllitis scolopendrium*). Porasty majú prirodzené drevinové zloženie a zväčša vynikajúco zachovanú štruktúru. V celkovom hodnotení ide o ovplyvnený prales, najzachovalejšie časti nájdeme v závere doliny. Ochrana lokality je zabezpečená zriadenou národnou prírodnou rezerváciou s 5. stupňom ochrany. Územie je zároveň súčasťou územia európskeho významu SKUEV 0287 Galmus.

NPR Červené skaly leží takisto v podcelku Galmus, v strednej časti Volovských vrchov. Rezerváciu tvoria najmä komplexy horských bukovo-jedľových lesov na hlavnom hrebeni v mozaike s horskými pasienkami a rašeliniskami. Predstavuje zachovaný pestrý komplex rôznych biotopov na karbonátoch s výskytom dealpínskych aj prealpínskych druhov (*Pulsatilla slavica*, *Primula auricula*, *Campanula carpatica*, *Cortusa matthioli*) a vzácných rašeliniskových druhov (*Oxycoccus palustris*).

Alúvium Hnilca pri Nálepke je významnou botanickou lokalitou nelesného charakteru. Z botanického hľadiska majú najväčší význam poloprírodné lúky prevažne mezofilného charakteru, brehové porasty lemujúce tok Hnilca a rašelinné a slatinné lúky, ktoré zaberajú podstatnú časť plochy. V lúčnych spoločenstvách sa vyskytujú viaceré ohrozené taxóny, napr. *Dactylorhiza fuchsii*, *D. majalis*, *Gladiolus imbricatus*, *Drosera rotundifolia*, *Menyanthes trifoliata*, *Pedicularis palustris* a *Comarum palustre*.

Zaujímavé je rašelinisko Poľana, ktoré sa nachádza vo Volovských vrchoch, južne od obce Henclová v Tichovodskej doline. Patrí k prechodným typom rašelinísk. Jedná sa o územie so zachovanými vzácnymi rastlinnými spoločenstvami, ktoré je obklopené lesnými porastmi. Budujú ho horniny gelnickej série a napája viaceré pramene na úpätí prilahlého svahu. Dominantným druhom je vachta trojlístá (*Menyanthes trifoliata*), ktorá spolu s bohatým kobercom rašeliníkov pokrýva v území rozsiahle plochy.

Výrazne tvarovaný vrch Roháčka leží v severnej časti CHVÚ, v severozápadnej časti pohoria Čierna hora a prechádza do Braniska a Šarišskej vrchoviny. Pokrývajú ho pestré lesné aj nelesné biotopy. Významné sú aj skalné biotopy na vápencoch. Je to veľmi cenná botanická lokalita vynikajúca pestrosťou biotopov. Stretávajú sa tu teplomilné prvky prenikajúce z juhu s horskými karpatskými prvkami. Na skalných biotopoch sú bohaté populácie vzácných druhov, napr. *Pulsatilla slavica*.

Botanicky významným územím v severovýchodnej časti CHVÚ je Stredné Pohornádie, ktoré je územím európskeho významu (ÚEV). Leží vo vápencovej centrálnej časti Čiernej hory a prilahlých častiach Volovských vrchov. Pokrývajú ho najmä lesné a miestami skalné biotopy. Zaujímavé je pestrou skladbou biotopov, najmä rôznych typov bukových lesov, v menšej miere aj trávových biotopov. Bohaté je zastúpenie vstavačovitých rastlín, napr. *Orchis coriophora*, *O. militaris*, *Cypripedium calceolus*, *Epipactis sp.*, *Limodorum abortivum* atď.

Maloplošné chránené územia v tejto časti CHVÚ s botanickým významom sú napr. NPR Vozárska, NPR Bokšov, NPR Sivec, PR Vysoký vrch a PP Kavečianska stráň.

Botanicky významným územím je aj celá východná časť CHVÚ Volovské vrchy. V prevažnej miere ho pokrývajú biotopy bukových lesov, v rámci ktorých sú najvýznamnejšie práve

samotné rozsiahle komplexy zachovaných bukových lesov. Vo vápencových častiach územia sa vyskytujú viaceré endemické taxóny, napr. *Campanula xylocarpa*, *Colymbada sadleriana*, *Dianthus praecox* subsp. *praecox*, *Pulsatilla patens*, *Sorbus scepusiensis* a *Taraxacum limosum*. K maloplošným chráneným územiam v spomínanej časti CHVÚ radíme PR Kloptaň (Galvánek et al. 2007).

Fauna

Stručný prehľad výskytu a charakteristiky živočíšstva vyberáme zo širšie zameranej publikácie Gemer – Malohont 1 Príroda (BOLFÍK et al. 1990).

Fauna - SYSTEMATICKÝ PREHĽAD ŽIVOČÍCHOV

BEZSTAVOVCE

Mollusca

Z ulitníkov predstavuje preglaciálny relikvium vyskytujúci sa v skúmanom území, najmä na rozhraní so Slovenským krasom druh *Helicigona rossmässleri*. Zo západokarpatských endemitov sa vo vlhkých lesoch vyskytuje ulitník *Bielzia coerulea*.

Annelida

V lesnej pôde žije množstvo druhov dážďoviek, v horských lesoch pod kôrou žije dážďovka podhorská (*Eisenia submontana*).

Crustacea

Z predľadových dŕb sa tu zachovali niektoré druhy krivákov (rody *Niphargus* a *Mesonicus*).

Acarina

Vyskytuje sa tu aj viac druhov kliešťov, ako napríklad *Ixodes ricinus*, ktorého samička sa živí krvou teplokrvných živočíchov.

Chelicerata

Typickými lesnými živočíchmi sú kosce. V našej skúmanej geografickej oblasti sa vyskytujú napríklad druhy *Nemastoma lugubre*, v lístí najmä vo vyšších polohách je hojný *Plathyburnus bucephalus*.

Collembola

Starobyľou skupinou hmyzu sú aj chvostoskoky *Collembola*, ich dnešné druhy sú podobné tým prvohorným. Zo starobyľých druhov chvostoskokov sa vyskytujú v oblasti napr. *Podura aquatica* a *Rhyniella praecursor*, na jar na topiacom sa snehu poskakujú tisícové kolónie chvostoskoka snežného (*Entomobrya nivalis*).

Orthoptera

Z korún košatých stromov sa ozýva cvrlikanie kobyľky zelenej (*Tettigonia viridissima*). Na rúbaniach žije koník červenokrídly (*Psophus stridulus*), na suchších, kamenistých miestach je hojný koník modrokrídly (*Oedipoda coerulescens*).

Heteroptera

Zo bzdôch je hojná v ihličnatých lesoch bzdocha dravá (*Trolius luridus*), ktorá napáda húsenice mníšok.

Auchenorrhyncha

Z cikád je nápadná penotvorka obyčajná (*Pfilaria spumarius*).

Aphidinea

Viaceré druhy vošiek sú pôvodcami medovnice. Patrí k nim napríklad medovnica kmeňová (*Stomaphis quercus*), m. jedľová (*Buchneria pectinatae*), m. smreková (*Cinaria laricis*), m. borovicová (*C. pini*) a ďalšie.

Coleoptera

Z chrobákov je západokarpatským endemitom *Duvalius microphthalmus* a *Nebria gyllenhalii*, obidva druhy sa vyskytujú aj v okolí Dobšinej. Preglaciálnym druhom je aj motýľ jasoň červenooký (*Parnassius apollo*), ktorý sa vyskytuje v okolí Rožňavy. Z chrobákov je imponantným zjavom teplých listnatých lesov, najmä v južnej časti nášho skúmaného územia sa vyskytujúci náš najväčší chrobák roháč veľký (*Lucanus cervus*). Jeho larvy sa štyri roky vyvíjajú v práchnivejúcom dreve. Vyskytuje sa tu aj menší príbuzný druh roháčik obyčajný (*Dorcus parallelipedus*). Lístím sa živia chrúst obyčajný (*Melolontha melolontha*) a chrúst pagaštanový (*M. hyppocastani*). Pre staré dubiny je charakteristický náš najväčší fúzač – fúzač obrovský (*Cerambyx cerdo*), v bukových lesoch sa vyskytuje fúzač alpský (*Rosalia alpina*). V ihličnatých lesoch sa vyskytuje fúzač *Rhagium inquisitor* a *Monochamus sartor*. V nižších polohách žije na jaseňoch pľuzgiernik lekársky (*Lytta vesicatoria*). K ďalším nápadným lesným druhom patria zlatone – vyskytuje sa tu zlatoň obyčajný (*Cetonia aurata*) a zlatoň červenkastý (*Potosia cuprea*). Obávaným škodcom smrekových monokultúr, ktorý sa v posledných rokoch dostal z pôvodných vysokohorských ihličnatých lesov aj na smrekové monokultúry vysádzané najmä v 19. storočí v nižších polohách, je lykožrút smrekový (*Ips typographus*).

Hymenoptera

Z mravcov sa v listnatých lesoch vyskytuje mravec bodavý (*Myrmica laevinodis*), mravec žltý (*Lasius flavus*) a mravec čierny (*L. niger*). Najtypickejším lesným mravcom je mravec lesný (*Formica rufa*). V starých stromoch vyhrýza drevo smolovo čierny mravec drevokaz (*Camponotus ligniperdus*), v odumierajúcich smrekoch zakladá svoje kolónie obrovský mravec (*C. herculeanus*). V zemi si zakladajú hniezda aj niektoré osy, ako napríklad osa obyčajná (*Vespa vulgaris*) a osa zemná (*V. germanica*). V našich lesoch je najbežnejší čmeľ skalný (*Bombus lapidarius*). Charakteristický pre ihličnaté horské lesy je náš najväčší lumok (*Rhyssa persuassoria*). Z blanokrídleho hmyzu sú pre vysokokmenné smrekové typické pílovky, ako pílovka veľká (*Sirex gigas*) a pílovka fialová (*Sirex juvencus*).

Diptera

Vo všetkých typoch lesov žije nápadná žltohnedá mucha s čierne škvrnitými krídlami *Panorpa communis*, v horských lesoch žije jej príbuzná *P. alpina*. Z dvojkrídlavcov sa v lesoch vyšších polôh vyskytuje muška (*Simulium latipes*). Dospelá nepríjemne štípe, larvy sa vyvíjajú v horských potokoch.

Lepidoptera

Z lesných škodcov z čeľade motýľov sa tu vyskytuje mniška sosnová (*Lymantria monacha*) a v listnatých lesoch sa vyskytuje príbuzný druh mniška veľkohlavá (*L. dispar*). Z jari sa medzi prvými motýľmi objavujú babôčky – babôčka admirálska (*Vanessa atalanta*) a babôčka zubatokrídla (*Polygonia c-album*). Samičky týchto druhov prezimujú v bûtľavých stromoch. Z očkáňovitých sa tu vyskytuje očkáň timotejkový (*Melanargia galathea*). Nápadnými motýľmi sú aj vretienky, z ktorých spomenieme vretienku materinodúškovú (*Zygaena purpuralis*) a vretienku ranostajovú (*Zygaena ephialtes*). Za súmraku lieta po kvetoch rúbanísk lišaj vrbkový (*Macroglossum steallatarum*), z nočných motýľov sú bohato zastúpené mory (*Noctuidae*).

STAVOVCE

Amphibia

Z mlokov sa v oblasti Volovských vrchov vyskytuje v lesnom prostredí salamandra škvrnitá (*Salamandra salamandra*). Z obojživelníkov sa tu ďalej vyskytuje skokan hnedý (*Rana temporaria*), ktorý vystupuje až do najvyšších zalesnených oblastí. V listnatých a zmiešaných lesoch sa vyskytuje aj rosnička zelená (*Hyla arborea*). Vzácny teplomilný druh skokan štíhly (*Rana dalmatina*) obýva prevažne okraje listnatých lesov, hlboko do hôr preniká aj ropucha obyčajná (*Bufo bufo*).

Reptilia

Z plazov sa vyskytuje v lesoch celého regiónu slepúch krehký (*Anguis fragilis*). Na okrajoch lesov a lesných rúbaniskách je hojná jašterica obyčajná (*Lacerta agilis*). Jašterica živorodá (*Zootoca vivipara*) sa vyskytuje obyčajne iba nad 800 m n. m., hojnejšia je len v najvyšších polohách. Obdobný charakter rozšírenia má aj vretenica obyčajná (*Vipera berus*). V našej skúmanej oblasti je veľmi zriedkavá užovka stromová (*Zamenis longissimus*), ktorá je teplomilným elementom. Do dnešných oblastí rozšírenia prenikla v teplejšom období postglaciálu.

Aves

Na území zahŕňajúcom samotné CHVÚ Volovské vrchy, vrátane celých orografických celkov Volovské vrchy a Čierna hora a ich predhorí a častí priľahlých sídiel na úpätií vrchov bol v rokoch 1852-2014 zistený výskyt 208 vtáčích druhov (Pačenovský, Danko et al. 2014). Z toho 124 je hniezdiacich, u 11 druhov sa hniezdenie iba predpokladá, ďalších 12 druhov hniezdilo v minulosti (*Perdix perdix*, *Cygnus olor*, *Milvus milvus*, *Milvus migrans*, *Circaetus gallicus*, *Falco cherrug*, *Vanellus vanellus*, *Merops apiaster*, *Upupa epops*, *Athene noctua*, *Acrocephalus arundinaceus*, *Monticola saxatilis*), 4 druhy pravdepodobne hniezdili v minulosti (*Hieraaetus pennatus*, *Tyto alba*, *Coracias garrulus*, *Lanius minor*). Počas migrácie a zimovania sa vyskytuje 51 druhov a 7 druhov má eratický charakter výskytu

(*Podiceps auritus*, *Aegypius monachus*, *Bubo scandiacus*, *Pastor roseus*, *Acanthis hornemanni*, *Linaria flavirostris*, *Plectrophenax nivalis*).

Vzhľadom k charakteru územia sa najpočetnejšie vyskytujú lesné druhy, ktoré tvoria približne 40% druhov z celkovej avifauny územia, vodné vtáky vzhľadom k obmedzenému zastúpeniu vodných biotopov tvoria iba necelých 20% avifauny, pričom väčšinou sa jedná len o migračné výskyty. Zvyšok avifauny územia tvoria druhy otvorených biotopov polí, lúk, pasienkov, krovinatých biotopov a synantropné druhy.

Mammalia

Z cicavcov sú zastúpené hmyzožravce – jež obyčajný (*Erinaceus europaeus*), ktorý obýva suché listnaté lesy. Viacerými druhmi je zastúpená čelad' piskorovitých. Krt obyčajný (*Talpa europaea*) miestami vystupuje až po najvyššie hrebene hôr. Z netopierov sa tu vyskytujú napríklad typické lesné druhy, ako netopier fúzatý (*Myotis mystacinus*), netopier stromový (*Nyctalus leisleri*), vyskytuje sa tu aj večernica tmavá (*Vespertilio murinus*) a večernica severská (*Eptesicus nilssoni*). Typickým zástupcom lesných druhov hlodavcov, vyskytujúci sa od nížin až po vysoké horské polohy, je veverica obyčajná (*Sciurus vulgaris*). Z plchov boli zistené plch hôrny (*Dryomys nitedula*), píšik lieskový (*Muscardinus avellanaius*) a plch obyčajný (*Glis glis*). Z drobných lesných hlodavcov sú charakteristickými druhmi napríklad hrdziak lesný (*Clethrionomys glareolus*), ryšavka žltohrdlá (*Apodemus flavicollis*). Z veľkých mäsožravcov sa vyskytuje medveď (*Ursus arctos*), vlk (*Canis lupus*) aj rys (*Lynx lynx*). Z ďalších mäsožravcov sa tu ďalej vyskytujú líška obyčajná (*Vulpes vulpes*), mačka divá (*Felis silvestris*), jazvec lesný (*Meles meles*), kuna lesná (*Martes martes*), aj kuna skalná (*Martes foina*). Z byľinožravcov sa vyskytujú v skúmanom území jeleň lesný (*Cervus elephus*), aj srnec lesný (*Capreolus capreolus*), z čelade sviňovitých je rozšíreným druhom, vystupujúcim až po hrebene hôr sviňa divá (*Sus scrofa*) (KRIŠTOFÍK & DANKO 2002).

Vymedzenie a opis biotopov druhov

CHVÚ Volovské vrchy je pestrým územím tvoreným mozaikou rozličných biotopov. Prevažujú tu však lesné biotopy, aj väčšina vtáčích druhov tvoriacich predmet ochrany územia obýva lesné biotopy. Istá skupina druhov preferuje najmä ihličnaté, prípadne zmiešané lesy s výskytom smreka a jedle (*Tetrao urogallus*, *Glaucidium passerinum*, *Aegolius funereus*, *Picoides tridactylus*, v rámci Volovských vrchov aj *Bonasa bonasia*), ďalšie druhy preferujú najmä listnaté lesy, predovšetkým bučiny (*Dendrocopos leucotos*, *Ficedula parva*, čiastočne aj *Dryocopus martius*, ak sa jedná o hniezdenie a *Strix uralensis*), *Dendrocopos medius* obýva najmä biotop dubín, *Ficedula albicollis* obýva najmä staršie listnaté lesy a niektoré dravce a bocian čierny (*Aquila chrysaetos*, *Clanga pomarina*, *Pernis apivorus*, *Ciconia nigra*) majú špecifické požiadavky na hniezdisko, spoločným menovateľom je však výskyt nerušených, starých lesných celkov, pričom druh porastu až tak nerozhoduje. Niektoré výberové druhy pre CHVÚ ďalej preferujú najmä okrajové časti lesných celkov, prípadne aj líniové drevinné spoločenstvá tvoriace napr. brehové porasty tokov (*Muscicapa striata*, *Jynx torquilla*, *Streptopelia turtur*), posledne dva menované druhy hniezdia niekedy aj mimo súvislých lesných porastov, v menších skupinách stromov v otvorenej krajine. Dva ďalšie výberové druhy pre CHVÚ Volovské vrchy hniezdia v nelesných biotopoch, v krovinatých porastoch otvorenej krajiny lúk a polí, prípadne rúbanísk (*Lanius collurio*, *Sylvia nisoria*). Ďalší druh síce loví často aj v lesných porastoch, ale na hniezdenie využíva obyčajne prirodzené skalné útvary, prípadne umelo vytvorené antropické biotopy, ako kameňolomy (*Bubo bubo*). Otvorené biotopy – lúky a polia využíva jeden výberový druh

(*Coturnix coturnix*). Ďalší výberový druh obýva brehy riek s dobre vyvinutým drevinným brehovým porastom (*Alcedo atthis*).

Ďalej sa budeme venovať opisu biotopov výberových druhov vtákov v CHVÚ Volovské vrchy s osobitným dôrazom na opis a bližšiu charakteristiku lesných biotopov.

Z lesných biotopov sú v južnej časti CHVÚ Volovské vrchy, najmä v ich južne exponovaných svahoch, rozšírené dubovo-hrabové lesy. Najtypickejším lesným typom v rámci tohto biotopu sú dubovo-hrabové lesy karpatské. Miestami sa vyskytujú aj presvetlené dubové lesy na bazických horninách (na malých plochách v Čiernej hore) a presvetlené dubové lesy na chudobných horninách (juhozápadná časť CHVÚ, ostrovčekovite južná časť a Čierna hora). V rámci prechodnej zóny medzi dubovými a bukovými lesmi sa v CHVÚ miestami vyskytujú aj dubovo-bukové lesy, ale k týmto biotopom môžeme priradiť aj najvlhšie typy v rámci horného okraja dubovo-hrabových lesov karpatských.

Výrazne sú zastúpené bukové a jedľovo-bukové lesy, v rámci nich najmä kvetnaté bučiny. Ich súvislý výskyt môžeme pozorovať v južnej, juhozápadnej a východnej časti CHVÚ, kde tvoria takmer celý lesný kryt Čiernej hory aj Holičky. Vyskytujú sa aj na južných svahoch masívov Pipitky a Zlatého stola, Kojšovskej hole, ostrovčekovite aj v Galmuskom krase. Miestami sú zastúpené aj ďalšie lesné biotopy s výskytom buka, determinované horninovým podkladom: kyslomilné bukové lesy a vápnomilné bukové lesy. Výskyt týchto lesných typov je pomerne hojný v Čiernej hore, Holičke, Galmuskom krase, všeobecne v južnej, východnej a juhozápadnej časti CHVÚ. Vápencové bučiny sa vyskytujú v CHVÚ na vápencových podkladoch (Čierna hora, Galmus). K vápnomilným bukovým lesom patrí aj PR Vysoký vrch v závere Čermeľskej doliny severne od Košíc.

Kyslomilné bučiny sú jedným z najrozšírenejších lesných typov v CHVÚ. Nachádzajú sa v oblasti Zlatého stola, Kojšovskej hole, Galmusu a Pálenice. Tieto bučiny boli čiastočne nahrádzané smrekom, v súčasnosti sú mnohé z týchto porastov napádané lykožrútom a rozsiahle časti sú momentálne odlesnené.

Z ďalších lesných typov uvádzame:

- reliktné boriny a smrekovcové boriny (vzácné výskyt v Galmuskom krase a v Čiernej hore, ostrovčekovite). Ide o o reliktné vápnomilné borovicové a smrekovcové lesy
- podmáčané jelšiny. V rámci tejto skupiny biotopov sa vo Volovských vrchoch vyskytujú jaseňovo-jelšové podhorské lužné lesy, brezové jelšiny a brezové jelšiny ochranného rázu. Vyskytujú sa v menšom rozsahu v juhozápadnej časti územia – v južných dolinách Volovských vrchov západne od Rožňavy, v doline Hnilca medzi Švedlárom a Mníškom nad Hnilcom.
- sutinové porasty – patria sem lipovo-javorové sutinové lesy (napr. PR Vysoký vrch), spoločenstvá *Tilio-Aceretum*, *Fraxineto-Aceretum*. V rámci týchto lesných typov sa miestami vyskytujú aj sutinové jaseniny s mesačnicou trvácou v podraсте (napr. Vysoký vrch v Čiernej hore v závere Čermeľskej doliny). Výskyt sutinových lesov vo vyšších polohách lesných celkov je ostrovčekovite rozšírený po celom území CHVÚ, s výnimkou najjužnejšej časti.
- jedľovo-dubové kotlinové lesy. Vzácný lesný typ, zasahuje okrajove z Hornádskej kotliny do severných svahov Galmusu, vyskytuje sa aj v blízkosti Košíc a v lesoch horného toku Bodvy. Jedná sa najmä o lesný typ dubovo-hrabové lesy lipové.
- živné jedľové bučiny – zrejme najhojnejší lesný typ, rozšírený v celej západnej, severozápadnej a strednej časti CHVÚ. Vyskytujú sa v 5. a 6. vegetačnom stupni.

- bukové a jedľovo-bukové kvetnaté lesy – z podtypov sa vyskytujú napr. *Fageto-Abietum*, *Abieto-Fagetum*, *Fageto-Aceretum*, živné jedľovo-bukové smrečiny a kyslé jedľovo-bukové smrečiny. Zvláštnou kategóriou sú kyslomilné bukové lesy.
- kyslomilné jedľovo-smrekové lesy. Vyskytujú sa najmä v západnej časti CHVÚ, vo vyšších nadmorských výškach, vo veľkom rozsahu, skôr ostrovčekovite.
- jedľové a jedľovo-smrekové lesy.
- podmáčané smrečiny a jedľové smrečiny – vyskytujú sa ostrovčekovite, v obmedzenom rozsahu v severozápadnej časti CHVÚ, v blízkosti rozhrania so Slovenským rajom. V rámci tejto skupiny biotopov rozlišujeme podmáčané jedľové a jedľovo smrekové lesy a podmáčané smrekové lesy.
- zakrpatené bučiny – pomerne zriedkavo sa vyskytujúci lesný typ. Ide o veľmi cenné lesné biotopy. Do tejto skupiny lesných biotopov zaraďujeme javorovo-bukové horské lesy. Výskyt: Zlatý stôl, južné svahy od hlavného hrebeňa, Kojšovská hoľa – južné svahy hlavného hrebeňa, ostrovčekovite aj v Hnileckých vrchoch a na Galmuse.

vysokohorské smrečiny sa v CHVÚ vyskytujú len okrajove, na malých plochách v najzápadnejšej časti v oblasti Knoly a Predného Muráňa. Zastupujú ich smrekové lesy čučoriedkové. (http://www.forestportal.sk/sitepages/lesne_hospodarstvo/info_o_lesoch/zakladne_informacie/lesne_spolocenstva).

Nelesná drevinová vegetácia

Nepravidelné a pozvoľné prechody porastov z lesa do otvorenej krajiny tvoria prirodzené zoskupenia krovín a mladých stromov pozdĺž lesných okrajov. Krovinové spoločenstvá sa viažu na poľné medze, pasienky, odlesnené svahy a svahové lúky. Sú to najmä porasty trnkových krovín (*Ligustro-Prunetum*), trnkových lieštin (*Pruno-Coryletum*) a teplomilných krovín (*Crataego-Prunetum*). Kroviny v otvorenej kultúrnej krajine, na poľných medziach, pozdĺž poľných ciest, na opustených neobrábaných miestach, na hraniciach lúk a pasienkov vznikli spontánne bez väčších rušivých abiotických a biotických vplyvov. Mimolesná zeleň na medziach, úvozoch starých ciest a v erózných ryhách je zastúpená hlavne javorom poľným (*Acer campestre*), brezou ovisnutou (*Betula pendula*), trnkou slivkovou (*Prunus spinosa*), ružou šíповou (*Rosa canina*), hlohom obyčajným (*Crataegus laevigata*) či zobom vtáčím (*Ligustrum vulgare*) a i. Majú biologické, socio-ekonomické a prírodno-kultúrne hodnoty a pôsobia ako krajinnoštruktúrne prvky. Nelesná drevinová vegetácia dotvára charakteristický malebný obraz krajiny, ale plní najmä nezastupiteľnú funkciu genofondovo významných lokalít (napr. fragmentov teplomilnej alebo mokradňovej vegetácie) a interakčných prvkov systému ekologickej stability, ktoré umožňujú prežívanie a rozmnožovanie sa mnohých nielen rastlinných, ale aj živočíšnych druhov (Bolfík et al. 1990).

Lúky a pasienky

Tvoria ich porasty bylín s prevahou tráv. Druhovou bohatosť lúčnych spoločenstiev ovplyvňuje hlavne prirodzená konkurencia druhov, selekcia, podmienky stanovišťa (pôda, reliéf, klíma) a antropogénne vplyvy (kosenie, pasenie).

Kvetnaté lúky boli v minulosti súčasťou krajiny na vidieku, dnes sú však na mnohých miestach upravené na intenzívne, druhovo chudobné kultúrne lúky. Mnoho lúk mimo obcí leží dnes úhorom alebo zarastá krovím a postupne sa mení aj ich druhové zloženie, ktoré sa

formovalo veľmi dlhé obdobie. Existencia kvetnatých lúk je aj v súčasnosti podmienená pravidelným kosením a pasením.

Pasienkársky využívané územie predstavuje priestor so skupinami voľnej krovitej a stromovej zelene. Na pasienkoch sú trávinné spoločenstvá s prevahou psinčeka tenučkého (*Agrostis tenuis*). Miestami sa ale aj tu prejavuje negatívny vplyv erózie a zošľapávania v dôsledku pasenia dobytkom. Opustené lúky a pasienky, ktoré postupne zarastajú, sa stávajú vhodným miestom na šírenie burinových druhov a poskytujú priestor na šírenie nepôvodných „invázných rastlín“ (Bolfík et al. 1990).

Rúbaniská

V lesných rúbaniskách nastáva spontánna sukcesia k bývalému lesu, kde po bylinnej vegetácii nastupujú po niekoľkých rokoch kroviny, ktoré vystupujú ako spojovací element medzi otvorenými spoločenstvami a mladinou. Výrubom lesov sa vytvárajú podmienky pre rozvoj svetlomilných spoločenstiev, v ktorých nájdeme bazu červenú, vrbu rakytu, jarabinu vtáčiu, bazu čiernu a topol osikový, prípadne iné druhy stromov z okolitého lesa. Toto štádium pretrváva niekoľko rokov. Bylinný podrast odpovedá okolitým lesným porastom. Často sa na vyrúbanej ploche expanzívne šíri smlz kroviskový (*Calamagrostis epigejos*) a sťažuje obnovu lesa.

Synantropná vegetácia

Synantropná vegetácia je tá, ktorej vznik a vývoj je závislý priamo od činnosti človeka. V povedomí ľudí je tento typ rastlinstva spojený s burinami a je vnímaný často negatívne. Podľa miesta výskytu a podľa činnosti človeka hovoríme o segetálnej vegetácii, ktorá rastie na poliach a o ruderalnej, ktorá rastie na rôznych antropogénnych stanovištiach v intravilánoch aj extravilánoch sídiel. Synantropnú vegetáciu reprezentuje napr. prhľava dvojdomá (*Urtica dioica*), palina obyčajná (*Artemisia vulgaris*), slez nebadaný (*Malva neglecta*), slez nizučký (*Malva pumilla*) a i.

V synantropnom prostredí žijú početné druhy vtákov vyskytujúce sa v CHVÚ Volovské vrchy, ale žiadne z výberových druhov. Z vtáčích druhov obývajúcich tento typ biotopu spomenieme napr. druhy *Dendrocopos syriacus*, *Phoenicurus ochruros*, *Ciconia ciconia*, *Hirundo rustica*, *Apus apus*, *Delichon urbicum*, *Passer domesticus*, *Passer montanus*.

Podhorské a horské vodné toky

Územím preteká viacero riek – Hornád v severnej a východnej časti územia, Hnilec v strednej časti územia a Bodva v južnej časti územia, ako aj väčší počet potokov. Väčšie prirodzené vodné plochy sa v CHVÚ nenachádzajú, ale je tu niekoľko vodných nádrží, z ktorých najväčšou je vodná nádrž Ružín, v juhovýchodnej časti územia sa nachádzajú vodné nádrže Bukovec I a Bukovec II. Z kritériových druhov hniezdi pri riekach *Alcedo atthis*, viaceré vodné vtáky využívajú vodné nádrže najmä počas migrácie.

Prostredie skál, sutín, kameňolomy

Skalné útvary sú rozšírené napr. v celom orografickom celku Čierna hora vo východnej časti CHVÚ vo forme vápencových skalných útvarov (napr. Ružínsky kras, PR Vysoký vrch a i.), ale vystupujú aj v severnej časti CHVÚ v oblasti Galmusu, v strednej časti CHVÚ v oblasti Jakloviec, Veľkého Folkmaru (Folkmarská skala), Kojšova (Turniská) a kameňolomy sa nachádzajú roztrúsené po celej ploche CHVÚ. Na toto prostredie skál a kameňolomov sa viaže jeden z výberových druhov – *Bubo bubo*, avšak výskyt výra nie je dokonale zmapovaný v rámci CHVÚ. Najmä v prirodzených skalných útvaroch územia je možné predpokladať ďalšie hniezdiská výrov a väčšina kameňolomov, v ktorých hniezdi výr bola vyňatá z CHVÚ, s výnimkou kameňolomu pri Olcave.

1.6.2. Stručný popis predmetu ochrany

Predmetom ochrany Chráneného vtáčieho územia Volovské vrchy je zachovanie biotopov druhov vtákov európskeho významu a zabezpečenie ich prežitia a rozmnožovania. Volovské vrchy sú jedným z piatich najvýznamnejších území na Slovensku pre hniezdenie druhov bocian čierny (*Ciconia nigra*), včelár lesný (*Pernis apivorus*), sova dlhochvostá (*Strix uralensis*), žlna sivá (*Picus canus*), tesár čierny (*Dryocopus martius*), muchárik malý (*Ficedula parva*), muchárik bieločrký (*Ficedula albicollis*). Pravidelne tu hniezdi viac ako 1 % národnej populácie druhov: výr skalný (*Bubo bubo*), orol skalný (*Aquila chrysaetos*), tetrov holniak (*Tetrao tetrix*), hlucháň hôrny (*Tetrao urogallus*), jariabok hôrny (*Bonasa bonasia*), prepelica poľná (*Coturnix coturnix*), rybárik riečny (*Alcedo atthis*), d'ateľ bieločrptý (*Dendrocopos leucotos*), d'ateľ prostredný (*Dendrocopos medius*), krutohlav hnedý (*Jynx torquilla*), penica jarabá (*Sylvia nisoria*), hrdlička poľná (*Streptopelia turtur*), muchár sivý (*Muscicapa striata*), orol krikľavý (*Aquila pomarina*), pôtik kapcavý (*Aegolius funereus*), kvičok vrabčí (*Glaucidium passerinum*), d'ubník trojprstý (*Picoides tridactylus*), strakoš obyčajný (*Lanius collurio*).

V čase vymedzovania sústavy CHVÚ na Slovensku bolo CHVÚ Volovské vrchy na Slovensku najvýznamnejším územím pre hniezdenie včelára lesného, d'atľa bieločrptého, muchárika malého, muchárika bieločrkého aj muchára sivého. V CHVÚ Volovské vrchy bola v tom čase zistená v rámci sústavy CHVÚ druhá najvyššia početnosť bociana čierneho, žlny sivej a tesára čierneho v rámci území, kde bol druh predmetom ochrany, tretia najvyššia početnosť v rámci národnej sústavy CHVÚ bola zistená vo Volovských vrchoch u sovy dlhochvostej a strakoša obyčajného a štvrtá najvyššia početnosť u orla krikľavého. Taktiež v čase vymedzovania sústavy CHVÚ bola v CHVÚ Volovské vrchy zistená 5. najvyššia početnosť pre hniezdenie orla skalného, kvička vrabčieho, d'ubníka trojprstého, d'atľa prostredného. CHVÚ Volovské vrchy tak patrí pre niektoré predmety ochrany medzi najvýznamnejšie chránené vtáčie územia na Slovensku.

1.6.3. Hodnotenie stavu predmetu ochrany, stanovenie priorít ochrany

Pri zhodnotení stavu predmetu ochrany sa vychádzalo z hodnotenia priaznivého stavu druhov, ktoré sú predmetmi ochrany v jednotlivých CHVÚ na základe dát z monitoringu z rokov 2010-2012. Pre potreby hodnotenia stavu druhu je potrebné zohľadniť nielen stav populácie, ale aj biotopov a ohrození, preto sa pri hodnotení kritériá populácie, biotopov a ohrození uvádzajú v programe starostlivosti v celom rozsahu. Pre zhodnotenie napĺňania programu starostlivosti bude potrebné merať zmeny stavu druhov tými istými kritériami ako bol hodnotený ich stav v roku 2010-2012. Len takéto meranie stavu zabezpečí porovnateľné vyhodnotenie stavu pri neskoršom hodnotení. Z tohto dôvodu je nižšie uvedená pre každý predmet ochrany celá tabuľka hodnotenia priaznivého stavu v kapitole 1.6.3.1.

Stručné, súhrnné, celkové zhodnotenie stavu predmetov ochrany je uvedené v kapitole 1.6.3.2. a stanovenie cieľových stavov druhov je uvedené v kapitole 1.6.3.3. a osobitných záujmov u dotknutých druhov v kapitole 1.6.3.4.

1.6.3.1. Súčasný stav druhu

1.6.3.1.1. Definovanie priaznivého stavu bociana čierneho (*Ciconia nigra*) v Chránenom vtáčom území Volovské vrchy

Rozšírenie, početnosť a charakteristika druhu v CHVÚ Volovské vrchy:

Bocian čierny preferuje v CHVÚ Volovské vrchy oblasti s nadmorskou výškou od 400 do 800 m, s ťažiskom výskytu v zapojených a neporušených lesných celkoch najmä bukových a zmiešaných lesov. V podcelku Hnilecké vrchy sa väčšina miestnej populácie bocianov čiernych nachádza v Poráčskej a Lacemberskej doline (5 párov) a 1 pár obsadil najsevernejší výbežok tohto podcelku v k.ú. Kolinovce. V podcelku Zlatý stôl evidujeme v súčasnosti 2 páry a v podcelku Pipitka 1 pár, pričom zotrvanie bocianov čiernych v týchto domovských okrskoch je v budúcnosti neisté kvôli rozsiahlemu odlesňovaniu. V podcelku Kojšovská hoľa v oblasti Petrovej doliny hniezdia 2 páry bocianov čiernych, 1 pár sa nachádza v k.ú. Poproč, v lokalite Počkej a na úbočiach Kobylej hory hniezdia ďalšie 2 páry. Na úbočiach Železného vrchu majú svoje hniezdne okrsky 2 páry a 1 pár sa nachádza vo východnom výbežku podcelku v oblasti Kamenného hrbu. V severnej časti tohto podcelku v k.ú. Kojšov hniezdi 1 pár a vo východnej časti v Črmeľskej doline 1 pár. V orografickom celku Čierna hora evidujeme hniezdenie 3 párov bocianov čiernych. V najsevernejšej časti CHVÚ Volovské vrchy, v orografickom celku Hornádska kotlina je zaznamenané hniezdenie 2 párov na úbočiach Medvedej hlavy a v lokalite Skalky.

Definovanie stavu druhu bocian čierny (*Ciconia nigra*)

Kritériá hodnotenia		PRIAZNIVÝ STAV		NEPRIAZNIVÝ STAV
		A – dobrý	B – priemerný	C – nepriaznivý
populácia	1.1. Veľkosť populácie	Nad 30 hniezdiacich párov v CHVÚ za obdobie 5 rokov	18 – 30 hniezdiacich párov v CHVÚ za obdobie 5 rokov	Menej ako 18 hniezdiacich párov v CHVÚ za obdobie 5 rokov
	1.2. Populačný trend	Početnosť v CHVÚ za 5 rokov narástla o viac ako 20 %	Početnosť je stabilná na úrovni fluktuácie so zmenami ± 20 % za obdobie 5 rokov	Početnosť klesá o viac ako 20 % za obdobie 5 rokov
	1.3. Veľkosť areálu	V rámci CHVÚ tvoria porasty listnatého a zmiešaného lesa viac ako 70 % veľkosti CHVÚ	V rámci CHVÚ tvoria porasty listnatého a zmiešaného lesa 42 - 70 % veľkosti CHVÚ	V rámci CHVÚ tvoria porasty listnatého a zmiešaného lesa menšej ako 42 % veľkosti CHVÚ
	1.4. Areálový trend	V priebehu 5 rokov sa v CHVÚ nezmenšuje plocha lesných porastov pod 70 %	V priebehu 5 rokov sa v CHVÚ plocha lesných porastov pohybuje medzi 42 – 69 %	V priebehu 5 rokov v CHVÚ dochádza k zmenšeniu plochy lesných porastov pod 42 %

	2.1. Hniezdny biotop	Porast listnatého alebo zmiešaného lesa, v lesnom poraste sa nachádzajú rozložené mohutné potenciálne hniezdne stromy v počte min. 6/10 ha porastu	Porast listnatého alebo zmiešaného lesa, v lesnom poraste sa nachádzajú rozložené mohutné potenciálne hniezdne stromy v počte min. 4 -5/10 ha porastu,	Diferencovaný porast listnatého alebo zmiešaného lesa, v lesnom poraste sa nachádzajú rozložené mohutné potenciálne hniezdne stromy v počte menej ako 4 /10 ha porastu
biotop	2.2. Potravný biotop a biotopy dôležité počas migrácie a translokácie	V území sa nachádzajú vodné toky, ktoré nie sú zregulované, mokrade so stálym prítokom, pravidelne obhospodarované vlhké lúky	V území sa nachádzajú vodné toky čiastočne zregulované, vlhké lúky a mokrade bez stálego prítoku, sezónne vysychajúce	Vodné toky sú zregulované, chýbajú vlhké lúky, mokrade sezónne vysychajúce
	3.1. Stupeň ohrozenia druhu (vyrušovanie)	V celom CHVÚ nedochádza k vyrušovaniu jedincov v hniezdnom období (15.3. – 31.8.) vplyvom pohybu osôb a mechanizmov vo vzdialenosti menšej ako 300 m od hniezda, hospodárenie v lese v okruhu (polomere) 300 m od hniezda neprebíha v hniezdnom období	V celom CHVÚ v hniezdnom období (15.3. – 31.8.) nedochádza k ťažbe v okruhu (polomere) 300 m od hniezda, ostatné lesnícke činnosti (hospodárenie) ale prebiehajú v okruhu (polomere) 150 – 300 m od hniezda aj v hniezdnom období	V celom CHVÚ prebieha v hniezdnom období (15.3. – 31.8.) hospodárenie v lese bez obmedzení aj v bezprostrednej blízkosti hniezda
	3.2. Stupeň ohrozenia hniezdného biotopu	V porastoch nad 80 r. veku sa uplatňuje pri hospodárení výberkový hospodársky spôsob, nedochádza k budovaniu lesných ciest a/alebo protipožiarnych ciest a/alebo zväžnic v hniezdnom biotope v období 5 rokov	V hniezdnom biotope v porastoch nad 80 r. veku sa uplatňuje pri hospodárení podrastový a výberkový hospodársky spôsob, dochádza k budovaniu lesných ciest a/alebo protipožiarnych ciest a/alebo zväžnic v mimohniezdnom období v období 5 rokov	Bez rozdielu na vek porastu sa pri hospodárení v lese uplatňujú akékoľvek hospodárske spôsoby, dochádza k budovaniu lesných ciest a/alebo protipožiarnych ciest a/alebo zväžnic v hniezdnom biotope počas celého kalendárneho roka v období 5 rokov

ohrozenia	3.3. Stupeň ohrozenia potravného a migračného biotopu	Nedochádza k regulácii vodných tokov, nedochádza k zastavaniu a/alebo odvodneniu mokradí a vlhkých lúk, vodné toky nie sú zregulované v období 5 rokov	Dochádza k čiastočnému zregulovaniu vodných tokov, nedochádza k zastavaniu mokradí a vlhkých lúk, dochádza k odvodneniu mokradí v období 5 rokov	Vodné toky sú zregulované, dochádza k zastavaniu a/alebo odvodneniu mokradí v období 5 rokov
------------------	---	--	--	--

Hodnotiaca tabuľka:

Kritérium		Stav*	Váha (0-3)	Dosiahnutá hodnota (Stav x váha)
P	veľkosť populácie	2	2	4
	populačná hustota	2	3	6
	populačný trend	2	3	6
	areálový trend	2	2	4
B	hniezdny biotop	2	3	6
	potravný, migračný a translokačný biotop	2	2	4
O	druh	1	3	3
	hniezdny biotop	2	3	6
	potravný biotop	2	3	6
	migračný biotop	2	1	2
Dosiahnutá hodnota spolu:				47
Maximálna možná hodnota (\sum váh \times 3):				78

*Bodová hodnota stavu: A = 3 body, B = 2 body, C = 1 bod

Celkové vyhodnotenie (percentuálny podiel dosiahnutej hodnoty z možnej hodnoty): 60 %

A	B	C
100 – 78 %	77 – 55 %	54 – 33 %
	X	

Komentár k vyhodnoteniu priaznivého stavu

Populácia druhu *Ciconia nigra* sa v súčasnosti v CHVÚ Volovské vrchy nachádza v priemernom priaznivom stave (B). V CHVÚ bolo počas mapovania v rokoch 2011 – 2012 celkovo lokalizovaných 23 hniezdiacich párov, ktoré mali svoje teritória rozložené v jednotlivých dolinách popri vodných tokoch, v ktorých dochádzalo k minimálnemu vyrušovaniu hniezdiacich vtákov a nedochádzalo k degradácii hniezdných a potravných biotopov. V CHVÚ Volovské vrchy by potenciálne mohlo zahniezdiť min. o 5 párov viac, nakoľko veľkosť tohto CHVÚ ako aj charakter potenciálne lesnatého územia s vodnými

tokmi, by to dovoľoval. V CHVÚ chýbajú obsadené teritória v jeho západnej a južnej časti kvôli strate hniezdných a potravných biotopov vplyvom intenzívnej lesohospodárskej činnosti, preto je celá populácia druhu charakterizovaná stavom 2. Nepriaznivé lesné hospodárenie v CHVÚ Volovské vrchy pre zachovanie priaznivého stavu biotopov a druhov sa odráža rovnako na vyrušovaní jedincov a párov v období rozmnožovania, degradácii potravných, hniezdných a migračných biotopov, preto je tento citlivý druh v CHVÚ Volovské vrchy charakterizovaný stavom 2.

1.6.3.1.2. Definovanie priaznivého stavu včelára lesného (*Pernis apivorus*) v Chránenom vtáčom území Volovské vrchy

Rozšírenie, početnosť a charakteristika druhu

Podľa výsledkov mapovania hniezdných lokalít v CHVÚ Volovské vrchy je včelár lesný v tomto území pomerne zriedkavým druhom dravca. V CHVÚ hniezdi 16 párov tohto druhu a na ďalších 9 lokalitách je tento druh potenciálnym hniezdičom. Včelár obsadzuje v CHVÚ najmä listnaté, menej často zmiešané lesy zväčša do nadmorskej výšky 800 m, v blízkosti ktorých, t.j. do 5 km od hniezda sa nachádzajú otvorené oblasti, lúky, pasienky, alebo lesné čistiny.

V orografickom podcelku Piptika boli lokalizované 2 teritória včelárov na úbočí Jelenieho vrchu a pri obci Štós a jedno potenciálne teritórium. V podcelku Kojšovská hoľa sa vyskytujú 4 potvrdené teritória, jedno potenciálne a dve teritória zostali neobsadené. V najjužnejšej časti podcelku Holička sa nachádza jedno teritórium v dubových lesoch. V podcelku Hnilecké vrchy sa dve teritória nachádzajú v jeho najsevernejšej časti pri obci Olcava a jedno teritórium v lokalite Zábučie. V tomto podcelku boli lokalizované ďalšie 4 potenciálne teritória druhu v jeho južnej časti a pri kóte Humence. V orografickom celku Čierna hora bolo zistených 6 teritórií včelárov vyskytujúcich sa v bukových, dubových a zmiešaných porastoch a 3 potenciálne teritória.

Definovanie stavu druhu včelár lesný (*Pernis apivorus*)

Kritériá hodnotenia		PRIAZNIVÝ STAV		NEPRIAZNIVÝ STAV
		A – dobrý	B – priemerný	C – nepriaznivý
populácia	1.1. Veľkosť populácie	Nad 35 hniezdiacich párov za obdobie 5 rokov	21 – 35 hniezdiacich párov za obdobie 5 rokov	Menej ako 21 hniezdiacich párov za obdobie 5 rokov
	1.2. Lokálna populačná hustota	Lokálna populačná hustota je > 12,5 párov /100 km ² dobrých hniezdných biotopov za obdobie 5 rokov	Lokálna populačná hustota je 7,5 - 12,5 párov /100 km ² priemerných hniezdných biotopov za obdobie 5 rokov	Lokálna populačná hustota je < 7,5 párov /100 km ² nepriaznivých hniezdných biotopov za obdobie 5 rokov
	1.3. Populačný trend	Početnosť je progresívna, v CHVÚ zahniezdi o viac ako 20 % nových párov v období 5 rokov	Početnosť je stabilná na úrovni fluktuácie so zmenami ± 20 % za obdobie 5 rokov	Početnosť klesá o viac ako 20 % párov v období 5 rokov

	1.4.1. Veľkosť areálu	V rámci CHVÚ mimo zastavaných území obcí sa nachádzajú diferencované listnaté a zmiešané lesy na ploche min. 70 % veľkosti CHVÚ, z lesných porastov predstavujú lesy veku nad 70 r. viac ako 50 %, v CHVÚ sa roztrúsene pri lesných porastoch na celkovej ploche 25 – 30 % nachádzajú obhospodarované nelesné plochy s minimom ornej pôdy (do 5 %)	V rámci CHVÚ mimo zastavaných území obcí sa nachádzajú zapojené listnaté a zmiešané lesy na ploche 42 - 70 % veľkosti CHVÚ, z lesných porastov predstavujú lesy veku nad 70 r. 36 - 50 %, v CHVÚ sa roztrúsene pri lesných porastoch na celkovej ploche 15 - 25 % nachádzajú extenzívne obhospodarované nelesné plochy s podielom ornej pôdy do 9 %	V rámci CHVÚ mimo zastavaných území obcí sa nachádzajú zapojené listnaté a zmiešané lesy na ploche menšej ako 42 % veľkosti CHVÚ, z lesných porastov predstavujú lesy veku nad 70 r. menej ako 36 %, v CHVÚ sa roztrúsene pri lesných porastoch na celkovej ploche menšej ako 15 % nachádzajú extenzívne obhospodarované nelesné plochy s podielom ornej pôdy nad 9 %
	1.4.2. Areálový trend	V priebehu 5 rokov sa celková plocha diferencovaných listnatých a zmiešaných lesov v CHVÚ nezmenšuje pod 70 % veľkosti CHVÚ, podiel nelesných plôch sa nemení oproti optimu (25 - 30 %), podiel ornej pôdy sa nezvyšuje nad 5 % alebo klesá	V priebehu 5 rokov nevznikajú v rámci CHVÚ mimo zastavaných území obcí zapojené listnaté a zmiešané lesy na ploche väčšej ako 50 % výmery lesov, podiel extenzívne obhospodarovovaných nelesných plôch v CHVÚ neklesá pod 15 %, podiel ornej pôdy sa nezvyšuje nad 9 %	V priebehu 5 rokov vznikajú v rámci CHVÚ mimo zastavaných území obcí zapojené listnaté a zmiešané lesy na ploche väčšej ako 50 % výmery lesov, podiel extenzívne obhospodarovovaných nelesných plôch v CHVÚ klesá pod 15 %, podiel ornej pôdy sa zvyšuje nad 9 %
biotop	2.1. Hniezdny biotop	Diferencované listnaté a zmiešané lesy o ploche väčšej ako 100 ha/teritórium, ktorých súčasťou sú lesy veku nad 70 r. na ploche väčšej ako 50 % hniezdného biotopu	Listnaté a zmiešané lesy o ploche väčšej ako 100 ha/teritórium, z ktorých zapojený porast tvorí plochu do 50 % biotopu a v ktorých lesy nad 70 r. veku predstavujú 36 – 50 % hniezdného biotopu	Listnaté a zmiešané lesy o ploche väčšej ako 100 ha/teritórium, z ktorých zapojený porast tvorí plochu väčšiu ako 50 % biotopu a v ktorých lesy nad 70 r. veku predstavujú menej ako 36 % hniezdného biotopu
	2.2. Potravný a migračný biotop	Obhospodarované nelesné plochy na ploche 25 – 30 % plochy CHVÚ, s minimom ornej pôdy (do 5 %)	Extenzívne obhospodarované nelesné plochy na ploche 15 – 25 % plochy CHVÚ, s podielom ornej pôdy do 9 %	Extenzívne obhospodarované nelesné plochy na ploche menšej ako 15 % plochy CHVÚ, s podielom ornej pôdy nad 9 %

ohrozenia	3.1. Vyrušovanie na hniezdiskách	V celom CHVÚ nedochádza k vyrušovaniu jedincov v hniezdnom období (1.5. – 31.8.) vplyvom pohybu osôb a mechanizmov vo vzdialenosti menšej ako 300 m od hniezda, hospodárenie v lese v okruhu (polomere) 300 m od hniezda neprebíha v hniezdnom období	V celom CHVÚ v hniezdnom období (1.5. – 31.8.) nedochádza k ťažbe v okruhu (polomere) 300 m od hniezda, ostatné lesnícke činnosti (hospodárenie) ale prebiehajú v okruhu (polomere) 150 – 300 m od hniezda aj v hniezdnom období	V celom CHVÚ prebieha v hniezdnom období (1.5. – 31.8.) hospodárenie v lese bez obmedzení aj v bezprostrednej blízkosti hniezda
	3.2. Stupeň ohrozenia hniezdísk	V hospodárskych lesoch (listnatých a zmiešaných) je uplatňovaný výberkový hospodársky spôsob aj v porastoch nad 70 r. veku, holorubný a podrastový hospodársky spôsob sa neuplatňuje	V hospodárskych lesoch (listnatých a zmiešaných) je uplatňovaný výberkový alebo podrastový hospodársky spôsob holorubný hospodársky spôsob sa uplatňuje len na kalamitných plochách	V hospodárskych lesoch (listnatých a zmiešaných) je uplatňovaný akýkoľvek hospodársky spôsob
	3.3. Stupeň ohrozenia lovisk a migračného biotopu	Nedochádza k zalesňovaniu nelesných biotopov, pasienky sú pravidelne prepásané hospodárskymi zvieratami v optimálnom zaťažení VDJ/ha konkrétneho typu biotopu, podiel ornej pôdy sa nezvyšuje nad 5 %	Dochádza k čiastočnému (do 30 % pôvodnej plochy) zalesňovaniu nelesných plôch, na pasienkoch sa pasie do 30 % menej hospodárskych zvierat ako je optimálne zaťaženie pôdy VDJ/ha konkrétneho typu biotopu, dochádza k rozorávaniu trvalých trávnych porastov a ich strate do 30 % v CHVÚ	Dochádza k zalesňovaniu nelesných plôch nad 30 % ich pôvodnej plochy, na pasienkoch sa pasie výrazne menej (min. o 30 % menej) hospodárskych zvierat ako je optimálne zaťaženie pôdy VDJ/ha konkrétneho typu biotopu, dochádza k rozorávaniu trvalých trávnych porastov a ich strate v miere väčšej ako 30 % v CHVÚ

Hodnotiacia tabuľka:

	Kritérium	Stav*	Váha (0-3)	Dosiahnutá hodnota (Stav x váha)
P	veľkosť populácie	2	3	6
	lokálna populačná hustota	2	3	6
	populačný trend	2	3	6
	veľkosť areálu	2	2	4

	areálový trend	2	2	4
B	hniezdny biotop	3	2	6
	potravný a migračný biotop	2	2	4
O	vyrušovanie na hniezdiskách	1	2	2
	stupeň ohrozenia hniezdísk	1	2	2
	stupeň ohrozenia lovísk a migračného biotopu	2	2	4
Dosiahnutá hodnota spolu:				44
Maximálna možná hodnota (\sum váh \times 3):				69

*Bodová hodnota stavu: A = 3 body, B = 2 body, C = 1 bod

Celkové vyhodnotenie (percentuálny podiel dosiahnutej hodnoty z možnej hodnoty): 64 %

A	B	C
100–78 %	77–55 %	54–33 %
	X	

Komentár k vyhodnoteniu priaznivého stavu

Populácia druhu *Pernis apivorus* sa v súčasnosti v CHVÚ Volovské vrchy nachádza v priemernom priaznivom stave (B). Populačná hustota tohto druhu v súčasnosti nedosahuje maximálnu možnú hustotu; s ohľadom na veľkosť územia a potenciálne vhodné hniezdne biotopy pre tento druh, by mohlo v predmetnom CHVÚ zahniezdiť rádovo o niekoľko párov až desiatok párov viac oproti súčasnosti. Tento jav je spôsobený najmä stratou hniezdných biotopov v západnej, juhozápadnej a severnej časti CHVÚ kvôli veľkoplošnému odlesneniu krajiny a intenzívnym hospodárením v lesoch, v dôsledku ktorého dochádza k vyrušovaniu jedincov na hniezdiskách a dokonca k strate hniezdísk. V prípade, že dôjde k rozumnému obhospodarovaniu lesa, vytvoreniu nových hniezdných a potravných biotopov, je možné, aby sa populácia tohto druhu v CHVÚ zvýšila, a tým bol progresívny aj populačný trend a areálový trend a rovnako by sa mohol dostať do priaznivého stavu potravný aj hniezdny biotop.

1.6.3.1.3. *Definovanie priaznivého stavu sovy dlhochvostej (Strix uralensis) v Chránenom vtáčom území Volovské vrchy*

Základná charakteristika druhu

Početnosť populácie v CHVÚ Volovské vrchy: súčasný odhad početnosti v CHVÚ je 130 - 190 párov. Sova dlhochvostá je rozšírená po celom území LPF v rámci CHVÚ. Rozšírenie nie je rovnomerné. Najsúvislejšie je rozšírenie a denzity sú najvyššie v starých listnatých lesoch s prevahou bukov, v nižších polohách aj dubov. Nachádzajú sa predovšetkým na svahoch a v dolinách južne od hlavného hrebeňa Volovských vrchov v podcelkoch Kojšovská hoľa a Pipitka, ďalej vo východnej a severovýchodnej časti CHVÚ v orografickom celku Čierna hora, aj v severnej časti CHVÚ v Galmuskom krase. Denzity sú o niečo nižšie

v jedľovo-bukových porastoch a najnižšie sú v porastoch s prevahou smreka v západnej časti CHVÚ. V ihličnatých lesoch je druh nehojný až zriedkavý. Odhad početnosti za posledných 5 rokov 2008-2013 je vyšší, ako bol odhad početnosti na tomto území pri vyhlasovaní CHVÚ (120 párov). K tomu prispeli údaje mapovania v rokoch 2010 - 2012 z masívu Kojšovskej hole, ale aj z orografického celku Čierna hora, z Galmusu, masívu Zlatého Stola a Pipitky, ktoré doplnili predchádzajúce poznatky o rozšírení, čiastočne aj o denzitách druhu v CHVÚ. Výrazné odlesnenie, ku ktorému dochádza v dôsledku lykožrútových kalamít po roku 2000 v centrálnej a západnej časti CHVÚ, zhoršuje aj stav hniezdneho biotopu sovy dlhochvostej, v prípade ak sa dotýka starších porastov.

Hlavné biotopy výskytu: v CHVÚ Volovské vrchy obýva ihličnaté a zmiešané lesy od 400 až po 1200 m n.m. Druh je rozšírený súvisle na väčšine CHVÚ Volovské vrchy v starších listnatých, zmiešaných a ihličnatých a lesoch s výskytom buka a duba nad 60 rokov. Tiež v starších jedľovo-bukových porastoch. V prevažne ihličnatých porastoch s prevahou smreka je zriedkavý.

Definovanie stavu: *Strix uralensis*

Kritériá hodnotenia		PRIAZNIVÝ STAV		NEPRIAZNIVÝ STAV
		A	B	C
		dobrý	priemerný	nepriaznivý
populácia	1.1. Veľkosť populácie	v rámci CHVÚ nad 190 obsadených hniezdných okrskov	V rámci CHVÚ 130-190 obsadených hniezdných okrskov	v rámci CHVÚ pod 130 obsadených hniezdných okrskov
	1.2. Populačný trend	Populácia v CHVÚ za posledných 5 rokov stúpala o viac ako 20 %	Populácia v CHVÚ je za posledných 5 rokov stabilná alebo mierne kolíše (+20 %)	Populácia v CHVÚ za posledných 5 rokov poklesla o vyše 20 %
	1.3. Areálový trend	areál druhu je totožný s rozšírením vhodného hniezdného biotopu v CHVÚ	areál je totožný s rozšírením vhodného hniezdného biotopu, ktorý sa mierne znižuje, do 10%	areál totožný s vhodným hniezdným biotopom sa znižuje o viac ako 10 %
biotop	2.1. Hniezdny biotop	lesy vo veku nad 60 rokov vhodného druhového zloženia (buk, dub, jedľa, smrek) a na viac ako 70% plochy CHVÚ	lesy vo veku nad 60 rokov vhodného druhového zloženia (buk, dub, jedľa, smrek) a veku na 50 - 70% plochy CHVÚ	lesy vo veku nad 60 rokov vhodného druhového zloženia (buk, dub, jedľa, smrek) a veku na menej ako 50% plochy CHVÚ

	2.2. Potravný biotop a biotopy dôležité počas zimovania	lesy vo veku nad 60 rokov vhodnej druhového zloženia (buk, dub, jedľa, smrek) a na viac ako 70% plochy CHVÚ s výskytom otvorených plôch, ako rúbane, lesné lúky a porasty vo veku 0-10 rokov	lesy vo veku nad 60 rokov vhodnej druhového zloženia (buk, dub, jedľa, smrek) a veku na 50 - 70% plochy CHVÚ, v okolí rozsiahle rúbane, lesné lúky a porasty vo veku 0-10 rokov	lesy vo veku nad 60 rokov vhodnej druhového zloženia (buk, dub, jedľa, smrek) a veku na menej ako 50% plochy CHVÚ, v okolí rozsiahle rúbane, lesné lúky, porasty vo veku 0-10 rokov, kalamitiská
ohrozenia	3.1. Stupeň ohrozenia druhu (prenasledovanie, vyrušovanie)	Menej ako 20 % lesných porastov nad 60 rokov podlieha stresovým faktorom ako je napr. lesná ťažba v hniezdnom období	20-50 % lesných porastov nad 60 r. podlieha stresovým faktorom ako je napr. lesná ťažba v hniezdnom období	Viac ako 50 % lesných porastov nad 60 r. podlieha stresovým faktorom ako je napr. ťažba v hniezdnom období
	3.2. Stupeň ohrozenia hniezdného biotopu a biotopu počas zimovania	lesy vo veku nad 60 rokov vhodného druhového zloženia (buk, dub, jedľa, smrek) a na viac ako 70% plochy CHVÚ	lesy vo veku nad 60 rokov vhodného druhového zloženia (buk, dub, jedľa, smrek) a veku na 50 - 70% plochy CHVÚ	lesy vo veku nad 60 rokov vhodného druhového zloženia (buk, dub, jedľa, smrek) a veku na menej ako 50% plochy CHVÚ

	Kritérium	Stav*	Váha (0-3)	Dosiahnutá hodnota (Stav x váha)
P	veľkosť populácie	2	3	6
	populačný trend	2	3	6
	areálový trend	2	3	6
B	hniezdný biotop	2	3	6
	potravný biotop/biotopy zimovania	2	3	6
O	ohrozenie druhu	2	3	6
	hniezdného biotopu/ zimujúceho	2	3	6

Dosiahnutá hodnota spolu:	42
Maximálna možná hodnota (\sum váh \times 3):	63

*Bodová hodnota stavu: A = 3 body, B = 2 body, C = 1 bod

Celkové vyhodnotenie (percentuálny podiel dosiahnutej hodnoty z možnej hodnoty):

A	B	C
100–78 %	77–55 %	54–33 %
	67%	

Komentár: Stav populácie je priemerný. Všetky kritériá sú ohodnotené v kategórii B. To znamená, že početnosť druhu je pomerne vysoká, aj stav hniezdneho biotopu a biotopu zimujúcich jedincov je pomerne dobrý, vhodné hniezdne biotopy sa nachádzajú na území 50–70 % rozlohy CHVÚ. Stav sa mierne zhoršil po roku 2000 najmä v dôsledku veľkoplošného odlesňovania smrekových porastov v dôsledku výskytu lykožrútových kalamít, avšak ťažisko výskytu sovy dlhochvostej v tomto CHVÚ sa nachádza mimo výskytu smrekových porastov, preto sa toto odlesnenie dotýka druhu skôr len okrajovo. Stav biotopov v starších listnatých zmiešaných, jedľovo-bukových porastoch nad 60 rokov je i naďalej pomerne dobrý, aj rozsah vhodných hniezdných biotopov je stále dostatočný, hoci v časti lesných porastov prebieha ťažba aj v priebehu hniezdneho obdobia.

1.6.3.1.4. Definovanie priaznivého stavu žlny sivej (*Picus canus*) v Chránenom vtáčom území Volovské vrchy

Rozšírenie, početnosť a charakteristika druhu

Žlna sivá v CHVÚ Volovské vrchy osídľuje listnaté a zmiešané porasty, s ťažiskom výskytu v bukových a zmiešaných bukových lesoch. Vyhýba sa smrekovým porastom v najvyššie položených častiach CHVÚ. V CHVÚ bolo zaznamenaných 43 teritórií druhu najmä v orografických podcelkoch Zlatý stôl, Kojšovská hoľa a orografickom celku Čierna hora. Vzhľadom na distribúciu druhu vo vymenovaných častiach CHVÚ a existenciu podobného charakteru krajiny v jeho ostatných častiach je možno predpokladať, že obdobne žlna sivá osídľuje aj orografické podcelky Pipitka, Hnilecké vrchy, Holička a orografický celok Hornádska kotlina.

V orografickom podcelku Zlatý stôl je druh rozšírený rovnomerne v okolí Stromiša, Súlovej, Vtáčieho vrchu, v okolí Starej vody a Henclovej. Celkovo bolo v tomto podcelku zaznamenaných 19 teritórií druhu. V podcelku Kojšovská hoľa sa v bukových a zmiešaných bukových porastoch v širšom okolí Kojšovskej hole a kóty Kloptaň vyskytuje päť teritórií, dve teritória druhu sú lokalizované v najjužnejšej časti podcelku medzi obcami Medzev a Poproč, kde sa vyskytujú okrem bukových aj dubovo-hrabové a zmiešané dubové lesy, ďalšie dve

teritória sa vyskytujú v údolí potoka Humel a tri v lokalite Panského lesa. V orografickom celku Čierna hora je lokalizovaných 7 teritórií druhu. V okolí kóty Pipitka v podcelku Pipitka sú lokalizované 3 teritória druhu a 1 teritórium v podcelku Hnilecké vrchy.

Definovanie priaznivého stavu druhu žlny sivej (*Picus canus*):

Kritériá hodnotenia		PRIAZNIVÝ STAV		NEPRIAZNIVÝ STAV
		A – dobrý	B – priemerný	C – nepriaznivý
populácia	1.1. Populačná hustota	Populačná hustota > 5,8 párov /100 km ² v CHVÚ za obdobie 5 rokov	Populačná hustota 3,5 – 5,8 párov /100km ² v CHVÚ za obdobie 5 rokov	Populačná hustota < 3,5 párov/100km ² v CHVÚ za obdobie 5 rokov
	1.2. Populačný trend	Početnosť je progresívna, v CHVÚ zahniezdi o viac ako 20 % nových párov v období 5 rokov	Početnosť je stabilná na úrovni fluktuácie so zmenami ±20 %.	Početnosť klesá o viac ako 20 % párov v období 5 rokov
	1.3. Veľkosť areálu	V rámci CHVÚ mimo zastavaných území obcí sa nachádzajú nesúvislé, diferencované listnaté a zmiešané lesy na ploche min. 60 % veľkosti CHVÚ, z lesných porastov predstavujú lesy veku nad 80 r. 20 %	V rámci CHVÚ mimo zastavaných území obcí sa nachádzajú nesúvislé, diferencované listnaté a zmiešané lesy na ploche 36 - 60 % veľkosti CHVÚ, z lesných porastov predstavujú lesy veku nad 80 r. 12 - 19 %	V rámci CHVÚ mimo zastavaných území obcí sa nachádzajú nesúvislé, diferencované listnaté a zmiešané lesy na ploche menšej ako 36 % veľkosti CHVÚ, z lesných porastov predstavujú lesy veku nad 80 r. menej ako 12 %
	1.4. Kvalitatívna charakteristika areálu	Objem odumierajúcich a/alebo mŕtvych stromov, ležiacej tenčiny a ležiacej hrubiny v lesných porastov predstavuje 25 m ³ /ha, v CHVÚ sa nachádzajú obhospodarované nelesné plochy roztrúsene pri lesných porastoch na celkovej ploche 30 - 40 %	Objem odumierajúcich a/alebo mŕtvych stromov, ležiacej tenčiny a ležiacej hrubiny v lesných porastov predstavuje 15 -24 m ³ /ha, v CHVÚ sa nachádzajú obhospodarované nelesné plochy roztrúsene pri lesných porastoch na celkovej ploche 20 - 29 %	Objem odumierajúcich a/alebo mŕtvych stromov, ležiacej tenčiny a ležiacej hrubiny v lesných porastov predstavuje menej ako 15 m ³ /ha, v CHVÚ sa nachádzajú obhospodarované nelesné plochy roztrúsene pri lesných porastoch na celkovej ploche menšej ako 20 %

	1.5. Areálový trend	V priebehu 5 rokov sa celková plocha listnatých a zmiešaných lesov v CHVÚ nezmenšuje pod 60 % veľkosti CHVÚ, resp. stúpa, podiel porastov vo veku nad 80 r. v CHVÚ (20 % z rozlohy lesných porastov) má rastúci trend min. o 3 %	V priebehu 5 rokov sa celková plocha listnatých a zmiešaných lesov v CHVÚ nezmenšuje pod 36 % veľkosti CHVÚ, podiel porastov vo veku nad 80 r. v CHVÚ neklesá pod 12 %	V priebehu 5 rokov sa celková plocha listnatých a zmiešaných lesov v CHVÚ zmenší pod 36 % veľkosti CHVÚ, podiel porastov vo veku nad 80 r. v CHVÚ klesne pod 12 %
	1.6. Trend kvality areálu	Objem odumierajúcich a/alebo mŕtvych stromov, ležiacej tenčiny a ležiacej hrubiny v lesných porastov sa nezmenšuje pod 25 m ³ /ha alebo stúpa, podiel nelesných plôch sa nemení oproti optimu (30 - 40 %)	Objem odumierajúcich a/alebo mŕtvych stromov, ležiacej tenčiny a ležiacej hrubiny v lesných porastov neklesá pod 15 m ³ /ha, podiel nelesných plôch sa nezmenšuje pod 20 %	Objem odumierajúcich a/alebo mŕtvych stromov, ležiacej tenčiny a ležiacej hrubiny v lesných porastov klesne pod 15 m ³ /ha, podiel nelesných plôch sa zmenší pod 20 %
biotop	2.1. Hniezdny biotop	Porast nesúvislého, diferencovaného listnatého alebo zmiešaného lesa o ploche 200 ha/teritórium, ktorého súčasťou sú lesy vo veku nad. 80 r. v pomere 20 %, s výskytom min. 40 ks odumierajúcich, oslabených a/alebo mŕtvych stromov vhodných na vytváranie dutín	Porast nesúvislého, diferencovaného listnatého alebo zmiešaného lesa o ploche 200 ha/teritórium, ktorého súčasťou sú lesy vo veku nad. 80 r. v pomere 12- 19 %, s výskytom 24 - 40 ks odumierajúcich, oslabených a/alebo mŕtvych stromov vhodných na vytváranie dutín	Porast nesúvislého, diferencovaného listnatého alebo zmiešaného lesa o ploche 200 ha/teritórium, ktorého súčasťou sú lesy vo veku nad. 80 r. v pomere menšom ako 12 %, s výskytom menej ako 24 ks odumierajúcich, oslabených a/alebo mŕtvych stromov vhodných na vytváranie dutín
	2.2. Potravný biotop	Nelesné plochy v rámci CHVÚ na rozlohe 30 – 40 %	Nelesné plochy v rámci CHVÚ na rozlohe 20 - 29 %	Nelesné plochy v rámci CHVÚ na rozlohe menej ako 20 %

	2.3. Biotop významný počas zimovania	<p>Porast diferencovaného listnatého alebo zmiešaného lesa o ploche väčšej ako 200 ha/teritórium, ktorého súčasťou sú lesy vo veku nad. 80 r. v pomere 20 %, objem odumierajúcich a/alebo mŕtvych stromov, pňov, ležiacej tenčiny a ležiacej hrubiny v lesných porastov predstavuje 25 m³/ha, v biotope sa nachádzajú v pomere 30 – 40 % nelesné plochy</p>	<p>Porast diferencovaného listnatého alebo zmiešaného lesa o ploche väčšej ako 200 ha/teritórium, ktorého súčasťou sú lesy vo veku nad. 80 r. v pomere 12 - 19 %, objem odumierajúcich a/alebo mŕtvych stromov, pňov, ležiacej tenčiny a ležiacej hrubiny v lesných porastov predstavuje 15 -24 m³/ha, v biotope sa nachádzajú v pomere 20 - 29 % nelesné plochy</p>	<p>Porast diferencovaného listnatého alebo zmiešaného lesa o ploche väčšej ako 200 ha/teritórium, ktorého súčasťou sú lesy vo veku nad. 80 r. v pomere menšom ako 12 %, objem odumierajúcich a/alebo mŕtvych stromov, pňov, ležiacej tenčiny a ležiacej hrubiny v lesných porastov predstavuje menej ako 15 m³/ha, v biotope sa nachádzajú v pomere menej ako 20 % nelesné plochy</p>
ohrozenia	3.1. Populácia	<p>Na lesnom pôdnom fonde nedochádza k ťažbe v hniezdnom období (15.4. – 31.7.), iné hospodárenie v lesoch je vykonávané celoročne, v lesných porastoch je ponechaný objem odumierajúcich a/alebo mŕtvych stromov, pňov, ležiacej tenčiny a ležiacej hrubiny 25 m³/ha</p>	<p>Na lesnom pôdnom fonde dochádza k ťažbe do 15.5. a od 1.8. kalendárneho roka, pričom pri prevádzaní ťažby v jarnom aspekte sú v porastoch ponechávané stromy s obsadenými dutinami, iné hospodárenie v lesoch je vykonávané celoročne, v lesných porastoch je ponechaný objem odumierajúcich a/alebo mŕtvych stromov, pňov, ležiacej tenčiny a ležiacej hrubiny 15 -24 m³/ha</p>	<p>Na lesnom pôdnom fonde dochádza k ťažbe a inému hospodáreniu v lesoch počas celého roka, dochádza k výrubu stromov s dutinami, v jarnom aspekte aj s obsadenými dutinami, v lesných porastoch je ponechaný objem odumierajúcich a/alebo mŕtvych stromov, pňov, ležiacej tenčiny a ležiacej hrubiny menej ako 15 m³/ha</p>

	3.2. Biotop	V CHVÚ nedochádza v listnatých a zmiešaných porastoch k veľkoplošnému ani maloplošnému holorubnému hospodárskemu spôsobu, v lesných porastoch sa zachovávajú lesy vo veku nad 80 r. v pomere 20 %, resp. ich podiel sa zvyšuje, v lesných porastoch sa ponecháva min. 20 odumierajúcich, oslabených a/alebo mŕtvych stromov na 100 ha vhodných na vytváranie dutín	V CHVÚ nedochádza v listnatých a zmiešaných porastoch k veľkoplošnému holorubnému hospodárskemu spôsobu, dochádza ale k maloplošnému holorubnému hospodárskemu spôsobu, v lesných porastoch sa zachovávajú lesy vo veku nad 80 r. v pomere 12 - 20 %, v lesných porastoch sa ponecháva 12 - 20 odumierajúcich, oslabených a/alebo mŕtvych stromov na 100 ha vhodných na vytváranie dutín	V CHVÚ dochádza v listnatých a zmiešaných porastoch k veľkoplošnému a/aj maloplošnému holorubnému hospodárskemu spôsobu, v lesných porastoch sa zachovávajú lesy vo veku nad 80 r. v pomere menšom ako 12 %, v lesných porastoch sa ponecháva menej ako 12 odumierajúcich, oslabených a/alebo mŕtvych stromov na 100 ha vhodných na vytváranie dutín
--	-------------	--	--	--

Hodnotiacia tabuľka:

Kritérium		Stav*	Váha (0-3)	Dosiahnutá hodnota (Stav x váha)
P	pop. hustota / veľkosť populácie	2	3	6
	populačný trend	2	3	6
	veľkosť areálu	3	2	6
	kvalitatívna charakteristika areálu	2	2	4
	areálový trend	2	2	4
trend kvality areálu		2	2	4
B	hniezdny biotop	2	3	6
	potravný biotop	3	2	6
	biotop počas zimovania	2	1	2
O	populácia	2	3	6
	biotop	2	1	2
Dosiahnutá hodnota spolu:				52
Maximálna možná hodnota (\sum váh \times 3):				72

*Bodová hodnota stavu: A = 3 body, B = 2 body, C = 1 bod

Celkové vyhodnotenie (percentuálny podiel dosiahnutej hodnoty z možnej hodnoty): 72 %

A	B	C
100–78 %	77–55 %	54–33 %
	X	

Komentár k vyhodnoteniu priaznivého stavu

Populácia druhu *Picus canus* sa v súčasnosti v CHVÚ Volovské vrchy nachádza v priemernom priaznivom stave (B), a to v jeho vrchnej hranici. Populačná hustota tohto druhu nie je v súčasnosti v priaznivom stave dobrým. Je predpoklad, že v CHVÚ vzhľadom na existenciu vhodných hniezdných biotopov aj biotopov vhodných na zimovanie zahniezdi v budúcnosti viac párov druhu. Preto je veľkosť areálu v súčasnosti ohodnotená stavom 3, ale areálový trend, kvalitatívna charakteristika areálu a trend kvality areálu stavom 2, nakoľko v CHVÚ narastá tlak na navýšenie ťažby v listnatých a zmiešaných lesoch aj pred dosiahnutím rubného veku. V CHVÚ sa v súčasnosti nachádza hniezdny biotop pre žlnu sivú v stave 2, to je priemerný stav, nakoľko v porastoch sa neponecháva dostatok oslabených, odumierajúcich alebo mŕtvych stromov na prirodzené dožitie. Potravné biotopy sa pre druh v CHVÚ vyskytujú v dostatočnom zastúpení, plocha nelesných biotopov sa v posledných rokoch v tomto území zvyšuje. V dôsledku súčasného stavu obhospodarovania lesa v CHVÚ Volovské vrchy (nie priaznivého pre zachovanie porastov listnatých a zmiešaných lesov v optime pre druh) je populácia aj biotop ohodnotená pod kritériom ohrozenie stavom 2. Populácia žlny sivej je v súčasnosti ohrozovaná najmä stratou hniezdných možností, výrubom dutinových stromov s obsadenými dutinami, dokonca s mláďatami v dutinách.

1.6.3.1.5. Definovanie priaznivého stavu tesára čierneho (*Dryocopus martius*) v Chránenom vtáčom území Volovské vrchy

Rozšírenie, početnosť a charakteristika druhu

Tesár čierny sa v CHVÚ Volovské vrchy vyskytuje vo všetkých jeho častiach, okrem poľnohospodársky využívaných plôch, pričom preferuje hlavne bukové a zmiešané staré porasty. Jeho teritóriá sú zaznamenané aj v južných a západných častiach CHVÚ, v orografických podcelkoch Pipitka, Zlatý stôl a Hnilecké vrchy, aj keď v týchto podcelkoch došlo k rozsiahlemu plošnému odlesneniu. V rámci CHVÚ Volovské vrchy je populačná hustota tesára čierneho najvyššia v starých zachovalých bukových porastoch orografického podcelkov Hnilecké vrchy (min. 62 teritórií) a Kojšovská hoľa (min. 62 teritórií) a relatívne vysoká populačná hustota druhu je zaznamenaná v starých zachovalých porastoch orografických podcelkov Pipitka (min. 42 teritórií) a Zlatý stôl (min. 30 teritórií). V ostatných častiach je druh rozšírený hlavne v porastoch, v ktorých je vyššie zastúpenie buka. Celkovo je v CHVÚ Volovské vrchy zaznamenaných min. 211 teritórií tesárov čiernych.

Definovanie priaznivého stavu druhu tesár čierny (*Dryocopus martius*)

Kritériá hodnotenia		PRIAZNIVÝ STAV		NEPRIAZNIVÝ STAV
		A – dobrý	B – priemerný	C – nepriaznivý
populácia	1.1. Populačná hustota (veľkosť populácie)	Populačná hustota > 17,5 párov /100 km ² v CHVÚ za obdobie 5 rokov	Populačná hustota 10,5 – 17,5 párov /100km ² v CHVÚ za obdobie 5 rokov	Populačná hustota < 10,5 párov /100km ² v CHVÚ za obdobie 5 rokov
	1.2. Populačný trend	Početnosť je progresívna, v CHVÚ zahniezdi o viac ako 20 % nových párov v období 5 rokov	Početnosť je stabilná na úrovni fluktuácie so zmenami ±20 %.	Početnosť klesá o viac ako 20 % párov v období 5 rokov

	1.3. Veľkosť areálu	V rámci CHVÚ sa nachádzajú lesné porasty na ploche väčšej ako 70 % veľkosti CHVÚ, z lesných porastov predstavujú lesy veku nad 80 r. 20 %, podiel odumierajúcich a/alebo mŕtvych stromov v lesných porastov CHVÚ predstavuje 5 %	V rámci CHVÚ sa nachádzajú lesné porasty na ploche 50 - 69 % veľkosti CHVÚ, z lesných porastov predstavujú lesy veku nad 80 r. 10 - 19 %, podiel odumierajúcich a/alebo mŕtvych stromov v lesných porastov CHVÚ predstavuje 3 - 4,9 %	V rámci CHVÚ sa nachádzajú lesné porasty na ploche menšej ako 50 % veľkosti CHVÚ, z lesných porastov predstavujú lesy veku nad 80 r. menej ako 10 %, podiel odumierajúcich a/alebo mŕtvych stromov v lesných porastov CHVÚ predstavuje menej ako 3 %
	1.4. Areálový trend	V priebehu 5 rokov sa celková plocha lesných porastov v CHVÚ nezmenšuje pod 70 % veľkosti CHVÚ, resp. stúpa, podiel porastov veku nad 80 r. v CHVÚ (20 % z rozlohy lesných porastov) má rastúci trend min. o 3 %, podiel odumierajúcich a/alebo mŕtvych stromov v lesných porastov CHVÚ sa nezmenšuje pod 5 % alebo stúpa	V priebehu 5 rokov sa celková plocha lesných porastov v CHVÚ nezmenšuje pod 50 % veľkosti CHVÚ, podiel porastov veku nad 80 r. v CHVÚ neklesá pod 10 % z lesov v CHVÚ, podiel odumierajúcich a/alebo mŕtvych stromov v lesných porastov CHVÚ sa nezmenšuje pod 3 %	V priebehu 5 rokov celková plocha lesných porastov v CHVÚ klesne pod 50 % veľkosti CHVÚ, podiel porastov veku nad 80 r. v CHVÚ klesá pod 10 % z lesov v CHVÚ, podiel odumierajúcich a/alebo mŕtvych stromov v lesných porastov CHVÚ klesá pod 3 %
biotop	2.1. Hniezdny biotop	Lesný porast o ploche väčšej ako 100 ha/teritórium s výskytom min 30 stojacich odumierajúcich a/alebo mŕtvych stromov	Lesný porast o ploche 50 -100 ha/teritórium s výskytom 15 - 30 stojacich odumierajúcich a/alebo mŕtvych stromov	Preriedený lesný porast o ploche menšej ako 50 ha/teritórium s výskytom menej ako 15 stojacich odumierajúcich a/alebo mŕtvych stromov, riedky porast alebo holiny s pozostatkami suchých stromov

	<p>2.2. Potravný biotop a biotop významný počas zimovania</p>	<p>Lesné porasty (súvislé aj rozdrobené) o veľkosti 300 ha/teritórium, ktorých súčasťou sú lesy veku nad 80 r. v pomere min. 20 %, s výskytom odumierajúcich a/alebo mŕtvych stromov, ležiacej hrubiny, ležiacej tenčiny, v pomere väčšom ako 10 % z lesného porastu, rúbane s výskytom stojacich odumierajúcich a/alebo mŕtvych stromov s priemerom $d_{1,3m} > 50$ cm v počte 15 ks/ha, s výskytom drevokazného hmyzu a mravcov</p>	<p>Lesné porasty (súvislé aj rozdrobené) o veľkosti 300 ha/teritórium, ktorých súčasťou sú lesy veku nad 80 r. v pomere 10 – 20 %, s výskytom odumierajúcich a/alebo mŕtvych stromov, ležiacej hrubiny, ležiacej tenčiny, v pomere 5 – 10 % z lesného porastu, rúbane s výskytom stojacich odumierajúcich a/alebo mŕtvych stromov s priemerom $d_{1,3m} = 30 - 50$ cm v počte 8 - 15 ks/ha, s výskytom drevokazného hmyzu a mravcov</p>	<p>Lesné porasty o veľkosti 300 ha/teritórium, ktoré pozostávajú najmä z mladých porastov do 50 r. veku a ich súčasťou sú lesy veku nad 80 r. v pomere menšom ako 10 % a v ktorých sa nachádzajú odumierajúce a/alebo mŕtve stromy, ležiaca hrubina, ležiaca tenčina v pomere do 5 % z lesného porastu, rúbane bez stojacich mŕtvych a/alebo odumierajúcich stromov alebo s ich výskytom s priemerom $d_{1,3m} < 30$ cm v počte menšom ako 8 ks/ha, ojedinelý výskyt mravenísk a drevokazného hmyzu</p>
<p>ohrozenia</p>	<p>3.1. Populácia</p>	<p>Na lesnom pôdnom fonde nedochádza k ťažbe v hniezdnom období (15.3. – 31.7.), iné hospodárenie v lesoch je vykonávané celoročne, v lesných porastoch sú ponechané staré odumierajúce a mŕtve stromy, ležiaca hrubina, ležiaca tenčina v pomere väčšom ako 10 % z porastu</p>	<p>Na lesnom pôdnom fonde dochádza k ťažbe do 30.4. a od 1.8. kalendárneho roka, pričom v porastoch sú ponechované stromy s dutinami, iné hospodárenie v lesoch je vykonávané celoročne, v lesných porastoch sú ponechané staré odumierajúce a mŕtve stromy, ležiaca hrubina, ležiaca tenčina v pomere 5 - 10 % z porastu</p>	<p>Na lesnom pôdnom fonde dochádza k ťažbe a inému hospodáreniu v lesoch počas celého roka, dochádza k výrubu stromov s dutinami, v lesných porastoch sú ponechané staré odumierajúce a mŕtve stromy, ležiaca hrubina, ležiaca tenčina v pomere menšom ako 5 % z porastu</p>

	3.2. Biotop	V lesných porastoch podiel starých odumierajúcich a/alebo mŕtvych stromov, ležiacej tenčiny a ležiacej hrubiny neklesá pod 10 %, na holinách a rúbaniach sú ponechávané všetky stojace odumierajúce a/alebo mŕtve stromy, nedochádza ku aplikácii chemických látok nebezpečných pre vtáky (označenie Vt1 až Vt4) a hmyz (označenie Vč1 a Vč2) za obdobie 5 rokov	V lesných porastoch podiel starých odumierajúcich a/alebo mŕtvych stromov, ležiacej tenčiny a ležiacej hrubiny predstavuje 5 – 10 %, na holinách a rúbaniach zostávajú stáť mŕtve stromy, odumierajúce stromy sú odstraňované, dochádza k aplikácii chemických látok nebezpečných pre vtáky (označenie Vt3 a Vt4) a hmyz (označenie Vč2) za obdobie 5 rokov	V lesných porastoch podiel starých odumierajúcich a/alebo mŕtvych stromov, ležiacej tenčiny a ležiacej hrubiny je menší ako 5 %, na holinách a rúbaniach nezostávajú stáť odumierajúce a mŕtve stromy, dochádza k aplikácii chemických látok nebezpečných pre vtáky (označenie Vt1 až Vt4) a hmyz (označenie Vč1 a Vč2) za obdobie 5 rokov
--	-------------	--	---	--

Hodnotiaca tabuľka:

Kritérium		Stav*	Váha (0-3)	Dosiahnutá hodnota (Stav x váha)
P	pop. hustota / veľkosť populácie	2	3	6
	populačný trend	2	3	6
	veľkosť areálu	3	2	6
	areálový trend	2	2	4
B	hniezdny biotop	2	3	6
	potravný a biotop počas zimovania	2	2	4
O	populácia	1	3	3
	biotop	2	1	2
Dosiahnutá hodnota spolu:				37
Maximálna možná hodnota (\sum váh \times 3):				57

*Bodová hodnota stavu: A = 3 body, B = 2 body, C = 1 bod

Celkové vyhodnotenie (percentuálny podiel dosiahnutej hodnoty z možnej hodnoty): 65%

A	B	C
100–78 %	77–55 %	54–33 %
	X	

Komentár k vyhodnoteniu priaznivého stavu

Populácia druhu *Dryocopus martius* sa v súčasnosti v CHVÚ Volovské vrchy nachádza v priemernom priaznivom stave (B). Populačná hustota tohto druhu v súčasnosti nedosahuje

maximálnu možnú hustotu. S ohľadom na veľkosť územia a potenciálne vhodné hniezdne biotopy pre tento druh, by mohlo v predmetnom CHVÚ zahniezdiť rádovo o niekoľko desiatok párov viac oproti súčasnosti. Tento jav je spôsobený najmä stratou hniezdných biotopov v západnej, juhozápadnej a severnej časti CHVÚ kvôli veľkoplošnému odlesneniu krajiny. V prípade, že dôjde k postupnému zalesneniu týchto oblastí a ich rozumnému obhospodarovaniu, vytvoreniu nových hniezdných a potravných biotopov, je možné, že sa populácia tohto druhu v CHVÚ zvýši. Tým by bol progresívny aj populačný trend a areálový trend a rovnako by sa mohol dostať do priaznivého stavu potravný aj hniezdny biotop. Populácia tesára čierneho je v súčasnosti ohrozovaná najmä stratou hniezdných možností, potravných biotopov, výrubom dutinových stromov s obsadenými dutinami, dokonca s mláďatami v dutinách.

1.6.3.1.6. Definovanie priaznivého stavu muchárika malého (*Ficedula parva*) v Chránenom vtáčom území Volovské vrchy

Rozšírenie, početnosť a charakteristika druhu

V CHVÚ Volovské vrchy bolo počas mapovania hniezdných teritórií zistených 120 teritórií muchárikov malých. Druh sa vyskytuje najmä v dolinách pozdĺž vodných tokov a na úbočiach vrchov, v blízkosti ktorých sa nachádzajú mokrade, pričom preferuje staré listnaté lesy. Zriedkavo vystupuje do vyšších polôh, v ktorých sa nenachádzajú podmáčané biotopy. V orografickom podcelku Zlatý stôl bolo zistených 25 teritórií muchárikov malých, ktoré boli sústredené pozdĺž vodných tokov pretekajúcich cez Krátku dolinu a Dlhú dolinu, ďalej sa nachádzali v okolí viacerých tokov lokality Gulapalag a v okolí Bystrého potoka. V podcelku Pipitka boli lokalizované 3 teritória v doline Čiernej Moldavy a 2 v južnej časti podcelku. V podcelku Kojšovská hoľa bolo zistených 41 teritórií druhu, s ťažiskom výskytu v Perlovej doline, doline Zábava, v okolí Panského lesa, Širokého hrbku, Predného holiska, ako aj v okolí najvyššieho vrchu Kojšovská hoľa, kóty Galmus a Okrúhla. V podcelku Holička boli zaznamenané 4 teritória okolo vodnej nádrže Bukovec. V podcelku Hnilecké vrchy sa druh vyskytuje v Lacemberskej a Poráčskej doline a v okolí Suchého potoka v južnej časti podcelku, celkovo tu bolo zaznamenaných 17 teritórií. V orografickom celku Čierna hora sa nachádza min. 28 teritórií druhu rovnomerne rozmiestnených najmä v severnej časti celku, v ostatných častiach sa nachádza pozdĺž bezmenných tokov.

Definovanie priaznivého stavu druhu muchárik malý (*Ficedula parva*):

Kritériá hodnotenia		PRIAZNIVÝ STAV		NEPRIAZNIVÝ STAV
		A – dobry	B – priemerný	C – nepriaznivý
populácia	1.1. Populačná hustota (veľkosť populácie)	Populačná hustota > 12,4 párov/100 km ² v CHVÚ za obdobie 5 rokov	Populačná hustota 7,4 – 12,4 párov/100km ² v CHVÚ za obdobie 5 rokov	Populačná hustota < 7,4 párov/100km ² v CHVÚ za obdobie 5 rokov
	1.2. Populačný trend	Početnosť je progresívna, v CHVÚ zahniezdi o viac ako 20 % nových párov v období 5 rokov	Početnosť je stabilná na úrovni fluktuácie so zmenami ±20 %.	Početnosť klesá o viac ako 20 % párov v období 5 rokov

biotop	1.3. Veľkosť areálu	V rámci CHVÚ porasty listnatého a zmiešaného lesa na ploche väčšej ako 80 % veľkosti CHVÚ, z lesných porastov predstavujú lesy veku nad 100 r. viac ako 60 %, v ktorých objem mŕtvych stojacich stromov, ležiacej hrubiny a pňov predstavuje nad 40 m ³ /ha, v rámci areálu sa nachádza krovitý podrast do 5 % plochy areálu	V rámci CHVÚ porasty listnatého a zmiešaného lesa na ploche 48 - 80 % veľkosti CHVÚ, z lesných porastov predstavujú lesy veku nad 100 r. 36 - 60 %, v ktorých objem mŕtvych stojacich stromov, ležiacej hrubiny a pňov predstavuje 24 - 40 m ³ /ha, v rámci areálu sa nachádza krovitý podrast od 5 do 30 % plochy areálu	V rámci CHVÚ porasty listnatého a zmiešaného lesa na ploche menšej ako 48 % veľkosti CHVÚ, z lesných porastov predstavujú lesy veku nad 100 r. menej ako 36 %, v ktorých objem mŕtvych stojacich stromov, ležiacej hrubiny a pňov predstavuje menej ako 24 m ³ /ha, v rámci areálu sa nachádza krovitý podrast na ploche väčšej ako 30 % plochy areálu
	1.4. Areálový trend	V priebehu 5 rokov sa plocha listnatého a zmiešaného lesa v CHVÚ nezmenší pod 80 % rozlohy CHVÚ, podiel porastov nad 100 r. sa nezmenší pod 60 %, v ktorých sa objem mŕtvych stojacich stromov, ležiacej hrubiny a pňov neznižuje pod 40 m ³ /ha	V priebehu 5 rokov sa plocha listnatého a zmiešaného lesa v CHVÚ klesne pod 80 %, ale neklesne pod 48 % rozlohy CHVÚ, podiel porastov nad 100 r. sa nezmenší pod 36 %, v ktorých sa objem mŕtvych stojacich stromov, ležiacej hrubiny a pňov neznižuje pod 24 m ³ /ha	V priebehu 5 rokov sa plocha listnatého a zmiešaného lesa v CHVÚ zmenší pod 48 % rozlohy CHVÚ, podiel porastov nad 100 r. sa zmenší pod 36 %, v ktorých sa objem mŕtvych stojacich stromov, ležiacej hrubiny a pňov zníži pod 24 m ³ /ha
	2.1. Hniezdny biotop	Porast listnatého a/alebo zmiešaného lesa o ploche 40 ha/teritórium, ktorého súčasťou sú stromy vo veku nad 100 r. na ploche väčšej ako 24 ha (viac ako 60 % z porastu), s podielom buka a/alebo hrabu väčším ako 70 % z porastu biotopu, v poraste sa nachádza nad 20 stojacich odumierajúcich a/alebo mŕtvych stromov a/alebo zlomov na ha porastu	Diferencovaný porast listnatého a/alebo zmiešaného lesa o ploche 40 ha/teritórium, ktorého súčasťou sú stromy vo veku nad 100 r. na ploche 14 – 24 ha (36 – 60 % z porastu), s podielom buka a/alebo hrabu 42 - 70 % z porastu biotopu, v poraste sa nachádza 12 - 20 stojacich odumierajúcich a/alebo mŕtvych stromov a/alebo zlomov na ha porastu	Diferencovaný porast listnatého a/alebo zmiešaného lesa o ploche 40 ha/teritórium, ktorého súčasťou sú stromy vo veku nad 100 r. na ploche menšej ako 24 ha (menej ako 36 % z porastu), s podielom buka a/alebo hrabu menším ako 42 % z porastu biotopu, v poraste sa nachádza menej ako 12 stojacich odumierajúcich a/alebo mŕtvych stromov a/alebo zlomov na ha porastu

	2.2. Potravný biotop	Porast listnatého a/alebo zmiešaného lesa o ploche 40 ha/teritórium, ktorého súčasťou sú stromy vo veku nad 100 r. na ploche väčšej ako 24 ha (viac ako 60 % z porastu), s podielom buka a/alebo hrabu väčším ako 70 % z porastu biotopu, s objemom mŕtvych stojacich stromov, ležiacej hrubiny a pňov nad 40 m ³ /ha	Diferencovaný porast listnatého a/alebo zmiešaného lesa o ploche 40 ha/teritórium, ktorého súčasťou sú stromy vo veku nad 100 r. na ploche 14 – 24 ha (36 – 60 % z porastu), s podielom buka a/alebo hrabu 42 - 70 % z porastu biotopu, s objemom mŕtvych stojacich stromov, ležiacej hrubiny a pňov 24 - 40 m ³ /ha	Diferencovaný porast listnatého a/alebo zmiešaného lesa o ploche 40 ha/teritórium, ktorého súčasťou sú stromy vo veku nad 100 r. na ploche menšej ako 24 ha (menej ako 36 % z porastu), s podielom buka a/alebo hrabu menším ako 42 %, s objemom mŕtvych stojacich stromov, ležiacej hrubiny a pňov pod 24 m ³ /ha
	2.3. Biotop významný počas migrácie	Porasty listnatého a/alebo zmiešaného lesa, lesné okraje so zachovaným 50 m ochranným pásmom lesa, členité lesné okraje, zachované brehové porasty pozdĺž vodných tokov	Porasty listnatého a/alebo zmiešaného lesa, lesné okraje, v ktorých sa ochranné pásmo lesa nedodržiava (inak využitie územia bez zastavania), brehové porasty pozdĺž vodných tokov sú z 50 % odstránené	Porasty listnatého a/alebo zmiešaného lesa, lesné okraje, v ktorých sa ochranné pásmo lesa nedodržiava (zastavané územie, inak využitie územia), brehové porasty pozdĺž vodných tokov sú odstránené z viac ako 50 %
ohrozenia	3.1. Populácia	Na lesnom pôdnom fonde nedochádza k ťažbe v hniezdnom období (15.4.– 31.7.), iné hospodárenie v lesoch je vykonávané celoročne, v lesných porastoch sú ponechávané všetky stojace stromy s dutinami	Na lesnom pôdnom fonde dochádza k ťažbe do 15.5. a od 1.8. kalendárneho roka, pričom pri prevádzaní ťažby v jarnom aspekte sú v porastoch ponechávané stromy s obsadenými dutinami, iné hospodárenie v lesoch je vykonávané celoročne	Na lesnom pôdnom fonde dochádza k ťažbe a inému hospodáreniu v lesoch počas celého roka, dochádza k výrubu stromov s dutinami, v jarnom aspekte aj s obsadenými dutinami

	3.2. Biotop	<p>V CHVÚ nedochádza v listnatých a zmiešaných porastoch k veľkoplošnému ani maloplošnému holorubnému hospodárskemu spôsobu, do cieľového drevinového zloženia sa navrhujú pôvodné listnaté dreviny, najmä buk, hrab, javor, jaseň s prímiesou brezy a osiky, nenavýšuje sa podiel smreka nad 10 %, v lesných porastoch je zachovaný podiel lesov vo veku nad 100 r. väčší ako 60 %, objem mŕtvych stojacich stromov, ležiacej hrubiny a pňov predstavuje viac ako 40 m³/ha, nedochádza ku aplikácii chemických látok nebezpečných pre vtáky (označenie Vt1 až Vt4) a hmyz (označenie Vč1 a Vč2), brehové porasty pozdĺž vodných tokov nie sú zasiahnuté výrubom</p>	<p>V CHVÚ nedochádza v listnatých a zmiešaných porastoch k veľkoplošnému holorubnému hospodárskemu spôsobu, dochádza k maloplošnému holorubnému hospodárskemu spôsobu, do cieľového drevinového zloženia sa podiel smreka určuje od 10 do 30 %, v lesných porastoch je podiel lesov vo veku nad 100 r. od 36 do 60 %, objem mŕtvych stojacich stromov, ležiacej hrubiny a pňov predstavuje 24 - 40 m³/ha, dochádza k aplikácii chemických látok nebezpečných pre vtáky (označenie Vt3 a Vt4) a hmyz (označenie Vč2), brehové porasty pozdĺž vodných tokov sú vyrúbané do 50 % ich pôvodnej plochy</p>	<p>V CHVÚ dochádza v listnatých a zmiešaných porastoch k veľkoplošnému aj maloplošnému holorubnému hospodárskemu spôsobu, do cieľového drevinového zloženia sa podiel smreka navýšuje nad 30 %, v lesných porastoch je podiel lesov vo veku nad 100 r. menší ako 36 %, objem mŕtvych stojacich stromov, ležiacej hrubiny a pňov je menší ako 24 m³/ha, dochádza k aplikácii chemických látok nebezpečných pre vtáky (označenie Vt1 až Vt4) a hmyz (označenie Vč1 a Vč2), brehové porasty pozdĺž vodných tokov sú vyrúbané v pomere nad 50 % ich pôvodnej plochy</p>
--	-------------	---	--	--

Hodnotiaca tabuľka:

Kritérium		Stav*	Váha (0-3)	Dosiahnutá hodnota (Stav x váha)
P	pop. hustota / veľkosť populácie	2	3	6
	populačný trend	2	3	6
	veľkosť areálu	2	2	4
	areálový trend	2	2	4
B	hniezdny biotop	2	3	6
	potravný biotop	2	2	4
	biotop počas migrácie	3	1	3
O	populácia	1	3	3
	biotop	1	1	1
Dosiahnutá hodnota spolu:				37

Maximálna možná hodnota (\sum váh \times 3):	60
---	----

*Bodová hodnota stavu: A = 3 body, B = 2 body, C = 1 bod

Celkové vyhodnotenie (percentuálny podiel dosiahnutej hodnoty z možnej hodnoty): 62 %

A	B	C
100–78 %	77–55 %	54–33 %
	X	

Komentár k vyhodnoteniu priaznivého stavu

Populácia druhu *Ficedula parva* sa v súčasnosti v CHVÚ Volovské vrchy nachádza v priemernom priaznivom stave (B). Stav populácie podľa všetkých kritérií je ohodnotený hodnotou 2, nakoľko veľkosť územia a potenciálne vhodné biotopy by oproti zistenému stavu poskytovali možnosť pre hniezdenie väčšieho počtu párov. V priebehu niekoľkých rokov v CHVÚ Volovské vrchy sa celkový areál zmenšil, najmä tlakom na navýšenie ťažby v listnatých a zmiešaných lesoch aj pred dosiahnutím rubného veku porastov a tento trend pokračuje aj v súčasnosti. Hniezdny aj potravný biotop sú rovnako ohodnotený stavom 2, nakoľko v CHVÚ nie sú splnené kritériá pre priaznivý stav dobrý týchto biotopov (v porastoch nie sú ponechávané odumierajúce a mŕtve stromy v dostatočnom objeme, nie sú ponechávané všetky stromy s dutinami). Biotop počas migrácie je ohodnotený stavom 3, pretože jedinca si v CHVÚ nájdu oddychové miesta ako aj vhodné dreviny s veľkou biomasou, kde zbierajú potravu. Populácia druhu je v súčasnosti ohrozovaná intenzívnou lesníckou činnosťou a ťažbou počas celého roka, najmä v hniezdnom období, kedy dochádza k vyrušovaniu hniezdiacich vtákov a k samotným výrubom stromov s obsadenými dutinami. Tento druh je obzvlášť citlivý na vyrušovanie počas obdobia hniezdenia, preto lesnícka činnosť v tomto období je pre druh veľmi vážnou hrozbou. V dôsledku súčasného stavu obhospodarovania lesa v CHVÚ Volovské vrchy (nie priaznivého pre zachovanie porastov listnatých a zmiešaných lesov v optime pre druh) je populácia aj biotop ohodnotená pod kritériom ohrozenie stavom 1.

1.6.3.1.7. Definovanie priaznivého stavu muchárika bielokrkeho (*Ficedula albicollis*) v Chránenom vtáčom území Volovské vrchy

Rozšírenie, početnosť a charakteristika druhu

Súčasný poznávanie o rozšírení a početnosti muchárika bielokrkeho v CHVÚ Volovské vrchy s najväčšou pravdepodobnosťou nezodpovedá aktuálnemu stavu jeho populácie. Počas mapovania hniezdných teritórií tohto druhu v CHVÚ bolo lokalizovaných 331 teritórií muchárikov bielokrkých. Vzhľadom na podobný charakter krajiny v celom CHVÚ Volovské vrchy je možno predpokladať, že populácia tohto druhu v CHVÚ je podstatne vyššia (min. 1 % národnej populácie druhu).

Muchárik bielokrký v CHVÚ Volovské vrchy osídľuje najmä staršie listnaté a zmiešané porasty, s ťažiskom výskytu v bukových, zmiešaných bukových, dubových a zmiešaných dubových lesoch. V orografickom podcelku Kojšovská hoľa bolo zaznamenaných 129 teritórií druhu, pomerne rovnomerne rozmiestnených v jednotlivých dolinách a na úbočiach vrchov. V podcelku Pipitka bolo lokalizovaných 36 teritórií muchárikov bielokrkých na úbočiach Capkovho vrchu, Osadníka, Pipitky, v doline Čiernej Moldavy. V podcelku Zlatý stôl sa druh vyskytuje rovnako na svahoch jednotlivých dolín (najmä Krátka a Dlhá dolina), v okolí Úhornianskeho sedla a Hekerovej. V podcelku Hnilecké vrchy bolo zmapované územie Lacemberskej, Bielovodskej a Poráčskej doliny, kde bolo zaznamenaných 26 teritórií

muchárikov. V celom podcelku Holička je rovnomerne rozmiestnených 35 teritórií muchárikov. V orografickom celku Čierna Hora bolo zaznamenaných 58 teritórií tohto druhu.

Definovanie priaznivého stavu druhu muchárik bielokrký (*Ficedula albicollis*)

Kritériá hodnotenia		PRIAZNIVÝ STAV		NEPRIAZNIVÝ STAV
		A – dobrý	B – priemerný	C – nepriaznivý
populácia	1.1. Populačná hustota (veľkosť populácie)	Populačná hustota > 58,8 HP/100 km ² v CHVÚ za obdobie 5 rokov	Populačná hustota 35,3 – 58,8 HP/100km ² v CHVÚ za obdobie 5 rokov	Populačná hustota < 35,3 HP/100km ² v CHVÚ za obdobie 5 rokov
	1.2. Populačný trend	Početnosť je progresívna, v CHVÚ zahniezdi o viac ako 20 % nových párov v období 5 rokov	Početnosť je stabilná na úrovni fluktuácie so zmenami ±20 %.	Početnosť klesá o viac ako 20 % párov v období 5 rokov
	1.3. Veľkosť areálu	V rámci CHVÚ porasty listnatého a zmiešaného lesa na ploche väčšej ako 80 % veľkosti CHVÚ, z lesných porastov predstavujú lesy vo veku nad 80 r. viac ako 40 %	V rámci CHVÚ porasty listnatého a zmiešaného lesa na ploche 48 - 80 % veľkosti CHVÚ, z lesných porastov predstavujú lesy vo veku nad 80 r. 24 - 40 %	V rámci CHVÚ porasty listnatého a zmiešaného lesa na ploche menšej ako 48 % veľkosti CHVÚ, z lesných porastov predstavujú lesy vo veku nad 80 r. menej ako 24 %
	1.4. Areálový trend	V priebehu 5 rokov sa plocha listnatého a zmiešaného lesa v CHVÚ nezmenší pod 80 % rozlohy CHVÚ, podiel porastov nad 80 r. sa nezmenší pod 40 %, v CHVÚ môžu vzniknúť odlesnené oblasti a holiny o samostatnej ploche do 3 ha najviac na 3 % rozlohy CHVÚ	V priebehu 5 rokov sa plocha listnatého a zmiešaného lesa v CHVÚ nezmenší pod 48 % rozlohy CHVÚ, podiel porastov nad 80 r. sa nezmenší pod 24 %, v CHVÚ sa vyskytnú odlesnené oblasti a holiny so samostatnou plochou do 3 ha do 7 % rozlohy CHVÚ	V priebehu 5 rokov sa plocha listnatého a zmiešaného lesa v CHVÚ zmenší pod 48 % rozlohy CHVÚ, podiel porastov nad 80 r. sa zmenší pod 24 %, v CHVÚ sa vyskytnú odlesnené oblasti a holiny so samostatnou plochou nad 3 ha na viac ako 7 % rozlohy CHVÚ
biotop	2.1. Hniezdny biotop	Porast listnatého a/alebo zmiešaného lesa o ploche 4 ha/teritórium, ktorého súčasťou sú stromy vo veku nad 80 r. na ploche väčšej ako 1,6 ha (viac ako 40 % z porastu)	Nesúvislý porast listnatého a/alebo zmiešaného lesa o ploche 4 ha/teritórium, ktorého súčasťou sú stromy vo veku nad 80 r. na ploche 0,96 – 1,6 ha (24 – 40 % z porastu)	Nesúvislý porast listnatého a/alebo zmiešaného lesa o ploche 4 ha/teritórium, ktorého súčasťou sú stromy vo veku nad 80 r. na ploche menšej ako 0,96 ha (menej ako 24 % z porastu)

	2.2. Potravný biotop	Porast listnatého a/alebo zmiešaného lesa o ploche 4 ha/teritórium, ktorého súčasťou sú stromy vo veku nad 80 r. na ploche väčšej ako 1,6 ha (viac ako 40 % z porastu), s prímесou ihličnanov do 5 % z porastu	Diferencovaný porast listnatého a/alebo zmiešaného lesa o ploche 4 ha/teritórium, ktorého súčasťou sú stromy vo veku nad 80 r. na ploche 0,96 – 1,6 ha (24 – 40 % z porastu), s prímесou ihličnanov od 5 do 20 % z porastu	Diferencovaný porast listnatého a/alebo zmiešaného lesa o ploche 4 ha/teritórium, ktorého súčasťou sú stromy vo veku nad 80 r. na ploche menšej ako 0,96 ha (menej ako 24 % z porastu), s prímесou ihličnanov nad 20 % z porastu
	2.3. Biotop významný počas migrácie	Porasty listnatého a/alebo zmiešaného lesa s prímесou ihličnanov do 5 % z porastov, lesné okraje so zachovaným 50 m ochranným pásmom lesa, členité lesné okraje, zachované brehové porasty pozdĺž vodných tokov	Porasty listnatého a/alebo zmiešaného lesa s prímесou ihličnanov od 5 do 20 % z porastov, lesné okraje, v ktorých sa ochranné pásmo lesa nedodržiuje (inak využité územie bez zastavania), brehové porasty pozdĺž vodných tokov sú z 50 % odstránené	Porasty listnatého a/alebo zmiešaného lesa s prímесou ihličnanov nad 20 % z porastov, lesné okraje, v ktorých sa ochranné pásmo lesa nedodržiuje (zastavané územie, inak využité územie), brehové porasty pozdĺž vodných tokov sú odstránené z viac ako 50 %
ohrozenia	3.1. Populácia	Na lesnom pôdnom fonde nedochádza k ťažbe v hniezdnom období (15.4. – 31.7.), iné hospodárenie v lesoch je vykonávané celoročne, v lesných porastoch sú ponechávané všetky stojace stromy s dutinami	Na lesnom pôdnom fonde dochádza k ťažbe do 15.5. a od 1.8. kalendárneho roka, pričom pri prevádzaní ťažby v jarnom aspekte sú v porastoch ponechávané stromy s obsadenými dutinami, iné hospodárenie v lesoch je vykonávané celoročne	Na lesnom pôdnom fonde dochádza k ťažbe a inému hospodáreniu v lesoch počas celého roka, dochádza k výrubu stromov s dutinami, v jarnom aspekte aj s obsadenými dutinami

	3.2. Biotop	V CHVÚ nedochádza v listnatých a zmiešaných porastoch k veľkoplošnému ani maloplošnému holorubnému hospodárskemu spôsobu, do cieľového drevinového zloženia sa navrhujú pôvodné listnaté dreviny, najmä buk, hrab, javor, jaseň, nenavýšuje sa podiel smreka nad 5 %, nedochádza ku aplikácii chemických látok nebezpečných pre vtáky (označenie Vt1 až Vt4) a hmyz (označenie Vč1 a Vč2), brehové porasty pozdĺž vodných tokov nie sú zasiahnuté výrubom za obdobie 5 rokov	V CHVÚ nedochádza v listnatých a zmiešaných porastoch k veľkoplošnému holorubnému hospodárskemu spôsobu, dochádza k maloplošnému holorubnému hospodárskemu spôsobu, do cieľového drevinového zloženia sa podiel smreka určuje od 5 do 20 %, dochádza k aplikácii chemických látok nebezpečných pre vtáky (označenie Vt3 a Vt4) a hmyz (označenie Vč2), brehové porasty pozdĺž vodných tokov sú vyrúbané do 50 % ich pôvodnej plochy za obdobie 5 rokov	V CHVÚ dochádza v listnatých a zmiešaných porastoch k maloplošnému aj veľkoplošnému holorubnému hospodárskemu spôsobu, do cieľového drevinového zloženia sa podiel smreka navýšuje nad 20 %, dochádza k aplikácii chemických látok nebezpečných pre vtáky (označenie Vt1 až Vt4) a hmyz (označenie Vč1 a Vč2), brehové porasty pozdĺž vodných tokov sú vyrúbané v pomere nad 50 % ich pôvodnej plochy za obdobie 5 rokov
--	-------------	--	--	--

Hodnotiaca tabuľka:

Kritérium		Stav*	Váha (0-3)	Dosiahnutá hodnota (Stav x váha)
P	pop. hustota / veľkosť populácie	2	3	6
	populačný trend	2	3	6
	veľkosť areálu	2	2	4
	areálový trend	2	2	4
B	hniezdny biotop	3	3	9
	potravný biotop	3	2	6
	biotop počas migrácie	2	1	2
O	populácia	1	3	3
	biotop	2	1	2
Dosiahnutá hodnota spolu:				42
Maximálna možná hodnota (\sum váh \times 3):				60

*Bodová hodnota stavu: A = 3 body, B = 2 body, C = 1 bod

Celkové vyhodnotenie (percentuálny podiel dosiahnutej hodnoty z možnej hodnoty): 70 %

A	B	C
----------	----------	----------

100–78 %	77–55 %	54–33 %
	X	

Komentár k vyhodnoteniu priaznivého stavu

Populácia druhu *Ficedula albicollis* sa v súčasnosti v CHVÚ Volovské vrchy nachádza v priemernom priaznivom stave (B). Rádovo by mohlo v CHVÚ zahniezdiť o niekoľko desiatok (stoviek) párov viac, najmä vzhľadom na existenciu vhodných hniezdných biotopov aj v iných častiach CHVÚ, toho času neobsadených druhom. V priebehu niekoľkých rokov v CHVÚ Volovské vrchy sa celkový areál zmenšil, najmä tlakom na navýšenie ťažby v listnatých a zmiešaných lesoch aj pred dosiahnutím rubného veku porastov. Preto sú kritériá populácie ohodnotené stavom 2. Ak berieme do úvahy čiastkový hniezdny biotop na teritórium, tento je ohodnotený stavom 3, nakoľko takéto biotopy sa v CHVÚ nachádzajú v dostatočnom počte. Rovnako to platí aj pre potravný biotop, ktorý je prakticky u tohto druhu totožný s hniezdnym. Stav migračného biotopu je ohodnotený hodnotou 2, v CHVÚ dochádza k výrubu brehových porastov, rovnako relatívne často nie je dodržiavané ochranné pásmo lesa. Populácia druhu je v súčasnosti ohrozovaná intenzívnou lesníckou činnosťou a ťažbou počas celého roka, najmä v hniezdnom období, kedy dochádza k vyrušovaniu hniezdiacich vtákov a k samotným výrubom stromov s obsadenými dutinami. V dôsledku súčasného stavu obhospodarovania lesa v CHVÚ Volovské vrchy (nie priaznivého pre zachovanie porastov listnatých a zmiešaných lesov v optime pre druh) je populácia aj biotop ohodnotená pod kritériom ohrozenie stavom 2.

1.6.3.1.8. Definovanie priaznivého stavu výra skalného (*Bubo bubo*) v Chránenom vtáčom území Volovské vrchy

Početnosť populácie v CHVÚ: V chránenom vtáčom území sa odhaduje početnosť na 3-4 hniezdiace páry, čo predstavuje 1,9 % slovenskej hniezdnej populácie druhu (144-209). Odhad bol stanovený na základe výsledkov mapovania v roku 2010-2012 a na základe poznatkov o rozšírení potenciálnych vhodných biotopov v rámci CHVÚ. Populácia druhu v CHVÚ Volovské vrchy predstavuje viac ako 1% národnej populácie.

Trendy populácie v CHVÚ: neznámy trend

Hustota populácie a rozptyl jedincov v CHVÚ: Systematický výskum početnosti na území dnešného CHVÚ Volovské vrchy nebol dôsledne urobený ani v minulosti, ani v posledných rokoch, preto je ťažké hodnotiť hustotu populácie. Najvyššiu hustotu však druh dosahuje v severovýchodnej časti územia v orografickom celku Čierna hora, kde na ploche približne 20 km² môžu hniezdiť v kameňolomoch až 3 páry výrov. Väčšina kameňolomov vhodných pre výra však bola z návrhu CHVÚ vyňatá. Z prirodzených skalnatých biotopov v severnej časti územia (Ružínsky kras, Galmus), kde by bolo možné predpokladať ďalšie hniezdiská výrov, však doteraz chýbajú údaje o výskyte druhu.

Hlavné oblasti a biotopy výskytu: Biotopom sú kameňolomy a prirodzené skalné útvary, ktoré sa nachádzajú najmä v severovýchodnej časti územia v orografickom celku Čierna hora, resp. v severnej časti územia v podcelku Galmus a v blízkosti Slovenského krasu v južnej časti CHVÚ v doline Čremošnej, kde vystupuje na povrch vápencový krasový reliéf. Viaceré kameňolomy so známymi hniezdnymi lokalitami výrov však boli z CHVÚ vyňaté, takže okrem kameňolomu Olcava, kde bol zistený výskyt páru výrov v rámci mapovania v roku 2012 v súčasnosti vlastne nepoznáme iné aktuálne obsadené hniezdisko vnútri hraníc CHVÚ.

Charakteristika hlavných biotopov: Biotopom výra skalného sú výrazné skalné útvary a kameňolomy – teda aj sekundárne skalné biotopy ovplyvnené ľudskou činnosťou. Lovné biotopy zahŕňajú okrem lesov aj otvorené biotopy v širšom okolí hniezdiska.

Výmera hlavných biotopov v CHVÚ:

Výskyt a rozšírenie v CHVÚ: Priamo v CHVÚ Volovské vrchy bol v rámci mapovania v rokoch 2010-2012 zistený výskyt výra skalného iba v kameňolome pri Olcnave. Ostatné lokality, kde bol potvrdený výskyt v rokoch 2009-2014 (kameňolomy pri Ťahanovciach, Malej Vieske, Trebejove) sa nachádzajú tesne za hranicami CHVÚ. Jedna hniezdna lokalita známa z minulosti (kameňolom pri Pillerovom mlyne) bola už v minulosti opustená a výskyt druhu v niektorých starých hniezdiskách známych v minulosti (Lúčka) nebol overený. Výskyt bol zistený v rokoch 1991, 1995 a 2006 aj v areáli bane Bankov pri Košiciach a teritoriálne prejavy samca aj v jej širšom okolí, hniezdenie tu však nebolo preukázané (Pačenovský, Danko et al. 2014). Vhodné biotopy pre výra skalného sa nachádzajú najmä v severovýchodnej, severnej a južnej časti CHVÚ. Vyšší odhad početnosti 5-7 párov (Pačenovský, Danko et al. 2014) je relevantný pre širšie definovanú oblasť Volovských vrchov a Čiernej hory, nedá sa však vzťahovať na územie CHVÚ.

Stav hlavných biotopov: Rozloha biotopov vhodných pre výra je vzhľadom k značnej rozlohe CHVÚ nepatrná, stav mnohých potenciálnych prirodzených skalných biotopov vnútri CHVÚ je uspokojivý, nakoľko sa jedná o územia zaradené do vyšších stupňov ochrany (napr. NPR Bokšov, NPR Červené skaly). Z hľadiska zabezpečenia prežívania populácie výra by bolo vhodné v budúcnosti preukázať výskyt a sledovať početnosť aj v ďalších potenciálnych oblastiach výskytu v rámci CHVÚ a tiež zabezpečovať aktívne hniezdiská nachádzajúce sa v nechránenej krajine v kameňolomoch po obvode CHVÚ, avšak mimo jeho hraníc.

Príčiny zmien a poškodenia biotopov: rozsah vhodných hniezdných biotopov a potenciálnych hniezdných biotopov sa neznižuje, ohrozenie by mohlo predstavovať vyrušovanie na hniezdiskách a zásahy ovplyvňujúce potravnú bázu a loviská.

1.6.3.1.9. Definovanie priaznivého stavu orla skalného (*Aquila chrysaetos*) v Chránenom vtáčom území Volovské vrchy

Početnosť populácie v CHVÚ: V chránenom vtáčom území sa odhaduje početnosť v súčasnosti na 14 hniezdiacich párov, čo predstavuje 16,1 % slovenskej hniezdnej populácie druhu (80-94). Odhad bol stanovený na základe výsledkov mapovania v roku 2010-2012. Zistilo sa, že populačný trend u tohto druhu je dlhodobý stabilný. Výrazne vyšší počet párov, ako bol uvádzaný v čase vedeckého návrhu (4 páry) je spôsobený viacerými faktormi. Predovšetkým sa zlepšili poznatky o distribúcii jednotlivých párov dôsledkom intenzívneho monitoringu v rokoch 2010-2012. Vyšší počet zistených párov sa pripisuje skutočnosti, že hniezdne teritória niektorých párov orlov v minulosti považované za jediné teritórium sú tvorené v niektorých konkrétnych prípadoch v skutočnosti aj dvoma, prípadne tromi hniezdnymi párami. (Súčasný dohľadávanie hniezd týchto párov v jednom roku, ktoré by mohlo potvrdiť alebo vyvrátiť, koľko párov sa v danej oblasti presne nachádza, je však náročné). Taktiež hniezdiská niekoľkých párov sa v rámci posunu svojich hniezdisk aj o niekoľko km presunuli v súčasnosti do CHVÚ. Okrem uvedených faktorov súvisiacich s intenzívnejším monitoringom územia je možné hovoriť aj o miernom náraste populácie, čo môže súvisieť čiastočne aj so zlepšenou potravnou ponukou v dôsledku veľkoplošného odlesňovania najmä v severozápadnej a centrálnej časti územia, čo umožňuje orlom loviť takmer po celej ploche CHVÚ. Populácia druhu v CHVÚ Volovské vrchy predstavuje viac ako 1% národnej populácie.

Trendy populácie v CHVÚ: dlhodobý stabilný trend, prípadne mierny nárast

Hustota populácie a rozptyl jedincov v CHVÚ: Populácia hniezdiacich párov je skoro rovnomerne rozložená po obvode, aj v centrálnej časti CHVÚ, s výnimkou krajnej juhovýchodnej časti územia.

Hlavné oblasti a biotopy výskytu: Hniezdnym biotopom orla skalného sú vyššie zalesnené časti celého pohoria, vrátane severnej časti orografického celku Čierna hora a podcelku Galmus. Jedná sa o staršie lesné porasty tvorené prevažne jedľou a smrekom, ktorých zápoj je miestami narušený v dôsledku lesnej ťažby. Loviská orlov tvoria v súčasnosti najmä holiny spôsobené veľkoplošnou lesnou ťažbou, ktoré sa nachádzajú často v blízkosti samotných hniezdisk, resp. sa s nimi prelínajú.

Charakteristika hlavných biotopov: V posledných rokoch, najmä po roku 2005 dochádza v CHVÚ k vysychaniu smrekových porastov napadnutých lykožrútom a celé porasty sú najmä v severnej a severovýchodnej časti CHVÚ intenzívne vyrubované. Lesohospodárska činnosť na jednej strane vytvára nové loviská pre orly, na druhej strane výrazne zhoršuje úspešnosť hniezdenia.

Výmera hlavných biotopov v CHVÚ:

Výskyt a rozšírenie v CHVÚ: V rámci mapovania druhu v rokoch 2010-2012 bolo zmapovaných 10-15 hniezdisk orla skalného po celej ploche CHVÚ Volovské vrchy. Niektoré páry hniezdia v okrajovej časti územia a v rámci svojich medziročných presunov, kedy menia miesta svojich hniezd aj s posunom 1 až viacerých km nastávajú situácie, kedy aj nové páry môžu zahniezdiť v okrajovej časti CHVÚ, avšak takisto existuje možnosť, že niektoré z týchto párov v rámci uvedených presunov svojho hniezda môžu zahniezdiť aj mimo hraníc CHVÚ. Dlhodobý sa na území dnešného CHVÚ Volovské vrchy predpokladalo na základe monitoringu populácie orla skalného na tomto území v posledných 20 rokoch hniezdenie asi 9-10 párov, ktoré sú považované za stabilné (Pačenovský, Danko et al. 2014). Výrazne nižší počet hniezdiacich párov (4) uvádzaný pre CHVÚ vo vedeckom návrhu bol jednoznačne podhodnotený.

Stav hlavných biotopov: Staré lesné porasty, v ktorých orly hniezdia sa nachádzajú často v hrebeňových častiach pohoria a väčšinou sa nejedná o zapojené lesné porasty, ale orly zahniezdia aj na okrajoch porastov, resp. aj v zvyškoch starých porastov, ktoré ostali po lesnej ťažbe. Stav potravných biotopov sa v posledných rokoch pre orly zlepšuje v dôsledku lesohospodárskej činnosti, ktorá vedie k otváraniu celých porastov bývalých súvislých smrečín a jedlín vo vyššie položených hrebeňových častiach pohoria, aj vo svahoch údolí v centrálnej, aj okrajovej časti CHVÚ. Stav hniezdného biotopu sa naopak v posledných rokoch zhoršil.

Príčiny zmien a poškodenia biotopov: . Vývoj potravných biotopov orla skalného je možné hodnotiť v CHVÚ Volovské vrchy pozitívne. Rozloha potravných biotopov narástla v dôsledku veľkopošnej ťažby najmä smrekových porastov v posledných rokoch, čím sa zlepšila aj dostupnosť potravy v blízkosti hniezdisk orlov. Na druhej strane, lesné práce v blízkosti hniezd a priamo na hniezdiskách orlov pôsobia negatívne, vedú k vyrubovaniu orlov na hniezdach, nútia orly často meniť hniezdné lokality, stavať nové hniezda i na nedostatočne vhodných stromoch, keďže preferovaných starých ihličnatých porastov výrazne ubúda. Niektoré páry orlov skalných majú tak v dôsledku vyrubovania lesnými prácami len veľmi nízku hniezdnú úspešnosť.

1.6.3.1.10. Definovanie priaznivého stavu tetraho holniaka (*Tetrao tetrix*) v Chránenom vtáčom území Volovské vrchy

Početnosť populácie v CHVÚ: V CHVÚ Volovské vrchy bol zaznamenaný len jednotivo, z rokov 2010-2011 existujú len 2 záznamy z územia.

Trendy populácie v CHVÚ: neistý, úbytok

Hustota populácie a rozptyl jedincov v CHVÚ: Zistené záznamy naznačujú, že sa jedná len o jednotlivé zálety. Žiadne tokanisko nebolo v čase mapovania zistené a nepredpokladá sa prežívanie trvalej populácie.

Hlavné oblasti a biotopy výskytu: Výskyty sa týkali západnej a centrálnej časti hlavného hrebeňa Volovských vrchov, otvorených biotopov charakteru lúk.

Charakteristika hlavných biotopov: Lúky v oblasti hlavného hrebeňa Volovských vrchov.

Výskyt a rozšírenie v CHVÚ: V oblasti hlavného hrebeňa Volovských vrchov boli zistené 2 ojedinelé v rokoch výskyty v hniezdnom období v rokoch 2010 a 2011: pozorovania adulta a nález trusu, ktorý však nebolo možné jednoznačne priradiť tetrovovi holňiakovi. Nie je možné vylúčiť občasné zálety druhu na územie, avšak tunajšia populácia je považovaná v súčasnosti za vyhynutú.

Stav hlavných biotopov: Stav poznatkov o výskyte a rozšírení druhu z minulosti v území nám neumožňuje robiť exaktnejšie zhodnotenie biotopu druhu, ani jeho zmien.

Príčiny zmien a poškodenia biotopov: Hoci hrebeňové lúky sa naďalej v CHVÚ nachádzajú, takmer úplná absencia výskytových údajov naznačuje, že tento biotop v súčasnosti holňiaky už trvale neobývajú.

1.6.3.1.11. Definovanie priaznivého stavu hlucháňa hôrneho (*Tetrao urogallus*) v Chránenom vtáčom území Volovské vrchy

Početnosť populácie v CHVÚ: V chránenom vtáčom území sa odhaduje 5-10 kohútov, čo predstavuje 1,8% slovenskej hniezdnej populácie druhu (350-480). Populácia druhu v CHVÚ Volovské vrchy predstavuje viac ako 1% národnej populácie.

Trendy populácie v CHVÚ: úbytok, vzhľadom k nedostatku starších kvantitatívnych údajov nie je možná presnejšia kvantifikácia úbytku

Hustota populácie a rozptyl jedincov v CHVÚ: Mapovaním v rokoch 2010-2013 bolo zistených 10 záznamov na 6 lokalitách v západnej časti hlavného hrebeňa Volovských vrchov.

Hlavné oblasti a biotopy výskytu: Biotopom hlucháňa sú staré horské ihličnaté lesy, najmä staré smrekové lesy vo výškach okolo 1000 m n. m., ktoré vo Volovských vrchoch v posledných 10-15 rokoch veľmi výrazne ubúdajú. Posledné staré smrečiny, resp. staršie lesné porasty s výskytom smreka v tejto nadmorskej výške sa zachovali len v PR Muráň, v oblasti Knoly a Veľkej Knoly, v oblasti hrebeňa Súľová (najmä Hoľa a Čertova hoľa), v okolí sedla Volovec, Skaliska a v Starovodskej doline. V Starovodskej doline predstavuje posledný rozsiahlejší komplex nenarušených málo narušených resp. málo narušených starých horských lesov najmä ÚEV Starovodské jedliny, v ktorého vrchnej časti sa vyskytuje aj smrek. Tokaniská boli zistené v rokoch 2010-2013 iba na Knole (2-3 kohúty), na Veľkej Knole (2-3 kohúty), na Holi (1-2 kohúty) a na Zlatom Stole (1 kohút).

Charakteristika hlavných biotopov: Okrem zvyškov starých smrečín na hlavnom hrebeni západnej časti Volovských vrchov sú dôležitým komponentom biotopu hlucháňa aj smrekové lesy čučoriedkové s porastmi čučoriedok, ktoré tvoria významnú zložku potravy hlucháňov.

Výmera hlavných biotopov v CHVÚ:

Výskyt a rozšírenie v CHVÚ: Z výsledkov mapovania v rokoch 2010-2013 vyplýva, že v najzápadnejšej časti Volovských vrchov rozkladajúcej sa od Zlatého Stola smerom na západ cez Hoľu, Čertovu hoľu, Knolu a Muráň až po rozhranie so Slovenským rajom ešte prežíva malá populácia hlucháňov v počte niekoľkých kohútov a sliepok, počet kohútov je možné odhadnúť na 5-10 (RIDZOŇ, TOPERCER & KARASKA 2014). Čučoriedkové smrečiny sú rozšírené v úzkom páse pozdĺž hlavného hrebeňa Volovských vrchov od Zlatého Stola smerom na západ až po Knolu a Kráľovu horu na rozhraní so Slovenským rajom, ale aj smerom na východ po Kojšovskú hoľu, kde však prevažujú iba mladšie smrekové porasty.

Stav hlavných biotopov: Stav biotopov je nepriaznivý. Biotopy hlucháňa sú v CHVÚ Volovské vrchy ohrozované lesohospodárskymi zásahmi, vyrubovaním hrebeňových smrekových porastov, vrátane tokanísk (napr. tokanisko na Holi v oblasti Súľovej bolo vyťažené po roku 2013) a následným vyrušovaním. Stav všetkých hrebeňových smrečín vo Volovských vrchoch je zlý a vysychajúce porasty smrekov sú najmä po roku 2005 veľkoplošne odstraňované lesohospodárskymi zásahmi. Nezanedbateľným negatívnym faktorom môže byť aj tlak predátorov, ktorých vplyv sa môže znásobovať fragmentáciou zvyškov starých hrebeňových lesných porastov.

Príčiny zmien a poškodenia biotopov: V súčasnosti, najmä po roku 2005 intenzívna lesohospodárska činnosť.

*1.6.3.1.12. Definovanie priaznivého stavu jariabka hôrneho (*Bonasa bonasia*) v Chránenom vtáčom území Volovské vrchy*

Početnosť populácie v CHVÚ: V chránenom vtáčom území sa odhaduje 300-500 párov, čo predstavuje 10 % slovenskej hniezdnej populácie druhu (3000-5000). Populácia druhu v CHVÚ Volovské vrchy predstavuje viac ako 1% národnej populácie.

Trendy populácie v CHVÚ: stabilná populácia s maximálnou zmenou $\pm 20\%$.

Hustota populácie a rozptyl jedincov v CHVÚ: Densita populácie dosahuje v optimálnych biotopoch 0,21-1 jedinca/km línie v hniezdnom období (apríl-august) a 0,16-0,5 jedinca/km línie v mimohniezdnom období (september). Druh sa vyskytuje rovnomerne od nadmorskej výšky 500 m (napr. v doline Suchého potoka pri Mníšku nad Hnilcom vyššie, až po najvyššie zalesnené hrebene vo výškach 1300 m n.m. (Skalisko) v ihličnatých a zmiešaných, zriedkavejšie aj listnatých porastoch.

Hlavné oblasti a biotopy výskytu: Jariabok je rozšíreným druhom hrabavca na väčšine územia CHVÚ. Vyskytuje sa v lesných porastoch od 500 m n. m. vyššie až po najvyššie časti pohoria. Preferuje najmä mladšie jedľové a smrekové porasty do 40 r., ale vyskytuje sa aj v starších, prevažne ihličnatých a zmiešaných porastoch, kde tiež preferuje miesta s výskytom mladších stromov, často v členitom teréne s výmoľmi, prípadne aj roklinami a skalami.

Charakteristika hlavných biotopov: Biotopom jariabka hôrneho sú ihličnaté, zmiešané i listnaté lesy v stredných a vyšších horských polohách. Jeho biotop charakterizujú mladé porasty rozličného zloženia, zarastajúce rúbaniská, ako aj pionierske dreviny – brezy, vrbý, v údoliach aj jelše, ako aj rôzne kroviny s bobuľami.

Výmera hlavných biotopov v CHVÚ:

Výskyt a rozšírenie v CHVÚ: Jariabok je rozšíreným druhom hrabavca na väčšine územia CHVÚ. Vyskytuje sa v lesných porastoch od 500 m n. m. vyššie až po najvyššie časti

pohoria. Vyskytuje sa najmä na hlavnom hrebeni Volovských vrchov a v priľahlých dolinách s ich bočnými hrebeňmi, aj na vyšších hrebeňoch Čiernej hory, Hnileckých vrchov a Galmusu. Je nehojný alebo chýba v oblastiach pod hranicou 500 m n.m., teda v dubinách a vo väčšine bučín nižších polôh južných svahov hlavného hrebeňa aj nižšie položených juhovýchodných bočných hrebeňov Volovských vrchov a Čiernej hory. Počas mapovania v rokoch 2010-2013 bol výskyt jariabka hôrneho zistený na 30 lokalitách a na 10 bodových transektoch.

Stav hlavných biotopov: Rozloha i kvalita biotopov je z hľadiska prežívania populácie jariabka vyhovujúca a stabilná.

Príčiny zmien a poškodenia biotopov: Ubúdanie starých ihličnatých porastov centrálnej, severnej a severozápadnej časti CHVÚ nemá na jariabka nepriaznivý vplyv. Naopak, v zmladzujúcich porastoch po odlesnení starých porastov nachádzajú nové vhodné biotopy.

1.6.3.1.13. Definovanie priaznivého stavu prepelice poľnej (*Coturnix coturnix*) v Chránenom vtáčom území Volovské vrchy

Početnosť populácie v CHVÚ: V chránenom vtáčom území sa odhaduje výskyt minimálne 70 – 90 hniezdných párov, čo predstavuje 2 % slovenskej hniezdnej populácie druhu (2000 - 6000). Populácia druhu v CHVÚ Volovské vrchy predstavuje viac ako 1% národnej populácie.

Trendy populácie v CHVÚ: neznámy

Hustota populácie a rozptyl jedincov v CHVÚ: maximálne hustoty na lúkach v predhorí južných svahov Volovských vrchov pri Hýľove a na hrebeni pohoria západne od Jahodnej boli zistené 0,83 párov/ 10 ha.

Hlavné oblasti a biotopy výskytu: Východiskových údajov na hodnotenie početnosti prepelice v území je nedostatok, ale druh sa stále vyskytuje v CHVÚ ako nehojný hniezdič vo vhodných lúčnych a poľných biotopoch najmä na úpäti vrchov.

Charakteristika hlavných biotopov: Typickým prostredím prepelice poľnej sú otvorené biotopy poľnohospodárskej krajiny, najmä lúky, pasienky obilné alebo ďatelinové polia v predhoriach a bylinné porasty okolo ciest.

1.6.3.1.14. Definovanie priaznivého stavu rybárika riečneho (*Alcedo atthis*) v Chránenom vtáčom území Volovské vrchy

Početnosť populácie v CHVÚ: V CHVÚ Volovské vrchy sa odhaduje hniezdiaca populácia na 12 - 15 párov, čo predstavuje až 1,35 % slovenskej hniezdnej populácie druhu (700-1300). Populácia druhu v CHVÚ Volovské vrchy predstavuje viac ako 1% národnej populácie. Veľkosť populácie bola odhadnutá na základe zmapovania 35 km dlhého úseku rieky Hornád pretínajúcej orografické celky Čierna hora a Volovské vrchy a do tejto dĺžky je započítaná aj časť brehov údolnej nádrže Ružín. Zistená denzita bola potom prepočítaná na celkovú dĺžku tokov Hornád, Hnilec a Bodva na území orografických celkov Volovské vrchy a Čierna hora. Časť populácie nie je v súčasnosti zahrnutá v CHVÚ v dôsledku vylúčenia intravilánov a ich okolia z CHVÚ, čím vypadli aj dlhé podhorské úseky tokov Hornád a Hnilec. Úbytok populácie bol preukázaný dlhodobým sledovaním 6 km dlhého úseku Hornádu v okrajovej časti územia poniže obce Kysak (tento úsek rieky nebol začlenený do

CHVÚ), kde v období 1998–2014 nastal výrazný úbytok početnosti o 75–100 %. Rybáriky neboli zisťované na sledovanom úseku rieky každoročne, avšak je badať aj zmeny frekvencie výskytu s odstupom času. Frekvencia výskytu v rokoch 1998–2000 bola 15 %, avšak v rokoch 2007–2014 poklesla na 1,66 %. Predpokladáme na základe tejto pomerne reprezentatívnej kvantitatívnej vzorky, že k podobnému úbytku populácie došlo aj v zvyšnej časti tokov podhorských riek Volovských vrchov a Čiernej hory. Príčiny tohto úbytku nie sú celkom jasné, ale okrem prirodzených faktorov (počasie, zvýšené zrážky, kolísanie hladiny, ktoré spôsobili v niektorých rokoch úbytok až absenciu hniezdiacich párov) mohli zohrávať úlohu aj antropické faktory (znečistenie rieky komunálnym odpadom z obcí, prípadne aj organickým znečistením z poľí), ako aj vonkajšie príčiny súvisiace s celkovým úbytkom druhu.

Trendy populácie v CHVÚ: úbytok vyše 20%.

Hustota populácie a rozptyl jedincov v CHVÚ: hustota populácie je 1,5 páru – 3 páry/ 10 km vodných tokov pretínajúcich územie, konkrétne bola stanovená pre priľahlý úsek Hornádu.

Výmera hlavných biotopov v CHVÚ:

Hlavné oblasti a biotopy výskytu: Obýva prirodzene meandrujúce brehy podhorských riek i stojaté vodné biotopy s dostatkom potravy, zachovalým drevinným brehovým porastom s vhodnými loviskami malých rybiek a so zachovalými kolmými časťami brehov, napr. v meandroch riek a v ústiach potokov. Hlavnými oblasťami výskytu rybárika riečneho sú podhorské úseky riek Hornád, Hnilec a Bodva pretekajúce orografickými calkami Volovské vrchy a Čierna hora a brehové časti údolnej vodnej nádrže Ružín.

Charakteristika hlavných biotopov: Typickým prostredím rybárika riečneho sú hlavne meandre riek, čisté tečúce i stojaté vodné plochy a ich okolie s dostatkom potravy, predovšetkým s drobnými rybami. V meandroch riek obýva kolmé časti brehov.

Príčiny zmien a poškodenia biotopov: Stav biotopov sa v pravidelne monitorovanej časti toku Hornádu mierne zhoršil, najmä vplyvom výraznej oscilácie hladiny rieky v dôsledku nevyrovnaných zrážok a často sa opakujúcich extrémne vysokých vodných stavov v hniezdnom období vplyvom výraznej zrážkovej činnosti. Tieto zmeny negatívne vplývajú na hniezdnú úspešnosť, aj na potravný biotop druhu. Nezanedbateľný je aj vplyv znečistenia tokov, jednak dôsledkom starých environmentálnych záťaží v povodí Hnilca či Hornádu, alebo vplyv organického, či komunálneho znečistenia.

1.6.3.1.15. *Definovanie priaznivého stavu d'atľa bielochrbtého (Dendrocopos leucotos) v Chránenom vtáčom území Volovské vrchy*

Početnosť populácie v CHVÚ: Početnosť hniezdiacej populácie d'atľa bielochrbtého v CHVÚ Volovské vrchy sa odhaduje na 200 - 400 párov, čo predstavuje 7,05 % slovenskej hniezdnej populácie druhu (4250+ Rybanič et al. 2004). V CHVÚ Volovské vrchy hniezdi viac ako 1 % hniezdiacej populácie na Slovensku.

Trendy populácie v CHVÚ: stabilná populácia s maximálnou zmenou \pm 20%.

Hustota populácie a rozptyl jedincov v CHVÚ: Na bodovom transekte Čermeľ – Bankov – Kamenný hrb bola frekvencia 5,7 % a dominancia 0–0,36 % (za obdobie 1997–2011); na bodovom transekte v doline Čierna Moldava bola frekvencia 2,5 % a dominancia 0,3 % (roky 1994 a 1997). Sčítania na líniách: 0,06–0,8 jedinca/km línie v hniezdnom období (roky 1991–

2011) (Pačenovský, Danko et al. 2014). Ďateľ bielochrbtý je rozšírený najmä vo východnej a južnej časti CHVÚ, vyskytuje sa najmä v oblastiach s výskytom bučín. V centrálnej, severnej a západnej časti CHVÚ je jeho výskyt nesúvislý, ostrovčekovitý a viaže sa len na výskyt bukov. Miestami sa nehojne vyskytuje aj v jedľovo-bukových porastoch.

Charakteristika hlavných biotopov: Staršie listnaté lesy (hlavne bukové porasty), jedľovo-bukové, menej dubovo-bukové porasty s prítomnosťou odumierajúcich, odumretých a ležiacich hnijúcich stromov.

Výmera hlavných biotopov v CHVÚ:

Hlavné oblasti a biotopy výskytu: Hniezdny výskyt je viazaný najmä na staršie bukové lesy v rozmedzí 340–1000 m n. m., najčastejšie od 400 do 800 m n. m. a sleduje rozšírenie rozsiahlejších bučín. Sledovaním početnosti sa zistilo, že ďateľ bielochrbtý je v CHVÚ vo vhodných biotopoch druhým najbežnejším d'atľom hneď po d'atľovi veľkom. Lokálne v starých bučinách môže byť vo Volovských vrchoch dokonca v niektorých rokoch vôbec najpočetnejším druhom d'atľa (napr. v januári 2002 v bučinách medzi Kysakom a vrchom Humenec).

Výskyt a rozšírenie v CHVÚ: Druh je rozšírený najmä vo východnej a južnej časti CHVÚ. V mimohniezdnom období sa ďateľ bielochrbtý zdržuje v rovnakých biotopoch ako v dobe hniezdenia. Druh sleduje rozšírenie rozsiahlejších bučín – najmä vo východnej a južnej časti CHVÚ v Čermeľskej doline, v doline Potoky pri Košickej Belej, v okolí priehrady Ružín, v doline Malý a Veľký Ružinok a vo väčšej časti orografického celku Čierna hora vrátane bukových lesov v okolí Kysaku a Obišoviec, na Holičke, v Opátskej doline a v doline Čierna Moldava. V južnej časti skúmaného územia spadajúceho do Slovenského krasu najmä v lokalitách: Zádielska dolina, Borčianska planina, Hlboká dolina, v dolinách severne od Medzeva a v Šugovskej doline. V centrálnej, severnej a západnej časti CHVÚ je jeho výskyt nesúvislý, ostrovčekovitý a viaže sa len na výskyt bukov. Miestami sa nehojne vyskytuje aj v jedľovo-bukových porastoch a spomenieme napr. tieto známe lokality výskytu: planina Galmus, Lacemberská dolina, dolina Bystrého potoka, Starovodská dolina (v tejto doline je druh veľmi zriedkavý, pozorovaný napr. 21. 7. 2001), severné svahy Kojšovskej hole v doline Tokáreň, v doline Zimná voda, v okolí Prakoviec, dolina Peklisko nad Štósom, Vtáčí vrch nad Smolníkom, v doline Veľkého Hutného potoka, Rožňavská dolina, južné svahy Volovca a dolina Súľovského potoka nad Gemerskou Polomou. Vyhodnotenie mapovania v rokoch 2010-12, ktorým sa preukázalo celkovo 160 výskytových údajov druhu na vyše 40 lokalitách prinieslo odhad populácie 200 – 400 párov (RIDZOŇ, TOPERCER & KARASKA 2014).

Stav hlavných biotopov: Druh je dlhodobu stabilný a vzhľadom na to, že kľúčové biotopy jeho výskytu sa v období za posledných 30 rokov výraznejšie nezmenili (aj keď prebieha kontinuálne ťažba aj v bukových lesoch), stále ostávajú k dispozícii v dostatočnej miere aj bukové lesy staršieho zloženia, vhodné pre hniezdenie d'atľov bielochrbtých.

Príčiny zmien a poškodenia biotopov: Stav biotopov je v južnej, východnej a severovýchodnej časti CHVÚ, kde sa sústreďuje najväčšia časť populácie d'atľov bielochrbtých, je stále pomerne dobrý. Ohrozením je lesohospodárska činnosť, ktorá však v bučinách prebieha stále pomerne šetrne (s výnimkou niektorých vybraných oblastí) a stále ponecháva aj dostatok starých porastov s odumretým a mŕtvym drevom, čo umožňuje úspešné prežívanie populácie.

1.6.3.1.16. *Definovanie priaznivého stavu d'atľa prostredného (Dendrocopos medius) v Chránenom vtáčom území Volovské vrchy*

Početnosť populácie v CHVÚ: Početnosť hniezdiacej populácie d'atľa prostredného v CHVÚ Volovské vrchy sa odhaduje na 120 - 150 párov, čo predstavuje 2,58 % slovenskej populácie (4000-5800). V CHVÚ Volovské vrchy hniezdi viac ako 1 % hniezdiacej populácie na Slovensku.

Trendy populácie v CHVÚ: stabilná populácia s maximálnou zmenou $\pm 20\%$.

Hustota populácie a rozptyl jedincov v CHVÚ: V dubovo-hrabovom lese v lokalite Girbeš pri Košiciach zistil Pačenovský v roku 2004 denzitu 0,7 páru/10 ha, dominancia v rámci spoločenstva na ploche 100 ha dosahovala 0,87 %. Frekvencia na bodovom transekte Čermel' – Bankov – Kamenný hrb v dubovo-hrabových, bukových a jedľovo-bukových lesoch vo výške 420–560 m n. m. dosahovala 8,6 % a dominancia 0,6 % (hodnotené roky 1997–2005). Frekvencia na bodovom transekte v brehových porastoch Hornádu medzi Kysakom a Družstevnou pri Hornáde dosahovala 2,5 % a dominancia 0,4 % (hodnotené roky 1998–2005). Rozšírenie druhu sa v CHVÚ obmedzuje na dubové, dubovo-bukové lesy, zriedkavejšie aj nižšie položené bučiny prevažne južnej expozície a na vrbové a jelšové brehové porasty v údoliach riek.

Charakteristika hlavných biotopov: Ďateľ prostredný sa vyskytuje v území predovšetkým v južne orientovaných svahoch v dubových a dubovo-hrabových lesoch vo výškach 300–600 m n. m. , vzácne aj vyššie a vo vrbových a jelšových brehových porastoch s výskytom topoľov, takisto najmä v blízkosti dubovo-hrabových lesov. Výsledky sčítaní na líniiach a transektoch naznačujú, že druh dosahuje najvyššiu početnosť v dubovo-hrabových lesoch nižších polôh, približne medzi 400–500 m n. m., kde môže byť lokálne najpočetnejším d'atľom, alebo druhým najpočetnejším za d'atľom veľkým. V bučinách a v prevažne vrbových brehových porastoch je menej početný až zriedkavý.

Výmera hlavných biotopov v CHVÚ:

Hlavné oblasti a biotopy výskytu: V rámci sledovaného územia sa druh vyskytuje najmä v jeho južnej a východnej časti CHVÚ, kde sa vyskytujú dubiny, aj v prevažne vrbových a jelšových brehových porastoch, najmä v údolí Hornádu v predhorí orografického celku Čierna Hora a v údolí Bodvy. Vyskytuje sa vzácne aj v bučinách nižších polôh, najmä južnej expozície v juhovýchodnej a južnej časti CHVÚ až po Rožňavskú dolinu, ďalej na rozhraní so Slovenským krasom v doline Čremošnej nad Lúčkou a Kováčovou, v okolí Medzeva, nad Vyšným Klatovom v lokalite Panský les, v severnej časti orografického celku Čierna hora pri Klenove a pri Kluknave v údolí Hornádu. Najvyššie vystupuje miestami do 900 m a výnimočne do 1000 m n.m.

Výskyt a rozšírenie v CHVÚ: V rámci CHVÚ sa d'ateľ prostredný vyskytuje najmä v jeho južnej a východnej časti, na rozhraní so Slovenským krasom, v údolí Hornádu súvisle od Kysaku po Košice a v oblasti okolo priehrady Ružín. Ďalej v údolí Bodvy a jej prítokov, napr. v doline Čierna Moldava (PAČENOVSKÝ 1992) či v Šugovskej doline a v doline Dobšinského potoka (PAČENOVSKÝ 1996). Chýba v centrálnej časti CHVÚ vo vyšších zalesnených polohách hlavného hrebeňa, aj v Hnileckých vrchoch. Zriedkavo boli zistené výskyty

jednotlivých jedincov na konci hniezdneho obdobia aj v jedľovo-bukových porastoch vo vyšších nadmorských výškach: 15. 6. 2006 v Štóskom sedle (780 m) , či 12. 7. 2008 medzi Štóskym sedlom a kúpeľami Štós v dubovo–bukovom lese (700 m), ale hniezdenie v týchto výškach potvrdené nebolo. V mimohniezdnom období sa zdržuje v obdobných biotopoch ako v čase hniezdenia, ale vystupuje pomerne častejšie aj do vyšších polôh, výnimočne až do výšok 900 a 1000 m n.m. Výsledky sčítaní na líniiach a transektoch naznačujú, že druh dosahuje najvyššiu početnosť v dubovo-hrabových lesoch nižších polôh, približne medzi 400–500 m n. m., kde môže byť lokálne najpočetnejším d'atľom, alebo druhým najpočetnejším za d'atľom veľkým. V bučinách a v prevažne vrbových brehových porastoch je menej početný až zriedkavý. V rámci mapovania v rokoch 2010–2012 bolo zistených celkovo 23 údajov výskytu v hniezdnom období, 6 lokalít výskytu a druh bol zistený na 5 bodových transektoch.

Stav hlavných biotopov: Stav biotopov je dobrý, vyhovujúci.

Príčiny zmien a poškodenia biotopov: Lesohospodárske práce prebiehajú v hlavných biotopoch výskytu d'atľa prostredného pomerne šetrným spôsobom, poskytujú druhu stále vhodné potravný a hniezdny biotop

1.6.3.1.17. Definovanie priaznivého stavu krutohlava hnedého (*Jynx torquilla*) v CHVÚ Volovské vrchy

Početnosť populácie v CHVÚ: Početnosť hniezdiacej populácie krutohlava hnedého v CHVÚ Volovské vrchy sa odhaduje na 150 - 350 párov, čo predstavuje 9,7 % slovenskej populácie (3000-3600). V CHVÚ Volovské vrchy hniezdi viac ako 1 % hniezdiacej populácie na Slovensku.

Trendy populácie v CHVÚ: neznámy

Hustota populácie a rozptyl jedincov v CHVÚ: Denzity na sčítacích bodových transektoch sú veľmi nízke. Na bodovom transekte vedenom v brehových porastoch Hornádu medzi Kysakom a Družstevnou pri Hornáde bol druh hodnotený v rokoch 1999–2001 s frekvenciou výskytu 1,7 % ako akcidentálny a dosahoval dominanciu 0,12 % (akcesorický druh). Na bodovom transekte v Čermeľskej doline dosahoval v zmiešaných lesoch priemerne nadmorskú výšku 430 m. (300–560 m n. m.). V rokoch 1994 –2011 sa vyskytoval s frekvenciou 33 % – akcesorický druh a dominanciou 0,11 % (akcesorický druh). Na línii z Bankova smerom na Kamenný hrb bol 29. 4. 2005 zistený 1 jedinec/4 km línii s prevládajúcim typom biotopu dubovo-hrabový les, pričom v porastoch s výraznejším výskytom buka a jedle nebol pozorovaný. Na transektoch nad 900 m n. m. na hlavnom hrebeni sa v rokoch 2010–2012 vôbec nevyskytoval (Kürthy). Prepočtom zistených denzít z mapovania v rokoch 2010-12 na plochu potenciálne vhodných biotopov vychádza odhad počtu párov na 150 – 350 (RIDZOŇ, TOPERCER & KARASKA 2014).

Charakteristika hlavných biotopov: Vyskytuje sa po obvode CHVÚ v nižších polohách a na úpäti vrchov kde vystupuje do výšky 580 m n. m. Vyhľadáva nelesné biotopy s výskytom stromov v blízkosti ľudských sídiel, teplomilné svahy s krovinami, záhrady, aj teplomilné listnaté lesy, najmä dubové a dubovohrabové. Ako zriedkavý druh sa vyskytuje sa aj vo vrbovo–topoľových brehových porastoch.

Výmera hlavných biotopov v CHVÚ:

Hlavné oblasti a biotopy výskytu: Krutohlav hnedý obýva jednak nelesné biotopy, ako teplomilné krovinaté svahy, záhrady, aj okraje teplomilných listnatých lesov. Areál výskytu sa obmedzuje na južnú časť územia, kam preniká zo Slovenského krasu. Vo východnej časti územia sa zistil iba v údolí Hornádu, odkiaľ preniká mimo intravilánov obcí len zriedka do okrajových lesných biotopov.

Výskyt a rozšírenie v CHVÚ: Vyskytuje sa v nižších polohách v južnej a východnej časti CHVÚ, ďalej sa vyskytuje aj v Hornádskej kotline (napr. Spišské Vlasy, Richnava), ani tu však nevystupuje do vyšších polôh, či nevníka hlbšie do lesných porastov. Údoliami riek preniká aj hlboko medzi vrchy: napr. Ružín (údolím Hornádu), Stará Voda (údolím Hnilca), ani tu však nevystupuje vyššie ako do nadmorskej výšky 530 m.

Stav hlavných biotopov: Stav biotopov je dobrý, vyhovujúci.

Príčiny zmien a poškodenia biotopov: Lesohospodárske práce prebiehajú v hlavných biotopoch výskytu krutohlava hnedého pomerne šetrným spôsobom, poskytujú druhu stále vhodné potravný a hniezdny biotop.

1.6.3.1.18. Definovanie priaznivého stavu penice jarabej (*Sylvia nisoria*) v Chránenom vtáčom území Volovské vrchy

Početnosť populácie v CHVÚ: Početnosť hniezdiacej populácie penice jarabej v CHVÚ Volovské vrchy sa odhaduje na 150 - 200 párov, čo predstavuje 2,63% slovenskej populácie (5000-7600). V CHVÚ Volovské vrchy hniezdi viac ako 1 % hniezdiacej populácie na Slovensku.

Trendy populácie v CHVÚ: neznámy

Hustota populácie a rozptyl jedincov v CHVÚ: Na bodovom transekte v krovinových biotopoch v prevažne vrbových brehových porastoch Hornádu medzi Kysakom a Družstevnou dosahovali hodnoty frekvencie v rokoch 1998–2014 1,42 % a dominancie 0,13 %. Druh je tu zriedkavý v krovinách nadväzujúcich na brehové porasty, resp. na okolité otvorené poľnohospodárske biotopy.

Charakteristika hlavných biotopov: Penica jarabá sa v skúmanom území dôsledne vyhýba súvisle zalesneným oblastiam. Obľubuje krovinu s výskytom šípky a trnky, prerastené čerňičím. Je sprievodným druhom strakoša obyčajného, ale v CHVÚ Volovské vrchy je menej rozšírená ako strakoš.

Výmera hlavných biotopov v CHVÚ:

Hlavné oblasti a biotopy výskytu: Je to druh otvorených nelesných biotopov a vyskytuje sa len po okrajoch územia v údoliach riek a na úpäti vrchov.

Výskyt a rozšírenie v CHVÚ: vyskytuje sa v nižšie položených otvorených biotopoch v okrajovej časti CHVÚ, najmä v južne orientovaných svahoch v južnej a juhovýchodnej časti CHVÚ Volovské vrchy, v iných častiach územia je výskyt druhu veľmi zriedkavý.

Stav hlavných biotopov: Stav biotopov je dobrý, vyhovujúci.

Príčiny zmien a poškodenia biotopov: irelevantné

1.6.3.1.19. *Definovanie priaznivého stavu hrdličky poľnej (Streptopelia turtur) v Chránenom vtáčom území Volovské vrchy*

Početnosť populácie v CHVÚ: Početnosť hniezdiacej populácie hrdličky poľnej v CHVÚ Volovské vrchy sa odhaduje na 400 - 450 párov, čo predstavuje až 5,6 % slovenskej populácie (4000-8000). V CHVÚ Volovské vrchy hniezdi viac ako 1 % hniezdiacej populácie na Slovensku.

Trendy populácie v CHVÚ: úbytok početnosti, chýbajú údaje z minulosti k stanoveniu miery úbytku

Hustota populácie a rozptyl jedincov v CHVÚ: V dubovo-hrabovom lese Girbeš pri Košiciach v roku 2004 hniezdilo 0,5 páru/10 ha a dosahovala tu dominanciu 0,62 %. Na bodovom transekte na Bankove dosahovala v roku 2001 dominanciu až 3,8 % a v rokoch 1998–2013 frekvenciu 32,2 %. Na bodovom transekte v prevažne vrbových brehových porastoch Hornádu medzi Kysakom a Družstevnou pri Hornáde boli hodnoty frekvencie v rokoch 1999–2013 a dominancie v roku 2006 výrazne nižšie: frekvencia 1,5 %, d = 0,17 %.

Charakteristika hlavných biotopov: Hrdlička poľná v CHVÚ obýva okraje listnatých lesov, preferuje južne exponované svahy a nižšie položené zalesnené hrebene s lúkami, vyskytuje sa aj v brehových porastoch riek v údoliach a v nelesných biotopoch, ako napr. pásy krovín v otvorenej poľnohospodárskej krajine, či v sprievodnej drevinnej vegetácii pozdĺž brehov potokov. Najvyššie vystupuje na hlavnom hrebene Volovských vrchov až do výšky 900 m n. m., v biotope riedkych lesov prerušovaných lúkami. V údolí Hornádu v prevažne vrbových brehových porastoch bola zistená výrazne nižšia početnosť, ako v riedkych listnatých lesoch.

Výmera hlavných biotopov v CHVÚ:

Hlavné oblasti a biotopy výskytu: Druh sa vyskytuje najmä v južnej a východnej časti CHVÚ vyznačujúcej sa miernejšími klimatickými danosťami, teda v časti územia s výskytom listnatých lesov a vhodných nelesných biotopov v otvorenej krajine, aj v teplejších údoliach riek.

Výskyt a rozšírenie v CHVÚ: Hrdlička poľná sa vyskytuje v CHVÚ najmä na okrajoch lesov a v riedkych lesoch s lúkami a lúčkami, v južných svahoch a na výslnných hrebeňoch. Menej početná je v brehových porastoch riek v údoliach. V rámci mapovania v rokoch 2010-2012 bol výskyt druhu preukázaný v 60 prípadoch na viac ako 20 lokalitách a minimálne na 12 bodových transektoch. Oblasť výskytu v CHVÚ Volovské vrchy zahŕňajú svahy južne od hlavného hrebeňa Volovských vrchov od Košíc až po Kojšovskú hoľu, lesy podcelku Holička, hrebeňové porasty celku Čierna hora vrátane jeho severnej časti v okolí Klenova aj južnej časti v okolí Kluknavy, priľahlé časti údolia Hornádu, Čermel'ské údolie, aj niektoré ďalšie údolia riek v rámci CHVÚ.

Stav hlavných biotopov: Stav biotopov je dobrý, vyhovujúci.

Príčiny zmien a poškodenia biotopov: irelevantné

1.6.3.1.20. *Definovanie priaznivého stavu muchára sivého (Muscicapa striata) v Chránenom vtáčom území Volovské vrchy*

Početnosť populácie v CHVÚ: Početnosť hniezdiacej populácie muchára sivého v CHVÚ Volovské vrchy sa odhaduje na 1000-1500 párov, čo predstavuje až 12,5 % zo slovenskej populácie druhu (8800-12000). V CHVÚ Volovské vrchy hniezdi viac ako 1 % hniezdiacej populácie na Slovensku.

Trendy populácie v CHVÚ: stabilná populácia s maximálnou zmenou $\pm 20\%$.

Hustota populácie a rozptyl jedincov v CHVÚ: V dubovo-hrabovom lese Girbeš pri Košiciach v roku 2004 hniezdilo 0,5 páru/10 ha s dominanciou 0,62 %. Cieleným mapovaním v rokoch 2010-2013 boli zistené maximálne denzity 0,64 páru/10 ha (RIDZOŇ, TOPERCER & KARASKA 2014). Rozptyl jedincov v území nie je súvislý, rozšírenie sleduje údolia riek, nižšie položené hrebene, okraje lesov a druh obýva aj niektoré nelesné biotopy s výskytom stromov.

Charakteristika hlavných biotopov: Muchár sivý má zaujímavé rozšírenie v CHVÚ Volovské vrchy. Najtypickejší je jeho výskyt v brehových porastoch riek. So zvyšujúcim sa zápojom v lesných porastoch jeho početnosť klesá a zdá sa, že v silne zapojených porastoch sa asi nevyskytuje. Zrejme vyhľadáva miesta s otvorenejšími korunami. Všeobecne, v lesných porastoch je všade pomerne menej početný.

Výmera hlavných biotopov v CHVÚ:

Hlavné oblasti a biotopy výskytu: Druh preferuje najmä okraje lesov, brehové porasty tokov v údoliach a vystupuje aj na hrebene hôr, kde obýva tiež okrajové časti lesov. Obľubuje aj lesné čistiny, rozhranie otvorených plôch a lesa. Vyhýba sa zapojeným lesným porastom. Z údolí riek nevystupuje príliš vysoko na hrebene, asi len do výšky 850–900 m n. m., vo väčších nadmorských výškach je zriedkavý. Zdá sa, že druh dreviny v poraste nezohráva príliš dôležitú úlohu pri výbere jeho biotopu. Vyskytuje aj v nelesných biotopoch, v intravilánoch, parkoch a záhradách.

Výskyt a rozšírenie v CHVÚ: Z charakteristiky biotopu druhu vyplýva, že areál ktorý obýva v CHVÚ Volovské vrchy je nesúvislý, ostrovčekovitý, rozkladá sa vo forme mozaikovitých väčších aj menších nesúvislých plošiek takmer po celom území CHVÚ.

Stav hlavných biotopov: Stav biotopov je dobrý, vyhovujúci.

Príčiny zmien a poškodenia biotopov: irelevantné

1.6.3.1.21. *Definovanie priaznivého stavu orla krikľavého (Aquila pomarina) v Chránenom vtáčom území Volovské vrchy*

Chránené vtáčie územie (CHVÚ) Volovské vrchy sa nachádza v strednej časti východného Slovenska, nadväzuje priamo na CHVÚ Slovensky kras a zasahuje do orografických celkov Volovské vrchy a Čierna hora. Predmetné CHVÚ má rozlohu 121 421 ha a rozprestiera sa v okresoch Rožňava, Košice-okolie, Spišská Nová Ves, Gelnica a Prešov.

Základná charakteristika druhu

Rozšírenie druhu v CHVÚ Volovské vrchy:

V CHVÚ Volovské vrchy orol krikľavý obýva predovšetkým jeho okrajové časti, ktoré nadväzujú na severe územia na otvorené plochy Hornádskej a na juhovýchode Košickej kotliny, v nadmorskej výške od 230 do 900 m. Centrálnym častiam CHVÚ v nadmorskej výške nad 1000 m sa vyhýba. Veľmi nízka denzita populácie je aj v centrálnej časti územia v oblasti Hnileckej doliny (1-2 páry) z dôvodu nedostatočnej plochy vhodných lovísk. Početnosť hniezdnej populácie orla krikľavého sa odhaduje v súčasnosti na 12-15 párov a je rozmiestnená v predhorí, ktoré ohraničuje južnú, juhovýchodnú a východnú časť CHVÚ. Hniezdna populácia zaznamenala v posledných 20 rokoch výrazne klesajúci trend a to až o cca 50%, z pôvodnej veľkosti hniezdnej populácie cca 26 párov sa polovica párov z územia vytratila a to najmä zo severnej časti územia z dôvodu fragmentácie lesných porastov v hniezdných biotopoch, zapríčinennej intenzívnou ťažbou hlavne smrekových porastov, ako aj z dôvodu medzidruhovej konkurencie s orlom skalným.

Orol krikľavý je sťahovavým druhom, páry prilietajú na hniezdiská v CHVÚ prevažne v prvej dekáde apríla a na zimoviská v strednej a južnej Afrike odlietajú hlavne v druhej polovici septembra.

Hlavné biotopy výskytu:

Hniezdny biotop

Hniezdnym biotopom sú hlavne ihličnaté lesy - s porastmi smreka na západe a porastmi jedle v centrálnej časti, zmiešané lesy – s bukovými a dubovými porastmi s prímiesou borovice lesnej, hrabu a jelše v južnej časti a listnaté lesy – s bukovými porastmi na východe územia, ktoré spolu tvoria približne 70% výmery CHVÚ. Dôležitým predpokladom pre hniezdenie je prítomnosť starších lesných porastov vo veku nad 80 rokov s vhodnou vertikálnou porastovou štruktúrou, umožňujúcou formovanie hlbokých korún a prirodzeným drevinovým zložením, ktoré orlom poskytujú vhodné možnosti na stavbu hniezd prípadne ponúkajú hniezda, postavené inými druhmi (napr. *Buteo buteo*, *Accipiter gentilis*, *Pernis apivorus*, *Ciconia nigra*). Hniezdne biotopy sú situované predovšetkým v hospodárskych lesoch, ktoré sa vyznačujú vysokou intenzitou ťažbových zásahov a rozpracovania lesných porastov. Centrálna a severná časť CHVÚ je postihnutá silnou deštrukciou hniezdných biotopov hlavne v smrekových porastoch, v ktorých sa na veľkých plochách realizovala náhodná ťažba a z ktorých sa vytratila takmer polovica z pôvodného celkového počtu párov. Hniezda sú umiestnené na rôznych stromoch, najčastejšie na jedli,

buku a borovici lesnej, menej často na smreku, dube, jelši a smrekovci. V zmiešaných lesoch orol krikľavý uprednostňuje hniezda na ihličnatých stromoch.

Pri obnove lesných porastov, ktoré tvoria hniezdny biotop v CHVÚ, sa uplatňuje najmä podrastový hospodársky spôsob (jeho veľkoplošná a maloplošná forma), ktorého vplyv na stav hniezdného biotopu je v súčasnosti veľmi negatívny.

Potravný biotop

Potravné biotopy jednotlivých párov orlov krikľavých sa nachádzajú prevažne mimo hraníc CHVÚ. V samotnom CHVÚ nenachádza hniezdna populácia dostatočné potravné zdroje. Poľnohospodárska pôda zaberá cca 23% výmery CHVÚ, ale vzhľadom na absenciu párov orlov v západnej a severnej časti CHVÚ, súčasná populácia orla krikľavého potenciálne môže využívať asi len polovicu z uvedenej výmery. Poľnohospodársku pôdu v CHVÚ tvoria hlavne trvalé trávne porasty (lúky a pasienky, 12%) orná pôda (3%) a v malej miere aj sady (3%). Obhospodarovanie poľnohospodárskej pôdy v CHVÚ je zamerané prevažne na chov hovädzieho dobytku a oviec.

V CHVÚ sa nachádzajú konštrukcie 22 kV elektrických vedení, ktorých je 50-60% z ich celkovej dĺžky v súčasnosti už ošetrovaných chráničkami.

Existujúce a potenciálne hrozby:

a) Degradácia a strata hniezdných biotopov

- lesnícka legislatíva dostatočne nezohľadňujúca požiadavky ochrany prírody a biodiverzity vrátane ekologických nárokov orla krikľavého (uplatňovanie nevhodných hospodárskych spôsobov pri obhospodarovaní lesa v CHVÚ)

b) Degradácia a strata potravných biotopov

- nízka výmera poľnohospodárskej pôdy v CHVÚ s nedostatočnou ponukou potravných zdrojov
- záber poľnohospodárskej pôdy výstavbou solárnych (fotovoltaických) elektrární
- opustenie poľnohospodárskej pôdy
- premena trvalých trávnych porastov na iný druh pozemku

c) Vyrušovanie na hniezdných lokalitách

- lesohospodárska činnosť vykonávaná počas hniezdného obdobia (vykonávanie úmyselnej - tj. výchovnej a obnovnej, mimoriadnej a náhodnej ťažby; sústreďovanie, preprava, uskladňovanie a odvoz dreva; spracovanie dreva - príprava palivového dreva, štiepkovanie; vjazd lesných mechanizmov, strojov a zariadení vrátane konského záprahu; výstavba, rekonštrukcia, údržba a využívanie lesných ciest a zväžnic; vyžínacie a zalesňovacie práce, výstavba a údržba oplotenia; vykonávanie lesníckotechnických meliorácií; výkopové, stavebné a terénne práce iného charakteru)
- výkon práva poľovníctva počas hniezdného obdobia

(individuálne a spoločné poľovačky, výstavba poľovníckych zariadení a ich užívanie, vjazd motorových vozidiel do lesných porastov)

d) Priama mortalita

- úhyny a zranenia na neošetrených úsekoch 22 kV elektrického vedenia
- zástrely mláďat na hniezde a dospelých jedincov
- aplikácia chemických prípravkov zo „Zoznamu zakázaných prípravkov pre chránené vtáčie územia“ (zdroj <http://nrl.uvm.sk/>)
- neodborná aplikácia chemických prípravkov na ochranu poľnohospodárskych rastlín zo „Zoznamu povolených prípravkov na ochranu rastlín“ (zdroj <http://www.uksup.sk/index.php?n=14>)

e) Všeobecné hrozby

- absencia Programu starostlivosti o CHVÚ Volovské vrchy
- absencia Programu starostlivosti o orla kriľavého
- absencia zaradenia potravných teritórií orla kriľavého, situovaných mimo CHVÚ, do CHVÚ Volovské vrchy

Definovanie stavu:

Kritéria hodnotenia	PRIAZNIVÝ STAV		NEPRIAZNIVÝ STAV	
	A dobrý	B priemerný	C nepriaznivý	
Populácia	1.1. Veľkosť populácie	Viac ako 20 hniezdných párov	15-20 hniezdných párov	Menej ako 15 hniezdných párov
	1.2. Populačný trend	Populácia rastúca o viac ako 20% za obdobie 5 rokov	Populácia je za obdobie 5 rokov stabilná alebo osciluje $\pm 20\%$	Populácia je za obdobie 5 rokov klesajúca o viac ako 20%
	1.3. Areálový trend	Druh obýva 75-100% vhodných biotopov v CHVÚ za obdobie 5 rokov	Druh obýva 50-75% vhodných biotopov v CHVÚ za obdobie 5 rokov	Druh obýva menej ako 50% vhodných biotopov v CHVÚ za obdobie 5 rokov
	1.4. Medzidruhová interakcia	Denzita <i>Aquila chrysaetos</i> v CHVÚ je menej ako 0,4 párov/100 km ²	Denzita <i>Aquila chrysaetos</i> v CHVÚ je 0,4–0,6 párov/100 km ²	Denzita <i>Aquila chrysaetos</i> v CHVÚ je viac ako 0,6 párov/100 km ²

	1.5. Produktivita populácie	Priemerná hniezdna úspešnosť za obdobie 5 rokov je väčšia ako 0,8 juv/hniezdiaci pár/rok	Priemerná hniezdna úspešnosť za obdobie 5 rokov je 0,6-0,8 juv/hniezdiaci pár/rok	Priemerná hniezdna úspešnosť za obdobie 5 rokov je menšia ako 0,6 juv/hniezdiaci pár/rok
	1.6. Celistvosť hniezdného a potravného biotopu	Potravné teritória párov sa nachádzajú v CHVÚ u viac ako 90% hniezdných populácií	Potravné teritória párov sa nachádzajú v CHVÚ u 80-90% hniezdných populácií	Potravné teritória párov sa nachádzajú v CHVÚ u menej ako 80% hniezdných populácií
Biotop	2.1. Hniezdny biotop	Podiel lesných porastov nad 80 rokov plošne nenarušených holinami po ťažbách je na ploche viac ako 70% výmery LPF v CHVÚ	Podiel lesných porastov nad 80 rokov plošne nenarušených holinami po ťažbách je na ploche 40-70% výmery LPF v CHVÚ	Podiel lesných porastov nad 80 rokov plošne nenarušených holinami po ťažbách je na ploche menej ako 40% výmery LPF v CHVÚ
	2.2. Potravný biotop	Podiel vhodných plôch (trvalých trávnych porastov, zamokrených plôch, zatravnenej ornej pôdy, ornej pôdy s viacročnými krmovinami) a nelesnej drevinovej vegetácie je viac ako 70% výmery PPF v CHVÚ	Podiel vhodných plôch (trvalých trávnych porastov, zamokrených plôch, zatravnenej ornej pôdy, ornej pôdy s viacročnými krmovinami) a nelesnej drevinovej vegetácie je 40-70% výmery PPF v CHVÚ	Podiel vhodných plôch (trvalých trávnych porastov, zamokrených plôch, zatravnenej ornej pôdy, ornej pôdy s viacročnými krmovinami) a nelesnej drevinovej vegetácie je menej ako 40% výmery PPF v CHVÚ
	2.3. Biotopy dôležité počas migrácie	Podiel vhodných plôch (trvalých trávnych porastov, zamokrených plôch, zatravnenej ornej pôdy, ornej pôdy s viacročnými krmovinami) a nelesnej drevinovej vegetácie je viac ako 70% výmery PPF v CHVÚ	Podiel vhodných plôch (trvalých trávnych porastov, zamokrených plôch, zatravnenej ornej pôdy, ornej pôdy s viacročnými krmovinami) a nelesnej drevinovej vegetácie je 40-70% výmery PPF v CHVÚ	Podiel vhodných plôch (trvalých trávnych porastov, zamokrených plôch, zatravnenej ornej pôdy, ornej pôdy s viacročnými krmovinami) a nelesnej drevinovej vegetácie je menej ako 40% výmery PPF v CHVÚ

Ohrozenie	3.1. Stupeň nepriameho ohrozenia populácie druhu	<p>Za obdobie 5 rokov v okruhu s polomerom minimálne 300 m od hniezdneho stromu nedošlo počas hniezdneho obdobia k vyrušovaniu lesohospodárskou činnosťou a/alebo výkonom práva poľovníctva. Podiel hniezdnej populácie zabezpečenej vyhlásením ochranných zón okolo hniezd je viac ako 80%.</p>	<p>Za obdobie 5 rokov v okruhu s polomerom minimálne 300 m od hniezdneho stromu došlo počas hniezdneho obdobia ojedinele k vyrušovaniu lesohospodárskou činnosťou a/alebo výkonom práva poľovníctva. Podiel hniezdnej populácie zabezpečenej vyhlásením ochranných zón okolo hniezd je 50-80%.</p>	<p>Za obdobie 5 rokov v okruhu s polomerom minimálne 300 m od hniezdneho stromu dochádza počas hniezdneho obdobia pravidelne k vyrušovaniu lesohospodárskou činnosťou a/alebo výkonom práva poľovníctva. Podiel hniezdnej populácie zabezpečenej vyhlásením ochranných zón okolo hniezd je menej ako 50%.</p>
	3.2. Stupeň priameho ohrozenia populácie druhu	<p>Za obdobie 5 rokov nedošlo k úhynom následkom nelegálnej (napr. odstrelly a otravy) a/alebo inej činnosti.</p> <p>A/alebo v potravných teritóriách nedošlo k úhynom živočíchov v dôsledku nevhodného používania chemických prípravkov na ochranu poľnohospodárskych rastlín.</p> <p>A/alebo konštrukcie elektrických vedení sú ošetrené zábranami a výstražnými prvkami na vodičoch na ploche 70-100% výmery CHVÚ.</p>	<p>Za obdobie 5 rokov došlo ojedinele k úhynom následkom nelegálnej (napr. odstrelly a otravy) a/alebo inej činnosti.</p> <p>A/alebo v potravných teritóriách ojedinele došlo k úhynom živočíchov v dôsledku nevhodného používania chemických prípravkov na ochranu poľnohospodárskych rastlín.</p> <p>A/alebo konštrukcie elektrických vedení sú ošetrené zábranami a výstražnými prvkami na vodičoch na ploche 40-70% výmery CHVÚ.</p>	<p>Za obdobie 5 rokov dochádza pravidelne k úhynom následkom nelegálnej (napr. odstrelly a otravy) a/alebo inej činnosti.</p> <p>A/alebo v potravných teritóriách pravidelne dochádza k úhynom živočíchov v dôsledku nevhodného používania chemických prípravkov na ochranu poľnohospodárskych rastlín.</p> <p>A/alebo konštrukcie elektrických vedení sú ošetrené zábranami a výstražnými prvkami na vodičoch na ploche menej ako 40% výmery CHVÚ.</p>

	3.3. Stupeň ohrozenia hniezdneho biotopu	Za obdobie 5 rokov podiel lesných porastov nad 80 rokov plošne narušených ťažbami ostal nezmenený alebo sa zvýšil o menej ako 10% ich výmery.	Za obdobie 5 rokov podiel lesných porastov nad 80 rokov plošne narušených ťažbami sa zvýšil o 10-20% ich výmery.	Za obdobie 5 rokov podiel lesných porastov nad 80 rokov plošne narušených ťažbami sa zvýšil o viac ako 20% ich výmery.
	3.4. Stupeň ohrozenia potravného a migračného biotopu	Za obdobie 5 rokov nebolo v CHVÚ zaznamenané zníženie výmery trvalých trávnych porastov (lúky, pasienky), zamokrených plôch, zatravnenej ornej pôdy, ornej pôdy s viacročnými krmovinami. Podiel ornej pôdy s nevhodnými kultúrami (napr. kukurica, slnečnica, repka) je menej ako 10% z celkovej výmery ornej pôdy v CHVÚ.	Za obdobie 5 rokov bolo v CHVÚ na ploche menej ako 5% z výmery PPF zaznamenané zníženie výmery trvalých trávnych porastov (lúky, pasienky) a/alebo zamokrených plôch a/alebo zatravnenej ornej pôdy a/alebo ornej pôdy s viacročnými krmovinami. A/alebo podiel ornej pôdy s nevhodnými kultúrami (napr. kukurica, slnečnica, repka) je 10-20% z celkovej výmery ornej pôdy v CHVÚ.	Za obdobie 5 rokov bolo v CHVÚ na ploche viac ako 5% z výmery PPF zaznamenané zníženie výmery trvalých trávnych porastov (lúky, pasienky) a/alebo zamokrených plôch a/alebo zatravnenej ornej pôdy a/alebo ornej pôdy s viacročnými krmovinami. A/alebo podiel ornej pôdy s nevhodnými kultúrami (napr. kukurica, slnečnica, repka) je viac ako 20% z celkovej výmery ornej pôdy v CHVÚ.

Vyhodnotenie stavu:

	Kritérium	Stav	Váha parametra	Možný počet bodov	Dosiahnutý počet bodov
Populácia	1.1. Veľkosť populácie	1	3	9	3
	1.2. Populačný trend	1	3	9	3
	1.3. Areálový trend	1	1	3	1
	1.4. Medzidruhovú interakcia	1	1	3	1
	1.5. Produktivita populácie	1	3	9	3

	1.6. Celistvosť hniezdneho a potravného biotopu	1	3	9	3
Biotopy	2.1. Hniezdny biotop	1	3	9	3
	2.2. Potravný biotop	3	3	9	9
	2.3. Migračný biotop	3	1	3	3
Ohrozenia	3.1. Nepriame ohrozenie populácie druhu	1	3	9	3
	3.2. Priame ohrozenie populácie druhu	3	3	9	9
	3.3. Ohrozenie hniezdneho biotopu	1	3	9	3
	3.4. Ohrozenie potravného a migračného biotopu	3	2	6	6
Počet bodov spolu:				96	50
Dosiahnutá hodnota (%)				52	

Celkové vyhodnotenie (percentuálny podiel dosiahnutej hodnoty z možnej hodnoty):

A	B	C
100–78%	77–55%	54–33%
		52%

Dosiahnutá hodnota 50 bodov (52%) poukazuje na **nepriaznivý stav** populácie orla krikľavého v CHVÚ Volovské vrchy.

Všetky parametre populačného kritéria po vyhodnotení vykazujú nepriaznivé hodnoty, ako aj parametre pre hniezdne biotopy. Dobré hodnoty vykazujú len parametre potravných a migračných biotopov, ktoré však tvoria len 23% výmery CHVÚ. Najvýznamnejšou hrozbou pre populáciu orla krikľavého je intenzívna lesohospodárska činnosť, vykonávaná v celom CHVÚ Volovské vrchy. Výsledkom vysokej miery realizovaných náhodných ťažieb v smrekových porastoch je úplné odlesnenie niektorých oblastí, v ktorých boli situované hniezdne biotopy orla krikľavého a celková fragmentácia jeho hniezdneho prostredia. Negatívny vplyv lesohospodárskej činnosti sa nevyhli ani hniezdne biotopy s vekovo staršími jedľovo-bukovými a bukovými lesnými porastmi nad 80 rokov. Novozaložené mladé lesné porasty sú z dlhodobého hľadiska úplne nevhodné pre hniezdenie orlov krikľavých, ako aj ostatných veľkých druhov dravcov, sov a bocianov čiernych.

Dosiahnutá celková hodnota **nepriaznivého stavu** populácie orla krikľavého je veľmi znepokojujúca. Pri takomto pokračujúcom trende môžeme v najbližších rokoch očakávať, že súčasný stav populácie orla krikľavého sa bude posúvať smerom ku kritickej hranici prežívania tohto druhu v CHVÚ. Je nevyhnutné vziať na vedomie skutočnosť, že populácia orla krikľavého, ako vrcholového predátora a dlhovekého živočicha reaguje na negatívne zmeny prebiehajúce v jeho prostredí s určitým časovým oneskorením trvajúcim aj niekoľko rokov, preto v súčasnosti nadmieru intenzívna lesohospodárska činnosť vrátane vysokej miery realizovaných náhodných ťažieb a uplatňovania nevhodných hospodárskych spôsobov, je varovným signálom pre populáciu. Vzhľadom na hore uvedené skutočnosti je nevyhnutné prijať radikálne opatrenia na odvrátenie tohto nepriaznivého stavu.

1.6.3.1.22. Definovanie priaznivého stavu pôtika kapcavého (*Aegolius funereus*)
v Chránenom vtáčom území Volovské vrchy

Početnosť populácie v CHVÚ Volovské vrchy:

V súčasnosti je možné odhadnúť početnosť hniezdiacej populácie na 130-180 párov. Tento odhad bol stanovený na základe starších aj aktuálnejších poznatkov o rozšírení druhu v rámci celého CHVÚ z rokov 1990-2013, ako aj výsledkov monitoringu v rokoch 2010-2012, kedy bolo zistených len v troch podrobnejšie zmapovaných rozsiahlejších oblastiach v severnej a v centrálnej časti pohoria vyše 60 teritoriálnych samcov. Pomerne vysoké počty zistených teritoriálnych samcov 3 roky po sebe z troch rozličných území v rámci CHVÚ naznačujú, že predchádzajúce odhady početnosti pre toto CHVÚ boli zrejme podhodnotené. V dôsledku výrazného úbytku ihličnatých (smrekových) lesov z veľkej časti CHVÚ po roku 2000 je možné predpokladať celkový úbytok populácie po roku 2000.

Hlavné biotopy výskytu: Horské ihličnaté a zmiešané lesy od 400 m n. m. do 1200 m n. m., vzácné aj bučiny s úplne malými skupinami smrekov (jedlí). Dôležitým faktorom pre hniezdny biotop druhu je výskyt vhodných dutín, najmä po tesároch čiernych v starých lesných porastoch nad 80 r. vhodného druhového zloženia (jedľa-buk, jedľa, smrek, smrek-buk).

Definovanie stavu: *Aegolius funereus*

Kritériá hodnotenia		PRIAZNIVÝ STAV		NEPRIAZNIVÝ STAV
		A dobrý	B priemerný	C nepriaznivý
populácia	1.1. Veľkosť populácie/populačná hustota	v rámci CHVÚ nad 180 hniezdných párov,	v rámci CHVÚ 130-180 hniezdných párov,	populácia v CHVÚ menšia ako 130 párov,
	1.2. Populačný trend	V rámci CHVÚ za posledných 5 rokov populačný nárast o vyše 20 %	V rámci CHVÚ za posledných 5 rokov stabilný trend,	V rámci CHVÚ za posledných 5 rokov pokles o viac ako 20 %

	1.3. Areálový trend	Potenciálny areál, ktorý sa rovná rozlohe celého LPF sa za posledných 5 rokov mierne zväčšuje, do 10%	Potenciálny areál, ktorý sa rovná rozlohe celého LPF je za posledných 5 rokov je stabilný,	Potenciálny areál, ktorý sa rovná rozlohe celého LPF sa za posledných 5 rokov znižuje o viac ako 10 %
biotop	2.1. Hniezdny biotop	Výskyt starých (nad 80 r.), málo narušených prevažne smrekových lesov, na viac ako 70% LPF v rámci CHVÚ	Výskyt starých (nad 80 r.), málo narušených prevažne smrekových lesov na 50-70% LPF v rámci CHVÚ	Výskyt starých (nad 80 r.), málo narušených prevažne smrekových lesov na menej ako 50 % LPF v rámci CHVÚ
	2.2. Potravný biotop	Charakteristika biotopu ako pre kat. A pre hniezdny biotop, avšak druh vyžaduje aj dostatok otvorených plôch: lesných lúk, rúbanísk, mladých porastov od 0-10 r. v okolí hniezdného biotopu aspoň na 10 % rozlohy CHVÚ kvôli možnosti lovu	Charakteristika biotopu ako pre kat. B pre hniezdny biotop, avšak druh vyžaduje aj dostatok otvorených plôch: lesných lúk, rúbanísk, mladých porastov od 0-10 r. v okolí hniezdného biotopu aspoň na 10% rozlohy CHVÚ kvôli možnosti lovu koristi	Charakteristika biotopu ako pre kat. C pre hniezdny biotop, avšak druh vyžaduje aj dostatok otvorených plôch: lesných lúk, rúbanísk, mladých porastov od 0-10 r., v okolí hniezdného biotopu aspoň na 10% rozlohy CHVÚ kvôli možnosti lovu koristi
	2.3. Biotopy dôležité počas zimovania			
ohrozenia	3.1. Stupeň ohrozenia druhu (prenasledovanie, vyrušovanie)	Menej ako 20 % areálu rozšírenia podlieha stresovým faktorom ako je napr. ťažba v hniezdnom období (marec-júl),	30-50 % areálu podlieha stresovým faktorom ako je napr. ťažba v hniezdnom období (marec-júl)	Vyššie 50 % areálu podlieha stresovým faktorom ako je napr. Ťažba v hniezdnom období (marec-júl),
	3.2. Stupeň ohrozenia hniezdného biotopu a biotopu počas zimovania	Hniezdny biotop je prítomný na viac ako 70% LPF s výskytom starých porastov nad 80 r. s vhodnou druhovou skladbou, významná časť starých porastov je bez zásahu	Hniezdny biotop je prítomný na 50 - 70% LPF s výskytom starých porastov nad 80 r. s vhodnou druhovou skladbou	Hniezdny biotop je prítomný na menej ako 50% LPF s výskytom starých porastov nad 80 r. s vhodnou druhovou skladbou, dochádza k rozsiahlemu úbytku starých ihličnatých a zmiešaných lesov

Kritérium		Stav*	Váha (0-3)	Dosiahnutá hodnota (Stav x váha)
P	veľkosť populácie	3	3	9
	populačný trend	2	3	6
	areálový trend	1	3	3
B	hniezdny biotop	1	3	3
	potravný biotop/biotopy pre zimovanie	2	3	6
O	druhu	1	3	3
	hniezdného biotopu	1	3	3
Dosiahnutá hodnota spolu:				33
Maximálna možná hodnota (\sum váh \times 3):				63

*Bodová hodnota stavu: A = 3 body, B = 2 body, C = 1 bod

Celkové vyhodnotenie (percentuálny podiel dosiahnutej hodnoty z možnej hodnoty):

A	B	C
100–78 %	77–55 %	54–33 %
		52%

Komentár: Pri pôtikovi kapcavom nastala v CHVÚ Volovské vrchy dosť nezvyčajná situácia. Celková početnosť bola v minulosti zrejme podhodnotená. Takémuto predpokladu nasvedčujú vysoké počty aj vysoké denzity pôtikov zistené v priebehu mapovania druhu v rokoch 2010-2012: v Lacemberskej doline v r. 2010, v Starovodskej a Tichovodskej doline a na hrebeni Volovca v rokoch 2011 a 2012, kde boli zistené subpopulácie až 10-30 párov/resp. obhajované teritória volajúcich samcov. Celkovú predpokladanú početnosť vyčíslenú na 130-180 párov, je teda možné považovať za pomerne vysokú ohodnotenú kategóriou A. Avšak, vzhľadom na skutočnosť, že v rámci CHVÚ Volovské vrchy sa pôtik kapcavý viaže výrazným spôsobom na ihličnaté porasty (v listnatých porastoch chýba a v zmiešaných porastoch je menej početný), ktorých úbytok po roku 2000 bol v dôsledku

aktívneho zasahovania proti lykožrútom v smrekových porastoch veľmi výrazný, stav biotopu nemôžeme hodnotiť lepšie ako kategóriami B, resp. C a muselo dôjsť aj k výraznému úbytku areálu, ktorý sa prejavil rozhodne na väčšej ploche, ako je 10% areálu druhu v rámci CHVÚ. V dôsledku výrazného zhoršenia biotopov za posledných 10-13 rokov je teda potrebné celkový stav druhu vyhodnotiť ako nepriaznivý. Paradoxne, stále pomerne vysokú početnosť druhu aj napriek tak výraznému celkovému zhoršeniu kvality biotopu je možné pripísať skutočnosti, že tento druh sovy je menej citlivý voči veľkoplošnému odlesňovaniu, čo sa prejavilo už vo viacerých európskych krajinách (napr. Česká republika, Nemecko). Pravdepodobne je to podmienené aj zlepšením potravného biotopu v dôsledku vzniku otvorených plôch, ktoré umožňujú pôtikom účinnejší lov koristi, ako v zapojených lesných porastoch.

1.6.3.1.23. Definovanie priaznivého stavu kivička vrabčieho (*Glaucidium passerinum*) v Chránenom vtáčom území Volovské vrchy

Základná charakteristika druhu

Početnosť populácie v CHVÚ Volovské vrchy: oproti pôvodnému odhadu počtu párov hniezdiacich na tomto území pri vyhlasovaní CHVÚ (160 párov) je možné predpokladať mierny úbytok početnosti v dôsledku výrazného odlesnenia najmä smrekových porastov v SZ časti CHVÚ, ku ktorému došlo najmä po roku 2000. Súčasný odhad početnosti je 130-155 párov. Najvyššie denzity dosahuje v centrálnej časti CHVÚ, najmä v dolinách Starovodská, Lacemberská, Čierna Moldava, ako aj všade inde vo vhodných biotopoch, nižšie denzity dosahuje v severnej časti orografického celku Čierna hora (SV časť CHVÚ) a v južných svahoch hlavného hrebeňa Volovských vrchov, kde rastú prevažne listnaté lesy, ktoré sú pre kivička vrabčieho menej vhodné a rozšírenie druhu je tu ostrovčekovité, na niektorých lokalitách chýba.

Hlavné biotopy výskytu: V CHVÚ Volovské vrchy obýva ihličnaté a zmiešané lesy od 400 m až po 1250 m n.m. Druh je rozšírený súvisle vo väčšine CHVÚ Volovské vrchy v starších ihličnatých a zmiešaných lesoch s výskytom smreka a jedle, aj v starších jedľovobukových porastoch. Dôležitým faktorom pre hniezdny biotop je dostatok dutín po dŕatľoch, aj pahýľov s dutinami v starých (nad 80 r.) jedľovobukových, jedľových alebo smrekových lesoch. V zmiešaných lesoch obvykle vyžaduje druh prítomnosť aspoň 30% zastúpenia ihličnatých drevín. Dôležitým faktorom je aj rôznorodosť porastu, popri starých porastoch druh vyžaduje aj mladiny vo veku do 30 r., najčastejšie ihličnaté. Potravný biotop charakterizujú otvorené plochy v poraste – lesné lúky, menšie rúbane. Veľký význam má aj prítomnosť stojatej alebo tečúcej vody v hniezdnom teritóriu. V rámci CHVÚ obýva kivičok vrabčí najmä východnú, centrálnu, severovýchodnú, severnú a západnú časť územia. Najmenej je rozšírený v južnej časti CHVÚ, kde miestami chýba (v čistých listnatých porastoch – bučiny, dubiny, dubové hrabiny), alebo sa vyskytuje ostrovčekovito.

Definovanie stavu: *Glaucidium passerinum*

Kritériá hodnotenia		PRIAZNIVÝ STAV		NEPRIAZNIVÝ STAV
		A dobrý	B priemerný	C nepriaznivý
populácia	1.1. Veľkosť populácie	V rámci CHVÚ nad 160 hniezdných párov	V rámci CHVÚ 120-160 hniezdných párov	V rámci CHVÚ pod 120 hniezdných párov
	1.2. Populačný trend	Populácia v CHVÚ za posledných 5 rokov stúpla o viac ako 20 %	Populácia v CHVÚ za posledných 5 rokov je stabilná alebo mierne kolíše (+20 %)	Populácia v CHVÚ za posledných 5 rokov poklesla o 20 % a viac
	1.3. Areálový trend	Areál sa za posledných 5 rokov zväčšuje	Areál je za posledných 5 rokov stabilný, prípadne mierny nárast	Areál sa za posledných 5 rokov znižuje o viac ako 10 %
biotop	2.1. Hniezdny biotop	Výskyt starých, málo narušených ihličnatých alebo zmiešaných porastov vhodnej druhovej (smrek, jedľa, buk) a vekovej (nad 80 r.) štruktúry s dutinami po dŕažkách, na viac ako 70% zalesnenej plochy CHVÚ	Výskyt starých porastov vhodnej druhovej a vekovej štruktúry s dutinami po dŕažkách na 50-70% zo zalesnenej plochy CHVÚ	Na viac ako 50 % hniezdného areálu je starý lesný porast narušený, silne fragmentovaný alebo odstránený, vyskytujú sa tu holoruby, rozsiahle mladiny, porasty vo veku 0-10 rokov
	2.2. Potravný biotop a biotopy dôležité počas zimovania	Obsiahnuté otvorené plochy v starom poraste smrekov, jedlín, resp. jedľových bučín (vzácných drevín), voda (potok, príp. aj stojatá), veková štruktúra porastu je rôznorodá – prítomný je starý ihličnatý porast, aj husté mladiny do 30 r.	Obsiahnuté otvorené plochy v poraste, voda (potok, príp. aj stojatá), rôzna veková štruktúra porastu - starý porast, aj husté mladiny, trvalý tlak hospodárskej ťažby dreva, občasné holoruby, resp. väčšie odlesnené plochy	Starý lesný porast je narušený až odstránený na viac ako 50% zalesnenej plochy CHVÚ, vyskytujú sa holoruby, rozsiahle mladiny vo veku 0-10 rokov

ohrozenia	3.1. Stupeň ohrozenia druhu (prenasledovanie, vyrušovanie)	Menej ako 20% starších porastov vhodnej druhovej skladby nad 80 r. podlieha stresovým faktorom ako je napr. ťažba v hniezdnom období (marec-júl), stavba nových lesných ciest	20-50 % starších porastov vhodnej druhovej skladby nad 80 r. podlieha stresovým faktorom ako je napr. ťažba v hniezdnom období (marec-júl), výstavba nových ciest,	Viac ako 50 % starších porastov vhodnej druhovej skladby nad 80 r. podlieha stresovým faktorom ako je napr. ťažba v hniezdnom období (marec-júl), stavba nových ciest
	3.2. Stupeň ohrozenia hniezdného biotopu a biotopu počas zimovania	Zachovalých viac ako 70% starých porastov nad 80 r. vhodnej druhovej skladby zo zalesnenej plochy CHVÚ	Zachovalých je 50-70% starých porastov nad 80 r. vhodnej druhovej skladby zo zalesnenej plochy CHVÚ	Menej ako 50% starých porastov nad 80 r. vhodnej druhovej skladby zo zalesnenej plochy CHVÚ je zachovalých

Kritérium		Stav*	Váha (0-3)	Dosiahnutá hodnota (Stav x váha)
P	veľkosť populácie	2	3	6
	populačný trend	2	3	6
	areálový trend	1	3	3
B	hniezdny biotop	2	3	6
	potravný biotop/biotopy zimovania	2	3	6
O	ohrozenie druhu	2	3	6
	hniezdného biotopu/ zimujúceho	1	3	3
Dosiahnutá hodnota spolu:				36
Maximálna možná hodnota (\sum váh \times 3):				63

*Bodová hodnota stavu: A = 3 body, B = 2 body, C = 1 bod

Celkové vyhodnotenie (percentuálny podiel dosiahnutej hodnoty z možnej hodnoty):

A	B	C
100–78 %	77–55 %	54–33 %
	57%	

Komentár: Stav populácie je priemerný. Väčšina kritérií je hodnotená v kategórii B, nepriaznivý je areálový trend a stav hniezdneho biotopu a biotopu zimujúcich jedincov, najmä v dôsledku veľkoplošného odlesňovania smrekových porastov po roku 2000. Stav biotopov v zmiešaných, jedľovo-bukových porastoch je naďalej pomerne dobrý.

1.6.3.1.24. Definovanie priaznivého stavu d'ubníka trojprstého (*Picoides tridactylus*) v Chránenom vtáčom území Volovské vrchy

Rozšírenie, početnosť a charakteristika druhu

Ďubník trojprstý v CHVÚ Volovské vrchy osídľuje najmä oblasti s nadmorskou výškou nad 650 m, pričom vystupuje aj do nadmorskej výšky 1200 m (na úbočiach Kojšovskej hole) a 1300 m (v okolí Zlatého stola). Tento druh preferuje najmä smrekové porasty s množstvom odumierajúcich alebo suchých stojacich stromov, ale vyskytuje sa aj v zmiešaných lesoch s prímiesou smreka, borovice a jedle. V CHVÚ Volovské vrchy sa nachádza min. 56 teritórií d'ubníkov trojprstých, ktoré sú podľa toho času dostupných údajov lokalizované najmä v orografických podcelkoch Zlatý stôl s ťažiskom výskytu v okolí Tichovodskej, Krátkej a Dlhej doliny (min. 24 teritórií), Pipitka s ťažiskom výskytu západne od kóty Pipitka a v okolí Štóskeho hrebeňa (min. 11 teritórií), Kojšovská hoľa, kde druh obsadzuje široké okolie Kojšovskej hole, pričom preniká aj smerom na Kloptaň a Jedlinky (min. 14 teritórií) a v podcelku Hnilecké vrchy bolo lokalizovaných 7 teritórií. V podcelkoch Zlatý stôl a Pipitka súčasná situácia v obsadenosti teritórií už nemusí vystihovať situáciu počas mapovania hniezdných okrskov d'ubníkov, nakoľko v posledných rokoch došlo v týchto podcelkoch k rozsiahlemu veľkoplošnému odlesneniu tiahnucemu sa od kóty Pipitka severne a severovýchodne až po Hnileckú dolinu, ktoré postihlo najmä smrekové porasty.

Definovanie priaznivého stavu druhu d'ubník trojprstý (*Picoides tridactylus*)

Kritériá hodnotenia		PRIAZNIVÝ STAV		NEPRIAZNIVÝ STAV
		A – dobrý	B – priemerný	C – nepriaznivý
populácia	1.1. Populačná hustota	Populačná hustota > 5,8 párov /100 km ² v CHVÚ za obdobie 5 rokov	Populačná hustota 3,5 – 5,8 párov /100km ² v CHVÚ za obdobie 5 rokov	Populačná hustota < 3,5 párov/100km ² v CHVÚ za obdobie 5 rokov
	1.2. Lokálna populačná hustota	Lokálna populačná hustota je > 12,4 párov /100 km ² vhodných hniezdných biotopov	Lokálna populačná hustota je 7,4 - 12,4 párov /100 km ² vhodných hniezdných biotopov	Lokálna populačná hustota je < 7,4 párov /100 km ² vhodných hniezdných biotopov

	1.3. Populačný trend	Početnosť je progresívna, v CHVÚ zahniezdi o viac ako 20 % nových párov v období 5 rokov	Početnosť je stabilná na úrovni fluktuácie so zmenami ± 20 % v období 5 rokov	Početnosť klesá o viac ako 20 % párov v období 5 rokov
	1.4. Veľkosť areálu	Diferencovaný lesný porast nad 80 r. veku so zastúpením smreka > 50 %, s objemom stojacich odumierajúcich a/alebo mŕtvych stromov 35 m ³ /ha	Diferencovaný lesný porast od 50 do 79 r. veku so zastúpením smreka 20 - 50 %, s objemom stojacich odumierajúcich a/alebo mŕtvych stromov 21 -34 m ³ /ha	Diferencovaný lesný porast do veku 50 r. so zastúpením smreka menším ako 20 % s objemom stojacich odumierajúcich a/alebo mŕtvych stromov menším ako 21 m ³ /ha
	1.5. Areálový trend	V priebehu 5 rokov sa v diferencovaných lesných porastoch v rámci areálu nezmenšuje zastúpenie smreka pod 50 %, resp. ma rastúci trend, objem stojacich odumierajúcich a/alebo mŕtvych stromov zostáva zachovaný na 35 m ³ /ha alebo rastie	V priebehu 5 rokov v diferencovaných lesných porastoch zastúpenie smreka neklesá pod 20 % , objem stojacich odumierajúcich a/alebo mŕtvych stromov neklesá pod 21 m ³ /ha	V priebehu 5 rokov v diferencovaných lesných porastoch zastúpenie smreka klesá pod 20 %, objem stojacich odumierajúcich a/alebo mŕtvych stromov klesá pod 21 m ³ /ha
biotop	2.1. Hniezdny biotop	Diferencovaný lesný porast nad 80 r. veku so zastúpením smreka nad 50 %	Diferencovaný lesný porast od 50 do 79 r. veku so zastúpením smreka 20 - 50 %	Diferencovaný lesný porast do veku 50 r. so zastúpením smreka pod 20 %
	2.2. Potravný biotop a biotop významný počas zimovania	Diferencovaný lesný porast nad 80 r. veku so zastúpením smreka nad 50 %, s objemom stojacich odumierajúcich a/alebo mŕtvych stromov >35 m ³ /ha	Diferencovaný lesný porast od 50 do 79 r. veku so zastúpením smreka 20 - 50 %, s objemom stojacich odumierajúcich a/alebo mŕtvych stromov od 21 do 35 m ³ /ha	Diferencovaný lesný porast veku do 50 r. so zastúpením smreka pod 20 %, s objemom stojacich odumierajúcich a/alebo mŕtvych stromov pod 21 m ³ /ha
ohrozenia	3.1. Populácia	Na lesnom pôdnom fonde nedochádza k ťažbe v hniezdnom období (15.4. – 31.8.), iné hospodárenie v lesoch je vykonávané celoročne	Na lesnom pôdnom fonde dochádza k ťažbe do 15.5. a od 1.8. kalendárneho roka, pričom v porastoch sú ponechávané stromy s dutinami, iné hospodárenie v lesoch je vykonávané celoročne	Na lesnom pôdnom fonde dochádza k ťažbe a inému hospodáreniu v lesoch počas celého roka, dochádza k výrubu stromov s dutinami

	3.2. Biotop	<p>V CHVÚ nedochádza v lesných porastoch k veľkoplošnému ani maloplošnému holorubnému hospodárskemu spôsobu, podiel smreka v cieľovom drevinovom zložení zostáva zachovaný, na kalamitných plochách a rúbaniskách sú ponechávané všetky stojace odumierajúce a mŕtve stromy, v lesných porastoch je ponechaný objem stojacich odumierajúcich a/alebo mŕtvych stromov >35 m³/ha, nedochádza ku aplikácii chemických látok nebezpečných pre vtáky (označenie Vt1 až Vt4) a hmyz (označenie Vč1 a Vč2)</p>	<p>V CHVÚ nedochádza v lesných porastoch k veľkoplošnému holorubnému hospodárskemu spôsobu, dochádza ale k maloplošnému holorubnému hospodárskemu spôsobu, podiel smreka v cieľovom drevinovom zložení sa znižuje oproti terajšiemu stavu do 30%, na kalamitných plochách a rúbaniskách sú ponechávané všetky mŕtve stojace stromy a 20 – 30 % odumierajúcich stromov, v lesných porastoch je ponechaný objem stojacich odumierajúcich a/alebo mŕtvych stromov od 21 do 35 m³/ha, dochádza k aplikácii chemických látok nebezpečných pre vtáky (označenie Vt3 a Vt4) a hmyz (označenie Vč2)</p>	<p>V CHVÚ dochádza v lesných porastoch k veľkoplošnému a/aj maloplošnému holorubnému hospodárskemu spôsobu, podiel smreka v cieľovom drevinovom zložení sa znižuje oproti terajšiemu stavu nad 30%, na kalamitných plochách a rúbaniskách, sú odstraňované všetky odumierajúce stromy a mŕtve stromy sú ponechané v pomere max. 10 %, v lesných porastoch je ponechaný objem stojacich odumierajúcich a/alebo mŕtvych stromov pod 21 m³/ha, dochádza k aplikácii chemických látok nebezpečných pre vtáky (označenie Vt1 až Vt4) a hmyz (označenie Vč1 a Vč2)</p>
--	-------------	---	--	---

Hodnotiaca tabuľka:

Kritérium		Stav*	Váha (0-3)	Dosiahnutá hodnota (Stav x váha)
P	pop. hustota / veľkosť populácie	2	3	6
	lokálna populačná hustota	2	3	6
	populačný trend	2	3	6

	veľkosť areálu	2	2	4
	areálový trend	1	2	2
B	hniezdny biotop	2	3	6
	potravný biotop a biotop počas zimovania	2	2	4
O	populácia	2	3	6
	biotop	1	1	1
Dosiahnutá hodnota spolu:				41
Maximálna možná hodnota (\sum váh \times 3):				60

*Bodová hodnota stavu: A = 3 body, B = 2 body, C = 1 bod

Celkové vyhodnotenie (percentuálny podiel dosiahnutej hodnoty z možnej hodnoty): 68 %

A	B	C
100–78 %	77–55 %	54–33 %
	X	

Komentár k vyhodnoteniu priaznivého stavu

Populácia druhu *Picooides tridactylus* sa v súčasnosti v CHVÚ Volovské vrchy nachádza v priemernom priaznivom stave (B). Populačná hustota tohto druhu už v súčasnosti nedosahuje v tomto CHVÚ svoje optimum, nakoľko optimálne prostredie dubníkov – smrekové porasty boli do značnej miery v CHVÚ plošne odstránené, a to na desiatkach ha. Trend v posledných rokoch v ubúdaní smrečín vo Volovských vrchoch má za následok nepriaznivý areálový trend ohodnotený stavom 1. Ďubníky si svoje dutiny vydlabávajú v starších stromoch, ktoré sa v ťažisku ich rozšírenia v predmetnom CHVÚ ešte vyskytujú v zmiešaných porastoch s prevahou ihličnanov. Potravných biotopov pre dubníky v posledných rokoch značne ubúda, z kalamitných plôch sú odstraňované takmer všetky stojace odumierajúce a mŕtve stromy, v existujúcich lesných porastoch sú odstraňované aktívne chrobačiare, odumierajúce stromy, preto je v súčasnosti potravnému biotopu pripisovaný stav 1. Populácia dubníkov a najmä ich biotop sú priamo ohrozené veľkoplošným odstraňovaním prioritného biotopu pre tento druh, chemizáciou lesohospodárskej činnosti, odstraňovaním odumierajúcich drevín napadnutých xylofágnyh hmyzom, a to do takej miery, že predmetné ohrozenie biotopu je ohodnotený stavom 1.

1.6.3.1.25. Definovanie priaznivého stavu strakoša obyčajného (*Lanius collurio*) v Chránenom vtáčom území Volovské vrchy

Základná charakteristika druhu

Rozšírenie, početnosť a charakteristika:

Vplyvom vynechania priľahlých pozemkov hraničiacich s intravilánmi došlo k výraznej redukcii (pokles o cca 2 000 ha) biotopov strakoša oproti vedeckému návrhu. Preto má v súčasnosti hniezdne rozšírenie druhu v CHVÚ mozaikovitý charakter. Vyskytuje sa zväčša na okraji lesných pozemkov, ktoré majú typický lúčny alebo pasienkový charakter s krovunami po celom obvode orografického celku. Takisto sa nachádza vo vnútri CHVÚ v otvorených biotopoch s krovitou vegetáciou v povodiach Hornádu a Hnilca. Masívnym odlesnením rozsiahlych lesných celkov v spišskej časti Volovských vrchov v posledných rokoch vznikli kalamitiská. Strakoše ich dočasne obsadili ako vhodné sekundárne stanovišťa. Hniezdne, potravné a migračné biotopy sú totožné. Aktuálne údaje o početnosti a hniezdnej denzite chýbajú. Druh zimuje južne od Sahary. Prvé prílety sú zaznamenávané od 1. mája, väčšina populácie odletí do konca augusta.

Definovanie stavu druhu strakoš obyčajný (*Lanius collurio*)

Kritéria hodnotenia		PRIAZNIVÝ STAV		NEPRIAZNIVÝ STAV
		A	B	C
		dobrý	priemerný	nepriaznivý
Populácia	1.1. Populačná hustota/ veľkosť populácie	>2000 hniezdných párov/populačná hustota >5 HP/10 ha hniezdných biotopov	1500–2000 hniezdných párov/populačná hustota 2–5 HP/10 ha hniezdných biotopov	<1500 hniezdných párov/<2 HP/10 ha hniezdných biotopov
	1.2. Populačný trend	Stúpa o viac ako 20 %	Stabilný alebo mierne stúpa (do 20 %)	Klesá v porovnaní s udanou populačnou hustotou/v porovnaní k veľkosti populácie
	1.3. Veľkosť areálu	Obsadených viac ako 70% otvorených plôch s krovunami v CHVÚ	Obsadených 50-70% otvorených plôch s krovunami v CHVÚ	Obsadených menej ako 50% otvorených plôch s krovunami v CHVÚ
	1.4. Areálový trend	Areál sa zväčšuje o viac ako 20 %	Areál je stabilný, mierne zmeny v rozsahu ± 20 %	Areál sa zmenšuje o viac ako 20 %

Biotop	2.1. Hniezdny, potravný a migračný biotop	Je zabezpečená ochrana pred výrubom drevín a krov v období od 1. mája do 31. augusta. Menežmentovými opatreniami je zabezpečené tlmenie/udržiavanie sukcesie v celom CHVÚ. Nedošlo k záberu hniezdných biotopov na stavby, infraštruktúru alebo zalesnením poľnohospodárskej pôdy.	Je zabezpečená ochrana pred výrubom drevín a krov v období od 1. mája do 31. augusta. Menežmentovými opatreniami je zabezpečené tlmenie/udržiavanie sukcesie aspoň na 60% hniezdných biotopov v CHVÚ. Nedošlo k záberu hniezdných biotopov na stavby, infraštruktúru alebo zalesnením poľnohospodárskej pôdy.	Nie je zabezpečená ochrana pred výrubom drevín a krov, alebo nie je zabezpečená na celom území CHVÚ. Menežmentovými opatreniami je zabezpečené tlmenie/udržiavanie sukcesie na menej ako 60% hniezdných biotopov. Došlo k záberu hniezdných biotopov na stavby, infraštruktúru alebo úmyselným zalesnením.
	3.1. Biotop	V druhovej štruktúre hniezdného biotopu sa nenachádzajú žiadne invázne druhy rastlín (<i>Phalopia sp.</i> , <i>Robinia pseudoacatia</i> , <i>Ailanthus altissima</i>).	Štruktúru biotopov narušujú invázne rastliny na menej ako 20% hniezdných biotopov (<i>Phalopia sp.</i> , <i>Robinia pseudoacatia</i> , <i>Ailanthus altissima</i>).	Štruktúru biotopov narušujú invázne druhy rastlín na viac ako 20% hniezdných biotopov (<i>Phalopia sp.</i> , <i>Robinia pseudoacatia</i> , <i>Ailanthus altissima</i>).

	Kritérium	Stav*	Váha (0-3)	Dosiahnutá hodnota (Stav x váha)
P	veľkosť populácie / pop. hustota	1	3	3
	populačný trend	2	3	6
	veľkosť areálu	3	2	6
	areálový trend	3	2	6
B	hniezdny biotop	1	3	3
	potravný biotop	1	2	2

	migračné biotopy	1	1	1
O	biotop	2	3	6
Dosiahnutá hodnota spolu:				33
Maximálna možná hodnota (\sum váh \times 3):				57

*Bodová hodnota stavu: A = 3 body, B = 2 body, C = 1 bod

Celkové vyhodnotenie (percentuálny podiel dosiahnutej hodnoty z možnej hodnoty):58%

A	B	C
100–78 %	77–55 %	54–33 %
	x	

Komentár: Priaznivý stav druhu v spodnej časti kategórie B (priemerný) je výsledkom viacerých faktorov. Zásadný vplyv malo vylúčenie intravilánov a ornej pôdy z okolia obcí z návrhu vyhlášky CHVÚ. Chýbajúce cielené mapovanie druhu má za následok slabé poznatky o jeho celoplošnom rozšírení a hniezdnej hustote z územia. Osídlenie sekundárnych biotopov po odstránení stromov na veľkých plochách lesných pozemkov bude mať len dočasný charakter.

1.6.3.2. Stav druhov vtákov a ich biotopov na ochranu ktorých sa vyhlasuje CHVÚ

Hodnotenie stavu vtákov vychádza predovšetkým z monitoringu vtáctva a stavu ich populácie v CHVÚ v rokoch 2010-2012 ak nie je uvedené inak.

1.6.3.2.1. *Bocian čierny (Ciconia nigra)*

Stav veľkosti populácie bociana čierneho sa podľa aktuálnej definície priaznivého stavu hodnotí stupňom B ako priemerný. Rovnako populačný a areálový trend je hodnotený na stupni B, stále však ako priemerný priaznivý stav.

Podobne aj hodnotenie biotopov je v kategórii B, a to aj v prípade hniezdného biotopu, aj v prípade potravného biotopu. Celkové hodnotenie biotopu je teda vyjadrené stupňom B, t.j. ako priemerný priaznivý stav.

1.6.3.2.2 *Včelár lesný (Pernis apivorus)*

Stav veľkosti populácie, populačného a areálového trendu, veľkosti areálu a potravného biotopu a biotopov dôležitých počas migrácie včelára lesného sa podľa aktuálnej definície priaznivého stavu hodnotí na stupni B, ako priemerný priaznivý stav. Priaznivejšie je hodnotenie hniezdneho biotopu, ktorý je hodnotený ako dobrý A (3 body).

1.6.3.2.3. Sova dlhochvostá (*Strix uralensis*)

Veľkosť populácie sovy dlhochvostej, podobne ako aj populačný trend, veľkosť areálu a areálový trendu sú ohodnotené stupňom B ako priemerný, priaznivý stav.

Podobne ako u veľkosti areálu a trendov aj hodnotenie hniezdných biotopov, potravného biotopu a biotopov počas zimovania je hodnotené ako priemerný priaznivý stav, teda stupňom B.

1.6.3.2.4. Žlna sivá (*Picus canus*)

V prípade žkny sivej je hodnotenie stavu populácie druhu v CHVÚ Volovské vrchy jedno z priaznivejších medzi druhmi, ktoré sú v území predmetom ochrany. Veľkosť areálu a potravný biotop sú hodnotené stupňom A, teda stav dobrý. Ostatné ukazovatele populácie a biotopu, populačný a areálový sú hodnotené stupňom B, teda ako priemerný priaznivý stav. Aj výsledné hodnotenie spadá do kategórie B, priemerný, priaznivý stav.

1.6.3.2.5. Tesár čierny (*Dryocopus martius*)

Celké hodnotenie priaznivého stavu tesára čierneho v CHVÚ Volovské vrchy je hodnotené kategóriou B, priemerný priaznivý stav. Priaznivejšie ohodnotenie, stav dobrý (A) sa vzťahuje iba na veľkosť areálu. Všetky ostatné ukazovatele populácie a biotopu sú hodnotené kategóriou B.

1.6.3.2.6. Muchárik malý (*Ficedula parva*)

Populácia druhu *Ficedula parva* sa v súčasnosti v CHVÚ Volovské vrchy nachádza v priemernom priaznivom stave (B). Stav populácie podľa všetkých kritérií je ohodnotený hodnotou 2, nakoľko veľkosť územia a potenciálne vhodné biotopy by oproti zistenému stavu poskytovali možnosť pre hniezdenie väčšieho počtu párov. Hniezdny aj potravný biotop sú rovnako ohodnotené stavom 2, priemerný. Biotop počas migrácie je ohodnotený stavom 3, dobrý, pretože jedince si v CHVÚ nájdu oddychové miesta ako aj vhodné dreviny s veľkou biomasou, kde zbierajú potravu.

1.6.3.2.7. Muchárik bielokrký (*Ficedula albicollis*)

Populácia druhu *Ficedula albicollis* sa v súčasnosti v CHVÚ Volovské vrchy nachádza v priemernom priaznivom stave (B). Kritériá populácie sú ohodnotené stavom 2. Ak berieme do úvahy čiastkový hniezdny biotop na teritórium, tento je ohodnotený stavom 3, dobrý, podobne aj potravný biotop je hodnotený ako dobrý. Stav migračného biotopu je ohodnotený hodnotou 2, celkovo je populácia aj biotop ohodnotená pod kritériom ohrozenia stavom 2, priemerný (B).

1.6.3.2.8. Výr skalný (*Bubo bubo*)

V chránenom vtáčom území sa odhaduje početnosť na 3-4 hniezdiace páry, o niečo nižší odhad ako vo vedeckom návrhu je spôsobený vyňatím niektorých známych, aktuálne

obsadených hniezdisk z CHVÚ. Kvalita biotopov sa nezmenila, stále existuje možnosť hniezdenia ďalších párov v prirodzených skalných biotopoch CHVÚ, ktoré neboli doteraz pravidelne monitorované.

1.6.3.2.9. Orol skalný (*Aquila chrysaetos*)

V CHVÚ Volovské vrchy sa odhaduje početnosť v súčasnosti na 14 hniezdiacich párov. Výrazne vyšší počet párov, ako bol uvádzaný v čase vedeckého návrhu (4 páry) je spôsobený viacerými faktormi. Predovšetkým sa zlepšili poznatky o distribúcii jednotlivých párov dôsledkom intenzívneho monitoringu v rokoch 2010-2012. Taktiež hniezdiská niekoľkých párov sa v rámci posunu svojich hniezdisk aj o niekoľko km presunuli v súčasnosti do CHVÚ. Okrem uvedených faktorov súvisiacich s intenzívnejším monitoringom územia je možné hovoriť aj o miernom náraste populácie, ktorá je inak považovaná za stabilnú.

1.6.3.2.10. Tetrov hol'niak (*Tetrao tetrix*)

V CHVÚ Volovské vrchy bol zaznamenaný len jednotivo, z rokov 2010-2011 existujú len 2 záznamy z územia. Zistené záznamy naznačujú, že sa jedná len o jednotlivé zálety. Žiadne tokanisko nebolo v čase mapovania zistené a nepredpokladá sa prežívanie trvalej populácie.

1.6.3.2.11. Hlucháň hôrny (*Tetrao urogallus*)

Mapovaním v rokoch 2010-2013 bolo zistených 10 záznamov na 6 lokalitách v západnej časti hlavného hrebeňa Volovských vrchov. V CHVÚ sa odhaduje 5-10 kohútov a niekoľko sliepok, v rokoch 2010-2013 boli zistené 4 tokaniská.

1.6.3.2.12. Jariabok hôrny (*Bonasa bonasia*)

V chránenom vtáčom území sa odhaduje 300-500 párov, jariabok je rozšíreným druhom hrabavca na väčšine územia CHVÚ a stav populácie je hodnotený ako stabilný. Rozloha i kvalita biotopov je z hľadiska prežívania populácie jariabka vyhovujúca a je možné hovoriť v posledných rokoch dokonca o miernom zlepšení stavu biotopov.

1.6.3.2.13. Prepelica poľná (*Coturnix coturnix*)

V chránenom vtáčom území sa odhaduje výskyt minimálne 70 – 90 hniezdných párov. Východiskových údajov na hodnotenie početnosti prepelice v území je nedostatok, ale druh sa stále vyskytuje v CHVÚ ako nehojný hniezdič vo vhodných lúčnych a poľných biotopoch najmä na úpätí vrchov.

1.6.3.2.14. Rybárik riečny (*Alcedo atthis*)

V CHVÚ Volovské vrchy sa odhaduje hniezdiaca populácia na 12 - 15 párov, v dôsledku úprav hraníc CHVÚ a vylúčenia intravilánov a ich okolia vypadli aj niektoré hniezdiská rybárikov. Monitorovaná vzorka miestnej populácie vykazuje dlhodobý úbytok o vyše 20 %.

1.6.3.2.15. Ďateľ bielochrbtý (*Dendrocopos leucotos*)

Početnosť hniezdiacej populácie ďatľa bielochrbtého v CHVÚ Volovské vrchy sa odhaduje na 200 - 400 párov, je sústredená predovšetkým v južnej, východnej a severovýchodnej časti CHVÚ a tiež všade kde sa vyskytujú v starších porastoch aj buky a odumreté drevo. Populácia druhu je stabilná, kľúčové biotopy výskytu druhu sa v období za posledných 30 rokov výraznejšie nezmenili.

1.6.3.2.16. Ďateľ prostredný (*Dendrocopos medius*)

Početnosť hniezdiacej populácie ďatľa prostredného v CHVÚ Volovské vrchy sa odhaduje na 120 - 150 párov. Druh sa vyskytuje najmä v južnej a východnej časti územia s výskytom dubín, stav biotopov je dobrý.

1.6.3.2.17. Krutohlav hnedý (*Jynx torquilla*)

Početnosť hniezdiacej populácie krutohlava hnedého v CHVÚ Volovské vrchy sa odhaduje na 150 - 350 párov. Krutohlav hnedý obýva jednak nelesné biotopy, ako aj teplomilné krovinaté svahy, záhrady, aj okraje teplomilných listnatých lesov. Stav biotopov je dobrý.

1.6.3.2.18. Penica jarabá (*Sylvia nisoria*)

Početnosť hniezdiacej populácie penice jarabej v CHVÚ Volovské vrchy sa odhaduje na 150 - 200 párov. Druh sa v skúmanom území dôsledne vyhýba súvisle zalesneným oblastiam. Obľubuje kroviny s výskytom šípky a trnky, prerastené čerňoch. Stav biotopov je dobrý.

1.6.3.2.19. Hrdlička poľná (*Streptopelia turtur*)

Početnosť hniezdiacej populácie hrdličky poľnej v CHVÚ Volovské vrchy sa odhaduje na 400 - 450 párov. Hrdlička poľná v CHVÚ obýva okraje listnatých lesov, preferuje južne exponované svahy a nižšie položené zalesnené hrebene s lúkami, vyskytuje sa aj v brehových porastoch riek v údoliach a v nelesných biotopoch, jej biotop je teda pomerne rozmanitý. Bol zaznamenaný istý pokles početnosti, ktorý sa však vzhľadom k nedostatku kvantitatívnych údajov z minulosti nedal presnejšie definovať. Stav biotopov je však naďalej vyhovujúci.

1.6.3.2.20. Muchár sivý (*Muscicapa striata*)

Početnosť hniezdiacej populácie muchára sivého v CHVÚ Volovské vrchy sa odhaduje na 1000-1500 párov, Druh preferuje najmä okraje lesov, brehové porasty tokov v údoliach a vystupuje aj na hrebene hôr, kde obýva tiež okrajové časti lesov. Stav biotopov je dobrý, vyhovujúci.

1.6.3.2.21. Orol krikl'avý (*Aquila pomarina*)

U orla krikl'avého došlo v CHVÚ k úbytku populácie za posledných 20 rokov z pôvodných 26 párov na súčasný stav 12-15 párov. Všetky parametre populačného kritéria po vyhodnotení vykazujú nepriaznivé hodnoty, ako aj parametre pre hniezdne biotopy. Priemerné hodnoty vykazujú len parametre potravných a migračných biotopov (B), celkovo sú však všetky ostatné kritériá, ako veľkosť populácie, populačný trend, areálový trend, medzidruhová interakcia, produktivita populácie, celistvosť hniezdného biotopu, ako aj hniezdny biotop hodnotené v kategórii C, nepriaznivý. Celkový stav je tiež hodnotený ako C, nepriaznivý.

1.6.3.2.22. Pôtik kapcavý (*Aegolius funereus*)

U pôtika kapcavého bolo v CHVÚ Volovské vrchy hodnotené iba jedno kritérium populácie v kategórii A – dobrý, potravný biotop aj populačný trend bol hodnotený ako priemerný, priaznivý (B) a areálový trend, aj hniezdny biotop spadajú do kategórie C – nepriaznivý. Aj celkový stav druhu v CHVÚ je hodnotený ako C – nepriaznivý.

1.6.3.2.23. Kuvičok vrabčí (*Glaucidium passerinum*)

Ako nepriaznivý (C) je vyhodnotený v CHVÚ Volovské vrchy iba areálový trend. Ostatné kategórie, ako veľkosť populácie, populačný trend, hniezdny biotop a potravný biotop sú hodnotené v priemernom, priaznivom stave. Aj celkový stav druhu je vyhodnotený ako priemerný, priaznivý (B).

1.6.3.2.24. Ďubník trojprstý (*Picoides tridactylus*)

Populácia druhu *Picoides tridactylus* sa v súčasnosti v CHVÚ Volovské vrchy nachádza v priemernom priaznivom stave (B). Nepriaznivo je hodnotený areálový trend a biotop, v kategórii (C). Všetky ostatné kritériá hodnotenia, ako populačná hustota, veľkosť populácie, lokálna populačná hustota, populačný trend, veľkosť areálu, hniezdny a potravný biotop sú vyhodnotené v kategórii B – priemerný priaznivý stav. Podobne aj celkové hodnotenie priaznivého stavu je v kategórii B.

1.6.3.2.25. Strakoš obyčajný (*Lanius collurio*)

Priaznivý stav druhu v spodnej časti kategórie B (priemerný) je výsledkom viacerých faktorov. Zásadný vplyv malo vylúčenie intravilánov a ornej pôdy z okolia obcí z návrhu vyhlášky CHVÚ. Chýbajúce cielené mapovanie druhu má za následok slabé poznatky o jeho celoplošnom rozšírení a hniezdnej hustote z územia. Kým hniezdny, potravný aj migračný biotop sú hodnotené stupňom C – nevyhovujúci, populačný trend je hodnotený ako priaznivý – B, veľkosť areálu aj areálový trend sú hodnotené dokonca stupňom dobrý – A. Výsledný stav je priemerný, priaznivý – B.

1.6.3.3. Cieľový stav druhu

Cieľový stav druhu bol určený u jednotlivých druhov na základe významu druhu pre zachovanie populácie druhu na Slovensku, resp. v sústave CHVÚ, podľa dosiahnuteľnosti cieľu ako aj výnimočnosti daného druhu ako zástupcu danej taxonomickej skupiny.

1.6.3.3.1. Cieľový stav druhu bociana čierneho (*Ciconia nigra*)

Populácia druhu *Ciconia nigra* sa v súčasnosti v CHVÚ Volovské vrchy nachádza v priemernom priaznivom stave (B). V CHVÚ bolo počas mapovania v rokoch 2011 – 2012 celkovo lokalizovaných 23 hniezdiacich párov, ktoré mali svoje teritória rozložené v jednotlivých dolinách popri vodných tokoch, v ktorých dochádzalo k minimálnemu vyrušovaniu hniezdiacich vtákov a nedochádzalo k degradácii hniezdných a potravných biotopov. V CHVÚ Volovské vrchy by potenciálne mohlo zahniezdiť min. o 5 párov viac, nakoľko veľkosť tohto CHVÚ ako aj charakter potenciálne lesnatého územia s vodnými tokmi, by to dovoľoval. V CHVÚ chýbajú obsadené teritória v jeho západnej a južnej časti kvôli strate hniezdných a potravných biotopov vplyvom intenzívnej lesohospodárskej činnosti, preto je celá populácia druhu charakterizovaná stavom 2. Nepriaznivé lesné hospodárenie v CHVÚ Volovské vrchy pre zachovanie priaznivého stavu biotopov a druhov sa odráža rovnako na vyrušovaní jedincov a párov v období rozmnožovania, degradácii potravných, hniezdných a migračných biotopov, preto je tento citlivý druh v CHVÚ Volovské vrchy charakterizovaný stavom 2. CHVÚ Volovské vrchy boli pri vyhlasovaní siete CHVÚ považované za 2. najvýznamnejšie územie v rámci Slovenska pre hniezdenie bociana čierneho. Preto by bolo potrebné udržať aspoň priaznivý stav B, priemerný aj v budúcnosti, resp. postupnou elimináciou negatívnych faktorov pripravovať podmienky na zmenu priaznivého stavu na stupeň A, dobrý.

1.6.3.3.2. Cieľový stav druhu včelára lesného (*Pernis apivorus*)

Pri stanovovaní kritérií vedeckého návrhu siete CHVÚ na Slovensku bolo CHVÚ Volovské vrchy definované ako najvýznamnejšie územie v rámci Slovenska pre hniezdenie tohto druhu.

Podľa výsledkov mapovania hniezdných lokalít v CHVÚ Volovské vrchy je včelár lesný v tomto území pomerne zriedkavým druhom dravca. V CHVÚ hniezdi 16 párov tohto druhu a na ďalších 9 lokalitách je tento druh potenciálnym hniezdičom. Včelár obsadzuje v CHVÚ najmä listnaté, menej často zmiešané lesy zväčša do nadmorskej výšky 800 m, v blízkosti ktorých, t.j. do 5 km od hniezda sa nachádzajú otvorené oblasti, lúky, pasienky, alebo lesné čistiny.

Populácia druhu *Pernis apivorus* sa v súčasnosti v CHVÚ Volovské vrchy nachádza v priemernom priaznivom stave (B). Populačná hustota tohto druhu v súčasnosti nedosahuje maximálnu možnú hustotu; s ohľadom na veľkosť územia a potenciálne vhodné hniezdné biotopy pre tento druh, by mohlo v predmetnom CHVÚ zahniezdiť rádovo o niekoľko párov až desiatok párov viac oproti súčasnosti. Tento jav je spôsobený najmä stratou hniezdných biotopov v západnej, juhozápadnej a severnej časti CHVÚ kvôli veľkoplošnému odlesneniu krajiny a intenzívnym hospodárením v lesoch, v dôsledku ktorého dochádza k vyrušovaniu jedincov na hniezdiskách a dokonca k strate hniezdisk. V prípade, že dôjde k rozumnému obhospodarovaniu lesa, vytvoreniu nových hniezdných a potravných biotopov, je možné, aby sa populácia tohto druhu v CHVÚ zvýšila, a tým bol progresívny aj populačný trend a areálový trend a rovnako by sa mohol dostať do priaznivého stavu potravný aj hniezdný biotop.

Je teda potrebné minimálne udržať cieľový stav v priemernom priaznivom stave B, resp. pripravovať podmienky pre to, aby v budúcnosti bolo možné dosiahnuť stav A, dobrý.

1.6.3.3.3. Cieľový stav druhu sova dlhochvostá (*Strix uralensis*)

Súčasný odhad početnosti v CHVÚ Volovské vrchy je 130 - 190 párov. Najsúvislejšie je rozšírenie a denzity sú najvyššie v starých listnatých lesoch s prevahou bukov, v nižších polohách aj dubov. Denzity sú o niečo nižšie v jedľovo-bukových porastoch a najnižšie sú v porastoch s prevahou smreka v západnej časti CHVÚ. V ihličnatých lesoch je druh nehojný až zriedkavý. Odhad početnosti za posledných 5 rokov 2008-2013 je vyšší, ako bol odhad početnosti na tomto území pri vyhlásení CHVÚ (120 párov). Výrazné odlesnenie, ku ktorému dochádza v dôsledku lykožrúťových kalamít po roku 2000 v centrálnej a západnej časti CHVÚ, zhoršuje aj stav hniezdného biotopu sovy dlhochvostej, v prípade ak sa dotýka starších porastov.

Stav populácie je priemerný. Všetky kritériá sú ohodnotené v kategórii B. Volovské vrchy boli vo vedeckom návrhu považované za 3. najvýznamnejšie územie v rámci Slovenska pre hniezdenie sovy dlhochvostej a početnosť druhu sa ešte zvýšila v porovnaní s týmto stavom vzhľadom k lepšiemu zmapovaniu jej rozšírenia v CHVÚ a aj na základe výsledkov mapovania v rokoch 2011-2013 zaujíma CHVÚ Volovské vrchy 3. miesto v rámci Slovenska medzi územiaми, kde je sova dlhochvostá predmetom ochrany. Cieľový stav druhu by teda mal byť udržať súčasný stav B. priemerný, resp. pripravovať podmienky pre zlepšenie stavu na A, dobrý.

1.6.3.3.4. Cieľový stav druhu žlna sivá (*Picus canus*)

Populácia druhu *Picus canus* sa v súčasnosti v CHVÚ Volovské vrchy nachádza v priemernom priaznivom stave (B), a to v jeho vrchnej hranici. Populačná hustota tohto druhu nie je v súčasnosti v priaznivom stave dobrom. Je predpoklad, že v CHVÚ vzhľadom na existenciu vhodných hniezdných biotopov aj biotopov vhodných na zimovanie zahniezdi v budúcnosti viac párov druhu. Populácia žlny sivej je v súčasnosti ohrozovaná najmä stratou hniezdných možností, výrubom dutinových stromov s obsadenými dutinami, dokonca s mláďatami v dutinách.

V čase prípravy vedeckého návrhu sa predpokladalo, že CHVÚ Volovské vrchy je v rámci Slovenska druhým najvýznamnejším územím pre hniezdenie žlny sivej. Aj mapovanie v rokoch 2011-2013 potvrdilo vysokú početnosť druhu v tomto CHVÚ a v súčasnosti sa zaraďuje medzi 5 najvýznamnejších území v rámci Slovenska, v ktorých je žlna sivá predmetom ochrany. Preto by mal cieľový stav udržať populáciu druhu v CHVÚ Volovské vrchy minimálne v súčasnej úrovni – priaznivom stave priemernom (B) a je potrebné pripravovať podmienky pre možnosť dosiahnutia dobrého stavu (A) v budúcnosti.

1.6.3.3.5. Cieľový stav druhu tesár čierny (*Dryocopus martius*)

Populácia druhu *Dryocopus martius* sa v súčasnosti v CHVÚ Volovské vrchy nachádza v priemernom priaznivom stave (B). Tento jav je spôsobený najmä stratou hniezdných biotopov v západnej, juhozápadnej a severnej časti CHVÚ kvôli veľkoplošnému odlesneniu krajiny. V prípade, že dôjde k postupnému zalesneniu týchto oblastí a ich rozumnému obhospodarovaniu, vytvoreniu nových hniezdných a potravných biotopov, je možné, že sa populácia tohto druhu v CHVÚ zvýši.

V čase prípravy vedeckého návrhu bolo CHVÚ Volovské vrchy považované vzhľadom k značnej rozlohe a vhodným biotopom za 2. až 3. najvýznamnejšie územie v rámci Slovenska pre hniezdenie tesára čierneho. Vysokú početnosť druhu preukázalo aj mapovanie v rokoch 2011-2013 a preto v súčasnosti je toto CHVÚ považované za 4. najvýznamnejšie územie v rámci Slovenska z území, kde je predmetom ochrany. Preto je potrebné v rámci stanovenia cieľového stavu minimálne udržať stav populácie na súčasnej úrovni priemerného priaznivého stavu (B) a pripraviť podmienky pre prípadné zlepšenie stavu v budúcnosti na stav dobrý, ak sa eliminujú niektoré stále pretrvávajúce negatívne faktory.

1.6.3.3.6. Cieľový stav druhu muchárik malý (*Ficedula parva*)

Populácia druhu *Ficedula parva* sa v súčasnosti v CHVÚ Volovské vrchy nachádza v priemernom priaznivom stave (B). V priebehu niekoľkých rokov v CHVÚ Volovské vrchy sa celkový areál zmenšil, najmä tlakom na navýšenie ťažby v listnatých a zmiešaných lesoch aj pred dosiahnutím rubného veku porastov a tento trend pokračuje aj v súčasnosti.

Podľa vedeckého návrhu bolo CHVÚ Volovské vrchy najvýznamnejším územím v rámci celého Slovenska pre hniezdenie muchárika malého. Po zhodnotení výsledkov mapovania v rokoch 2011-2013 ostáva CHVÚ Volovské vrchy druhým najvýznamnejším územím v rámci Slovenska, hneď po Laboreckej vrchovine. Preto je potrebné zachovať cieľový stav aspoň v priemernom priaznivom stave (B) a pripraviť podmienky na stav dobrý v budúcnosti, elimináciou niektorých stále pretrvávajúcich negatívnych faktorov pôsobiacich na populáciu.

1.6.3.3.7. Cieľový stav druhu muchárik bieločrý (*Ficedula albicollis*)

Populácia druhu *Ficedula albicollis* sa v súčasnosti v CHVÚ Volovské vrchy nachádza v priemernom priaznivom stave (B). Vo vedeckom návrhu navrhovaných CHVÚ bolo CHVÚ

Volovské vrchy hodnotené ako najvýznamnejšie územie v rámci Slovenska pre hniezdenie muchárika bielokrkeho. Vysoká početnosť druhu, aj vysoké denzity vo viacerých typoch biotopov boli potvrdené aj počas mapovania v rokoch 2011-2013 a tak územie ostáva aj v súčasnosti ako najvýznamnejšie v rámci Slovenska pre tento druh. Túto skutočnosť by bolo potrebné premietnuť aj do cieľového stavu druhu, ktorý by mal minimálne zachovať súčasný priemerný priaznivý stav a pripraviť podmienky na stav dobrý v budúcnosti, elimináciou niektorých stále pretrvávajúcich negatívnych vplyvov na populáciu.

1.6.3.3.8. Cieľový stav druhu výr skalný (*Bubo bubo*)

V chránenom vtáčom území Volovské vrchy sa odhaduje početnosť na 3-4 hniezdiace páry, čo je nižší stav, ako bol uvádzaný vo vedeckom návrhu v roku 2002 (5-7), aj v publikácii (Pačenovský, Danko et al. 2014). Dôvod spočíva najmä vo vyčlenení niektorých hniezdisk mimo CHVÚ. Z hľadiska zabezpečenia prežívania populácie výra by bolo vhodné v budúcnosti preukázať výskyt a sledovať početnosť aj v ďalších potenciálnych oblastiach výskytu v rámci CHVÚ a tiež zabezpečovať ochranu aktívnych hniezdisk nachádzajúcich sa v nechránenej krajine v kameňolomoch po obvode CHVÚ, avšak mimo jeho hraníc.

1.6.3.3.9. Cieľový stav druhu orol skalný (*Aquila chrysaetos*)

V chránenom vtáčom území sa odhaduje početnosť v súčasnosti na 14 hniezdiacich párov, čo je vyšší počet oproti vedeckému návrhu (4). Stav je spôsobený zlepšením úrovne poznatkov o distribúcii jednotlivých párov dôsledkom intenzívnejšieho monitoringu v rokoch 2010-2013. Taktiež hniezdiská niekoľkých párov sa v rámci posunu svojich hniezdisk aj o niekoľko km presunuli v súčasnosti do CHVÚ. Populácia je dlhodobou stabilná, v posledných rokoch zaznamenáva mierny nárast početnosti. V posledných rokoch, najmä po roku 2005 dochádza v CHVÚ k vysychaniu smrekových porastov napadnutých lykožrútom a celé porasty sú najmä v severnej a severovýchodnej časti CHVÚ intenzívne vyrubované. Lesohospodárska činnosť na jednej strane vytvára nové loviská pre orly skalné, na druhej strane výrazne zhoršuje úspešnosť hniezdenia. Cieľový stav druhu by mal spočívať v udržaní súčasnej populácie. Navyše, podľa súčasných poznatkov je CHVÚ Volovské vrchy najvýznamnejším územím na Slovensku pre hniezdenie druhu v rámci území kde je predmetom ochrany, preto by si druh zasluhoval vyššie ohodnotenie ako iba 1% druh v tomto CHVÚ.

1.6.3.3.10. Cieľový stav druhu tetrov hoľniak (*Tetrao tetrix*)

Pri aktuálnom monitoringu boli potvrdené 2 výskytové údaje v CHVÚ Volovské vrchy. Zistené záznamy naznačujú, že sa jedná len o jednotlivé zálety. Žiadne tokenisko nebolo v čase mapovania zistené a nepredpokladá sa prežívanie trvalej populácie. Hoci hrebeňové lúky sa naďalej v CHVÚ nachádzajú, takmer úplná absencia výskytových údajov naznačuje, že tento biotop v súčasnosti hoľniaky už trvale neobývajú.

V porovnaní s pôvodným odhadom udaným pri vymedzovaní sústavy CHVÚ na Slovensku, ktorý bol na úrovni 10 tokajúcich kohútov tak ide v súčasnosti o marginálny význam územia pre ochranu tohto druhu. Tetrov hoľniak pritom nebol vybraný ako predmet ochrany na základe toho, že by spĺňal kritérium pre ktoré by sa malo vyhlásiť samotné CHVÚ. Nebol teda kritériovým druhom, ale druhom, ktorý dosiahol 1 % úroveň populácie v CHVÚ Volovské vrchy, a preto bol pridaný k predmetom ochrany v tomto CHVÚ. Vzhľadom k jeho celkovému poklesu populácie v Európe a vzhľadom k tomu, že opatrenia pre tento druh v tých CHVÚ, kde je druh predmetom ochrany (Nízke Tatry, Tatry, Horná Orava) by mali byť dostatočné pre udržanie jeho populácie, nie je potrebné aby bol naďalej predmetom ochrany v CHVÚ

Volovské vrchy. Preto pri prehodnotení vyhlášky, ktorou sa vyhlasuje CHVÚ Volovské vrchy by sa mal tetrov hoľniak vyradiť spomedzi predmetov ochrany.

1.6.3.3.11. Cielový stav druhu hlucháň hôrny (*Tetrao urogallus*)

V CHVÚ Volovské vrchy sa odhaduje 5-10 kohútov, čo predstavuje 1,8% slovenskej hniezdnej populácie druhu (350-480). Populácia druhu v CHVÚ Volovské vrchy predstavuje viac ako 1% národnej populácie. Mapovaním v rokoch 2010-2013 bolo zistených 10 záznamov na 6 lokalitách v západnej časti hlavného hrebeňa Volovských vrchov. Okrem zvyškov starých smrečín na hlavnom hrebene západnej časti Volovských vrchov sú dôležitým komponentom biotopu hlucháňa aj smrekové lesy čučoriedkové s porastmi čučoriedok, ktoré tvoria významnú zložku potravy hlucháňov. Populácia je sústredená v najzápadnejšej časti Volovských vrchov rozkladajúcej sa od Zlatého Stola smerom na západ cez Hoľu, Čertovu hoľu, Knolu a Muráň až po rozhranie so Slovenským rajom. Biotopy hlucháňa sú v CHVÚ Volovské vrchy ohrozované lesohospodárskymi zásahmi, vyrubovaním hrebeňových smrekových porastov, vrátane tokanísk (napr. tokanisko na Holi v oblasti Súľovej bolo vyťažené po roku 2013) a následným vyrúšaním. Stav všetkých hrebeňových smrečín vo Volovských vrchoch je zlý a vysychajúce porasty smrekov sú najmä po roku 2005 veľkoplošne odstraňované lesohospodárskymi zásahmi. Populácia v CHVÚ zaznamenáva pokles, ktorý vzhľadom k nedostatku údajov z minulosti je ťažké presnejšie kvantifikovať. Vzhľadom k tomu, že hlucháň dosahuje 1% populácie v rámci Slovenska v CHVÚ Volovské vrchy, pre zachovanie tohto druhu a vzhľadom ku celkovému poklesu tohto druhu na Slovensku a celkovej hrozbe jeho vyhynutia bez prijatia opatrení je tak nutné prijať opatrenia, ktoré v dobe realizácie programu starostlivosti povedú ku zastaveniu poklesu a zvráteniu tohto stavu.

1.6.3.3.12. Cielový stav druhu jariabok hôrny (*Bonasa bonasia*)

V CHVÚ Volovské vrchy sa odhaduje 300-500 párov, čo predstavuje 10 % slovenskej hniezdnej populácie druhu. Populácia druhu v CHVÚ Volovské vrchy predstavuje viac ako 1% národnej populácie. Populácia je stabilná. Vzhľadom k súčasným poznatkom o početnosti druhu v rámci Slovenska aj v CHVÚ Volovské vrchy, ktorá posúva toto CHVÚ medzi 3 najvýznamnejšie územia na Slovensku pre prežívanie jariabka, je dôležité, aby sa zachovala početnosť tohto druhu minimálne na aktuálnej úrovni a zabránilo sa poklesu populácie.

1.6.3.3.13. Cielový stav druhu prepelica poľná (*Coturnix coturnix*)

Aktuálny monitoring zistil úroveň populácie prepelice poľnej v CHVÚ Volovské vrchy na úrovni 70-90 párov. Jedná sa tak o vyšší počet, ako je 1% populácie v sieti CHVÚ v rámci Slovenska. Cieľom ochrany v území by tak malo byť udržanie alebo mierne zlepšenie tohto stavu s fluktuáciami v závislosti od poveternostných podmienok, pričom pre udržanie stavu prepelice sú navrhnuté opatrenia v rámci EFP4.

1.6.3.3.14. Cielový stav druhu rybárik riečny (*Alcedo atthis*)

V CHVÚ Volovské vrchy sa odhaduje hniezdiaca populácia na 12 - 15 párov, čo predstavuje až 1,35 % slovenskej hniezdnej populácie druhu. Populácia druhu v CHVÚ Volovské vrchy

predstavuje viac ako 1% národnej populácie. V monitorovanom úseku Hornádu bol zistený úbytok populácie o viac ako 20%. Stav biotopov sa v pravidelne monitorovanej časti toku Hornádu mierne zhoršil, preto by malo byť cieľovým stavom druhu zastaviť úbytok druhu a zlepšiť stav biotopov.

1.6.3.3.15. Cieľový stav druhu *d'ateľ bielochrbtý (Dendrocopos leucotos)*

Početnosť hniezdiacej populácie d'atľa bielochrbtého v CHVÚ Volovské vrchy sa odhaduje na 200 - 400 párov, čo predstavuje 7,05 % slovenskej hnezdnjej populácie druhu (4250+ Rybanič et al. 2004). V CHVÚ Volovské vrchy hniezdi viac ako 1 % hniezdiacej populácie na Slovensku. Súčasný stav radí CHVÚ Volovské vrchy medzi 3 najvýznamnejšie územia v rámci Slovenska pre prežívanie d'atľa bielochrbtého. Druh je dlhodobu stabilný. Cieľový stav druhu by sa mal zameriavať, aj vzhľadom k mimoriadnemu významu tohto CHVÚ pre d'atľa bielochrbtého na Slovensku na udržanie súčasného stavu populácie a na prípravu podmienok pre úspešné prežívanie populácie aj v budúcnosti, a to aj prostredníctvom realizácie opatrení zameraných na EFP3, ktoré by mali zlepšovať biotop druhu spolu s biotopom ostatných druhov viazaných na bučiny a jedľové bučiny.

1.6.3.3.16. Cieľový stav druhu *d'ateľ prostredný (Dendrocopos medius)*

Početnosť hniezdiacej populácie d'atľa prostredného v CHVÚ Volovské vrchy sa odhaduje na 120 - 150 párov, čo predstavuje 2,58 % slovenskej populácie (4000-5800). V CHVÚ Volovské vrchy hniezdi viac ako 1 % hniezdiacej populácie na Slovensku. Populácia je stabilná. Na základe súčasných poznatkov sa radí CHVÚ Volovské vrchy medzi 5 najvýznamnejších území pre hniezdenie d'atľa prostredného v rámci Slovenska. Lesohospodárske práce prebiehajú v hlavných biotopoch výskytu d'atľa prostredného pomerne šetrným spôsobom, poskytujú druhu stále vhodný potravný a hniezdny biotop. Cieľový stav druhu je udržať populáciu aspoň na súčasnej úrovni a zabezpečiť udržateľný manažment pre biotopy druhu aj v budúcnosti, aby nedochádzalo k úbytku druhu.

1.6.3.3.17. Cieľový stav druhu *krutohlav hnedý (Jynx torquilla)*

Početnosť hniezdiacej populácie krutohlava hnedého v CHVÚ Volovské vrchy sa odhaduje na 150 - 350 párov, čo predstavuje 9,7 % slovenskej populácie (3000-3600). V CHVÚ Volovské vrchy hniezdi viac ako 1 % hniezdiacej populácie na Slovensku. Lesohospodárske práce prebiehajú v hlavných biotopoch výskytu krutohlava hnedého pomerne šetrným spôsobom, poskytujú druhu stále vhodné potravný a hniezdny biotop. Cieľovým stavom druhu je zachovať súčasnú populáciu a nedopustiť jej úbytok v budúcnosti.

1.6.3.3.18. Cieľový stav druhu *penica jarabá (Sylvia nisoria)*

Početnosť hniezdiacej populácie penice jarabej v CHVÚ Volovské vrchy sa odhaduje na 150 - 200 párov. Druh sa v skúmanom území dôsledne vyhýba súvisle zalesneným oblastiam. Obľubuje kroviny s výskytom šípky a trnky, prerastené černičím. Stav biotopov je dobrý. Úbytok populácie nebol zistený. Cieľový stav spočíva v udržaní súčasnej populácie a v realizácii navrhovaných opatrení pre EFP4, ktoré by mali udržiavať biotop druhu v dobrom stave aj naďalej.

1.6.3.3.19. Cieľový stav druhu hrdlička poľná (*Streptopelia turtur*)

Početnosť hniezdiacej populácie hrdličky poľnej v CHVÚ Volovské vrchy sa odhaduje na 400 - 450 párov, čo predstavuje až 5,6 % slovenskej populácie (4000-8000). V CHVÚ Volovské vrchy hniezdi viac ako 1 % hniezdiacej populácie na Slovensku. Bol preukázaný úbytok početnosti, chýbajú však údaje z minulosti k stanoveniu miery úbytku. Stav biotopov je naďalej dobrý, vyhovujúci. Cieľový stav druhu spočíva v udržaní súčasnej početnosti a zastavení úbytku druhu prostredníctvom realizácie navrhovaných opatrení pre EFP4. Predpokladá sa, že minimálne časť príčin úbytku druhu spadá medzi externé príčiny, ktoré presahujú rámec CHVÚ Volovské vrchy.

1.6.3.3.20. Cieľový stav druhu muchár sivý (*Muscicapa striata*)

Početnosť hniezdiacej populácie muchára sivého v CHVÚ Volovské vrchy sa odhaduje na 1000-1500 párov, čo predstavuje až 12,5 % zo slovenskej populácie druhu (8800-12000). V CHVÚ Volovské vrchy hniezdi viac ako 1 % hniezdiacej populácie na Slovensku. Populácia je hodnotená ako stabilná. Stav biotopov je dobrý, vyhovujúci. Celkové rozšírenie, početnosť druhu a jeho ekologické nároky sú na Slovensku stále málo známe. Pre Slovensko sa v súčasnosti uvádzajú najvyššie odhady početnosti pre tento druh práve v CHVÚ Volovské vrchy. Vzhľadom k mimoriadnemu významu tohto CHVÚ pre prežívanie populácie muchára sivého v rámci Slovenska je potrebné udržať populáciu aspoň na súčasnej úrovni, nedopustiť jej úbytok a realizovať opatrenia navrhované pre EFP2, ktoré majú za cieľ zlepšovať biotop pre lesné druhy, dutinové hniezdiče a dravce.

1.6.3.3.21. Cieľový stav druhu orol krikľavý (*Aquila pomarina*)

Početnosť hniezdnej populácie orla krikľavého sa odhaduje v súčasnosti na 12-15 párov a zaznamenala v posledných 20 rokoch výrazne klesajúci trend a to až o cca 50%, z pôvodnej veľkosti hniezdnej populácie cca 26 párov sa polovica párov z územia vytratila a to najmä zo severnej časti územia z dôvodu fragmentácie lesných porastov v hniezdných biotopoch, zapríčinennej intenzívnou ťažbou hlavne smrekových porastov, ako aj z dôvodu medzidruhovej konkurencie s orlom skalným. Dosiahnutá hodnota C poukazuje na nepriaznivý stav populácie orla krikľavého v CHVÚ Volovské vrchy.

Vzhľadom na hore uvedené skutočnosti je v rámci cieľového stavu druhu nevyhnutné prijať radikálne opatrenia na odvrátenie tohto nepriaznivého stavu a dosiahnuť aspoň priemerný priaznivý stav (B). K tomu bude potrebné okrem realizácie všeobecných navrhovaných opatrení pre EFP2, slúžiacich pre zlepšenie stavu biotopov dravcov, lesných druhov a dutinových hniezdičov zamerať sa aj na vykonávanie niektorých špeciálnych opatrení pre orla krikľavého, ako napr. zamerať sa na elimináciu ďalších úhynov druhu na neošetrených úsekoch 22 kV elektrického vedenia, zamedziť na poľnohospodárskych pozemkoch používaniu chemických prípravkov zo Zoznamu zakázaných prípravkov pre CHVÚ, ako aj zamedziť ďalším otravám druhu neodbornou aplikáciou povolených prípravkov na ochranu proti škodcom.

1.6.3.3.22. Cieľový stav druhu pôtik kapcavý (*Aegolius funereus*)

V súčasnosti je možné odhadnúť početnosť hniezdiacej populácie na 130-180 párov. Tento odhad je vyšší ako bol predpokladaný východiskový počet pri vyhlasovaní CHVÚ (100).

Vyššia početnosť je výsledkom intenzívnejšieho monitoringu v posledných rokoch, najmä v rokoch 2010-2012. Avšak v dôsledku výrazného úbytku ihličnatých (smrekových) lesov z veľkej časti CHVÚ po roku 2000 je možné predpokladať celkový nepriaznivý trend populácie aj v súčasnosti. Početnosť radí druh do kategórie priaznivého stavu A, avšak ostatné ukazovatele, ako negatívny areálový trend a nepriaznivý stav biotopov zaradujú druh celkovo až do nepriaznivého stavu (C). Cieľový stav druhu teda musí minimálne zachovať súčasnú početnosť populácie a prostredníctvom realizácie navrhovaných opatrení pre EFP2 pripravovať podmienky pre zlepšenie stavu biotopu druhu v budúcnosti, aspoň na priemerný priaznivý stav (B).

1.6.3.3.23. Cieľový stav druhu kivička vrabčí (*Glaucidium passerinum*)

V súčasnosti je stav populácie kivička hodnotený stupňom B ako priemerný, priaznivý a celkový priaznivý stav druhu v CHVÚ stupňom B ako priemerný, priaznivý.

Súčasný odhad početnosti je 130-155 párov. Oproti pôvodnému odhadu počtu párov hniezdiacich na tomto území pri vyhlasovaní CHVÚ (160 párov) je možné predpokladať mierny úbytok početnosti v dôsledku výrazného odlesnenia najmä smrekových porastov v SZ časti CHVÚ, ku ktorému došlo najmä po roku 2000. Veľkosť populácie kivička vrabčieho v CHVÚ Volovské vrchy bola v čase vytvárania sústavy CHVÚ v rámci Slovenska približne 5. najvyššia zo siete navrhovaných CHVÚ. Vysoký stav populácie bol potvrdený aj v súčasnosti, pričom viaceré CHVÚ na Slovensku (napr. Tatry, Nízke Tatry) zaznamenali výrazné úbytky početnosti. Vzhľadom ku významu populácie tohto druhu v CHVÚ Volovské vrchy by preto cieľom opatrení v CHVÚ malo byť udržať hodnotenie priaznivého stavu aspoň pri jeho hodnotení v stupni B, resp. pripraviť podmienky na zlepšenie stavu na stupeň A.

1.6.3.3.24. Cieľový stav druhu d'ubník trojprstý (*Picoides tridactylus*)

Populácia d'ubníka trojprstého sa v CHVÚ odhaduje na 120-180 párov a druh sa v súčasnosti nachádza v priemernom priaznivom stave (B). Populačná hustota tohto druhu už v súčasnosti nedosahuje v tomto CHVÚ svoje optimum, nakoľko optimálne prostredie d'ubníkov – smrekové porasty boli do značnej miery v CHVÚ plošne odstránené, a to na desiatkach ha. Trend v posledných rokoch v ubúdaní smrečín vo Volovských vrchoch má za následok nepriaznivý areálový trend. V rámci Slovenska patrí populácia v CHVÚ Volovské vrchy medzi 5 najvýznamnejších (zaberá 5. miesto medzi CHVÚ, kde je druh predmetom ochrany). Aj keď v čase vyhlasovania CHVÚ nebol d'ubník trojprstý zaradený medzi kritériové druhy, iba medzi 1% druhu, význam zachovania v tomto CHVÚ je vzhľadom k celkovému významu populácie vo Volovských vrchoch v rámci Slovenska mimoriadny. Cieľový stav teda spočíva v zachovaní súčasnej populácie, zamedzení jej ďalšieho úbytku a realizovaním navrhovaných opatrení pre druh, aj pre ostatné lesné druhy v EFP2 pripraviť podmienky pre zlepšenie stavu biotopu v budúcnosti na stav priemerný (B).

1.6.3.3.25. Cieľový stav druhu strakoš obyčajný (*Lanius collurio*)

Početnosť strakoša obyčajného sa v CHVÚ Volovské vrchy odhaduje na 1200-2400 párov, čo je tretí najvyšší odhad veľkosti populácie po CHVÚ Medzibodrožie a CHVÚ Laborecká vrchovina v rámci Slovenska. Priaznivý stav druhu v spodnej časti kategórie B (priemerný) je výsledkom viacerých faktorov. Zásadný vplyv malo vylúčenie intravilánov a ornej pôdy

z okolia obcí z návrhu vyhlášky CHVÚ. Chýbajúce ciele mapovanie druhu má za následok slabé poznatky o jeho celoplošnom rozšírení a hniezdnej hustote z územia. Osídlenie sekundárnych biotopov po odstránení stromov na veľkých plochách lesných pozemkov bude mať len dočasný charakter. Cieľový stav druhu spočíva v udržaní súčasnej populácie a v realizácii navrhovaných opatrení pre EFP4, ktoré majú zabezpečiť vhodný stav biotopov v otvorenej krajine s kroviskami.

1.6.3.4. Osobitné záujmy

1.6.3.4.1. Osobitné záujmy u druhu bocian čierny (Ciconia nigra)

Ochrana bociana čierneho je širokou verejnosťou vnímaná ako potrebná, keďže sa jedná o vzácny druh. V prípade jeho ochrany tak nie sú iné priame osobitné záujmy na ochrane a využívaní tohto druhu, ktoré by boli v rozpore s cieľmi jeho ochrany. Nepriamo však ochrana bociana čierneho môže zasiahnuť do záujmov lesného hospodárstva a to pri požiadavke na vytvorenie zón ochrany okolo hniezd bociana čierneho. Konflikt pri vytváraní takýchto zón je však riešiteľný vhodnou a včasnou formou komunikácie zainteresovaných, keďže na väčšine z plochy takýchto zón okolo hniezdísk sa požaduje len posunutie termínov lesného hospodárenia do obdobia mimo hniezdneho obdobia. Menšia, jadrová časť týchto zón ochrany okolo hniezdísk bociana čierneho vyžaduje ponechanie porastov bez zásahu. V prípade, že takéto porasty sú v rubnej dobe a s týmito opatreniami neráta PSL je potrebné aby sa na obmedzenia vyplývajúce z ponechania časti porastu využili aj finančné nástroje, ktoré predpokladá Zákon o ochrane prírody a krajiny 543/2002 Z.z. v znení neskorších predpisov.

Vzhľadom k tomu, že sa jedná o vzácny druh je bocian čierny atraktívnym ako cieľ pre fotografy, čím vzniká potenciálny konflikt medzi fotografmi a ochranou prírody v blízkosti hniezdísk tohto druhu.

1.6.3.4.2. Osobitné záujmy u druhu včelára lesného (Pernis apivorus)

V prípade včelára lesného ako neznámeho druhu vo verejnosti neexistuje žiadny iný osobitný záujem ohľadne jeho ochrany. Rovnako neboli zatiaľ vo Volovských vrchoch zaregistrované konflikty ohľadne včelárstva a ochrany tohto druhu, ktorý sa živí predovšetkým zemnými osami a ich vývojovými štádiami. Výnimočne v odôvodnených prípadoch však môže v prípade ochrany včelára lesného vzniknúť požiadavka na vytvorenie zón ochrany okolo hniezda. Konflikt pri vytváraní takýchto zón je však riešiteľný vhodnou a včasnou formou komunikácie zainteresovaných, keďže na väčšine z plochy takýchto zón okolo hniezdísk sa požaduje len posunutie termínov lesného hospodárenia do obdobia mimo hniezdneho obdobia. Menšia, jadrová časť týchto zón ochrany okolo hniezdísk bociana čierneho vyžaduje ponechanie porastov bez zásahu. V prípade, že takéto porasty sú v rubnej dobe a s týmito opatreniami neráta PSL je potrebné aby sa na obmedzenia vyplývajúce z ponechania časti porastu využili aj finančné nástroje, ktoré predpokladá Zákon o ochrane prírody a krajiny 543/2002 Z.z. v znení neskorších predpisov. Tento konflikt však nedosahuje potenciálnu mieru obmedzenia ako pri orlovi krikľavom, orlovi skalnom alebo bocianovi čiernom (v prípade CHVÚ Volovské vrchy ide u týchto troch druhov asi o najväčší počet hniezdísk kde môžu vzniknúť požiadavky na vytvorenie zón ochrany), keďže sa v prípade včelára očakáva len minimálny počet žiadostí na vytvorenie ochranných zón (aj z dôvodu ťažkej dohľadateľnosti hniezdísk tohto druhu v porastoch).

1.6.3.4.3. Osobitné záujmy u druhu sova dlhochvostá (Strix uralensis)

V prípade sovy dlhochvostej ako neznámeho druhu vo verejnosti neexistuje žiadny iný osobitný záujem ohľadne jeho ochrany. Nepriamo môže vzniknúť na jej hniezdiskách konflikt v prípade ochrany hniezdísk, jedná sa však o menej náročný druh (vzhľadom k jej šíreniu a nárastu populácie), kde vytvorením náhradných hniezdných podmienok (v búdkach) je možné dostatočne zabezpečiť jej ochranu. V prípade nálezu obsadených hniezd je možné žiadať o vytvorenie ochranných zón.

1.6.3.4.4. Osobitné záujmy u druhu žlna sivá (*Picus canus*)

Vzhľadom ku celkovému pozitívnemu vnímaniu datľov vo verejnosti existuje záujem na ochrane týchto druhov nielen v dôsledku toho, že sú predmetmi ochrany v CHVÚ ale aj v dôsledku zachovania kultúrneho dedičstva. Pri ochrane žlny sivej môžu v CHVÚ Volovské vrchy vzniknúť nepriamo konflikty pri presadzovaní ochrany hniezdných stromov. Vzhľadom k tomu, že však ide o len jednotlivé stromy sú tieto požiadavky na ochranu riešiteľné vhodnou a včasnou formou komunikácie. Väčším konfliktom v prípade ochrany tohto druhu však budú požiadavky na ochranu vhodných porastov.

1.6.3.4.5. Osobitné záujmy u druhu tesár čierny (*Dryocopus martius*)

Vzhľadom ku celkovému pozitívnemu vnímaniu datľov vo verejnosti existuje záujem na ochrane týchto druhov nielen v dôsledku toho, že sú predmetmi ochrany v CHVÚ ale aj v dôsledku zachovania kultúrneho dedičstva. Pri ochrane tesára môžu v CHVÚ Volovské vrchy vzniknúť nepriamo konflikty pri presadzovaní ochrany hniezdných stromov. Vzhľadom k tomu, že však ide o len jednotlivé stromy sú tieto požiadavky na ochranu riešiteľné vhodnou a včasnou formou komunikácie.

1.6.3.4.6. Osobitné záujmy u druhu muchárik malý (*Aquila pomarina*)

V prípade muchárika malého ako verejnosti neznámeho druhu žiadne osobitné záujmy ochrany nevznikajú. Ochrana muchárika malého je potrebné realizovať prostredníctvom dôslednej ochrany jeho biotopov, najmä požiadavkou na ponechanie starších lesov určitej rozlohy, ako aj na ponechávanie dutinových stromov v porastoch, čo môže zasiahnuť do záujmov lesníctva. Nejedná sa však o vyhlasovanie ochranných pásiem okolo hniezd.

1.6.3.4.7. Osobitné záujmy u druhu muchárik bieločrký (*Ficedula albicollis*)

V prípade muchárika bieločrkého ako verejnosti neznámeho druhu žiadne osobitné záujmy ochrany nevznikajú. Ochrana muchárika bieločrkého je potrebné realizovať prostredníctvom dôslednej ochrany jeho biotopov, najmä požiadavkou na ponechanie starších lesov určitej rozlohy, ako aj na ponechávanie dutinových stromov v porastoch, čo môže zasiahnuť do záujmov lesníctva. Nejedná sa však o vyhlasovanie ochranných pásiem okolo hniezd.

1.6.3.4.8. Osobitné záujmy u druhu výr skalný (*Bubo bubo*)

Ochrana výra skalného a jeho hniezdísk vo Volovských vrchoch sa týka najmä kameňolomov, kde už nie sú aktívne využívané dobývacie priestory, preto sa tu ani neočakáva vznik konfliktov a ochrana tohto druhu sa nedotýka iných záujmov verejnosti. Z aktuálne obsadených hniezdísk v CHVÚ je obsadzovaný aktívny kameňolom v Olcnave, kde k hniezdeniu výra dochádza aj napriek prebiehajúcej ťažbe v kameňolome.

1.6.3.4.9. Osobitné záujmy u druhu orol skalný (*Aquila chrysaetos*)

V prípade orla skalného ako symbolu ohrozenosti a symbolu slovenských hôr verejnosť všeobecne akceptuje potrebu ochrany tohto druhu. Ochrana orla skalného tak nie je

potrebná len ako predmetu ochrany CHVÚ, ale aj ako kultúrneho dedičstva. Nepriamo však ochrana orla skalného môže zasiahnuť do záujmov lesného hospodárstva a to pri požiadavke na vytvorenie zón ochrany okolo jeho hniezd. Konflikt pri vytváraní takýchto zón je však riešiteľný vhodnou a včasnou formou komunikácie zainteresovaných, keďže na väčšine z plochy takýchto zón okolo hniezdísk sa požaduje len posunutie termínov lesného hospodárenia do obdobia mimo hniezdneho obdobia. Menšia, jadrová časť týchto zón ochrany okolo hniezdísk orla skalného vyžaduje ponechanie porastov bez zásahu. V prípade, že takéto porasty sú v rubnej dobe a s týmito opatreniami neráta PSL je potrebné aby sa na obmedzenia vyplývajúce z ponechania časti porastu využili aj finančné nástroje, ktoré predpokladá Zákon o ochrane prírody a krajiny 543/2002 Z.z. v znení neskorších predpisov.

1.6.3.4.10. Osobitné záujmy u druhu tetrov hoľniak (*Tetrao tetrix*)

Vzhľadom k tomu, že sa navrhuje vyškrtnutie tetrova hoľniaka spomedzi predmetov ochrany prírody v CHVÚ Volovské vrchy (a preto sa nenavrhuje ani osobitné opatrenia pre tento druh), nie je relevantné hodnotenie osobitných záujmov.

1.6.3.4.11. Osobitné záujmy u druhu hlucháň hôrny (*Tetrao urogallus*)

Ochrana hlucháňa hôrneho sa stretáva so záujmami poľovného využívania tohto druhu, keďže je v poľovníckej legislatíve zaradený ako zver. V dôsledku nízkej početnosti a takmer všeobecného úbytku tohto druhu na Slovensku však v súčasnosti vyhláška, ktorou sa vykonáva Zákon o poľovníctve 274/2009 Z.z. v znení neskorších predpisov nestanovuje dobu lovu pre hlucháňa a ponecháva tento druh celoročne chránený. V súčasnosti tak ciele ochrany nie sú v rozpore s rámcom poľovníckej legislatívy, naopak v prípade záujmov poľovníckeho hospodárenia a aj ochrany prírody je zvýšiť súčasnú nízku kritickú úroveň stavov hlucháňa hôrneho. Toto však vo viacerých územiach zakladá konflikt s lesným hospodárstvom, vzhľadom k tomu, že zastavenie úbytku tohto druhu a zvrátenie poklesu znamená veľké požiadavky na nastavenie opatrení v lesnom hospodárení (ponechanie starších porastov, úprava hospodárenia na niektorých väčších plochách lesných porastov). Zachovanie posledných zvyškov starších lesných porastov vhodného zloženia pre hlucháňa v CHVÚ v dobrom stave však na druhej strane môže zvýšiť estetickú hodnotu územia a jeho atraktivitu pre turistov a pre rozvoj mäkkých foriem cestovného ruchu. Naopak rozvoj väčších stredísk cestovného ruchu, napríklad lyžiarskych, môže byť v rozpore so záujmami ochrany hlucháňa hôrneho, keďže jeho lokality výskytu vo Volovských vrchoch sú spravidla umiestnené vo vyšších polohách, teda na miestach s dostatkom snehu. Konfliktnou oblasťou môže byť aj spracovanie kalamity, pretože v okolí lokalít s výskytom hlucháňa navrhujeme nezasahovať do kalamitísk a ponechať ich na samovývoj, takisto odporúčame zachovať kľud v týchto lokalitách a nevyťahovať odumreté drevo z kalamitísk, ani neodporúčame používať chemické prostriedky na ochranu rastlín. Časť týchto navrhovaných opatrení je v rozpore so zaužívanou praxou v CHVÚ Volovské vrchy.

1.6.3.4.12. Osobitné záujmy u druhu jariabok hôrny (*Bonasa bonasia*)

Jariabok hôrny je v súčasnosti klasifikovaný ako poľovná zver s určenou dobou lovu. Táto doba lovu a minimálny záujem na love tohto druhu však spôsobuje, že súčasné nastavenie poľovníckej legislatívy a ochrany prírody na druhej strane v prípade tohto druhu nie sú v rozpore s cieľmi ochrany stanovenými pre CHVÚ Volovské vrchy.

1.6.3.4.13. Osobitné záujmy u druhu prepelica poľná (*Coturnix coturnix*)

Ochrana prepelice poľnej ako symbolu poľnohospodárskej krajiny vo verejnosti je záujmom nielen z dôvodu jej určenia ako predmetu ochrany v CHVÚ Volovské vrchy, ale aj z dôvodu zachovania kultúrneho dedičstva. Vzhľadom k tomu, že ide o nenáročný druh, nie je

predpoklad vzniku väčšieho konfliktu s hospodárskym využitím územia z dôvodu požiadavky realizácie špeciálnych opatrení (s výnimkou obmedzenia využívania chemických prípravkov).

1.6.3.4.14. Osobitné záujmy u druhu rybárik riečny (*Alcedo atthis*)

Rybárik riečny je vo verejnosti vďaka svojmu sfarbeniu dobre známy a obľúbený druh, preto ochrana tohto druhu je široko akceptovaná. Vzhľadom k spektru jeho potravy, ktorou sú drobné rybky, nie je ochrana tohto druhu ani v konflikte so záujmami rybárskeho využívania lokalít. Na druhej strane pestré sfarbenie druhu vyvoláva veľký záujem na fotografovaní tohto druhu, ktorý však môže viesť k nadmernému rušeniu a byť teda v rozpore so záujmami ochrany rybárika. Preto je v tomto prípade potrebné regulovať v okolí hniezdísk rušivé vplyvy, vrátanie fotografovania.

1.6.3.4.15. Osobitné záujmy u druhu d'ateľ bielochrbtý (*Dendrocopos leucotos*)

Vzhľadom ku celkovému pozitívnemu vnímaniu datľov vo verejnosti existuje záujem na ochrane týchto druhov nielen v dôsledku toho, že sú predmetmi ochrany v CHVÚ ale aj v dôsledku zachovania kultúrneho dedičstva. Pri ochrane d'atľa bielochrbtého môžu v CHVÚ Volovské vrchy vzniknúť nepriamo konflikty pri presadzovaní ochrany hniezdných stromov. Vzhľadom k tomu, že však ide o len jednotlivé stromy sú tieto požiadavky na ochranu riešiteľné vhodnou a včasnou formou komunikácie. Väčším konfliktom v prípade ochrany tohto druhu však budú požiadavky na ochranu vhodných porastov, t. j. všetkých starých bučín vo veku vyše 100 rokov, v ktorých sa vyžaduje, resp. odporúča dodržiavať niektoré prísnejšie opatrenia na ochranu tohto biotopu, vrátane ponechania určitého % takýchto porastov a takisto sú tu požiadavky na ponechanie mŕtveho dreva v lese, čo je pre d'atľa bielochrbtého osobitne dôležité vzhľadom k jeho špecifickým ekologickým nárokom. Na druhej strane však je potrebné podotknúť, že niektoré porasty, ktorých sa toto týka sú už dnes súčasťou vyšších stupňov ochrany národnej siete sústavy chránených území.

1.6.3.4.16. Osobitné záujmy u druhu d'ateľ prostredný (*Dendrocopos medius*)

Vzhľadom ku celkovému pozitívnemu vnímaniu datľov vo verejnosti existuje záujem na ochrane týchto druhov nielen v dôsledku toho, že sú predmetmi ochrany v CHVÚ ale aj v dôsledku zachovania kultúrneho dedičstva. Pri ochrane d'atľa prostredného môžu v CHVÚ Volovské vrchy vzniknúť nepriamo konflikty pri presadzovaní ochrany hniezdných stromov. Vzhľadom k tomu, že však ide o len jednotlivé stromy sú tieto požiadavky na ochranu riešiteľné vhodnou a včasnou formou komunikácie. Väčším konfliktom v prípade ochrany tohto druhu však budú požiadavky na ochranu vhodných porastov, t. j. všetkých starších porastov s výraznejším zastúpením duba. Na druhej strane však je potrebné podotknúť, že niektoré porasty, ktorých sa toto týka sú už dnes súčasťou vyšších stupňov ochrany národnej siete sústavy chránených území.

1.6.3.4.17. Osobitné záujmy u druhu krutohlav hnedý (*Jynx torquilla*)

Vzhľadom ku celkovému pozitívnemu vnímaniu datľov vo verejnosti existuje záujem na ochrane týchto druhov nielen v dôsledku toho, že sú predmetmi ochrany v CHVÚ ale aj v dôsledku zachovania kultúrneho dedičstva. Pri ochrane krutohlava hnedého môžu v CHVÚ Volovské vrchy vzniknúť nepriamo konflikty pri presadzovaní ochrany hniezdných stromov. Vzhľadom k tomu, že však ide o len jednotlivé stromy sú tieto požiadavky na ochranu riešiteľné vhodnou a včasnou formou komunikácie. Väčším konfliktom v prípade ochrany tohto druhu však budú požiadavky na ochranu vhodných porastov, t. j. okrajových častí všetkých lesov vhodného zloženia v južných svahoch, aj vo východnej časti územia a predovšetkým v nižšie položených častiach CHVÚ, takisto ide aj o ochranu nelesnej drevinovej zelene, napríklad brehových porastov riek a potokov a podobných drevinných nelesných biotopov.

1.6.3.4.18. Osobitné záujmy u druhu penica jarabá (*Sylvia nisoria*)

V prípade penice jarabej ako neznámeho druhu vo verejnosti neexistuje žiadny iný osobitný záujem ohľadne jej ochrany. Nepriamo však môžu vznikajúť konflikty pri požiadavkách na ponechanie dostatočnej rozlohy hniezdných biotopov, t.j. krovín na ornej pôde, ktorých ponechanie však zároveň znižuje dotácie pre dotknutých poľnohospodárov. Preto je v chránených vtáčích územiach potrebné pre elimináciu týchto konfliktov vhodne nastaviť režim dotácií aby verejný záujem ochrany prírody a poľnohospodárstva neboli v konflikte.

1.6.3.4.19. Osobitné záujmy u druhu hrdlička poľná (*Streptopelia turtur*)

V prípade hrdličky poľnej ako málo známeho druhu, ktorý nie je poľovnícky využívaný, vo verejnosti neexistuje žiadny iný osobitný záujem ohľadne jeho ochrany. Nepriamo však môžu vznikajúť konflikty pri požiadavkách na ponechanie dostatočnej rozlohy hniezdných biotopov, t.j. drevín na ornej pôde, ktorých ponechanie však zároveň znižuje dotácie pre dotknutých poľnohospodárov. Preto je v chránených vtáčích územiach potrebné pre elimináciu týchto konfliktov vhodne nastaviť režim dotácií aby verejný záujem ochrany prírody a poľnohospodárstva neboli v konflikte. Taktiež môžu vznikajúť konflikty pri opatreniach zameraných na ochranu biotopu hrdličky poľnej v drevinných brehových porastoch pozdĺž tokov a technologických zásahoch vodohospodárskych subjektov. Tieto konflikty je potrebné citlivo riešiť, aj s ohľadom na celkovú ohrozenosť druhu a uvedomenie si komplexnosť faktorov spôsobujúcich tento stav.

1.6.3.4.20. Osobitné záujmy u druhu muchár sivý (*Muscicapa striata*)

V prípade muchára sivého ako neznámeho druhu vo verejnosti neexistuje žiadny iný osobitný záujem ohľadne jeho ochrany. Nepriamo však ochrana muchára sivého môže vo výnimočných prípadoch zasiahnuť do záujmov lesného hospodárenia. Tie sa však väčšinou týkajú len ochrany hniezdných stromov, preto potenciálny konflikt je minimálny a riešiteľný vhodnou formou komunikácie. Väčším konfliktom v prípade ochrany tohto druhu však budú požiadavky na ochranu vhodných porastov. Na druhej strane však je potrebné podotknúť, že niektoré porasty, ktorých sa toto týka sú už dnes súčasťou vyšších stupňov ochrany národnej siete sústavy chránených území, preto tento konflikt nie je v území v prípade ochrany muchára sivého hodnotený ako významný. Rovnako potenciálne konfliktným je potreba zachovania stromovej vegetácie na hniezdiskách muchára sivého priamo v intravilánoch obcí.

1.6.3.4.21. Osobitné záujmy u druhu orla krikľavého (*Aquila pomarina*)

V prípade orla krikľavého ako neznámeho druhu vo verejnosti neexistuje žiadny iný osobitný záujem ohľadne jeho ochrany. Nepriamo však ochrana orla krikľavého môže zasiahnuť do záujmov lesného hospodárstva a to pri požiadavke na vytvorenie zón ochrany okolo hniezd orla krikľavého. Konflikt pri vytváraní takýchto zón je však riešiteľný vhodnou a včasnou formou komunikácie zainteresovaných, keďže na väčšine z plochy takýchto zón okolo hniezdísk sa požaduje len posunutie termínov lesného hospodárenia do obdobia mimo hniezdného obdobia. Menšia, jadrová časť týchto zón ochrany okolo hniezdísk orla krikľavého vyžaduje ponechanie porastov bez zásahu. V prípade, že takéto porasty sú v rubnej dobe a s týmito opatreniami neráta PSL je potrebné, aby sa na obmedzenia vyplývajúce z ponechania časti porastu využili aj finančné nástroje, ktoré predpokladá Zákon o ochrane prírody a krajiny 543/2002 Z.z. v znení neskorších predpisov. Nakoľko sa však v prípade orla krikľavého jedná o druh orla, presadzovanie ochranných zón v okolí hniezdísk nepredpokladá vznik väčšieho konfliktu vo verejnosti, keďže prevažuje vnímanie potreby

ochrany vzácných druhov dravcov a to napriek tomu, že často sú menej vzácne ako niektoré iné druhy vtáctva, ktoré potrebujú na prežitie realizáciu rovnakých opatrení.

1.6.3.4.22. Osobitné záujmy u druhu pôtik kapcavý (*Aegolius funereus*)

V prípade pôtika kapcavého ako neznámeho druhu vo verejnosti neexistuje žiadny iný osobitný záujem ohľadne jeho ochrany. Nepriamo však ochrana pôtika kapcavého môže vo výnimočných prípadoch zasiahnuť do záujmov lesného hospodárenia. Tie sa však väčšinou týkajú len ochrany hniezdných stromov, preto potenciálny konflikt je minimálny a riešiteľný vhodnou formou komunikácie.

1.6.3.4.23. Osobitné záujmy u druhu kuvička vrabčí (*Glaucidium passerinum*)

V prípade kuvička vrabčieho ako neznámeho druhu vo verejnosti neexistuje žiadny iný osobitný záujem ohľadne jeho ochrany. Nepriamo však ochrana kuvička vrabčieho môže vo výnimočných prípadoch zasiahnuť do záujmov lesného hospodárenia. Tie sa však väčšinou týkajú len ochrany hniezdných stromov, preto potenciálny konflikt je minimálny a riešiteľný vhodnou formou komunikácie. V prípade kalamitných ťažieb na väčšom rozsahu porastov môže byť konflikt výraznejší, keďže tomuto druhu nepostačuje na prežitie v takomto prípade len ponechanie niekoľkých zdravých stromov na dožitie.

1.6.3.4.24. Osobitné záujmy u druhu dubník trojprstý (*Picoides tridactylus*)

V prípade dubníka trojprstého ako neznámeho druhu vo verejnosti neexistuje žiadny iný osobitný záujem ohľadne jeho ochrany. Nepriamo však ochrana dubníka trojprstého môže vo výnimočných prípadoch zasiahnuť do záujmov lesného hospodárstva a to pri požiadavke na ponechanie hniezdných stromov, kedy sa jedná o menší konflikt, alebo o ponechanie vhodných porastov, kedy sa v prípade výskytu škodlivých činiteľov v týchto porastoch môže jednáť o výraznejší konflikt, ktorý vyžaduje aj využitie nástrojov finančných náhrad pre dotknutých vlastníkov a správcov lesných porastov.

1.6.3.4.25. Osobitné záujmy u druhu strakoš obyčajný (*Lanius collurio*)

V prípade strakoša obyčajného ako neznámeho druhu vo verejnosti neexistuje žiadny iný osobitný záujem ohľadne jeho ochrany. Nepriamo však môžu vznikať konflikty pri požiadavkách na ponechanie dostatočnej rozlohy hniezdných biotopov, t.j. krovín na ornej pôde, ktorých ponechanie však zároveň znižuje dotácie pre dotknutých poľnohospodárov. Preto je v chránených vtáčích územiach potrebné pre elimináciu týchto konfliktov vhodne nastaviť režim dotácií aby verejný záujem ochrany prírody a poľnohospodárstva neboli v konflikte.

1.6.4. Hodnotenie ďalších osobitných záujmov ochrany prírody a krajiny v území

Niektoré časti územia v rámci CHVU sa prekrývajú s územiami európskeho významu: Územia európskeho významu (ÚEV), vyhlásené v rámci skúmaného územia (zdroj: www.sopsr.sk):

ÚEV Čierna Moldava, 1894,78 ha

ÚEV Dunitová skalka (pri obci Sedlice), 1,48 ha

ÚEV Folkmarská skala, 137,77 ha

ÚEV Galmus, 3200,11 ha

ÚEV Hornádske vápence, 28,03 ha

ÚEV Jasovské dubiny, 36,63 ha (na území NP Slovenský kras)

ÚEV Jereňaš, 136,85 ha (k. ú. Spiš. Podhradie)

ÚEV Muráň, 178,82 ha

ÚEV Slovenský raj, 16 864,99 ha

ÚEV Starovodské jedliny, 468,68 ha

ÚEV Stredné Pohornádie, 7092,96 ha

ÚEV Svättojánsky potok, 28,86 ha

Maloplošné chránené územia

Na území Volovských vrchov sa nachádza 8 národných prírodných rezervácií o celkovej rozlohe 1049,66 ha. Najstaršie z nich sú NPR Bokšov, NPR Humenec a NPR Sivec. Zoznam všetkých NPR je uvedený nižšie. Ornitologicky významné sú všetky z nich. Osobitne NPR Červené skaly kvôli hniezdeniu vzácných druhov dravcov v skalných útvaroch, ako aj NPR Jasovské dubiny kvôli výskytu starých, hodnotných dubových porastov, na ktoré sa viaže aj avifauna obývajúca zodpovedajúci typ biotopu. Podobne aj NPR, ktoré chránia porasty prirodzených, miestami pralesovitých lesov, ako napr. NPR Galmuská tisina, NPR Bujanovská dubina, NPR Vozárska aj NPR Sivec fungujú ako nenahraditeľné refúgiá starých porastov s vysoko hodnotným genofondom, vrátane vtáčích druhov s väzbou na bukové, jedľové, jedľovo-bukové a ostatné typy porastov vyskytujúce sa v týchto chránených územiach.

Ďalej je tu 5 prírodných rezervácií o celkovej rozlohe 249,99 ha, z ktorých najstaršou rezerváciou (zo všetkých kategórií) je PR Kloptaň a PR Vysoký vrch. Ornitologicky významné sú najmä lesné rezervácie, ktoré chránia pralesovité útvary starých prirodzených lesov, prevažne jedľovo-bukových (PR Kloptaň a PR Vysoký vrch) a pôvodných smrekových lesov (PR Muráň), na ktoré sa viaže aj príslušná avifauna obývajúca tieto biotopy, napr. hlucháň (PR Muráň), sova dlhochvostá, d'ubník trojprstý a ďalšie charakteristické druhy. Prehľad prírodných rezervácií je uvedený nižšie, spolu s prehľadom ostatných maloplošných chránených území.

Z kategórie prírodná pamiatka sa tu nachádza 8 území a jeden chránený areál, ktoré sú uvedené nižšie.

V nasledujúcom prehľade uvádzame maloplošné chránené územia nachádzajúce sa v rámci CHVÚ Volovské vrchy, (pretože sa jedná o rozsiahle územie, spomínané maloplošné chránené územia sa nachádzajú v územnej pôsobnosti rozličných zložiek ŠOP SR, menovite NP Slovenský kras, NP Slovenský raj a RSOPK Prešov):

Skaly, lesné fytoocenózy a pralesovité porasty:

NPR Sivec, 169,79 ha, r. vyhlásenia 1954, novelizácie 1988

NPR Humenec, 86,8 ha, r. vyhlásenia 1954, novelizácie 1988

NPR Bokšov, 146,71 ha, r. vyhlásenia 1954, novelizácie 1988

NPR Bujanovská dubina, 88,17 ha, r. vyhlásenia 1966

NPR Galmuská tisina, 55,96 ha, r. vyhlásenia 1982

NPR Červené skaly, 390,5 ha, r. vyhlásenia 1981

NPR Jasovské dubiny, 35,1 ha, r. vyhlásenia 1954/ novelizácie 1983

NPR Vozárska, 76,63 ha, r. vyhlásenia 1966

Hodnotné lesné fytoocenózy a botanické lokality:

PR Kloptaň, 27,7 ha, r. vyhlásenia 1993

PR Vysoký vrch, 36,5 ha, r. vyhlásenia 1993

PR Muráň, 180,6 ha, r. vyhlásenia 1996

PR Polianske rašelinisko (Tichovodská dolina), 19,3 ha, rok vyhlásenia 1993

PP Kavečianska stráň, 3,19 ha, r. vyhlásenia 2000

CHA Košická botanická záhrada, 29,7 ha, r. vyhlásenia 2002

Skalné útvary:

NPP Markušovské steny, 13,4 ha, r. vyhlásenia 1954/ novelizácie 1987

PP Markušovská transgresia paleogénu, 6,87 ha, vyhlásená v r. 1987

PP Farská skala, 0,58 ha, vyhlásená v r. 1990

Iné maloplošné CHÚ

Jaskyne:

Šarkanova diera, Prírodná pamiatka, vyhlásená v r. 1979

Sikľavá skala, Prírodná pamiatka, vyhlásená v r. 1995

Homološova diera, Prírodná pamiatka na území NPR Červené skaly

Krížová jaskyňa, Prírodná pamiatka, vyhlásená v r. 1995, nachádza sa v masíve Bielej skaly

Vodopády:

Vodopád na Kamennom potoku

Vodopády Hlboký jarok, Prírodná pamiatka, Hájska dolina

V južnej časti skúmaného územia, na rozhraní orografických celkov Volovské vrchy a Slovenský kras susedí CHVÚ Volovské vrchy s Národným parkom a Biosférickou rezerváciou Slovenský kras, ktorý bol vyhlásený v roku 2012. Západná časť skúmaného územia hraničí s orografickým celkom Slovenský raj a s ďalším veľkoplošným chráneným územím, s Národným parkom Slovenský raj, vyhláseným v roku 1988.

1.7. Výsledky kompletného zisťovania stavu lesa

Lesný pôdny fond je obhospodarovaný podľa Programov Starostlivosti o Lesy (PSL).

V nasledujúcej tabuľke je prehľad platných PSL (LHP).

Názov PSL pre Lesný celok	Platnosť PSL	Výmera PSL (LHP) v CHVÚ ha
TEPLIČKA NAD HORNÁDOM	2006 - 2015	386,18
LESY MESTA SPIŠSKÁ NOVÁ VES	2006 - 2015	7218,39
URBÁRSKA SPOLOČNOSŤ OLCNAVA	2006 - 2015	72,76
HUMENCE OLCNAVA	2006 - 2015	105,06
ZAPÁLENICA RUDŇANY	2006 - 2015	302,15
URBÁRSKA SPOLOČNOSŤ BYSTRANY	2006 - 2015	78,96
PORÁČ I.	2006 - 2015	996,98
URBÁRSKA SPOLOČNOSŤ LIESKOVANY	2006 - 2015	162,91
POZEMKOVÉ SPOLOČENSTVO CHRASŤ NAD HORNÁDOM	2006 - 2015	132,17
RUDŇANY ŠTÁTNE	2006 - 2015	1311,59
RUDŇANY NEŠTÁTNE NEODOVZDANÉ	2006 - 2015	79,71
POZEMKOVÉ SPOLOČENCTVO VÍTKOVCE	2006 - 2015	54,40
ZDRUŽENIE URBÁRNIKOV ZÁVADKA	2006 - 2015	819,94
ZDRUŽENIE VLASTNÍKOV LESA ODORÍN	2006 - 2015	239,14
ZDRUŽENIE URBÁRNIKOV MARKUŠOVCE - ČEPANOVCE	2006 - 2015	170,50
LPS HNILČÍK	2006 - 2015	176,04
ZVYŠOK LHC RUDŇANY	2006 - 2015	240,39
MATEJOVCE NAD HORNÁDOM	2006 - 2015	172,53
LESY SPIŠSKÉHO BISKUPSTVA VÍTKOVCE	2006 - 2015	146,14
ZVYŠOK LHC SPIŠSKÁ NOVÁ VES	2006 - 2015	24,20
HACIENDA SPIŠ	2006 - 2015	138,95
ĽADOVÁ ŠTÁTNE	2007 - 2016	0,46
SMIŽANY ŠTÁTNE	2007 - 2016	0,26
ZDRUŽENIE VLASTNÍKOV LESA PS SMIŽANY	2007 - 2016	0,01
ZVYŠOK LHC KROMPACHY	2008 - 2017	802,79
VYŠNÉ SLOVINKY	2008 - 2017	949,75
FAGUS	2008 - 2017	2059,37
KROMPACHY	2008 - 2017	568,03
ZVYŠOK LHC MLYNKY	2008 - 2017	40,71
LESY KROMPACHY	2008 - 2017	538,13
HNILEC - ŠTÁTNE	2008 - 2017	0,04
RÍMSKOKATOLÍCKE BISKUPSTVO V ROŽŇAVE	2009 - 2018	1381,06
KOSTOĽANY	2009 - 2018	1519,42
LESOPARK	2009 - 2018	485,13
JAHODNÁ	2009 - 2018	1557,37
ČERMEL'	2009 - 2018	1833,77
KOŠICKÁ BELÁ	2009 - 2018	2002,12
OPÁTKA	2009 - 2018	1905,89
BUKOVEC	2009 - 2018	3009,53
GEMER	2009 - 2018	632,17
MESTSKÉ LESY ROŽŇAVA	2009 - 2018	722,18
MESTSKÉ LESY SPIŠSKÉ VLACHY	2009 - 2018	1799,57
ZVYŠOK LHC SPIŠSKÉ VLACHY	2009 - 2018	272,45
ZVYŠOK LHC SOKOĽ	2009 - 2018	814,62
ZVYŠOK LHC BUKOVEC A OPÁTKA	2009 - 2018	624,01

Názov PSL pre Lesný celok	Platnosť PSL	Výmera PSL (LHP) v CHVÚ ha
LESY PODSÚĽOVÁ I.	2009 - 2018	2279,48
LESY BETLIAR I.	2009 - 2018	279,13
LESY KRÁSNOHORSKÉ PODHRADIE I.	2009 - 2018	872,35
KLUKNAVA	2009 - 2018	959,36
OBECNÉ LESY ŠTÓS	2011 - 2020	2768,56
ČIERNA MOLDAVA - ŠĽ	2011 - 2020	1690,20
NIŽNÝ MEDZEV	2011 - 2020	1929,37
VYŠNÝ MEDZEV	2011 - 2020	2474,37
PERLOVÁ STUDŇA	2011 - 2020	55,83
OBEC JASOV	2011 - 2020	396,96
ZLATÁ IDKA - ŠĽ	2011 - 2020	2210,65
LESY JASOV SPOL. S R.O.	2011 - 2020	3678,71
ZVYŠOK LHC POPROČ, MEDZEV, ŠTÓS	2011 - 2020	679,36
LC ZVYŠOK LHC JABLONOV	2012 – 2021	43,92
LC LESY KRÁSNOHORSKÉ PODHRADIE II.	2012 – 2021	1993,50
LC ZVYŠOK LHC KRÁSNOHORSKÉ PODHRADIE	2012 – 2021	617,13
HNILEC ŠTÁTNE	2013 – 2022	1504,53
LESY SMOLNÍK	2013 – 2022	1713,46
SMOLNÍK	2013 – 2022	3012,66
ZVYŠOK LHC NÁLEPKOVO, STARÁ VODA, SMOLNÍK	2013 – 2022	1565,68
LESY OBCE NÁLEPKOVO	2013 – 2022	3207,74
OBECNÉ LESY ŠVEDLÁR	2013 – 2022	2305,47
HRABLE	2013 – 2022	4023,30
STARÁ VODA	2013 – 2022	4467,00
LC MALÁ LODINA	2014 – 2023	2681,56
LC RUŽÍN	2014 – 2023	2678,63
LC GELNICKÉ LESY, S.R.O., GELNICA	2014 – 2023	2856,91
LC PRAKOVCE - ŠTÁTNE	2014 – 2023	1557,71
LC ZVYŠOK LHC GELNICA, MNÍŠEK NAD HNILCOM	2014 – 2023	797,15
LC MNÍŠEK NAD HNILCOM	2014 – 2023	3506,34
LC SMOLNÍCKA OSADA	2014 – 2023	2166,53
LC KOJŠOV	2014 – 2023	1437,03
LC OBECNÉ LESY VEĽKÝ FOLKMAR, S.R.O.	2014 – 2023	837,69
LC ZVYŠOK LHC MARGECANY, LODINA, RADATICE	2014 – 2023	1691,26
LESY MARGECANY - ŠTÁTNE	2014 – 2023	1202,12
LESY RADATICE	2014 – 2023	149,10
NEŠTÁTNE LESY NA LHC RADATICE	2014 – 2023	507,80
LESY CHMINIANSKA NOVÁ VES	2014 – 2023	550,41
NEŠTÁTNE LESY NA LHC CHMINIANSKA NOVÁ VES	2014 – 2023	77,36
LESY NIŽNÁ SLANÁ I.	2015 – 2024	295,61
MESTSKÉ LESY DOBŠINÁ	2015 – 2024	488,22
NIŽNÁ SLANÁ A DOBŠINÁ	2015 – 2024	2,59
Spolu		104760,62

Rozdiel oproti výmere LPF v súčasnom KN je spôsobený stavom C-KN v čase vyhotovenia PSL (LHP).

Zastúpenia kategórií lesa sú v nasledovnej tabuľke.

Porastová plocha zaberá 99% LPF, 1 % lesného pôdneho fondu sú plochy bez lesných porastov.

Kategória lesa	Písmeno kategórie	ha	%
H		54683,59	52,64
O	a	2029,47	1,95
	b	2283,54	2,20
	d	14387,62	13,85
	spolu	18700,62	18,00
U	a	3904,54	3,76
	c	2207,16	2,12
	d	81,23	0,08
	e	14144,14	13,62
	f	10155,06	9,78
	spolu	30492,13	29,35
Spolu		103876,34	100

Zastúpenie drevín v porastoch CHVU je v nasledujúcej tabuľke.

Drevina	BK	SM	JD	DZ	BR	BO	HB	SC	JH	JS	JB
%	43,7	20,5	14,0	5,6	3,7	2,7	2,5	2,3	2,3	0,8	0,6
Drevina	JL, LM, JM, OS, JX, VC, DG, LV			DL, SP, BH, VB, KS, VJ, AG, JO, LB, DC, MK, CS, TB, JP, GJ, BX, VK, TC, SO, VF, CR, GK							
%	0,1 – 0,5			< 0,1							

Veková štruktúra je v nasledujúcej tabuľke.

Vek v rokoch	0	1-20	21-40	41-60	61-80	81-100	101-120	121-140	141-160	161-210
Zastúpenie v %	0,2	23,5	12,4	10,9	13,7	17,9	14,1	4,7	2,0	0,6

Porastová mapa je súčasťou príloh.

2. Socioekonomické pomery (využívanie územia a jeho okolia), pozitívne a negatívne faktory

2.1. Historický kontext

CHVÚ patrí do Košického samosprávneho kraja, ktorým sídlom je mesto Košice. Osídlenie Košickej kotliny patrí k najstarším na území Slovenska. Prvá písomná zmienka o Košiciach pochádza z roku 1143. Poloha na križovatke obchodných ciest podnietila rozvoj obchodu a remesiel v meste. V roku 1369 udelil kráľ Ľudovít Veľký Košiciam ako prvému mestu v Európe právo používať vlastný erb. V roku 1804 sa Košice stali sídlom biskupstva. Územie Košického kraja je kontinuitne osídlené autochtónnym slovenským etnikom a jeho etnickými slovanskými predkami vyše 1400 rokov. Zo špecifických kultúrno-historických regiónov zasahuje do CHVÚ košicko - abovský región v oblasti Košíc, spišský v okolí Spišskej Novej Vsi a Gelnice, časť gemerského regiónu v okolí Rožňavy, Dobšinej a Vyšnej Slanej a malá časť v okolí Margecian.

Je dôležité spomenúť aspoň okrajovo aj niektoré historické faktory vo vývoji územia, ktoré výrazne determinovali jeho využívanie a jeho celkový vývoj. Celý región tvoriaci dnes CHVÚ Volovské vrchy bol výrazne ovplyvňovaný v stredoveku banskou činnosťou, či už v gemerskej časti územia (kde je síce výrazne utlmená, ale prebieha dodnes), alebo v jeho spišskej časti či v okolí Košíc. Okrem baníctva sa tu rozvíjal obchod a hutnícky priemysel. O rozvoj baníctva sa zaslúžili najmä nemeckí prisťahovalci. O baníckej minulosti v území svedčí množstvo zaniknutých banských diel po celom pohorí, ako aj niekoľko dodnes funkčných prevádzok. Ťažil sa tu najmä magnezit, železo a ďalšie kovy. Košice patrili v 14. storočí k najvýznamnejším mestám Uhorska, čo ovplyvnilo čulý rozvoj obchodu, príliv obyvateľstva a ekonomický rast. Nárast mestského majetku sa prejavoval aj tým, že mesto často investovalo do svojich mestských lesov, ktoré patria dnes k najväčším v Európe a siahajú od Košíc na západ až po Kojšov a na sever až ku Kysaku. Z veľkej časti sú súčasťou CHVÚ.

2.2. Stručný opis aktuálneho stavu

Poľnohospodárstvo

Na území CHVÚ Volovské vrchy sa aktívne poľnohospodársky využíva 8614,73 ha poľnohospodárskej pôdy, čo predstavuje 7% z celkovej výmery CHVÚ. Z tejto plochy je 1374,77 ha využívaných ako orná pôda, čo predstavuje 16% z celkovej využívanej plochy. Trvalé trávnaté porasty sa nachádzajú na výmere 7232,21 ha, čo predstavuje takmer 84% z celkovej využívanej plochy. Sady sú obhospodarované na výmere 7,75 ha. Pôda, na ktorej obhospodarovanie nie je bližšie špecifikované a zatiaľ nie je poľnohospodársky využívaná, sa nachádza na výmere 51,79 ha.

Lesné hospodárstvo

Podiel lesa na ploche CHVÚ je viac ako 86 %. Porasty sú tvorené hlavne stanovištne vhodným drevinami s mierne zvýšeným zastúpením SM oproti odporúčaniam modelov hospodárenia. Nosnými drevinami 4 – 5 vegetačného stupňa sú BK, JD, SM, ku ktorým v 2 – 3 v.s. pristupuje DZ. Vekové triedy sú zastúpené viac menej rovnomerne až na 1. vekovu

triedu kde sa odzrkadľuje narast aj vplyvom kalamitných ťažieb v posledných decéniach. Vzhľadom na lesnatosť krajiny je lesné hospodárstvo dôležitým faktorom pre zamestnanosť príľahých regionov.

Rekreácia a šport

CHVÚ Volovské vrchy sa rozkladá na rozhraní viacerých významných regiónov cestovného ruchu: spišského regiónu, gemerského regiónu a košického regiónu. Najfrekventovanejšie centrá turistického ruchu v rámci Košického kraja sa nachádzajú mimo CHVÚ, alebo tesne za jeho hranicami. Môžeme spomenúť napr. poznávanie kultúrneho dedičstva (Levoča, Košice, Spišský hrad a pod.), či atraktívne, turisticky často navštevované prírodné lokality, ako Národný park Slovenský raj, či Národný park Slovenský kras (napr. známa Zádielska dolina). Priamo CHVÚ Volovské vrchy sú trochu v tieni týchto turisticky najviac navštevovaných lokalít. V oblasti sa najviac rozvíja pešia turistika (v častiach územia príľahých ku spišskému, gemerskému, či košickému regiónu turistického ruchu), existuje tu rozvinutá sieť značených turistických chodníkov v oblasti hlavného hrebeňa Volovských vrchov, ktorým prechádza aj európska horská cesta, aj vdolinách a na bočných hrebeňoch. Pomerne atraktívna je pre pešiu turistiku aj Čierna hora so svojimi vápencovými skalnými útvarmi a scenériami (Sivec, Ružínsky kras, Bokšov), či Galmus (Biela skala nad Krompachmi, Poráčska dolina). Veľký počet návštevníkov lákajú prímestské výletné miesta, ktoré zasahujú do CHVÚ Volovské vrchy: v okolí Košíc je to napr. Čermeľská dolina, širšie okolie priehrady Ružín, v blízkosti Spišskej Novej Vsi lokality Knola a Muráň, pri Spišských Vlachoch rekreačná oblasť Za hurou, turisticky atraktívnou oblasťou je aj okolie Skaliska a Volovca nad Rožňavou (pešia turistika) s možnosťou ubytovania na horskej chate Baračka, rekreačná oblasť Plejsy pri Krompachoch (najmä pre zimnú turistiku), oblasť Kojšovskej hole, či Predné holisko východne od Košíc.

Zimné športy sa rozvíjajú najmä v strediskách Plejsy, v lyžiarskom areáli pri Zlatej Idke, pri Kavečanoch, bežecké lyžiarske trasy sú vyznačované v zimnom období v lesoparku Košíc najmä v Čermeľskej doline a v okolí Kavečian.

Kúpeľná turistika je v oblasti málo rozvinutá, nachádzajú sa tu klimatické kúpele pri obci Štós, ktoré slúžia na liečbu ochorení horných dýchacích ciest. V oblasti sa nachádzajú viaceré minerálne pramene s liečivými účinkami, ktorých využitie je však iba lokálneho charakteru. Rozvíja sa aj turistika spojená s poľovníctvom a rybárstvom.

Poľovníctvo a rybárstvo

Na území CHVÚ Volovské vrchy je evidovaných 58 poľovných revírov.

Územie CHVÚ zasahuje do srnčej poľovnej oblastí S XI. Prešovská a jeleních oblastí: J XVI. Smolník, J XVII. Slovenský raj, J XV. Muránska a J XVIII. Levočské pohorie.

Ťažba nerastných surovín

V CHVÚ a v jeho tesnej blízkosti sa nachádzajú viaceré ložiská nerastných surovín. Volovské vrchy už od stredoveku boli tradičnou banskou oblasťou. Nachádzajú sa tu energetické, rudné, nerudné aj stavebné suroviny. V regióne sú evidované nasledovné ložiská surovín: uránové rudy (Košice I, Spišská Nová Ves – Novoveská huta), magnezit (Košice, Košice – hĺbka), komplexné Fe rudy (Medzev, Rožňava, Rožňava – Strieborná žila, Poráč, Rudňany), železné rudy (Nižná Slaná), medené rudy (Gelnica, Smolník, Slovinky, Spišská Nová Ves – Novoveská huta), azbest + azbestová hornina (Paňovce, Jaklovce, Dobšiná), baryt (Markušovce I, Poráč – Zlatník, Rudňany), anhydrit (Markušovce, Matejovce nad Hornádom, Spišská Nová Ves), kremeň (Mníšek nad Hnilcom, Smolník I, Stará Voda, Švedlár, Zavadka), sadrovec (Markušovce, Matejovce nad Hornádom, Spišská Nová Ves), vysokopercenčný vápenec (Markušovce), dolomit (Malá Vieska, kaolín (Nováčany I,II, Rudník, Rudník III, technicky použiteľné kryštály nerastov (Zlatá Idka), živce (Nováčany,

Rudník I a II), stavebné suroviny (Trebejov, Vyšný Klatov, Olcnav, Spišská Nová Ves – Grétla, Tehliarske suroviny (Spišská Nová Ves, Jasov).

V minulosti bolo využívané ložisko uránu pri Novoveskej hute, v súčasnosti prebieha prieskumná ťažba na novom ložisku uránu a molybdénu pri Košiciach na Jahodnej. Najvýznamnejšie ložiská železných rúd sú v spišsko-gemerskom Rudohorí. Ťažobným závädom bol Siderit Nižná Slaná, kde sa zastavila ťažba ku koncu r. 2008, v roku 2010 sa však znova začalo uvažovať s ťažbou, čo si však vyžiada investície. Ťažené ložisko azbestu je v Dobšinej, v súčasnosti je ťažba zastavená, resp. občasne sa ťaží haldový materiál. Barytové ložiská sú v Rudňanoch, ťaží sa v Rudňanoch a Markušovciach. Dolomit sa ťaží pri Družstevnej pri Hornáde - Malej Vieske. Pri Olcnave sa ťaží stavebný kameň.

Využitie vody

Významným vodohospodárskym objektom v oblasti je údolná vodná nádrž Ružín, ktorá má najmä protipovodňovú funkciu, v menšej miere slúži aj na rekreáciu, kvalita vody je však kvôli starým environmentálnym záťažiam problematická.

Na území CHVÚ sa nachádzajú viaceré vodárenské zdroje a ich ochranné pásma 2. a 3. stupňa. Zdroje pitnej vody sú sústredené napr. v Čermeľskej doline pri Košiciach, v Lacemberskej doline pri Slovinkách, v Šugovskej doline pri Medzeve, takmer v každej väčšej doline Volovských vrchov je vybudovaný zdroj pitnej vody na zásobovanie príľahlých obcí. Na zásobovaní mesta Košice pitnou vodou sa podieľajú vodárenské nádrže Bukovec I. a Bukovec II.

Evidované minerálne pramene sú pri Košiciach, Gelnici, Rožňave, Štóse.

Na rekreáciu a chov rýb slúži vodná nádrž pri Jasove v doline Teplica nachádzajúca sa na južnej hranici CHVÚ.

Ďalšie využitie

Hospodárske činnosti na báze priemyselnej výroby sa v rámci CHVÚ sústreďujú najmä v gemerskej a spišskej časti územia. V okrese Rožňava sa banská činnosť z dôvodu útlmu transformuje na strojársku, ekologickú a bansko-opravárenskú činnosť. Rožňavský okres je významný aj ťažbou a spracovaním stavebných hmôt. Kropachy a Rudňany v okrese Spišská Nová Ves sú dôležitým centrom farebnej metalurgie a ťažby železnej rudy. Metalurgický a kovospracujúci priemysel má zastúpenie aj v okrese Gelnica. Významnejším zdrojom znečistenia regiónu sú staré environmentálne záťaže z banského priemyslu (Smolník) a hutníckeho priemyslu (Kropachy, Rudňany, Slovinky), ktoré sa premietajú aj do skladby sedimentov Hornádu a priehrady Ružín.

Kultúrne dedičstvo a náboženské aktivity

K najvýznamnejšej tradícii ranoslovenského osídlenia a kultúry kraja s atribútmi európskej kresťanskej kultúry a vzdelanosti patrí prvý staroslovenský štátny útvar Veľká Morava z 9.-10. stor., do ktorého územie kraja patrilo (strediská v Smižanoch, Spišských Tomášovciach a i.). Vďaka svojmu jedinečnému kultúrnemu, duchovnému a hmotnému historickému odkazu, vrátane odkazu mestskej vzdelanosti a kultúry, slovenského národného obrodovania a odkazu Košického vládneho programu, Košický kraj má vytvorený moderný základ pre všeobecnú duchovnú a kultúrnu obrodu a rozvoj kraja.

V širšom okolí CHVÚ sa nachádzajú významné prírodné a kultúrne pamiatky, niektoré z nich sú zapísané aj do prírodného a kultúrneho dedičstva UNESCO. Spomenieme napr. Dobšinskú ľadovú jaskyňu, Jasovskú jaskyňu, Spišský hrad. Významné kultúrne pamiatky sa nachádzajú aj v mestách Košice, Rožňava, Spišská Nová Ves.

2.3. Návrh zásad a opatrení využívania územia a jeho okolia z hľadiska cieľov ochrany

2.3.1. Návrh zásad opatrení pre jednotlivé predmety ochrany

Návrh zásad opatrení vychádza z hodnotenia priaznivých stavov jednotlivých druhov vyhotovených ŠOP SR v rokoch 2010-2012 a odporúčaní navrhnutých expertmi v danom hodnotení, ako aj z odporúčaných opatrení vo vedeckých publikáciách.

Návrh zásad opatrení pre jednotlivé druhy je tu uvedený v celom rozsahu nutných opatrení pre udržanie optimálnej populácie dotknutých druhov. Vzhľadom k tomu, že potrebné opatrenia a biotopové nároky jednotlivých druhov si často v rôznom rozsahu protirečia, preto je potrebné tieto opatrenia zosúladiť. Preto taxatívne uvedené opatrenia pre jednotlivé druhy boli nižšie zoskupené do opatrení pre skupiny druhov, ktoré sú prioritou ochrany vo vyčlenených ekologicko-funkčných priestoroch. Návrh týchto finálnych opatrení (ktoré sa odporúčajú na realizáciu) v ekologicko-funkčných priestoroch však musí brať v úvahu nároky jednotlivých druhov, preto ich tu uvádzame v plnom rozsahu.

2.3.1.1. Návrh zásad opatrení pre bociana čierneho (Ciconia nigra)

Na udržanie stavu bociana čierneho na stupni B priaznivého stavu je potrebné realizovať v lesných porastoch nasledovné manažmentové opatrenia:

- vymedziť ochrannú zónu okolo hniezd bocianov čiernych, t.j. vylúčiť akúkoľvek lesohospodársku činnosť a ťažbu v okruhu min. 300 m okolo každého aktuálne obsadeného aj neobsadeného hniezda počas celého kalendárneho roka po dobu najmenej 5 rokov,
- v starých lesných porastoch nad 80 r. veku zamedziť holorubnému hospodárskemu spôsobu, preferovať výberkový hospodársky spôsob
- zachovať staré mohutné stromy nad 80 r. veku v poraste,
- všetky elektrické vedenia uložiť káblom v zemi,
- nebudovať nové lesné cesty a/alebo protipožiarne cesty a/alebo zväžnice v starých porastoch nad 80 r. veku
- zabezpečiť ochranu existujúcich mokradí, vodných tokov, vlhkých lúk,
- vytvárať malé vodné plochy slúžiace ako liahniská obojživelníkov,
- zamedziť sekundárnej sukcesii vlhkých lúk a mokradí, kosiť vlhké lúky a mokrade,
- pri lesohospodárskej činnosti nepoužívať chemické látky, ktoré sú nebezpečné pre vodné organizmy (označenie Vo1 až Vo3).

2.3.1.2. Návrh zásad opatrení pre včelára lesného (Pernis apivorus)

Na udržanie stavu včelára lesného na stupni B priaznivého stavu je potrebné realizovať nasledovné manažmentové opatrenia:

- vymedziť ochrannú zónu okolo hniezd včelárov lesných, t.j. vylúčiť akúkoľvek lesohospodársku činnosť a ťažby v okruhu min. 300 m okolo každého aktuálne obsadeného aj neobsadeného hniezda počas celého kalendárneho roka po dobu najmenej 5 rokov,
- v lesných porastoch nad 70 r. veku vykonávať najmä výberkový hospodársky spôsob,
- v CHVÚ zabrániť veľkoplošnému odlesňovaniu lesných porastov na ploche väčšej ako 3 ha, zabrániť veľkoplošnému holorubnému hospodárskemu spôsobu, a to aj pri rekonštrukciách porastov v porastoch rozvrátených kalamitou,

- ťažbu v lesných porastoch vykonávať v mimohniezdnom období (1.8. – 30.4.) kalendárneho roka,
- všetky elektrické vedenia uložiť káblom v zemi,
- zabezpečiť udržanie nelesných plôch v CHVÚ v pomere 25 - 30 % rozlohy CHVÚ (lesné čistiny udržiavať nezarastené bez náletov drevín, zabezpečiť obhospodarovanie a/alebo spásanie pasienkov hospodárskymi zvieratami v počte zabezpečujúcom optimálne zaťaženie pôdy veľkými dobytčiami jednotkami na konkrétny typ biotopu, kosené lúky a trvalé trávne porasty udržiavať v stave zodpovedajúcom druhu pozemku, rúbane),
- pri poľnohospodárskej činnosti nepoužívať chemické látky, ktoré sú nebezpečné pre vtáky (označenie Vt1 až Vt4) a hmyz (označenie Vč1 a Vč2).

2.3.1.3. Návrh zásad opatrení pre sovu dlhochvostú (*Strix uralensis*)

Na udržanie stavu sovy dlhochvostej na stupni B priaznivého stavu je potrebné realizovať nasledovné manažmentové opatrenia:

- vylúčiť ťažbu holorubným spôsobom
- pre zachovanie druhu v CHVÚ je dôležité uprednostňovanie ekologických spôsobov ťažby, ako je napr. výberkový spôsob v starších listnatých a zmiešaných porastoch,
- ponechávanie dutinových stromov (aj pahýľov) v porastoch
- veľkou hrozbou pre druh je veľkoplošné odlesňovanie porastov (s výskytom smreka) – preto odporúčame v boji proti lykožrútom používať šetrnejšie alternatívy, ktoré nespôsobujú likvidáciu celých porastov, ako je napr. vyhľadanie, spílenie a odkôrnenie napadnutých jedincov smreka obyčajného a asanácia odkôrnenej hmoty. Taktiež do budúcnosti by bolo žiadúce uprednostňovať prirodzené zmladzovanie lesných porastov a postupne nahrádzať nepôvodné smrekové porasty porastmi pôvodného druhového zloženia.
- monitoring populácie včítanie sledovania populačnej dynamiky
- zachovanie lesných porastov vo veku nad 80 rokov v krajine
- vyhlásiť okolo obsadených hniezd ochranné pásma s vylúčením leso-pestovných zásahov
- ponechávanie stojacich mŕtvych stromov s dutinami v lesných porastoch s výskytom druhu
- inštalácia vhodných búdok na podporu hniezdenia druhu

2.3.1.4. Návrh zásad opatrení pre žlnu sivú (*Picus canus*)

Na udržanie stavu žlny sivej na stupeň B priaznivého stavu je potrebné realizovať nasledovné manažmentové opatrenia:

- v starých listnatých a zmiešaných porastoch nad 80 r. veku vykonávať najmä výberkový hospodársky spôsob,
- zabezpečiť zachovanie min. 10 % starých listnatých a zmiešaných porastov nad 80 r. veku na každých 100/ha lesa,
- v CHVÚ zabrániť veľkoplošnému odlesňovaniu listnatých a zmiešaných porastov na ploche väčšej ako 3 ha, resp. neprevádzať veľkoplošný holorubný hospodársky spôsob,
- ťažbu v listnatých a zmiešaných porastoch vykonávať v mimohniezdnom období (1.8. – 14.4.) kalendárneho roka,
- na holinách, rúbaniskách, čistinách ponechávať všetky pozostatky pňov,

- zabezpečiť zachovanie starých oslabených, odumierajúcich a/alebo mŕtvych stromov, pňov, ležiacej hrubiny, ležiacej tenčiny v lesných porastoch v objeme min. 25 m³/ha porastu,
- zabezpečiť udržanie nelesných plôch v CHVÚ v pomere 30 – 40 % rozlohy CHVÚ (členité lesné okraje, lesné čistiny udržiavané nezarastené bez náletov drevín, obhospodarované a/alebo spásané pasienky hospodárskymi zvieratami v počte zabezpečujúcom optimálne zaťaženie pôdy veľkými dobytčiami jednotkami na konkrétny typ biotopu, kosené lúky a trvalé trávne porasty udržiavané v stave zodpovedajúcom druhu pozemku, rúbane s ponechávanými pňami)
- nepoužívať pri poľnohospodárskej a lesohospodárskej činnosti chemické látky, ktoré sú nebezpečné pre vtáky (označenie Vt1 až Vt4) a hmyz (označenie Vč1 a Vč2).

2.3.1.5. Návrh zásad opatrení pre tesára čierneho (*Dryocopus martius*)

Pre udržanie stavu tetra holniaka na stupni B priaznivého stavu je potrebné realizovať nasledovné manažmentové opatrenia:

- v lesných porastoch nad 80 r. veku vykonávať najmä výberkový hospodársky spôsob,
- v CHVÚ zabrániť veľkoplošnému odlesňovaniu lesných porastov na ploche väčšej ako 3 ha, resp. neprevádzať veľkoplošný holorubný hospodársky spôsob,
- ťažbu v lesných porastoch vykonávať v mimohniezdnom období (1.8. – 14.3.) kalendárneho roka,
- na holinách, rúbaniskách, čistinách ponechať stáť odumierajúce a mŕtve stromy,
- zabezpečiť zachovanie starých odumierajúcich a mŕtvych stromov, ležiacej hrubiny, ležiacej tenčiny v lesných porastoch v pomere väčšom ako 10 % porastu,
- pri lesohospodárskej činnosti nepoužívať chemické látky, ktoré sú nebezpečné pre vtáky (označenie Vt1 až Vt4) a hmyz (označenie Vč1 a Vč2).

2.3.1.6. Návrh zásad opatrení pre muchárika malého (*Ficedula parva*)

Na udržanie stavu muchárika malého na stupni B priaznivého stavu je potrebné realizovať nasledovné manažmentové opatrenia:

- v listnatých a zmiešaných porastoch nad 100 r. veku vykonávať najmä výberkový hospodársky spôsob,
- zabezpečiť zachovanie min. 60 % starých listnatých a zmiešaných porastov nad 100 r. veku v CHVÚ,
- v CHVÚ zabrániť veľkoplošnému odlesňovaniu listnatých a zmiešaných porastov na ploche väčšej ako 3 ha, resp. neprevádzať veľkoplošný holorubný hospodársky spôsob,
- pri hospodárení v listnatých a zmiešaných porastoch preferovať najmä výberkový hospodársky spôsob, vyhýbať sa podrastovému hospodárskemu spôsobu,
- ťažbu v listnatých a zmiešaných porastoch vykonávať v mimohniezdnom období (1.8.– 14.4.) kalendárneho roka,
- zabezpečiť, aby bol v poraste ponechaný objem mŕtvych stojacich stromov, ležiacej hrubiny a pňov nad 40 m³/ha,
- zabezpečiť, aby boli v porastoch ponechávané stojace zlomy a/alebo mŕtve stromy nad 20 ks/ha,

- do cieľového drevinového zloženia navrhovať pôvodné listnaté dreviny, najmä buk, hrab, javor, jaseň, s prímiesou brezy a osiky, nenavyšovať podiel smreka nad 10 %,
- zabezpečiť, aby bolo zachované ochranné pásmo lesa (50 m od okraja lesného porastu), neumiestňovať v ňom stavby,
- pri lesohospodárskej činnosti nepoužívať chemické látky, ktoré sú nebezpečné pre vtáky (označenie Vt1 až Vt4) a hmyz (označenie Vč1 a Vč2),
- zabrániť výrubu brehových porastov pozdĺž vodných tokov,
- pri ťažbe ponechávať v poraste stromy s dutinami.

2.3.1.7. Návrh zásad opatrení pre muchárika bielokrkeho (*Ficedula albicollis*)

Na udržanie stavu muchárika bielokrkeho na stupni B priaznivého stavu je potrebné realizovať nasledovné manažmentové opatrenia:

- v listnatých a zmiešaných porastoch nad 80 r. veku vykonávať najmä výberkový hospodársky spôsob,
- zabezpečiť zachovanie min. 40 % starých listnatých a zmiešaných porastov nad 80 r. veku v CHVÚ,
- v CHVÚ zabrániť veľkoplošnému odlesňovaniu listnatých a zmiešaných porastov na ploche väčšej ako 3 ha, resp. neprevádzkať veľkoplošný holorubný hospodársky spôsob,
- pri hospodárení v listnatých a zmiešaných porastoch preferovať najmä výberkový hospodársky spôsob, vyhýbať sa podrastovému hospodárskemu spôsobu,
- ťažbu v listnatých a zmiešaných porastoch vykonávať v mimohniezdnom období (1.8. – 14.4.) kalendárneho roka,
- do cieľového drevinového zloženia navrhovať pôvodné listnaté dreviny, najmä buk, hrab, javor, jaseň, nenavyšovať podiel smreka nad 5 %,
- zabezpečiť, aby bolo zachované ochranné pásmo lesa (50 m od okraja lesného porastu), neumiestňovať v ňom stavby,
- pri lesohospodárskej činnosti nepoužívať chemické látky, ktoré sú nebezpečné pre vtáky (označenie Vt1 až Vt4) a hmyz (označenie Vč1 a Vč2),
- zabrániť výrubu brehových porastov pozdĺž vodných tokov,
- pri ťažbe ponechávať v poraste stromy s dutinami.

2.3.1.8. Návrh zásad opatrení pre výra skalného (*Bubo bubo*)

Na udržanie populácie výra skalného minimálne na súčasnej populačnej úrovni, prípadne na prípravu podmienok pre zlepšenie stavu je potrebné realizovať nasledovné manažmentové opatrenia:

- na hniezdiskách v činných kameňolomoch usmerňovať postup ťažby tak, aby sa zachovali vhodné hniezdiská, aby nedochádzalo k ničeniu hniezd.
- na hniezdiskách v lesoch usmerňovať zásahy (najmä ťažba a zalesňovanie) mimo hniezdného obdobia výrov.

- inštalácia izolantov na stĺpy elektrického vedenia v maximálnej možnej dĺžke v blízkosti hniezdisk.
- na hniezdiskách ohrozených sukcesiou (skalné útvary, kameňolomy) upravovať hniezdne jamky: odstraňovanie drevinného náletu, hĺbenie jamiek, odvodnenie hniezdných jamiek.
- usmerňovanie skalolezcov mimo hniezdne obdobie, zamedzovať novým lezeckým cestám na lokalitách výrov.
- ekovýchova najmä medzi mládežou a poľovníkmi.
- monitoring populácie, lokalizácia hniezdisk, sledovanie úspešnosti hniezdenia, zisťovanie neúspešnosti hniezdenia.
- V prípade nájdania stromových hniezd je potrebné zabezpečiť úplnú ochranu hniezdných stromov a v okolí hniezdných stromov vylúčenie lesohospodárskych prác počas hniezdneho obdobia.

2.3.1.9. Návrh zásad opatrení pre orla skalného (*Aquila chrysaetos*)

Na udržanie populácie orla skalného minimálne na súčasnej úrovni je potrebné realizovať nasledovné manažmentové opatrenia:

- zabezpečiť vyhlásenie ochranných pásiem okolo všetkých hniezd v CHVÚ, ktoré si túto ochranu vyžadujú a kontrolu ich dodržiavania
- zabezpečiť v CHVÚ pomocou LHP dostatok vhodných lesných porastov (na 80 rokov) a ich rozmiestnenie v území
- zabezpečiť každoročný monitoring populácie druhu v CHVÚ s dohľadom na všetky obsadené hniezd
- postupne zabezpečiť ochranu na všetkých stĺpoch 22 kV vzdušného elektrického vedenia, pričom postupovať od stĺpov v otvorenej krajine k stĺpom na okraji lesov a intravilánov (čiže od najviac k najmenej nebezpečným)
- usmerňovať mieru turistického ruchu v najcitlivejších územiach (Boboty)
- vplývať rôznymi opatreniami (ekovýchova, medializácia pytlactva) na relevantnú skupinu obyvateľstva (najmä poľovníci) v záujme minimalizácie priameho prenasledovania
- usmerňovať pri územnom rozvoji regiónu urbanizáciu tak, aby sa minimálne prejavila na zmenšovaní plochy lovísk
- zabezpečovať priebežný monitoring a kontrolu hniezdisk druhu
- podpoiť extenzívne využívanú krajinu poľnohospodármi (pasenie, sušenie sena) bez používania pesticídov
- zabezpečiť rehabilitáciu poranených jedincov

2.3.1.10. Návrh zásad opatrení pre hlucháňa hôrneho (*Tetrao urogallus*)

Na prípravu podmienok pre zlepšenie stavu hlucháňa hôrneho na stupeň B je potrebné realizovať nasledovné manažmentové opatrenia:

- Zabezpečiť bezzásahový režim v prírodných rezerváciách na lokalitách hlucháňa hôrneho
- Dodržiavať podmienky v osobitných zónach CHVÚ pre kurovité vtáky
- Zamedziť ďalšiemu znižovaniu výmery vhodných porastov prostredníctvom uplatňovania podmienok v programe starostlivosti o les
- Upraviť existujúce nevyhovujúce porasty s potenciálom pre šírenie hlucháňa vhodnými lesovými opatreniami (presvetlenie porastov, zvýšenie rôznorodosti, porast čučoriedky, obohatenie štruktúry o mŕtve drevo podrobnejšie viď literatúru)
- Na existujúcich lokalitách presunúť lesotechnické zásahy na obdobie mimo rozmnožovania. Prípadnú ťažbu na hniezdných lokalitách presunúť do obdobia mimo toku alebo hniezdenia
- Vytvoriť koridory k udržaniu, resp. zabezpečeniu prepojenosti populácie - udržiavať vzdialenosti medzi jednotlivými tokaniskami menej ako 3 km. Koridory pozostávajú z lesných štruktúr vhodného hniezdného a potravného biotopu druhu.
- Výška krovinnej etáže na lokalitách s výskytom druhu by nemala presahovať 40 cm, kríčkovité plodiny by mali byť zastúpené na celistvých plochách o veľkosti min. 2 ha.
- Obmedziť výstavbu lesných ciest a zamedziť vznik alebo využívanie cyklotrás v areáli výskytu alebo potenciálne vhodnom biotope.
- Pri výchovných zásahoch v húštinách ponechať tzv. pionierske dreviny (jarabina vtáčia, jarabina mukyňa, vrba rakyta, breza, jelša, osika), ktoré predstavujú potravnú bázu druhu.
- Ekovými aktivitami s organizáciami pôsobiacimi v cestovnom ruchu, športovými motoklubmi a samosprávami a zvýšením kontrolnej zamedziť vyrušovaniu na lokalitách.

2.3.1.11. Návrh zásad opatrení pre tetrova hoľniaka (*Tetrao tetrix*)

Z vyššie uvedených dôvodov, špecifikovaných v kapitole 1.6.3. (Definovanie priaznivého stavu druhov) sa došlo k záveru, že toto CHVÚ má len marginálny význam pre výskyt a zachovanie populácie tetrova hoľniaka (jedná sa o 1 % druh v tomto CHVÚ, ktorý dlhodobu nedosahuje populačnú úroveň 1 % v území, zároveň však sa v iných CHVÚ udržiava vysoká populácia tohto druhu, preto nie je v CHVÚ Volovské vrchy potrebné druh naďalej ponechať medzi predmetmi ochrany) sa navrhuje vyškrtnutie tetrova hoľniaka spomedzi predmetov ochrany CHVÚ Volovské vrchy prostredníctvom úpravy vyhlášky č. 196/2010 Z.z., ktorou sa vyhlasuje CHVÚ Volovské vrchy.

2.3.1.12. Návrh zásad opatrení pre jariabka hôrneho (*Bonasa bonasia*)

Na udržanie stavu jariabka hôrneho minimálne na úrovni súčasnej populácie je potrebné realizovať nasledovné manažmentové opatrenia:

- v programoch starostlivosti o lesy v lesných hospodárskych plánoch presadzovať čo najvyššie zastúpenie pionierskych druhov drevín a snažiť sa o dosiahnutie nižšieho zápoja lesných porastov (pod 80 %)
- sledovanie vplyvu negatívnych faktorov na výskyt a početnosť druhu na jednotlivých lokalitách
- kontrolovať legislatívne obmedzenia zberu lesných plodov.
- Zásady monitoringu populácie: Základom je monitorovanie početnosti, pohlavnej a vekovej štruktúry populácií druhu, prípadne i jeho zdravotného stavu. Monitoring početnosti je potrebné vykonávať len na vybraných kontrolných lokalitách a sledovať na nich zmeny početnosti. Ideálne je sledovať početnosť v období jarného, prípadne aj jesenného toku

(apríl, september, október). Pre dosiahnutie presnejších výsledkov je vhodné imitovať spev jariabka, na ktorý obyčajne reagujú jedince nachádzajúce sa v blízkosti.

2.3.1.13. Návrh zásad opatrení pre prepelicu poľnú (*Coturnix coturnix*)

Na udržanie stavu prepelice poľnej minimálne na súčasnej populačnej úrovni je potrebné realizovať nasledovné manažmentové opatrenia:

- kosiť až po období hniezdenia a preperovaní jedincov t. j. po 31.8.
- vylúčiť pastvu veľkého počtu zvierat na lokalite (nad 100 ks/20 ha) do 1.8.
- kosiť len od stredu k okrajom pozemku so súčasným znížením rýchlosti kosenia na 3 km/hod.
- V rámci stavebných konaní zachytávať prípadné ohrozenia hniezdných lokalít a navrhovať náhradné riešenia
- V rámci usmerňovania poľnohospodárskej činnosti prostredníctvom vydávania súhlasov obmedziť používania hnojív a chemických látok na hniezdných lokalitách
- V rámci územnoplánovacích a iných plánovacích dokumentov požadovať zachovanie trávnatých porastov a vhodnej štruktúry krajiny vrátane medzí a úhorov
- Realizovať informačné a praktické ekovýchové aktivity pre farmárov a traktoristov o správnom spôsobe kosenia aktivity
- Zvýšiť kontrolu dodržiavanie predpisov na úseku ochrany prírody v čase kosby so zameraním na zachovanie trávnatých porastov
- V prípade ďalšieho poklesu populácií využiť ciele ochranu hniezdísk s využitím ustanovení zákona a vyhlášky o CHVÚ

2.3.1.14. Návrh zásad opatrení pre rybárika riečneho (*Alcedo atthis*)

Na udržanie alebo zvýšenie súčasnej populácie rybárika riečneho je potrebné realizovať nasledovné manažmentové opatrenia:

- monitorovať populačnú dynamiku a trendy vývoja populácie
- monitorovať znečisťovanie vodných tokov splaškami, odpadkami a vypúšťaním močovky
- monitorovať a eliminovať negatívne vplyvy výkonu rybárskeho práva a rekreačných aktivít
- v nutných prípadoch upravovať hniezdne steny, vytvárať nové hniezdné možnosti rybárika riečneho
- spolupracovať so správcami tokov a MO SRZ pri zabezpečovaní ochrany rybárika a jeho hniezdných lokalít
- organizovať výchovno vzdelávacie podujatia - prednášky a besedy zamerané na vytvorenie pozitívneho vzťahu verejnosti k ochrane rybárika.

2.3.1.15. Návrh zásad opatrení pre d'atľa bielochrbtého (*Dendrocopos leucotos*)

Na udržanie súčasného stavu druhu, resp. pre nárast populácie je potrebné realizovať nasledovné manažmentové opatrenia:

- podporovať vylúčenie veľkoplošných holorubov a fragmentácie bukových porastov
- podporovať udržiavanie podielu starých bukových porastov a podielu kategórií lesov ochranných a lesov osobitného určenia
- lesohospodársku činnosť v hlavných biotopoch výskytu (výchova a obnova porastov) časovo a priestorovo limitovať mimo hniezdnú sezónu, (od 1. júla do konca februára)
- podporovať vylúčenie odstraňovania odumierajúcich a odumretých stromov z lesných porastov

- spolupracovať s vlastníkmi a užívateľmi lesných pozemkov pri zabezpečovaní ochrany d'atľa bielochrbtého a jeho výskytových lokalít- realizácií manažmentových opatrení, hlavne pri obnovách Programov starostlivosti o les
- organizovať výchovno-vzdelávacie podujatia (napr. prednášky a besedy) pre verejnosť, vlastníkov a užívateľov zamerané na vytvorenie pozitívneho vzťahu k ochrane d'atľa bielochrbtého, vydávať propagačné materiály.
- ponechávanie mŕtveho a odumierajúceho dreva vo vhodných lesných biotopoch
- zníženie intenzity lesného hospodárstva v starých bukových porastoch, ktoré tvoria hlavný areál rozšírenia druhu v CHVÚ
- podľa možností ponechávanie stojacich mŕtvych stromov v porastoch najmä v lokalitách, kde druh hniezdi
- v hniezdnom období (máj – júl) na vhodných lokalitách obmedziť ťažbu napadnutých a mŕtvych stromov
- usmerňovaním programov starostlivosti o les zabezpečiť v CHVÚ dostatok vhodných lesných porastov (na 80 rokov) a ich rozmiestnenie v území,
- vylúčiť aplikáciu insekticídov v lesných porastoch.
- usmernenie lesného hospodárstva v oblasti obnovy vhodných lesných biotopov.

2.3.1.16. Návrh zásad opatrení pre d'atľa prostredného (*Dendrocopos medius*)

Na udržanie, prípadne zvýšenie súčasnej populácie d'atľa prostredného je potrebné realizovať nasledovné manažmentové opatrenia:

- Zabrániť intenzívnemu spôsobu lesného obhospodarovania v dubových a dubovo-hrabových porastoch na ktoré je druh viazaný a používať jemnejšie spôsoby obnovy porastov.
- Zamedziť fragmentácii starších dubových porastov, zachovať 40 ročné a staršie porasty a ponechávať plochy dostatočne veľké pre druh. Jeden pár potrebuje plochu 15-70 ha (PUCHALA 2007, MÜLLER 1982, PETTERSSON 1984, in HAGEMEIJER & BLAIR 1997)
- Pri obnove dubových porastov ponechať odumreté stromy, ktoré druh využíva na hniezdenie
- Aspoň čiastočne obmedziť odstraňovanie starých a hnijúcich stromov, kde druh nachádza hniezdne možnosti
- zvýšiť rubný vek duba na 140 rokov,
- celkovú obnovnú dobu porastov s min. 10 % zastúpením duba predĺžiť na min. 40 rokov, resp. na min. 60 rokov u štruktúrne diferencovaných porastov, pričom ťažba sa začne až po dosiahnutí rubného veku,
- ochranné lesy s min. 10 % zastúpením duba ponechať bez zásahu,
- pri ťažbe v porastoch s min. 10 % zastúpením duba ponechať v lese stromy s hrúbkou aspoň 30 cm na dožitie v počte min. 5ks/ha,
- v porastoch s min. 10 % zastúpením duba ponechávať stojace mŕtve stromy v poraste,
- v porastoch s min. 10 % zastúpením duba alebo 10 % zastúpením osiky ťažbu dreva realizovať iba mimo hniezdného obdobia (termín júl až február),
- v porastoch s min. 10 % zastúpením duba alebo osiky vylúčiť používanie pesticídov,
- zachovávať brehovú vegetáciu, nelesnú drevinovú vegetáciu a štruktúrne diferencované okraje lesov.

2.3.1.17. Návrh zásad opatrení pre krutohlava hnedého (*Jynx torquilla*)

Na zastavenie poklesu a zachovanie minimálne aktuálneho stavu krutohlava hnedého, resp. jeho zvrátenie je potrebné realizovať opatrenia, ktoré sú navrhované pre ostatné dutinové hniezdiče (ďatle, lesné sovy, mucháriky a muchára sivého).

2.3.1.18. Návrh zásad opatrení pre penicu jarabú (*Sylvia nisoria*)

Na udržanie alebo zvýšenie súčasnej populácie penice jarabej je potrebné realizovať nasledovné manažmentové opatrenia:

- Zachovanie extenzívneho spôsobu využívania lúk a trávnatých porastov s rozptýlenou krovitou vegetáciou.
- Nepovoľovanie zmeny užívania pozemku z existujúceho trvalého trávneho porastu na iný druh poľnohospodárskeho pozemku.
- Preferovanie extenzívne pasenie hospodárskych zvierat hlavne kombinovaná pasva (napr. oviec a dobytky so stádom s veľkosťou primeranou únosnosťou pasienka. Maximálne 0,5 – 1 VDJ / ha).
- Obmedzenie intenzívneho pasenia dobytky.
- Kosenie a následné odstránenie biomasy, poprípade mulčovanie minimálne jedenkrát ročne.
- Podpora tradičného obhospodarovania pozemkov a zainteresovanie miestnych obyvateľov do ochrany vtákov (napr. besedy, exkurzie a pod.)
- Pri rekultiváciách pasienkov je potrebné ponechať kroviny na min. 15 % plochy z celkovej výmery v mozaikovej štruktúre. Činnosti vykonávať mimo hniezdného obdobia.
- Obmedzenie používania pesticídov v hniezdnom období.
- Zamedzenie vypaľovaniu trávy v jarnom období.
- Pravidelné monitorovanie známych hniezdných lokalít na vybraných extenzívne využívaných krovinových pasienkoch a lúkach.
- vhodné je ponechať skupiny krov mozaikovite rozložené o celkovej výmery minimálne 25m²/1ha
- pri výrube krovín prednostne ponechať trnité druhy krov, borievku a bazu čiernu

2.3.1.19. Návrh zásad opatrení pre hrdličku poľnú (*Streptopelia turtur*)

Na udržanie stavu populácie hrdličky poľnej v CHVÚ sa navrhuje dodržiavať všetky opatrenia navrhované pre EFP4 a pre druhy otvorenej krajiny s roztrúsenými krovinami a nelesnou vegetáciou, odporúča sa ochrana drevinných brehových porastov okolo tokov, ako aj dodržiavanie opatrení navrhovaných pre penicu jarabú a strakoša obyčajného.

2.3.1.20. Návrh zásad opatrení pre muchára sivého (*Muscicapa striata*)

Na udržanie minimálne súčasnej populácie muchára sivého je potrebné realizovať predpísané a navrhované manažmentové opatrenia pre EFP2 hniezdiská lesných druhov, dutinových hniezdičov a dravcov.

2.3.1.21. Návrh zásad opatrení pre orla krikľavého (*Aquila pomarina*)

Na zlepšenie stavu orla krikľavého na stupeň B priaznivého stavu je potrebné realizovať nasledovné manažmentové opatrenia:

Manažmentové opatrenia v hniezdnom biotope

- zabezpečiť diferencovaný prístup v hospodárení na lesnej pôde nasledovne:

- a) v lesoch ochranných a lesoch osobitného určenia v CHVÚ Volovské vrchy v prípade akejkolvek lesohospodárskej činnosti rešpektovať ekologické nároky orla krikľavého
- b) v hospodárskych lesoch nachádzajúcich sa v CHVÚ Volovské vrchy pri obnove lesných porastov zabezpečiť uplatňovanie výberkového a účelového hospodárskeho spôsobu a uprednostňovať prirodzenú obnovu porastov s cieľom posilniť a zachovať ekologickú stabilitu lesných porastov v hniezdnych biotopoch orla krikľavého (obnovenie prirodzeného drevinového zloženia, zlepšenie horizontálnej a vertikálnej štruktúry porastov, vhodnejšie formovanie lesných okrajov); vylúčiť uplatňovanie holorubného hospodárskeho spôsobu a znížiť existujúcu plochu s uplatňovaním podrastového hospodárskeho spôsobu na plochu max. 20% z výmery CHVÚ
- c) prehodnotiť v súčasnosti existujúcu sieť lesných ciest z hľadiska reálnych potrieb lesného hospodárstva a ich vplyvu na fragmentáciu a ekologickú stabilitu hniezdnych biotopov a zabezpečiť asanáciu „nadbytočných lesných ciest“, ktoré umožňujú narušovanie stavu hniezdnych biotopov (legálnou a nelegálnou ťažbou, poľovníctvom, pytliactvom, zvýšenou návštevnosťou a pod.)
- zabezpečiť uplatňovanie systému tvorby ochranných zón v okolí všetkých aktívnych hniezd (hniezda, ktoré boli orlami obsadené v období 5 rokov minimálne jedenkrát) jednotlivých párov orla krikľavého s nasledovnými podmienkami:
 - a) ochranná zóna sa stanovuje v okruhu (polomere) minimálne 300 m od hniezdného stromu
 - b) zakazuje sa odstrániť alebo poškodiť hniezdny strom
 - c) v dobe rozmnožovania, tj. od 16.3. do 31.8. kalendárneho roka, sa zakazuje vykonávať akúkoľvek lesohospodársku činnosť
 - d) mimo doby rozmnožovania, tj. od 1.9. do 15.3. kalendárneho roka:
 - vo vnútornej časti ochrannej zóny v okruhu (polomere) minimálne 100 m od hniezdného stromu nezasahovať do vegetačného a pôdneho krytu
 - vo vonkajšej časti ochrannej zóny v okruhu (polomere) minimálne od 100 m do 300 m okolo hniezdného stromu resp. na celej ploche takto vymedzenej ochrannej zóny, pri hospodárení v lesných porastoch uplatňovať výlučne výberkový hospodársky spôsob (tzn. pri jeho *stromovej forme* uskutočňovať jednotlivo výberkový rub stromový, ktorý sa vykonáva jednotlivým výrubom stromov a pri jeho *skupinovej forme* uskutočňovať skupinový alebo skupinovite výberkový rub s plochou obnovného rubu max. do 0,2 ha) alebo účelový hospodársky spôsob (tzn. pri jeho *stromovej forme* uskutočňovať stromový účelový rub, ktorý sa vykonáva jednotlivým výrubom stromov a pri jeho *skupinovej forme* uskutočňovať skupinový účelový rub s plochou obnovného rubu max. do 0,2 ha).
- zabezpečiť zapracovanie uvedeného systému ochranných zón do programov starostlivosti o lesy (PSoL)
- s cieľom posilniť a zachovať ekologickú stabilitu lesných porastov zabezpečiť poskytnutie agroporadenstva lesohospodárskym subjektom vo veci ich zapojenia sa do opatrení "Lesnícko-environmentálne a klimatické služby a zachovanie lesa" a "Platby týkajúce sa sústavy Natura 2000" v rámci Programu rozvoja vidieka SR 2014-2020 za účelom získania kompenzačných platieb za obmedzenie hospodárenia z dôvodu uplatňovania princípu trvalo udržateľného rozvoja a ochrany prírody a zabezpečiť zapracovanie týchto environmentálnych opatrení do PRV SR vždy na nové programovacie obdobie
- propagovať a presadzovať FSC (Forest Stewardship Council) certifikáciu za účelom environmentálne vhodného a trvalo udržateľného obhospodarovania lesov (zdroj <http://www.fscslovakia.sk/>)
- zabezpečiť odstránenie poľovníckych zariadení (najmä posedov) vo vnútri ochranných zón a usmerniť výstavbu nových poľovníckych zariadení aby boli situované mimo ochranných zón

Manažmentové opatrenia v potravnom biotope

- s cieľom zachovania výmery TTP (lúk a pasienkov) zabrániť ich rozorávaniu a premene na iný druh pozemku
- zabezpečiť vhodné obhospodarovanie TTP pravidelnou kosbou lúk a odvozom biomasy, extenzívnym pasením oviec a hovädzieho dobytku, v odôvodnených prípadoch aj mulčovaním a pri tvorbe TTP použiť stanovištné vyhovujúce druhy tráv
- na plochách TTP vylúčiť aplikáciu priemyselných hnojív a pesticídov
- pri aplikácii pesticídov na ornej pôde zabezpečiť odborný kvalifikovaný dozor a použiť len chemické prípravky, ktoré nie sú na zozname zakázaných prípravkov pre chránené vtáčie územia (zdroj <http://nrl.uvm.sk/>)
- časť strniskových plôch (min. 30 %) po obilninách nerozorávať a ponechať ich až do septembra - októbra kalendárneho roka, slamu z týchto plôch odstrániť, v prípade zvýšeného zarastania týchto plôch vegetáciou je možné vykonať mulčovanie
- neznižovať výmeru nelesnej drevinovej vegetácie (napr. z dôvodu jej výrubu za účelom výroby drevnej štiepky) a zabezpečiť ich vhodnú údržbu; pri výsadbe nelesnej drevinovej vegetácie použiť pôvodné druhy drevín
- zabrániť záberom poľnohospodárskej pôdy výstavbou solárnych elektrární a inej infraštruktúry a usmerniť ich výstavbu mimo poľnohospodárskej pôdy (napr. nevyužitá plocha v rámci zastavaných areálov poľnohospodárskych podnikov)
- zabrániť opusteniu poľnohospodárskej pôdy
- s cieľom posilniť a zachovať ekologickú stabilitu potravných biotopov na poľnohospodárskej pôde zabezpečiť poskytnutie agroporadenstva poľnohospodárskym subjektom vo veci ich zapojenia sa do jednotlivých podopatrení "Agroenvironmentálno-klimatického opatrenia" a opatrenia "Ekologické poľnohospodárstvo" v rámci Programu rozvoja vidieka SR 2014-2020 za účelom získania kompenzačných platieb za obmedzenie hospodárenia z dôvodu uplatňovania princípu trvalo udržateľného rozvoja a ochrany prírody a zabezpečiť zapracovanie týchto environmentálnych opatrení do PRV SR vždy na nové programovacie obdobie
- na všetkých plochách poľnohospodárskej pôdy realizovať postupy, ktoré minimalizujú negatívny vplyv na populáciu orla krikľavého; pri mulčovaní, kosbe trávnych porastov a žatve poľnohospodárskych kultúr vždy postupovať smerom od stredu k okraju alebo od jednej strany pozemku k druhej strane pozemku, pri kosbe a žatve používať výstražné zariadenia
- kontrola dodržiavania zákonných požiadaviek hospodárenia (Statutory Management Requirements – SMR) a štandardov dobrých environmentálnych a poľnohospodárskych podmienok (Good Agricultural and Environmental Conditions - GAEC) v rámci uplatňovania krížového plnenia (Cross compliance - CC) poľnohospodárskymi subjektmi
- zabezpečiť elimináciu rizika zranení a úhynu na konštrukciách elektrických vedení ich postupným ošetrovaním zábranami a výstražnými prvkami na vodiče

Všeobecné manažmentové opatrenia

- vypracovať návrh rozšírenia hraníc CHVÚ a zahrnúť do CHVÚ existujúce potravné teritória párov orlov nachádzajúce sa v kotlinách
- vypracovať a následne v praxi uplatňovať Program starostlivosti o CHVÚ a zabezpečiť jeho pravidelnú aktualizáciu pravidelne po uplynutí obdobia 10 rokov
- vypracovať a následne v praxi uplatňovať Program starostlivosti o orla krikľavého a zabezpečiť jeho pravidelnú aktualizáciu pravidelne po uplynutí obdobia 10 rokov
- zabezpečiť pravidelný monitoring v zmysle časti č. 4 tohto dokumentu
- zabezpečiť stálu propagáciu ochrany druhu a informovanosť odbornej (lesníci, poľnohospodári, poľovníci) a laickej verejnosti

- zabezpečiť elimináciu rizika nezákonného odstrelu v spolupráci s príslušnými inštitúciami (Polícia SR, OÚ, SIŽP, členovia Stráže prírody)
- zabezpečiť vymožitelnosť práva v prípadoch vtácej kriminality

Realizovať prevediteľný monitoring populácie, ktorý musí zahŕňať monitoring všetkých párov hniezdiacich na území CHVÚ, úspešnosť hniezdenia, monitoring ich potravného správania vrátane využívania potravných biotopov.

2.3.1.22. Návrh zásad opatrení pre pôtika kapcavého (*Aegolius funereus*)

Na zlepšenie stavu pôtika kapcavého na priemerný priaznivý stav B je potrebné realizovať nasledovné manažmentové opatrenia:

- usmerňovaním programov starostlivosti o les zabezpečiť v CHVÚ dostatok vhodných lesných porastov (na 80 rokov) a ich rozmiestnenie v území,
- v lesoch s nevhodnou vekovou skladbou drevín a nedostatkom dutín je vhodné umiestňovať hniezdne búdky na vhodných expozíciách.
- ponechávanie mŕtveho a odumierajúceho dreva vo vhodných lesných biotopoch.
- zníženie intenzity lesného hospodárstva vo vhodných porastoch, ktoré tvoria hlavný areál rozšírenia druhu v CHVÚ.
- udržanie podielu starých lesných porastov,
- podľa možnosti ponechávanie stojacich mŕtvych stromov v porastoch najmä v lokalitách, kde druh hniezdi.
- v hniezdnom období (máj – júl) na vhodných lokalitách obmedziť ťažbu napadnutých a mŕtvych stromov.
- vylúčiť aplikáciu insekticídov v lesných porastoch.
- usmernenie lesného hospodárstva v oblasti obnovy vhodných lesných biotopov
- namiesto holorubnej ťažby uprednostniť ekologickejšie spôsoby ťažby - výberkový spôsob, podrastný spôsob obnovy lesa
- nezasahovanie do rezervácií, ochranných lesov, ÚEV
- veľkou hrozbou pre druh je veľkoplošné odlesňovanie porastov (s výskytom smreka) – preto odporúčame v boji proti lykožrútom používať šetrnejšie alternatívy (individuálne odstraňovanie chrobačiarov), ktoré nespôsobujú likvidáciu celých porastov
- monitoring populácie, včítane sledovania populačnej dynamiky
- usmernenie lesohospodárskej činnosti v blízkosti obsadených hniezd v hniezdnom období

2.3.1.23. Návrh zásad opatrení pre kvička vrabčieho (*Glaucidium passerinum*)

Na udržanie stavu kivička vrabčieho na stupni B priaznivého stavu je potrebné realizovať nasledovné manažmentové opatrenia:

- zachovanie starších lesných porastov vo vyšších stupňoch ochrany bez zásahu
- v lesných porastoch ponechať minimálne 5 stojacich stromov na 1ha na dožitie
- uplatňovať ochranu hniezdísk v zmysle vyhlášky o CHVÚ usmerňovaním ťažby najmä v hniezdnom období, resp. v prípade ťažby na zistených
- hniezdiskách druhu posunúť ťažbu do mimohniezdného obdobia
- uplatňovať ochranu hniezdných dutín možnosťou vyhlásenia ochranných zón
- podporovať prírode blízke obhospodarovania lesa
- neťažiť holorubným spôsobom, najmä v jedľovo-bukových a smrekových porastoch uprednostnenie ekologických spôsobov ťažby, ako je napr. výberkový spôsob
- nezasahovanie do rezervácií, ochranných lesov, ÚEV, pretože tieto majú veľmi dôležitý význam pre prežívanie druhu v CHVÚ
- ponechávanie dutinových stromov (aj pahýľov) v porastoch
- veľkou hrozbou pre druh je veľkoplošné odlesňovanie porastov (s výskytom smreka) – preto odporúčame v boji proti lykožrútom používať šetrnejšie alternatívy, ktoré nespôsobujú likvidáciu celých porastov
- monitoring populácie, včítanie sledovania populačnej dynamiky
- zachovanie starých lesov v krajine

2.3.1.24. Návrh zásad opatrení pre d'ubníka trojprstého (*Picoides tridactylus*)

Pre zachovanie populácie d'ubníka trojprstého v priemernom priaznivom stave B, resp. na prípravu podmienok pre zlepšenie stavu na stav dobrý A je potrebné vykonať nasledovné opatrenia:

- v lesných porastoch nad 80 r. veku zabezpečiť ponechanie objemu stojacich odumierajúcich a/alebo mŕtvych stromov 35 m³/ha, z ktorých predstavujú stromy o priemere $d_{1,3\text{ m}} > 50$ cm a výškou min. 25 m počet 12 ks a stromy o priemere $d_{1,3\text{ m}} < 50$ cm počet 7 ks
- v CHVÚ zabrániť veľkoplošnému odlesňovaniu lesných porastov na ploche väčšej ako 3 ha, zabrániť veľkoplošnému holorubnému hospodárskemu spôsobu a to aj pri rekonštrukciách porastov v porastoch rozvrátených kalamitou,
- ťažbu v lesných porastoch vykonávať v mimohniezdnom období (1.8. – 14.4.) kalendárneho roka,
- na holinách, rúbaniskách, kalamitných plochách ponechať stáť všetky odumierajúce a/alebo mŕtve stromy,
- do cieľového drevinového zloženia navýšiť podiel smreka pri zalesňovaní,
- v lesných porastoch ponechávať min. 4 stromy/ha, ktoré sú staršie ako 80 r. (potenciálne stromy na vydlabávanie dutín),
- pri lesohospodárskej činnosti nepoužívať chemické látky, ktoré sú nebezpečné pre vtáky (označenie Vt1 až Vt4) a hmyz (označenie Vč1 a Vč2).
- v ochranných lesoch a podľa možnosti aj v hospodárskych lesoch ponechávanie stojacich mŕtvych stromov v porastoch v množstve 6 – 10 m³ na 1 ha, najmä v lokalitách, kde druh hniezdi,

- v hniezdnom období (marec – júl) na vhodných lokalitách (lesy so smrekom vo veku nad 80 rokov) obmedziť ťažbu dreva a napadnutých a mŕtvych stromov,
- usmernením lesohospodárskej činnosti pomocou programov starostlivosti o les zabezpečiť v CHVÚ dostatok vhodných lesných porastov (na 80 rokov) a ich rozmiestnenie v území.

2.3.1.25. Návrh zásad opatrení pre strakoša obyčajného (*Lanius collurio*)

Na zlepšenie stavu žltochvosta hôrne na stupeň B priaznivého stavu je potrebné realizovať nasledovné manažmentové opatrenia:

- udržiavať tradičné využívanie pôdy vo vhodných biotopoch (na extenzívne obhospodarovaných pasienkoch a lúkach s rozptýlenou krovinou vegetáciou)
- na pasienkoch a lúkach nemeniť prísевmi pôvodné prirodzené druhové zloženie rastlín
- znižovať intenzitu poľnohospodárstva v okolí krovinových ekotónov
- pri projektoch pozemkových úprav zachovať a dotvoriť krajinný ráz hlavne tvorbou remíz, biokoridorov so zastúpením krovín a stromov, vytvárať pestrú mozaikovitú štruktúru krajiny
- v súčasnosti hlavný problém ale je v nesúlade katastra so skutočným stavom v teréne pri trvalých trávnych porastoch (LPIS), kontrolou poľnohospodárskou platobnou agentúrou došlo k poníženiu platieb na plochu, keď užívatelia pozemkov následne kvôli verifikácii čistia často pozemky bez ponechania krovín a drevín naholo a likvidujú sa plošne nálety drevín vrátane krovín, ktoré tvoria hniezdný biotop strakoša obyčajného a v priebehu nasledujúcich rokov môžeme očakávať rapidný pokles populácie (je možné, že sa tejto zmene druh prispôbi)
- vylúčiť odstraňovanie medzí a strží s krovitou vegetáciou a podobných extenzívne obhospodarovaných plôch
- udržiavať mozaikovitú štruktúru v otvorenej krajine, nevytvárať veľkoblokové celky lúk, pasienkov a polí na úkor krovitých formácií, vylúčiť zmeny využívania pozemku s krovitými formáciami na ornú pôdu, meliorácie, odvodnenie, terénne úpravy, zalesnenie, zastavanie a pod.
- insekticídy zapríčínujúce stratu druhového spektra hmyzu aplikovať v blízkosti krovitých formácií len v havarijných prípadoch a mimo obdobia pobytu strakoša a iných chránených druhov, t.z. od 15.septembra do 15.apríla
 - prostredníctvom štátnej správy, príslušného odboru ochrany prírody a krajiny informovať užívateľov TTP v CHVÚ o lokalitách strakoša obyčajného a konzultovať zásahy a formy obhospodarovania lokalít s jeho výskytom na úrovni užívateľa a odbornej organizácie ochrany prírody a krajiny

2.3. Návrh zásad a opatrení využívania územia a jeho okolia z hľadiska cieľov ochrany

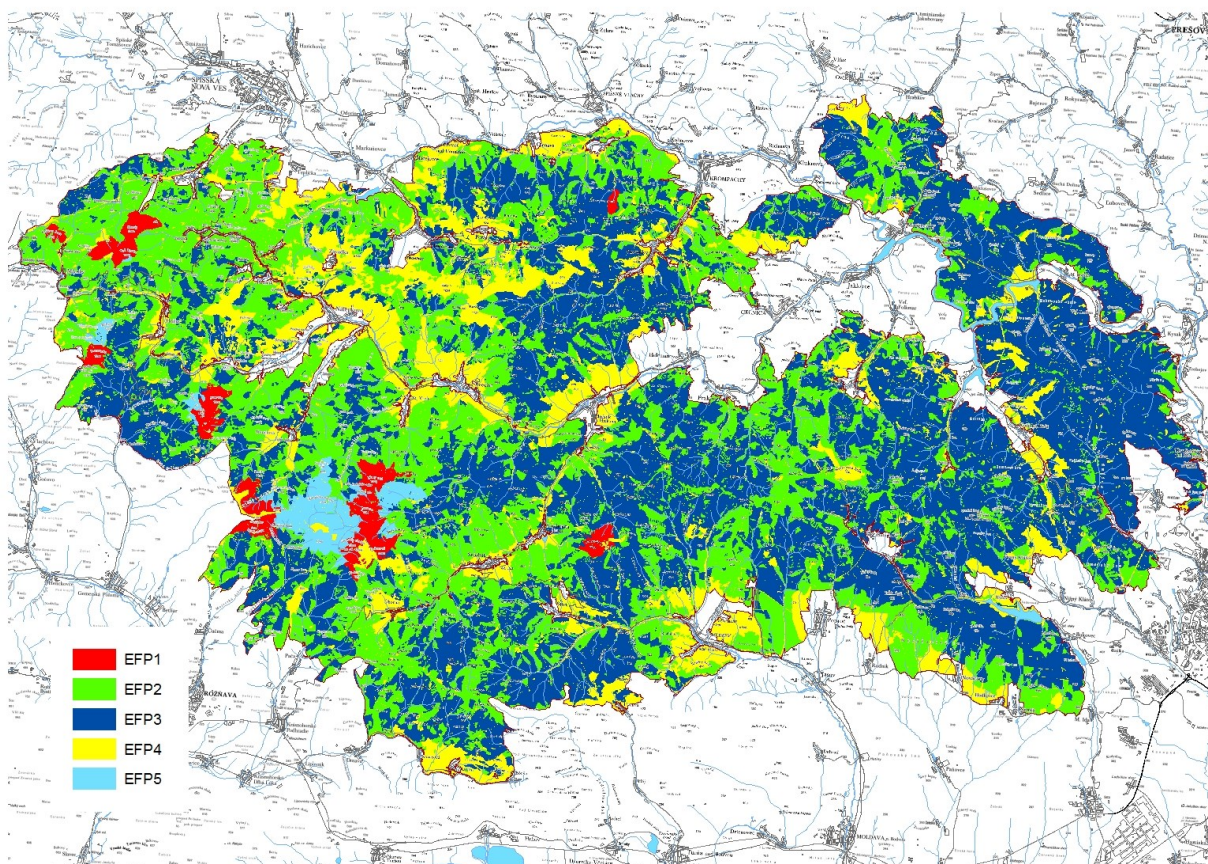
2.3.2. Členenie územia na ekologicko-funkčné priestory (EFP)

V súčasnosti je predmetom ochrany v CHVÚ Volovské vrchy 25 vtáčích druhov. Pre ochranu týchto druhov vzhľadom k vyššie uvedeným cieľovým stavom boli na základe odporúčaní expertov a vedeckých dát navrhnuté zásady opatrení. Mnohé z týchto opatrení sú však podobné, avšak na druhej strane sa viaceré opatrenia vzájomne vylučujú. Aj druhy, ktoré sú predmetom ochrany v CHVÚ, sa nevyskytujú rozptýlene po celom území, ale väčšinou vo väzbe na konkrétny biotop, štruktúru krajiny alebo lokalitu. Preto je nutné rozčleniť CHVÚ Volovské vrchy pri návrhu opatrení na niekoľko ekologicko-funkčných priestorov (EFP), kde

sa návrhy opatrení prispôsobia druhom, ktorých ochrana bude v danom EFP prioritou. Zároveň sa tak zabezpečí, aby sa realizácia opatrení vzájomne nenegovala, a aby prijaté opatrenia mohli efektívne priniesť výsledky.

Chránené vtáčie územie Volovské vrchy sa za účelom optimalizácie navrhnutých zásad ochrany a opatrení a za účelom efektívneho manažmentu populácií vtáčích druhov člení na nasledovné ekologicko-funkčné priestory (EFP):

- EFP1: hniezdiská hlucháňa hôrneho a vzácných lesných druhov
- EFP2: hniezdiská lesných druhov, dutinových hniezdičov a dravcov
- EFP3: hniezdiská ďatľov bielochrbtých a muchárikov malých
- EFP4: hniezdiská druhov otvorenej krajiny a loviská dravcov
- EFP 5: potravné biotopy hlucháňa hôrneho

Pre jednotlivé ekologicko-funkčné priestory sú uvedené opatrenia v dvoch kategóriách. V kategórii „Navrhované opatrenia“ sú uvedené opatrenia starostlivosti, ktoré sú záväzné a je ich potrebné dodržať. Ak dochádza realizáciou navrhovaných opatrení k obmedzeniu bežného obhospodarovania vzniká nárok na náhradu za obmedzenie bežného obhospodarovania podľa § 61, ods. 1 zákona č. 543/2002 Z. z.. Opatrenia starostlivosti uvedené v kategórii „Odporúčané opatrenia“ sú nezáväzné a je vhodné ich dodržať. Predstavujú optimálne využívanie krajiny z pohľadu ochrany prírody. V prípade realizácie týchto opatrení nárok na náhradu za obmedzenie bežného obhospodarovania nevzniká.

2.3.2.1. Návrh zásad opatrení v EFP1 – hniezdiská hlucháňa hôrneho a vzácných lesných druhov

EFP1 – hniezdiská hlucháňa hôrneho a vzácných lesných druhov je vyčlenený v tých častiach CHVÚ, kde dnes prežívajú populácie hlucháňa hôrneho. Vyčlenené sú takto v rámci

západnej časti CHVÚ viaceré územia s výskytom zachovalejších biotopov hlucháňa hôrneho a ďalších vzácnych lesných druhov a to fragmentov starých lesov prevažne s výskytom smreka na hrebeňoch a príľahlých svahoch od rozhrania s CHVÚ Slovenský raj v západnej časti územia cez PR Muráň, Veľkú Knolu, Knolu, Hoľu, sedlo Volovec, Zlatý stôl, príľahlú časť Starovodskej doliny vrátane ÚEV Starovodské jedliny.

Zásady opatrení v EFP1 vychádzajú predovšetkým z topických a trofických nárokov hlucháňa hôrneho, pre ktorého ochranu je toto EFP prioritne vyčlenené. Vzhľadom na kvalitu lesných biotopov je však v rámci CHVÚ Volovské vrchy tento EFP dôležitý aj pre ochranu ďalších lesných druhov, akými sú predovšetkým tesár čierny, dubník trojprstý, jariabok hôrny, pôtik kapcavý, kuvičok vrabčí, orol skalný, sova dlhochvostá, včelár lesný, žlna sivá. Preto okrem opatrení prioritne smerovaných na ochranu hlucháňa, musia navrhnuté opatrenia v tomto EFP zohľadňovať aj požiadavky uvedených druhov.

Pre zlepšenie podmienok pre druhy, ktorých ochrana je v EFP1 prioritou, je potrebné realizovať nasledovné opatrenia:

Navrhované opatrenia:

- Lesné porasty nad 80 rokov aj nelesné biotopy ponechať na prirodzený vývoj, bez usmerňovania a zasahovania do prírodných procesov človekom, vylúčiť akékoľvek hospodárske opatrenia (obnova, výchova, ťažba)
- Kalamitné plochy v lesoch ponechať bez ľudského zásahu na prirodzenú sukcesiu. Drevnú hmotu (biomasu) z kalamitných plôch neodstraňovať, ponechať na mieste bez asanácie. Vykonať iba nevyhnutnú údržbu (zabezpečiť prejazdnosť a schodnosť) existujúcich účelových komunikácií bez stavebno-technických zásahov
- Vylúčiť aplikáciu insekticídov
- Vylúčiť výstavbu lyžiarskych stredísk a stredísk cestovného ruchu
- Vylúčiť výstavbu ďalších lesných ciest a zväžnic
- Pri investíciách do mäkkých foriem cestovného ruchu (napr. výstavba nových turistických chodníkov, altánkov, rozhľadní) dôsledne zvážiť a posúdiť tieto investície z pohľadu dopadu na predmety ochrany
- Zabezpečiť dodržiavanie predpisov obmedzujúcu zber lesných plodín v územiach s 3. až 5. stupňom ochrany
- Zabezpečiť monitoring všetkých tokanísk hlucháňa hôrneho
- Zabezpečiť monitoring, resp. kontrolnú činnosť dodržiavania obmedzení z dôvodu ochrany prírody
- Vylúčiť stavbu nových elektrických vedení v tomto EFP a jeho okolí a existujúce ošetriť prvkami pre zabránenie kolízií s vtáctvom alebo ich umiestniť pod zem.
- Zabezpečiť zmenu vyhlášky č. 196/2010 Z.z. ktorou sa vyhlasuje CHVÚ Volovské vrchy za účelom úpravy obmedzení, ktoré majú adresne zabezpečiť ochranu hlucháňa v CHVÚ tak, aby boli v súlade s vyššie uvedenými zásadami (upraviť termíny obmedzení a upraviť zákazy, ktoré sú nesprávne premietnuté do legislatívy)

Odporúčané opatrenia:

- Všetky hospodárske lesy, ktoré nie sú v kategórii ochranných lesov, v tomto EFP prekategORIZOVAŤ na lesy osobitného určenia,
- Zabezpečiť prieskum negatívnych faktorov vplývajúcich na početnosť hlucháňa hôrneho za účelom upresnenia vhodných manažmentových opatrení
- Zabezpečiť monitoring ostatných predmetov ochrany, u vzácnejších druhov všetkých hniezdísk, u ostatných vybranej vzorky hniezdísk
- Vylúčiť prikrmovanie poľovnej zveri zrninami a zabezpečiť zníženie stavu diviakov v týchto revíroch na nulu

- Odstrániť čierne skládky v EFP1 a okolí, ktoré slúžia ako miesta zberu potravy pre krkavcovité vtáky v oblastiach výskytu hlucháňa hôrneho a ich okolí
- Usmerniť fotografovanie a filmovanie vtáctva v území tak, aby neohrozovalo vtáky na hniezdiskách a nevedlo k zmareniu hniezdení
- Realizovať informačné a praktické ekovýchové aktivity pre lesníkov a miestnych obyvateľov o význame CHVÚ a správnom hospodárení v ňom

2.3.2.2. Návrh zásad opatrení v EFP2 – hniezdiská lesných druhov, dutinových hniezdičov a dravcov

EFP2 – hniezdiská lesných druhov, dutinových hniezdičov a dravcov je vyčlenené na rozsiahlejších lesných porastoch mimo hniezdísk hlucháňa hôrneho za účelom ochrany dutinových hniezdičov, hniezdísk dravcov a ostatných lesných druhov. Toto EFP je tak umiestnené predovšetkým v centrálnej časti CHVÚ Volovské vrchy (menej v obvodočných častiach CHVÚ) a zahŕňa všetky vhodné lesné porasty pre hniezdenie jariabkov hôrných; dravcov tvoriacich predmet ochrany v tomto CHVÚ: orol skalný, orol krikl'avý, včelár lesný, pre bociany čierne a pre dutinové hniezdiče z radu ďatľov, sov a spevavcov, ktoré sú predmetom ochrany v CHVÚ Volovské vrchy: tesár čierny, d'ubník trojprstý, žlna sivá, ďateľ prostredný, sova dlhochvostá, kuvičok vrabčí, pôtik kapcavý, muchárik bielokrký a muchár sivý. EFP 2 sa teda rozkladá v centrálnej, severnej a západnej časti CHVÚ s výnimkou oblastí s výskytom hlucháňa, v menšej miere aj vo zvyšných častiach CHVÚ Volovské vrchy (v podcelku Galmus, obmedzenej miere aj v orografickom celku Čierna hora, miestami aj v južnej a východnej časti CHVÚ) s vhodnými lesnými biotopmi pre vymenovanú skupinu lesných druhov.

Prioritou ochrany v EFP2 sú predovšetkým druhy orol krikl'avý, bocian čierny, včelár lesný, tesár čierny, pôtik kapcavý, kuvičok vrabčí, sova dlhochvostá, d'ubník trojprstý, žlna sivá, muchárik bielokrký a ďalej druhy jariabok hôrny, orol skalný, výr skalný, ďateľ prostredný. Pre zlepšenie podmienok pre tieto druhy je potrebné realizovať nasledovné opatrenia:

Navrhované opatrenia:

- Ak nie je možné pri spracúvaní kalamít ponechať v poraste 25 % porastov starších ako 80 rokov na 100 ha, potom je potrebné pri spracúvaní kalamít ponechávať na dožitie zdravé stromy, ak je to možné aspoň 5 stromov na 1 ha, takisto ponechávať zlomy, ktoré nepredstavujú hygienické riziko pre lesné porasty a zároveň dosahujú v prsnej výške priemer minimálne 30 cm
- Vylúčiť aplikáciu insekticídov v lesných porastoch
- Vyhľadávať a nechať na dožitie stromy s dutinami
- V prípade realizácie investícií do cestovného ruchu, resp. aj iných väčších investícií dôsledne posúdiť ich dopad na predmety ochrany a povoliť ich len v prípade, ak neexistuje riziko významného negatívneho dopadu na predmety ochrany
- Zabezpečiť ochranné zóny okolo hniezd dravcov a bociana čierneho tak, že vo vnútornej časti zóny sa nesmie celý rok zasahovať (v mimohniezdnom období iba výchovne zásahy netýkajúce sa hniezdného stromu, no nie je možné porast vyrúbať v tomto období s výnimkou spracovania kalamít) a ak je hniezdo neobsadené minimálne päť rokov ponechať porast vo vnútornej zóne v rovnakom režime. V prípade vonkajšej zóny zabezpečiť úplné obmedzenie lesohospodárskych zásahov v hniezdnom období. Vnútorňá časť zóny by mala mať spravidla polomer minimálne 100 metrov (v závislosti od nárokov druhov) a vonkajšia časť zóny 300-500 metrov. Tieto zóny by sa mali vyhlasovať pre ochranu hniezd orla skalného, orla krikl'avého, včelára lesného a bociana čierneho, sovy dlhochvostej, pôtika kapcavého, kuvička

vrabčieho v prípade potreby aj v prípade nálezu stromových alebo zemných hniezd výra skalného.

- Zabezpečiť ochranu hniezdných lokalít výra skalného a to kameňolomov, starých redších porastov na strmých stráňach a okolitých lesných porastov v prípade stromových hniezd
- Zabezpečiť monitoring predmetov ochrany, u vzácnejších druhov všetkých hniezdísk, u ostatných vybranej vzorky hniezdísk
- Zabezpečiť kontrolu predpisov obmedzujúcu zber lesných plodín v územiach s vyšším stupňom ochrany (tretím, štvrtým a piatym)
- Zabezpečiť monitoring a kontrolnú činnosť dodržiavania obmedzení z dôvodu ochrany prírody (existujúcich obmedzení vyhlášky č. 196/2010, ktorou sa vyhlasuje CHVÚ Volovské vrchy, po zmene vyhlášky upravených obmedzení)
- V prípade stavby nových elektrických vedení je potrebné všetky ošetriť prvkami zamedzujúcim kolíziám a úhynu vtáctva a rovnako ošetriť týmito prvkami aj existujúce vedenia.
- Vylúčiť zásahy do mokradí včítane ich zalesňovania a zabezpečiť revitalizáciu poškodených mokradí
- Zabezpečiť zmenu vyhlášky č. 196/2010 Z.z. ktorou sa vyhlasuje CHVÚ Volovské vrchy za účelom úpravy obmedzení, ktoré majú adresne zabezpečiť ochranu prioritných druhov v EFP2 v CHVÚ tak, aby boli v súlade s vyššie uvedenými zásadami (upraviť termíny obmedzení a upraviť zákazy, ktoré sú nesprávne premietnuté do legislatívy). Zároveň pri zmene vyhlášky vylúčiť lelká lesného z predmetu ochrany.

Odporúčané opatrenia:

- Pri obnovnej ťažbe zabezpečiť, aby vždy na každú jednotku plochy 1000 ha ostalo zachovaných minimálne 25 % porastov starších ako 80 rokov
- podporovať účelový výber a výberkový spôsob obnovy porastov v tých oblastiach, ktoré sú zároveň vyhlásenými územiami európskeho významu
- V lesných porastoch do 50 rokov priľahlých k EFP1, ktoré sú potravnými biotopmi hlucháňa hôrneho pri manažmente lesa, kde je to možné uplatňovať opatrenia hlucháňovi priateľského manažmentu lesa:
 1. v štádiu rúbaň až mladina – podporovať prirodzené zmladenie, ponechávať jarabinu a iné pionierske dreviny (jarabinu ponechávať aj v starších porastoch), presvetlenie hlúčikov až vytváranie liniek
 2. porasty určené na prebierku – vykonávať s dostatočnou intenzitou, aby sa v nich dosiahlo zakmenenie max. 0,7 pre podporu čučoriedkových zárastov vytvárať čistiny (porastové medzery), udržiavať jarabinu, prímesové dreviny
- Zabezpečiť výrobu a vyvesenie búdok pre pôtika a sovu dlhochvostú v porastoch nad 40 rokov tak, aby spolu na 1 km² porastoch vo veku 41-100 rokov boli umiestnené minimálne dve búdky pre pôtika a dve búdky pre sovu dlhochvostú
- Podporiť ostatné dutinové hniezdiče (kuvičok vrabčí, muchárik bielokrký, muchár sivý) inštaláciou rozmerovo vhodných búdok v počte minimálne 2 búdky na 1 km² lesa
- Ponechávať v lese zlomy, ktoré nepredstavujú hygienické riziko pre ostatné lesné porasty, a ktoré zároveň v prsnej výške dosahujú priemer minimálne 30 cm
- V PSL presadiť čo najvyššie zastúpenie pionierskych drevín pre potreby ochrany jariabka hôrneho
- Zapracovať uvedené relevantné opatrenia ako zásady hospodárenia v lese do novovypracúvaných PSL
- Usmerniť fotografovanie a filmovanie vtáctva v území tak, aby neohrozovalo vtáky na hniezdiskách a nevedlo k zmareniu hniezdení
- Realizovať informačné a praktické ekovýchové aktivity pre lesníkov a miestnych obyvateľov o význame CHVÚ a správnom hospodárení v ňom

2.3.2.3. Návrh zásad opatrení v EFP3 – hniezdiská ďatľov bielochrbtých a muchárikov malých

EFP3 – hniezdiská ďatľov bielochrbtých a muchárikov malých. Toto EFP sa vyčleňuje predovšetkým v okrajových častiach CHVÚ Volovské vrchy, teda najmä v juhozápadnej, južnej, juhovýchodnej, východnej a čiastočne aj v severovýchodnej časti CHVÚ v miestach s výskytom starších bučín a jedľových bučín. Na toto EFP sa vo veľkej miere viaže výskyt dvoch významných kritériových druhov v CHVÚ Volovské vrchy: ďatľa bielochrbtého a muchárika malého, ale vyskytujú sa tu aj ďalšie významné vtáčie druhy, ako žlna sivá, tesár čierny, muchárik bielokrký, muchár sivý, kuvičok vrabčí a pôtik kapcavý. Jedná sa o lesy južne od hlavného hrebeňa Volovských vrchov, v dolinách Rožňavská, Majerská, v Kovandskej doline, v Zlatej doline a dolinách Porče a Pivring severozápadne a západne od Medzeva, v niektorých častiach doliny Čierna Moldava, vo veľkej časti podcelku Holička, v orografickom celku Čierna hora vrátane masívu Bystrej a Roháčky, aj v niektorých menších dolinách podcelku Galmus priľahlých k údoliu Hornádu, aj v Ružínskome kráse, v niektorých častiach Lacemberskej doliny a Čermeľskej doliny. Vo všeobecnosti, väčšina lesných porastov vo východnej časti CHVÚ spadajú do tohoto EFP.

Mnohé bučiny v CHVÚ Volovské vrchy sú staršie ako 80 rokov. Práve tieto lesy majú rozhodujúci význam pre prežívanie ohrozeného a ubúdajúceho druhu – pre ďatľa bielochrbtého, ako aj pre ďalší nehojný druh - pre muchárika malého v rámci tohto CHVÚ. Pre zlepšenie podmienok pre tieto druhy je potrebné realizovať nasledovné opatrenia:

Navrhované opatrenia:

- Pri obnovnej ťažbe zabezpečiť, aby vždy na každú jednotku plochy 1000 ha ostalo zachovaných minimálne 60 % porastov starších ako 100 rokov
- Ak nie je možné pri spracúvaní kalamít ponechať v poraste 60 % porastov starších ako 100 rokov na 1000 ha, potom je potrebné pri spracúvaní kalamít ponechávať na dožitie zdravé stromy, ak je to možné aspoň 5 stromov na 1 ha, takisto ponechávať zlomy, ktoré nepredstavujú hygienické riziko pre lesné porasty a zároveň dosahujú v prsnej výške priemer minimálne 30 cm
- Pri podrastovom spôsobe v lesných porastoch, ktoré sú zároveň územiami európskeho významu a kľúčovými lokalitami pre výskyt muchárika malého a ďatľa bielochrbtého limitovať obnovné prvky na 1 výšku porastu, resp. nepravidelné tvary obnovných prvkov s max. veľkosťou 1,0 ha.
- Podporovať vo všetkých lesných porastoch ponechanie minimálne 10 m³/ha/rok mŕtveho dreva, optimálne 40 m³/ha,
- Zabrániť výrubu brehových porastov pozdĺž vodných tokov,
- Do cieľového drevinového zloženia navrhovať pôvodné listnaté dreviny, najmä buk, hrab, javor, jaseň, s prímiesou brezy a osiky, nenavyšovať podiel smreka,
- Vyhľadávať a nechať na dožitie stromy s dutinami
- Vylúčiť aplikáciu insekticídov v lesných porastoch
- V prípade realizácie investícií do cestovného ruchu, resp. aj iných väčších investícií dôsledne posúdiť ich dopad na predmety ochrany a povoliť ich len v prípade, ak neexistuje riziko významného negatívneho dopadu na predmety ochrany
- Zabezpečiť ochranné zóny okolo hniezd dravcov a bociana čierneho tak, že vo vnútornej časti zóny sa nesmie celý rok zasahovať (v mimohniezdnom období iba výchovne zásahy netýkajúce sa hniezdného stromu, no nie je možné porast vyrábať v tomto období s výnimkou spracovania kalamít) a ak je hniezdo neobsadené minimálne päť rokov ponechať porast vo vnútornej zóne v rovnakom režime. V prípade vonkajšej zóny zabezpečiť úplné obmedzenie lesohospodárskych zásahov v hniezdnom období. Vnútorňá časť zóny by mala mať spravidla polomer minimálne 100 metrov (v závislosti od nárokov druhov) a vonkajšia časť zóny 300-500 metrov. Tieto zóny by sa mali vyhlasovať pre ochranu hniezd orla skalného, orla kriklavého,

včelára lesného a bociana čierneho, sovy dlhochvostej, pôtika kapcavého, kivička vrabčieho v prípade potreby aj v prípade nálezu stromových alebo zemných hniezd výra skalného.

- Zapracovať uvedené relevantné opatrenia ako zásady hospodárenia v lese do novovypracúvaných PSL
- V prípade stavby nových elektrických vedení je potrebné všetky ošetriť prvkami zamedzujúcim kolíziám a úhynu vtáctva a rovnako ošetriť týmito prvkami aj existujúce vedenia.
- Vylúčiť zásahy do mokradí včítane ich zalesňovania a zabezpečiť revitalizáciu poškodených mokradí
- Zabezpečiť zmenu vyhlášky č. 196/2010 Z.z. ktorou sa vyhlasuje CHVÚ Volovské vrchy za účelom úpravy obmedzení, ktoré majú adresne zabezpečiť ochranu prioritných druhov v EFP2 v CHVÚ tak, aby boli v súlade s vyššie uvedenými zásadami (upraviť termíny obmedzení a upraviť zákazy, ktoré sú nesprávne premietnuté do legislatívy). Zároveň pri zmene vyhlášky vylúčiť leka lesného z predmetu ochrany.

Odporúčané opatrenia:

- Preferovať účelový výber a výberkový spôsob obnovy porastov v tých oblastiach, ktoré sú zároveň vyhlásenými územiaми európskeho významu
- Kľúčové lokality výskytu muchárika malého a ďatľa bielochrbtého (hospodárske lesy, ktoré nie sú v kategórii ochranných lesov) v tomto EFP prekatégorizovať na lesy osobitného určenia,
- Ponechávať v lese zlomy, ktoré nepredstavujú hygienické riziko pre ostatné lesné porasty, a ktoré zároveň v prsnej výške dosahujú priemer minimálne 30 cm
- Zabezpečiť výrobu a vyvesenie búdok pre pôtika a sovu dlhochvostú v porastoch nad 40 rokov tak, aby spolu na 1 km² porastoch vo veku 41-100 rokov boli umiestnené minimálne dve búdky pre pôtika a dve búdky pre sovu dlhochvostú
- Usmerniť fotografovanie a filmovanie vtáctva v území tak, aby neohrozovalo vtáky na hniezdiskách a nevedlo k zmareniu hniezdení
- Realizovať informačné a praktické ekovýchové aktivity pre lesníkov a miestnych obyvateľov o význame CHVÚ a správnom hospodárení v ňom

2.3.2.4. Návrh zásad opatrení v EFP4 – hniezdiská druhov otvorenej krajiny a loviská dravcov

EFP4 - hniezdiská druhov otvorenej krajiny a trávnych porastov sa vyhlasuje na ochranu druhov tvoriacich predmet ochrany CHVÚ Volovské vrchy, viazaných predovšetkým na nelesnú vegetáciu, kroviny, prípadne brehové porasty tokov mimo súvisle zalesnené oblasti. EFP 4 slúži predovšetkým na ochranu strakoša obyčajného, penice jarabej, krutohlava hnedého, hrdličky poľnej. V tomto EFP okrem toho je potrebné zohľadniť potrebu zachovania podmienok pre hniezdenie prepelice poľnej, ktorá je jedným z predmetov ochrany CHVÚ Volovské vrchy a o ochranu a zabezpečenie lovného biotopu pre dravce, predovšetkým tie druhy dravcov, ktoré sú predmetom ochrany v tomto CHVÚ: orol krikľavý, včelár lesný, orol skalný, ale aj ďalších druhov dravcov loviacich v otvorenej krajine. Pre zlepšenie podmienok pre tieto druhy je potrebné realizovať nasledovné opatrenia:

Navrhované opatrenia:

- podporiť kosenie lúk bez mulčovania,
- podporiť a usmerniť prvý termín kosenia v termíne mimo obdobie 1.3 – 31.8. min. na 20 % plochy obhospodarovanej lúky kosením,

- podporiť a usmerniť kosenia od stredu k okrajom, alebo od jedného kraja ku druhému kraju. Vylúčiť kosenie od okraja do stredu
- vylúčiť rozhodnutiami úradov chemizáciu na TTP (z dôvodu ochrany *Sylvia nisoria*, *Jynx torquilla*, *Streptopelia turtur*, *Coturnix coturnix*)
- podporiť zachovanie pôvodných druhov solitérnych drevín a krovitých formácií na TTP (min. 1ex. s obvodom kmeňa nad 80 cm/ha, min. 25 m²/ha krovitých formácií, disperzia roztrúsená)
- pri pozemkových úpravách vylúčiť zníženie výmery TTP,
- vylúčiť rozorávanie TTP a zmenu na iný druh pozemku a rozorávanie TTP
- zákaz mulčovania v období od 1.3. do 31.8
- zákaz vypaľovania trávnych porastov.
- vylúčiť zmenu poľnohospodársky neobhospodarovaných TTP na LPF ak je hniezdnym biotopom nelesných druhov vtáctva, ktoré sú predmetom ochrany v CHVÚ
- zabezpečiť aby podiel TTP s extenzívnym hospodárením a významným zastúpením krovín v rámci celého EFP4 neklesol pod 20 % celkovej rozlohy EFP4

Odporúčané opatrenia:

- podporovať chov hospodárskych zvierat a pasenia na TTP
- zabezpečiť pre poľnohospodárov akceptáciu vyššieho pomeru nelesnej drevinovej vegetácie (NDV) ako umožňujú súčasné podmienky poľnohospodárskych dotácií. Zhodnotiť legislatívne bariéry, ktoré bránia tejto akceptácii v CHVÚ, v prípade ak nie je iné riešenie, upraviť národnú legislatívu resp. príslušné normy za účelom akceptácie tejto možnosti
- zabezpečiť podporu extenzívneho chovu hospodárskych zvierat a pasenia na TTP (rozsah NDV min. 15 % , max. 40% z celkovej obhospodarovanej plochy LPIS a počet hospodárskych zvierat 0,3 – 1 VDJ/ha),
- zabezpečiť usmernenie výrubu drevín cez § 47, § 35 cez orgány OP, prioritná ochrana (ponechanie) solitérnych stromov a skupiniek stromov ostrovčekovito sa vyskytujúcich v poľnohospodárskej krajine, brehových porastov, prioritná ochrana stromov s obvodom kmeňa nad 80 cm,
- usmernenie výrub drevín „krovinami zarastených TTP“ cez § 47, § 35 cez orgány OP (remízky – krovinné formácie) – na TTP typu pasienok zachovať min. 15% - max. 40 % súčasnej rozlohy krovín *Rubus fruticosus*, *Rosa* sp. *Crataegus*, *Prunus spinosa*, *Pyrus communis*, *Juniperus* a príp. iných druhov. Usmernenie výrub drevín bielych plôch podľa § 47, § 35 cez orgány OP z dôvodu získavania plôch na pasenie a kosenie - výmeru vyčistenej plochy vyššiu ako 2 (5) ha podmieniť zachovaním (vytvorením) príľahlej remízky s rozlohou min. 10 % z celkovej čistenej plochy pri lúke, min. 15 % z celkovej čistenej plochy pri pasienku, a následným užívaním vyčistenej plochy v ďalších rokoch ako pasienku, resp. kosnej lúky (biotop *Sylvia nisoria*, *Lanius collurio*, *Streptopelia turtur*, *Coturnix coturnix*),
- usmernenie výrubu drevín cez § 47, § 35 cez orgány OP (aleje, stromoradia, remízky, lesík – lesné biotopy) – obhospodarovania bielych plôch bez poľnohospodárskeho využívania: účelový výber v prospech mozaikovitosti a štruktúrovanosti NDV, pri výrube nesmie dôjsť k plošnému výrubu a zníženiu výmery NDV o viac ako 50%, (biotop *Streptopelia turtur*, *scops*, *Dendrocopos medius*, *Jynx torquilla*)
- na plochách TTP a ostatných nelesných plochách, ktoré nie sú poľnohospodársky využívané vypracovať projekty obnovy drevinnej a krovitej vegetácie týchto plôch s ohľadom na nároky predmetov ochrany

2.3.2.5. Návrh zásad opatrení v EFP5 – potravné biotopy hlucháňa hôrneho

EFP5 – potravné biotopy hlucháňa hôrneho sa vymedzuje na lokalitách so sporadickým výskytom hlucháňa hôrneho, no nevhodnou štruktúrou porastu pre dlhodobé prežívanie tohto

druhu. Cieľom opatrení v tomto území je zlepšiť podmienky pre prosperovanie druhu, zväčšiť tak celkový jeho areál výskytu. Opatrenia realizované v tomto území by nemali mať charakter dôslednej ochrany biotopy ako v prípade EFP1, ale malo by ísť o územie v ktorom je možné hospodárenie v lese, ale s prihliadnutím na topické a trofické nároky hlucháňa hôrneho. Preto v EFP5 je potrebné realizovať rovnaké opatrenia ako v EFP2 a okrem toho:

Navrhované opatrenia:

- Výchovnými zásahmi do lesných porastov zabezpečiť, aby boli tieto heterogénne s čistinami (napr. ponechaním pramenísk a mokrín bez zalesnenia) a dostatočne riedke tak, aby sa v podrade vyskytovala čučoriedka
- Vhodnými zásahmi do porastov vo veku nad 80 rokov zabezpečiť, aby zakmenenie v nich bolo maximálne 0,7 a ďalšími zásahmi sa znižovalo
- Okraje holí mimo lesných porastov nezalesňovať a udržiavať ich riedke s maximálnym zakmenením 0,5 mimo okrajov holí je možné realizovať len skupinovú výsadbu (podobne na holinách po spracovaní kalamít)
- Všetky hospodárske lesy v tomto EHP prekategorizovať na lesy osobitného určenia
- Vylúčiť výstavbu lyžiarskych stredísk a stredísk cestovného ruchu
- Pri manažmente lesa, kde je to možné uplatňovať opatrenia hlucháňovi priateľského manažmentu lesa:
 - 1) v štádiu rúbaň až mladina – podporovať prirodzené zmladenie, ponechávať jarabinu a iné pionierske dreviny (jarabinu ponechávať aj v starších porastoch), presvetlenie hlúčikov a vytváranie liniek
 - 2) porasty určené na prebierku – vykonávať s dostatočnou intenzitou, aby sa dosiahlo zakmenenie max. 0,7, pre podporu čučoriedkových zárastov vytvárať čistiny (porastové medzery), udržiavať jarabinu, prímiesové dreviny

3. CIELE STAROSTLIVOSTI A OPATRENIA NA ICH DOSIAHNUTIE

3.1. Stanovenie dlhodobých cieľov starostlivosti

3.1.1. Dlhodobé ciele na dosiahnutie priaznivého stavu:

1. Zlepšiť súčasný nepriaznivý stav výberových druhu *Tetrao urogallus*, *Tetrao tetrix*, *Alcedo atthis*, *Aquila pomarina* a *Aegolius funereus* na priaznivý.
2. Udržať súčasný priaznivý stav druhov vtákov *Ciconia nigra*, *Pernis apivorus*, *Strix uralensis*, *Picus canus*, *Dryocopus martius*, *Ficedula parva*, *Ficedula albicollis*, *Bubo bubo*, *Aquila chrysaetos*, *Bonasa bonasia*, *Coturnix coturnix*, *Dendrocopos leucotos*, *Dendrocopos medius*, *Jynx torquilla*, *Streptopelia turtur*, *Muscicapa striata*, *Glaucidium passerinum*, *Picoides tridactylus* a *Lanius collurio*.
3. Zabezpečiť adresný legislatívny rámec pre zlepšenie kvality biotopov predmetov ochrany v CHVÚ Volovské vrchy.
4. Zvýšiť ekologické povedomie miestnych obyvateľov a zlepšiť spoluprácu s vlastníkmi a správcami pozemkov pri ochrane vtáctva.

Limitujúce a modifikujúce faktory

Vnútorne prírodné faktory

Vnútornými prírodnými faktormi, ktoré negatívne vplyvajú na populácie a dlhodobých cieľ č. 1 a 2 je sukcesia u druhov orol krikľavý a skalný, včelár, prepelica poľná.

Sukcesia je problémom aj v prípade orla krikľavého, kde obzvlášť v stredných polohách dochádza k opúšťaniu pôdy a následnému zarastaniu lesom, ktorý nie je vhodný pre orla krikľavého ako lovisko. Minimalizovanie tohto vplyvu je väčším problémom práve na týchto rozľahlých plochách a vyžaduje väčšie motivovanie poľnohospodárov pre udržanie hospodárenia na pôde vhodným nastavením dotácií. Problém je aj opúšťania pôdy a následné zarastanie.

Rovnako ako v prípade orla krikľavého môže byť sukcesia problémom aj pre dosiahnutie cieľa 2 u druhov orol skalný, prepelica poľná, chrapkáč poľný, včelár lesný. Je však možné minimalizovať jej dopad rovnakými opatreniami ako v prípade orla krikľavého. Naopak druhom jariabok hôrny, pŕhľaviar aj penica jarabá nástup niektorých sukcesných štádií prispeje k naplneniu cieľa 2

Veľmi významným vnútorným faktorom, u druhov s nízkou početnosťou jedným z najvýznamnejších, sú extrémny počasia. U druhov ako jariabok hôrny a hlucháň horný je dôležité, aby v čase vodenia mláďat nedochádzalo k vpádu chladného vzduchu a intenzívnym snehovým zrážkam. Vzhľadom ku globálnym klimatickým zmenám však dochádza k nástupu jarného oteplenia skôr ako v minulosti, a teda aj k skoršiemu nástupu hniezdenia. Napriek tomu sa však aj v neskorších týždňoch hniezdenia opakujú vlny s chladnejším počasím a často aj s napadnutím vysokej vrstvy snehu, ktorá môže byť pre prežitie mláďat kurovitých vtákov kritická. Pri opakovaní takýchto nepriaznivých poveternostných podmienok to môže prispieť k poklesu populácie ak je úspešnosť hniezdenia minimálna. Pre minimalizovanie tohto vplyvu je vhodné len udržiavanie populácie na dostatočne veľkej úrovni (a teda aj dostatočne rozsiahlych vhodných biotopov), ktorá bude odolná voči niektorým sezónam s nižšou mierou hniezdnej úspešnosti.

Vnútorným prírodným faktorom s dopadom na lesné druhy je aj pôsobenie škodlivých činiteľov v lese. Tými sú napríklad vetrové polomy alebo kalamitné pôsobenie hmyzu potenciálne negatívne ovplyvňujúce dosiahnutie cieľov 1 a 2. V prípade vetrových polomov ak dôjde k polomom na väčšej ploche, môžu mať negatívny dopad na hniezdiská niektorých dravcov, ktorým môžu zaniknúť dostupné hniezdné biotopy. Na zníženie dopadov tohto faktoru je dôležité, aby pri hospodárení v lese boli porasty dostatočne štrukturované a minimalizované rovnoveké kultúry. Tým sa podarí vplyv na porasty, a teda aj na hniezdiská druhov značne obmedziť. Problémom však môže byť vznik vetrových polomov v hniezdnom období spôsobujúci zmarenie hniezdenia. Jeho minimalizácia je možná vhodným štrukturovaním porastov, ako aj udrжанím populácií druhov na dostatočne veľkej úrovni, aby dokázala prekonať aj roky s nižšou hniezdnou úspešnosťou. Väčším problémom môže byť veľkoplošné spracovanie takýchto kalamít. V tomto prípade dochádza k úplnému zániku hniezdných biotopov. Týka sa to nielen dravcov, kurovitých vtákov ale aj ostatných druhov naviazaných na lesné prostredie. Preto je pre minimalizovanie ich dopadu veľmi dôležité hľadať spôsoby ako zachovať aspoň niektoré biotopy druhov, ktoré sú predmetom ochrany v CHVÚ. Takými možnosťami je pri kalamitnej ťažbe ponechávať zdravé stromy (ich skupiny) alebo zlomy, ktoré nepredstavujú hygienické riziko pre okolité porasty, ideálne v počte aspoň 5 jedincov na hektár na dožitie (v prípade zdravých stromov). Takýto zásah minimalizuje dopad na niektoré hniezdne, ktoré sa dokážu dočasne prispôsobiť aj životu na polomoch ak ostanú zachované hniezdné stromy (tesáre a iné). Zároveň je však nutné ponechávať aj súvislejšie fragmenty biotopov bez zásahu.

Vnútorne človekom podmienené faktory

Splnenie dlhodobých cieľov môže byť značne limitované, alebo modifikované viacerými človekom podmienenými faktormi.

Na populáciu, ktoré sú predmetmi ochrany v CHVÚ môže limitujúco vplývať **poľnohospodárstvo**. V tomto ohľadne je dôležité predovšetkým **opúšťanie pôdy, rozorávanie TTP a zmena plodín**. Všetky uvedené zmeny v poľnohospodárskej praxi vedú k zníženiu dostupnosti hniezdnych biotopov pre predmety ochrany, ako je napríklad prepelica poľná, ale aj k zníženiu dostupnosti potravy pre dravce ale aj bociana bieleho ako aj iné druhy. Z tohto pohľadu je obzvlášť problematická intenzifikácia hospodárenia vedúca k rozorávaniu TTP, zmene preferovaných plodín a veľkoplošnému pestovaniu hustosiatych plodín, ako napríklad repka, ktoré značne limitujú dostupnosť potravy, a teda vedú buď k zníženiu hniezdnej úspešnosti, alebo priamo k opusteniu niektorých hniezdnych teritórií. Je preto veľmi dôležité monitorovať dopad týchto zmien v území a sa zasadzovať za také nastavenie dotácií pre poľnohospodárov, ktoré ich bude motivovať k poľnohospodárstvu šetrnému k prírode v rámci CHVÚ a zároveň aj dostatočne motivovať, aby nedochádzalo k opúšťaniu pôdy.

Limitujúcim faktorom môže byť aj **intenzívne lesné hospodárenie** obzvlášť vo vzťahu k dosiahnutiu cieľa 1 a to zlepšiť súčasný stav hlucháňa hôrneho. Intenzívne využívanie hospodárskych lesov, kde sa vyskytuje tento druh, môže mať pre prítomnosť hlucháňa fatálne následky ak nedostane zachovaný dostatočný rozsah biotopov s vhodnou štruktúrou. Obzvlášť problematickým sú lesy s vysokým zakmenením ako aj nízkym vekom. Vhodným usmernením hospodárenie, s ktorým program starostlivosti počítá, sa však môže úplne predísť nenaplneniu uvedeného cieľa. Intenzívne lesné hospodárenie v prípade spracovania kalamít na veľkých plochách môže byť značne limitujúce aj pre dosiahnutie cieľa 2. Aby sa tomu predišlo je veľmi dôležité pri plánovanej obnove lesa vhodne štrukturovať porasty a pri náhodných ťažbách je dôležité ponechávať na dožitie zdravé stromy podľa minimálnych nárokov druhov, prípade zlomy ako hniezdne podmienky. Pri zohľadnení ekologických nárokov druhov je možné sklbiť hospodárenie v lese a to aj náhodnú ťažbu tak, aby sa minimalizoval negatívny dopad na uvedené dlhodobé ciele.

Pre realizáciu ochranných opatrení je dôležité zachovanie **podpory verejnosti pre ochranu prírody** ako takú. Podpora verejnosti môže značne v CHVÚ Volovské vrchy variovať v závislosti od celkovej ekonomickej situácie, od spôsobu presadzovaniu opatrení ochrany prírody a od celkového informovania o ochrane prírody a hodnotách územia. V prípade zhoršenia ekonomickej situácie sa na prioritnejšie pozície vnímania dôležitosti ochrany prírody dostanú iné sociálno-ekonomické aspekty života spoločnosti. V takejto situácii je ťažšie hľadať podporu verejnosti na presadzovanie efektívnejšej ochrany prírody a minimalizovať tak dopad tohto faktoru. Čiastočne sa dá minimalizovať dopad takejto negatívnej situácie tým, že sa dlhodobo poukazuje na význam ochrany prírody nielen z pohľadu ekonomického, ale celkového prínosu pre kvalitu života (zachovanie lesov pre ochranu pred povodňami ako aj vhodných mikroklimatických podmienok a pod.). Rovnako ako celková ekonomická situácia (v prípade jej negatívneho vývoja) môže zhoršiť vnímanie verejnosti aj nedostatočná komunikácia s verejnosťou pri prijímaní opatrení pre ochranu prírody. Na minimalizovanie tohto faktora je veľmi dôležité vždy v predstihu pred prijatím opatrení o nich rokovať s dotknutými obcami, vlastníckmi, užívateľmi, prípadne aj občianskymi združeniami a iniciatívami. Takýto inkluzívny prístup v konečnom dôsledku nemusí viesť len k vysvetľovaniu potrieb opatrení prijatých pre ochranu prírody a nájdenia optimálneho spôsobu ich realizácie (teda sklbenie požiadaviek dotknutých vlastníkov, obcí, iných subjektov a ochrany prírody), ale môže viesť aj k nájdeniu nových osôb ochotných aktívne pomáhať ochrane prírody a tak prispieť pozitívne k naplneniu cieľov.

Vonkajšie prírodné faktory

Na dlhodobé ciele vplýva aj viacero vonkajších prírodných faktorov. Niektoré z nich nie je možné ovplyvniť na národnej úrovni, resp. vôbec. Preto ich je potrebné vziať v úvahu pri hodnotení populácií aj v samotnom CHVÚ pre prípad ak tieto faktory majú dopad na populáciu v CHVÚ.

Spomedzi vonkajších prírodných faktorov majú na naše populácie dopad **poveternostné podmienky – extrémny počasie na migračných trasách a zimoviskách**. V prípade druhov

ako orol krikľavý, bocian čierny, prepelica poľná, penica jarabá, muchár sivý, muchárik, krutihlav, žltouchvost hôrny a včelár lesný nie je pre zachovanie populácií týchto druhov dôležité len udržanie vhodných podmienok na hniezdenie v samotnom CHVÚ. Takmer rovnako dôležitú rolu hrajú aj podmienky na zimoviskách a migračných trasách. V prípade suchých rokov vedúcich k nedostatku potravy na zimoviskách tak môže byť mortalita uvedených druhov vyššia a môže viesť aj k nižšiemu obsadeniu revírov po návrate zo zimovísk. Na minimalizovanie tohto vplyvu je možné len udržiavať biotopy uvedených druhov v dobrej kvalite za účelom zvýšenia hniezdnej úspešnosti, ktorá bude úplne alebo aspoň čiastočne kompenzovať potenciálne straty na zimoviskách a migračných trasách v dôsledku poveternostných extrémov.

Medzi vonkajšími prírodnými faktormi hrá významnú rolu **globálna zmena klímy**. Táto vedie už v súčasnosti k posunu areálu rozšírenia niektorých vtáčích druhov a ovplyvňuje aj druhovú skladbu biotopov. Rovnako aj prípadné zmeny v zrážkových pomeroch (ich pokles) sa môžu negatívne dotknúť niektorých druhov (napríklad chrapkáča poľného). V prípade chrapkáča poľného tak klimatický atlas hniezdneho rozšírenia vtákov v Európe predpokladá, že v rokoch 2070-2099 sa Slovensko ocitne na južnej hranici rozšírenia tohto druhu v Európe. Dopad globálnej zmeny klímy môžu čiastočne minimalizovať aj politické opatrenia prijaté na globálnej úrovni. Vzhľadom k prírodným hodnotám, ktoré môže Slovensko stratiť tak by súčasťou snahy o dodržanie vyššie uvedených dlhodobých mali slovenské inštitúcie žiadať efektívne opatrenia na zastavenie globálnych klimatických zmien. Keďže k nim však v súčasnosti nie je na globálnej politickej úrovni vôľa, je potrebné s pôsobením týchto faktorov u nás rátať a prispôbiť im aj navrhované opatrenia tak, aby viedli k udržaniu tých autochtónnych druhov, u ktorých to je možné a zároveň vytvorili vhodné podmienky pre celkové udržanie stability ekologických funkcií krajiny a jej autoregulačných mechanizmov.

Vonkajším prírodným faktorom veľmi významne vplývajúcim na populácie pôvodných druhov vtáctva je **šírenie nepôvodných invázných druhov šeliem a ostatných živočíchov**. Prípadný výskyt medvedík čistotný je problematický k ochrane hniezd dravcov a bociana čierneho, keďže medvedík je veľmi dobrý lezec.

Vonkajšie človekom podmienené faktory

Viacere antropické faktory s pôvodom mimo územia CHVÚ Volovské vrchy môžu tiež významne prispieť k horšiemu ako očakávanému naplneniu dlhodobých.

V prípade cieľov hrá významnú rolu aj **ochrana biotopov sťahovavých druhov na zimoviskách a migračných trasách ako aj samotných druhov počas migrácie a zimovania. Odlesňovanie, intenzifikácia poľnohospodárstva na zimoviskách a nelegálny lov počas migrácie pritom predstavujú jedno z hlavných rizík pre sťahovavé druhy**. Nelegálny lov počas migrácie sa týka predovšetkým krajín v okolí Stredomoria ako je Turecko, Cyprus, Libanon a Egypt. Nelegálnym lovom tu nie sú ohrozené len bežné druhy, ale aj mnohé vzácne druhy, migrujúce bociany, dravce. Vzhľadom ku nestabilnej politickej situácii v týchto krajinách sa nedá očakávať zmena legislatívy na ochranu vtáctva v týchto štátoch ani pri tlaku verejnosti z Európy. Preto je možné očakávať, že u ďalekých migrantov zimujúcich v Afrike sa tento nelegálny lov môže aj významne podpísať na negatívnom trende predmetného druhu aj v samotnom CHVÚ. Na minimalizovanie pôsobenia tohto faktoru je tak potrebné zabezpečiť vhodné podmienky na hniezdenie druhov v CHVÚ za účelom zvýšenia hniezdnej úspešnosti. Podobne ťažko ovplyviteľným procesom je aj proces odlesňovania v subsaharskej Afrike vplývajúci negatívne na dostupnosť zimovísk ako aj intenzifikácia poľnohospodárstva v týchto krajinách. Preto jediným efektívnym opatrením je potreba zabezpečenia podmienok na hniezdenia a dožadovanie plnenia medzinárodných dohovorov (RAMSAR, AEWA a iné).

Na naplnenie cieľov 1. a 2. môže negatívne pôsobiť aj celková nepriaznivá **ekonomická a sociálna situácia v Európe**. V prípade nepriaznivého vývoja ekonomiky prioritou môžu byť iné opatrenia, a teda aj celkové vnímanie ochrany prírody ako priority sa môže posunúť na nižšie úrovne a sťažiť tak dosiahnutie dlhodobých cieľov. Na minimalizovanie dopadu tohto vplyvu je potrebné systematicky upozorňovať na prínosy zachovanej prírody, ktoré poskytujú služby spoločnosti nezávisle od ekonomickej situácie (napr. vodozádržná

schopnosť zachovalých lesov, pričom zachovalé lesy sú dôležité aj pre prežitie predmetov ochrany a pod.).

3.2. Stanovenie operatívnych cieľov

1. Zlepšiť súčasný nepriaznivý stav výberových druhu *Tetrao urogallus*, *Tetrao tetrix*, *Alcedo atthis*, *Aquila pomarina* a *Aegolius funereus* na priaznivý.

- 1.1. Zvýšiť a udržať populáciu hlucháňa hôrneho (*Tetrao urogallus*) na úrovne minimálne 15 kohútov.
- 1.2. Udržať podmienky pre hniezdenie tetrao holniaka (*Tetrao tetrix*) na všetkých jeho historických a recentne opustených lokalitách v západnej časti CHVÚ
- 1.3. Zvýšiť a udržať populáciu rybárika riečneho (*Alcedo atthis*) na priemernej úrovni viac ako 15 obsadených revírov.
- 1.4. Zvýšiť a udržať populáciu orla krikl'avého (*Aquila pomarina*) na priemernej úrovni minimálne 26 obsadených revírov.
- 1.5. Zvýšiť a udržať populáciu pôtika kapcavého (*Aegolius funereus*) na priemernej úrovni minimálne 155 obsadených revírov.

2. Udržať súčasný priaznivý stav druhov vtákov *Ciconia nigra*, *Pernis apivorus*, *Strix uralensis*, *Picus canus*, *Dryocopus martius*, *Ficedula parva*, *Ficedula albicollis*, *Bubo bubo*, *Aquila chrysaetos*, *Bonasa bonasia*, *Coturnix coturnix*, *Dendrocopos leucotos*, *Dendrocopos medius*, *Jynx torquilla*, *Sylvia nisoria*, *Streptopelia turtur*, *Muscicapa striata*, *Glaucidium passerinum*, *Picoides tridactylus* a *Lanius collurio*.

- 2.1. Udržať populáciu bociana čierneho (*Ciconia nigra*) na priemernej úrovni minimálne 23 obsadených revírov.
- 2.2. Udržať populáciu včelára lesného (*Pernis apivorus*) na priemernej úrovni minimálne 16 obsadených revírov.
- 2.3. Udržať populáciu sovy dlhochvostej (*Strix uralensis*) na priemernej úrovni minimálne 160 obsadených revírov.
- 2.4. Udržať populáciu žlty sivej (*Picus canus*) na priemernej na priemernej úrovni minimálne 3,5-8,5 páru/100km².
- 2.5. Udržať populáciu tesára čierneho (*Dryocopus martius*) na priemernej úrovni minimálne 10,5-17,5 páru/100km².
- 2.6. Udržať populáciu muchárika malého (*Ficedula parva*) na priemernej úrovni minimálne 7,4-12,4 páru/100km².
- 2.7. Udržať populáciu muchárika bieločrkeho (*Ficedula albicollis*) na priemernej úrovni minimálne 35,3-58,8 páru/100km².
- 2.8. Udržať populáciu výra skalného (*Bubo bubo*) na priemernej úrovni minimálne 3,5 obsadených revírov.
- 2.9. Udržať populáciu orla skalného (*Aquila chrysaetos*) na priemernej úrovni minimálne 14 obsadených revírov.
- 2.10. Udržať populáciu jariabka hôrneho (*Bonasa bonasia*) na priemernej úrovni minimálne 400 obsadených revírov.
- 2.11. Udržať populáciu prepelice poľnej (*Coturnix coturnix*) na priemernej úrovni minimálne 80 obsadených revírov.
- 2.12. Udržať populáciu d'atľa bielochrbtého (*Dendrocopos leucotos*) na priemernej úrovni minimálne 300 obsadených revírov.
- 2.13. Udržať populáciu d'atľa prostredného (*Dendrocopos medius*) na priemernej úrovni minimálne 135 obsadených revírov.

- 2.14. Udržať populáciu krutohlava hnedého (*Jynx torquilla*) na priemernej úrovni minimálne 250 obsadených revírov.
 - 2.15. Udržať populáciu penice jarabej (*Sylvia nisoria*) na priemernej úrovni minimálne 175 obsadených revírov.
 - 2.16. Udržať populáciu hrdličky poľnej (*Streptopelia turtur*) na priemernej úrovni minimálne 425 obsadených revírov.
 - 2.17. Udržať populáciu muchára sivého (*Muscicapa striata*) na priemernej úrovni minimálne 1250 obsadených revírov.
 - 2.18. Udržať populáciu kivička vrabčieho (*Glaucidium passernium*) na priemernej úrovni minimálne 143 obsadených revírov.
 - 2.19. Udržať populáciu ďubníka trojprstého (*Picoides tridactylus*) na úrovni minimálne 150 obsadených revírov.
 - 2.20. Udržať populáciu strakoša obyčajného (*Lanius collurio*) na úrovni minimálne 1800 obsadených revírov.
- 3. Zabezpečiť adresný legislatívny rámec pre zlepšenie kvality biotopov predmetov ochrany v CHVÚ Volovské vrchy.**
- 3.1. Zabezpečiť aktualizáciu vyhlášky č. 196/2010 Z. z. s cieľom prehodnotenia zakázaných činností tak aby boli adresné k požiadavkám predmetov ochrany.
 - 3.2. Vyhodnotiť adresnosť legislatívneho rámca pre ochranu predmetov ochrany a presadiť potrebné úpravy
- 4. Zvýšiť ekologické povedomie miestnych obyvateľov a zlepšiť spoluprácu s vlastníkmi a správcami pozemkov pri ochrane vtáctva.**
- 4.1. Zlepšiť úroveň poznania vtáctva, propagovať myšlienku ochrany významnej ornitologickej lokality a vybudovať infraštruktúru pre pozorovanie vtáctva na lokalite.
 - 4.2. Zapájať miestnych obyvateľov do praktickej ochrany vtáctva, zapájať vlastníkov pozemkov do vykonávania praktického manažmentu.

3.3. Rámcové plánovanie a modely hospodárenia pre lesné biotopy

Základné rozhodnutia a ciele hospodárenia sú spracované pre lesné porasty podľa identifikátorov v modeloch hospodárenia. Kompletný výstup platných modelov pre jednotlivé PSL je súčasťou Všeobecnej časti PSL pre jednotlivé Lesné celky (LC). Kombináciou identifikátorov na území CHVÚ vzniká celkovo niekoľko sto modelov. V tabuľke na nasledujúcich stranách sú uvedené základné rámce vybrané z modelov s najväčším zastúpením v CHVÚ s výmerou identifikátorov nad 200 ha.

Rubné doby, obnovné doby a cieľové drevinové zastúpenie sú optimalizované najmä s ohľadom na kategóriu lesa, drevinovú skladbu a stanovištné podmienky danej lesnej oblasti. Konštrukcia modelov umožňuje reagovať aj na zhoršený zdravotný stav, keďže výrazne zvýšený stupeň ohrozenia porastu umožňuje znížiť rubnú dobu, prípadne upraviť obnovnú dobu. Hospodárske spôsoby uvedené v modeloch hospodárenia sú maximálne prípustnou formou obnovy lesa a zmena na jemnejšie formy je v právomoci odborného lesného hospodára (OLH). Dominantný hospodársky spôsob je podrastový hlavne jeho maloplošná forma. V odôvodnených prípadoch v rámci zákona modely hospodárenia umožňujú aj použitie kombinácie podrastového a holorubného hospodárskeho spôsobu.

Základné rámce z Modelov hospodárenia pre hlavné identifikátory

Lesná oblasť	Pod-oblasť	Kategória	Tvar	Spôsob obhosp.	Písmeno kategórie	HSLT	Porastový typ	SOP	Rubná doba	Obnovná doba	Hosp. spôsob	Hosp. spôsob	Cieľové drevinové zloženie															
													DR	%	DR	%	DR	%	DR	%	DR	%	DR	%	DR	%	DR	%
28	A	H	V			205	31	1	140	30	HP	MP	DZ	50-80	BK	5-30	bo	0-20	sc	0-10	hb	0-10	jm	0-10	lp	0-10	ol	0-10
28	A	H	V			208	31	1	130	30	HP	MP	DZ	50-70	BK	5-30	bo	0-20	sc	0-10	hb	0-10	jm	0-10	lp	0-10	ol	0-10
28	A	H	V			305	34	1	130	30	MP	HP	BK	40-70	DZ	20-50	bo	0-15	sc	0-10	hb	0-10	jm	0-10	oi	0-10	ol	0-10
28	A	H	V			305	62	1	120	30	MP	HP	BK	60-80	DZ	1-30	bo	0-15	sc	0-10	hb	0-10	jm	0-10	oi	0-10	ol	0-10
28	A	H	V			305	66	1	120	30	MP	HP	BK	50-70	DZ	10-40	bo	0-15	sc	0-10	hb	0-10	jm	0-10	oi	0-10	ol	0-10
28	A	H	V			305	71	1	120	30	MP	HP	BK	50-70	DZ	10-40	bo	0-20	sc	0-15	hb	0-10	jm	0-10	oi	0-10	ol	0-10
28	A	H	V			305	94	1	120	30	MP	HP	BK	50-70	DZ	10-40	bo	0-15	sc	0-10	hb	0-10	jm	0-10	oi	0-10	ol	0-10
28	A	H	V			310	62	1	110	30	MP	HP	BK	60-80	DZ	1-30	bo	0-20	sc	0-20	cl	0-20	hb	0-10	oi	0-10	cs	0-10
28	A	H	V			310	66	1	120	30	MP	HP	BK	50-70	DZ	10-30	bo	0-20	sc	0-20	cl	0-20	hb	0-10	oi	0-10	cs	0-10
28	A	H	V			405	62	1	120	30	MP	HP	BK	50-80	jd	0-15	sm	0-15	bo	0-20	sc	0-20	jh	0-15	lp	0-15	ol	0-25
28	A	H	V			405	65	1	120	40	MP	HP	BK	50-80	jd	1-20	sm	0-15	bo	0-20	sc	0-20	jh	0-15	lp	0-15	ol	0-25
28	A	H	V			405	69	1	120	40	MP	HP	BK	50-80	jd	1-20	sm	0-15	bo	0-20	sc	0-20	jh	0-15	lp	0-15	ol	0-25
28	A	H	V			405	70	1	120	30	MP	HP	BK	50-80	jd	0-15	sm	0-20	bo	0-20	sc	0-20	jh	0-15	lp	0-15	ol	0-25
28	A	H	V			405	70	1	120	30	MP	HP	BK	50-80	jd	0-15	sm	0-20	bo	0-20	sc	0-20	jh	0-15	lp	0-15	ol	0-25
28	A	H	V			405	71	1	120	30	MP	HP	BK	50-80	jd	0-15	sm	0-15	bo	0-25	sc	0-25	jh	0-15	lp	0-15	ol	0-25
28	A	H	V			410	62	1	110	30	MP	HP	BK	50-80	jd	1-20	sm	0-15	bo	0-10	sc	0-15	jh	0-15	lp	0-10	ol	0-15
28	A	H	V			410	69	1	110	40	MP	HP	BK	50-80	jd	5-25	sm	0-15	bo	0-10	sc	0-15	jh	0-15	lp	0-10	ol	0-15
28	A	H	V			410	71	1	110	30	MP	HP	BK	50-80	jd	1-20	sm	0-15	bo	0-20	sc	0-20	jh	0-15	lp	0-10	ol	0-15
28	A	H	V			411	27	1	100	40	MP		BK	40-70	JD	10-40	sm	0-20	sc	0-15	jh	0-15	oi	0-10	ol	0-20		0-0
28	A	H	V			411	62	1	110	30	MP	HP	BK	60-80	JD	5-30	sm	0-20	sc	0-15	jh	0-15	oi	0-10	ol	0-20		0-0
28	A	H	V			411	65	1	110	40	MP		BK	40-70	JD	10-30	sm	0-20	sc	0-15	jh	0-15	oi	0-10	ol	0-20		0-0

Lesná oblasť	Pod- oblasť	Kategória	Tvar	Spôsob obhosp.	Písmeno kategórie	HSLT	Porastový typ	SOP	Rubná doba	Obnovná doba	Hosp. spôsob	Hosp. spôsob	Cieľové drevinové zloženie															
													DR	%	DR	%	DR	%	DR	%	DR	%	DR	%	DR	%	DR	%
28	A	H	V			411	69	1	110	40	MP		BK	40-70	JD	10-30	sm	0-20	sc	0-15	jh	0-15	oi	0-10	ol	0-20		0-0
28	A	H	V			411	70	1	110	30	MP	HP	BK	40-70	JD	5-30	sm	0-20	sc	0-15	jh	0-15	oi	0-10	ol	0-20		0-0
28	A	H	V			416	62	1	120	40	MP		BK	50-80	JD	1-20	JH	5-25	LP	5-20	sm	0-10	sc	0-10	bo	0-10	ol	0-25
28	A	H	V			416	69	1	120	40	MP		BK	40-70	JD	10-30	JH	5-25	LP	5-20	sm	0-10	sc	0-10	bo	0-10	ol	0-25
28	A	H	V			505	15	1	110	30	HP	MP	BK	20-50	JD	15-40	SM	20-40	sc	0-20	bo	0-5	jh	0-10	ol	0-10		0-0
28	A	H	V			505	16	1	110	40	MP		BK	20-60	JD	15-40	SM	20-40	sc	0-20	bo	0-5	jh	0-10	ol	0-10		0-0
28	A	H	V			505	17	1	110	40	MP		BK	25-60	JD	15-40	SM	20-40	sc	0-20	bo	0-5	jh	0-10	ol	0-10		0-0
28	A	H	V			505	18	1	110	30	MP	HP	BK	20-60	JD	15-40	SM	20-40	sc	0-20	bo	0-5	jh	0-10	ol	0-10		0-0
28	A	H	V			505	19	1	110	30	MP	HP	BK	20-50	JD	10-40	SM	20-40	sc	5-30	bo	0-5	jh	0-10	ol	0-10		0-0
28	A	H	V			505	26	1	110	40	MP	HP	BK	20-50	JD	20-50	SM	10-40	sc	0-25	bo	0-10	jh	0-10	ol	0-10		0-0
28	A	H	V			505	27	1	110	40	MP	HP	BK	30-60	JD	20-50	SM	10-40	sc	0-20	bo	0-10	jh	0-10	ol	0-10		0-0
28	A	H	V			505	62	1	120	30	MP	HP	BK	40-70	JD	10-40	SM	5-40	sc	0-20	bo	0-5	jh	0-10	ol	0-10		0-0
28	A	H	V			505	65	1	120	40	MP		BK	30-60	JD	15-40	SM	10-40	sc	0-20	bo	0-5	jh	0-10	ol	0-10		0-0
28	A	H	V			505	69	1	120	40	MP		BK	30-60	JD	15-40	SM	5-40	sc	0-20	bo	0-5	jh	0-10	ol	0-10		0-0
28	A	H	V			505	70	1	120	30	MP	HP	BK	30-60	JD	10-40	SM	10-40	sc	0-20	bo	0-5	jh	0-10	ol	0-10		0-0
28	A	H	V			505	71	1	120	30	MP		BK	30-60	JD	10-40	SM	10-40	sc	0-30	bo	0-5	jh	0-10	ol	0-10		0-0
28	A	H	V			505	98	1	110	40	MP	HP	BK	20-60	JD	20-50	SM	10-40	sc	0-20	bo	0-5	jh	0-10	ol	0-10		0-0
28	A	H	V			511	15	1	100	30	HP	PH	BK	20-50	JD	10-40	SM	10-40	sc	0-15	jh	0-15	js	0-15	bh	0-10		0-0
28	A	H	V			511	16	1	100	40	MP		BK	30-60	JD	15-40	SM	10-40	sc	0-15	jh	0-15	js	0-15	bh	0-10		0-0
28	A	H	V			511	18	1	100	30	MP	HP	BK	20-60	JD	10-40	SM	10-40	sc	0-15	jh	0-15	js	0-15	bh	0-10		0-0
28	A	H	V			511	21	1	100	30	MP	HP	BK	25-50	JD	10-40	SM	10-40	sc	0-15	jh	0-20	js	0-20	bh	0-10		0-0
28	A	H	V			511	27	1	110	40	MP		BK	20-60	JD	20-50	SM	5-30	sc	0-15	jh	0-15	js	0-15	bh	0-10		0-0
28	A	H	V			511	62	1	110	30	MP	HP	BK	40-70	JD	10-40	SM	5-30	sc	0-15	jh	0-15	js	0-15	bh	0-10		0-0

Lesná oblasť	Pod- oblasť	Kategória	Tvar	Spôsob obhosp.	Písmeno kategórie	HSLT	Porastový typ	SOP	Rubná doba	Obnovná doba	Hosp. spôsob	Hosp. spôsob	Cieľové drevinové zloženie															
													DR	%	DR	%	DR	%	DR	%	DR	%	DR	%	DR	%		
28	A	H	V			511	65	1	110	40	MP		BK	30-60	JD	15-40	SM	10-30	sc	0-15	jh	0-15	js	0-15	bh	0-10		0-0
28	A	H	V			511	69	1	110	40	MP		BK	30-60	JD	15-40	SM	5-30	sc	0-15	jh	0-15	js	0-15	bh	0-10		0-0
28	A	H	V			511	70	1	110	30	MP	HP	BK	30-60	JD	10-40	SM	10-30	sc	0-15	jh	0-15	js	0-15	bh	0-10		0-0
28	A	H	V			511	71	1	110	30	MP	HP	BK	40-70	JD	10-40	SM	5-30	sc	0-20	jh	0-15	js	0-15	bh	0-10		0-0
28	A	H	V			511	97	1	110	30	MP	HP	BK	40-70	jd	1-30	sm	1-30	sc	0-15	jh	1-25	js	0-20	bh	0-20		0-0
28	A	H	V			511	98	1	110	40	MP		BK	20-60	JD	20-50	SM	10-30	sc	0-15	jh	0-15	js	0-15	bh	0-10		0-0
28	A	H	V			516	16	1	110	40	MP	HP	BK	40-60	JD	10-40	sm	10-40	sc	0-10	jh	5-30	js	0-25	ol	0-25		0-0
28	A	H	V			516	21	1	110	30	MP	HP	BK	40-60	JD	5-40	sm	10-40	sc	0-10	jh	5-30	js	0-30	ol	0-25		0-0
28	A	H	V			516	27	1	120	40	MP		BK	30-60	JD	20-50	sm	5-40	sc	0-10	jh	5-30	js	0-25	ol	0-25		0-0
28	A	H	V			516	62	1	120	30	MP		BK	50-80	JD	10-40	sm	5-30	sc	0-10	jh	5-30	js	0-25	ol	0-25		0-0
28	A	H	V			516	65	1	120	40	MP		BK	40-60	JD	15-40	sm	5-40	sc	0-10	jh	5-30	js	0-25	ol	0-25		0-0
28	A	H	V			516	69	1	120	40	MP		BK	40-60	JD	15-40	sm	5-40	sc	0-10	jh	5-30	js	0-25	ol	0-25		0-0
28	A	H	V			516	70	1	120	30	MP		BK	50-70	JD	5-30	sm	5-30	sc	0-10	jh	5-30	js	0-25	ol	0-25		0-0
28	A	H	V			516	97	1	120	30	MP	HP	BK	40-70	JD	5-40	sm	5-30	sc	0-10	jh	5-30	js	0-30	ol	0-25		0-0
28	A	H	V			516	98	1	120	40	MP		BK	30-60	JD	20-50	sm	10-40	sc	0-10	jh	5-30	js	0-25	ol	0-25		0-0
28	A	O	V		b	628	15	1	150	99	SU	JU	BK	10-40	JD	10-40	SM	30-60	jh	0-20	jb	0-30	sc	0-20	br	0-10		0-0
28	A	O	V		b	628	18	1	160	99	SU	JU	BK	20-50	JD	10-40	SM	30-60	jh	0-20	jb	0-30	sc	0-20	br	0-10		0-0
28	A	O	V		d	492	70	1	160	99	SU	JU	BK	50-80	JH	5-20	jd	0-20	sc	0-20	bo	0-20	lp	0-20	sm	0-15	ol	0-30
28	A	O	V		d	496	62	1	180	99	SU	JU	BK	50-80	JD	0-20	JH	5-25	LP	5-20	oi	0-10	ol	0-30		0-0		0-0
28	A	O	V		d	496	69	1	170	99	SU	JU	BK	40-70	JD	10-30	JH	5-25	LP	5-20	oi	0-10	ol	0-30		0-0		0-0
28	A	O	V		d	596	16	1	150	99	SU	JU	BK	40-60	JD	15-40	jh	5-30	js	0-30	ol	0-30	sc	0-10	sm	10-		0-0
28	A	O	V		d	596	27	1	170	99	SU	JU	BK	40-60	JD	20-50	jh	10-40	js	0-30	ol	0-30	oi	0-10		0-0		0-0
28	A	O	V		d	596	65	1	170	99	SU	JU	BK	40-60	JD	10-40	jh	10-40	js	0-30	ol	0-30	oi	0-10		0-0		0-0

Lesná oblasť	Pod- oblasť	Kategória	Tvar	Spôsob obhosp.	Písmeno kategórie	HSLT	Porastový typ	SOP	Rubná doba	Obnovná doba	Hosp. spôsob	Hosp. spôsob	Cieľové drevinové zloženie															
													DR	%	DR	%	DR	%	DR	%	DR	%	DR	%	DR	%	DR	%
28	A	O	V		d	596	69	1	170	99	SU	JU	BK	40-60	JD	15-40	jh	10-40	js	0-30	ol	0-30	oi	0-10		0-0		0-0
28	A	O	V		d	596	97	1	180	99	SU	JU	BK	50-80	JD	5-40	jh	10-40	js	0-30	ol	0-30	oi	0-10		0-0		0-0
28	A	O	V		d	596	98	1	160	99	SU	JU	BK	40-60	JD	20-50	jh	10-40	js	0-30	ol	0-30	oi	0-20		0-0		0-0
28	B	H	V			305	62	1	120	30	MP		BK	50-80	DZ	10-30	cl	0-20	hb	0-10	sc	0-20	ol	0-10	oi	0-10		0-0
28	B	U	V		e	305	62	2	120	30	MP	UV	BK	50-80	DZ	10-30	cl	0-20	hb	0-10	sc	0-20	ol	0-10	oi	0-10		0-0
28	B	U	V		e	305	66	2	120	30	MP	UV	BK	50-80	DZ	20-40	cl	0-20	hb	0-10	sc	0-20	ol	0-10	oi	0-10		0-0
28	B	U	V		e	310	62	1	110	30	MP	UV	BK	50-80	DZ	1-30	bo	0-20	sc	0-20	cl	0-20	hb	0-10	oi	0-10	cs	0-10
28	B	U	V		e	402	62	2	120	30	MP		BK	60-90	JH	5-20	jd	0-20	sc	0-30	bo	0-25	oi	0-10	lp	0-20	ol	0-30
28	B	U	V		e	402	97	2	120	30	MP		BK	60-90	JH	5-20	jd	0-20	sc	0-30	bo	0-25	oi	0-10	lp	0-20	ol	0-30
28	B	U	V		e	410	62	2	110	30	MP	UV	BK	50-80	jd	0-20	sm	0-15	bo	0-10	sc	0-15	jh	0-15	lp	0-10	ol	0-15
28	B	U	V		e	410	62	2	110	30	MP	UV	BK	50-80	jd	0-20	sm	0-15	bo	0-10	sc	0-15	jh	0-15	lp	0-10	ol	0-15

3.4. Navrhované opatrenia, stanovenie harmonogramu ich plnenia, určenie subjektu zodpovedného za ich, stanovenie merateľných indikátorov ich plnenia

Číslo opatrenia	Opatrenie	Lokalita	Priorita
Operatívny cieľ č. 1.1. Zvýšiť a udržať populáciu hlucháňa hôrneho (<i>Tetrao urogallus</i>) na úrovne minimálne 15 kohútov.			
1.1.1.	Monitorovať negatívne faktory obmedzujúce populáciu hlucháňa hôrneho	EFP 1, EFP 5	VP
1.1.2.	Výchovnými porastmi zabezpečiť, aby boli vhodné pre výskyt hlucháňa (heterogénne, zakmenenie maximálne 0,7 a pod.)	EFP 1, EFP 5	VP
1.1.3.	Zabezpečiť, aby sa nezalesňovali existujúce okraje horských holí	EFP 1, EFP 5	VP
1.1.4.	Obnovu lesných porastov vykonávať spôsobom vhodným pre hlucháňa	EFP 1, EFP 5	VP
1.1.5.	Vylúčiť vykonávanie lesohospodárskej činnosti od 1.3. do 30.6.	EFP 1	SP
1.1.6.	Vylúčiť aplikáciu insekticídov v lesných porastoch	EFP 1, EFP 5	VP
1.1.7.	Vylúčiť výstavbu lyžiarskych stredísk a väčších stredísk cestovného ruchu	EFP 1, EFP 5	VP
1.1.8.	Budovanie nových turistických chodníkov len po dôkladnom zvážení dopadov na lokality hlucháňa	EFP 1	VP
1.1.9.	Vylúčiť výstavbu ďalších lesných ciest a zväžnic	EFP 1	VP
1.1.10.	Investície do mäkkých foriem cestovného ruchu dôsledne posúdiť z pohľadu dopadu na predmet ochrany	EFP 1	VP
1.1.11.	Zabezpečiť dodržiavanie predpisov obmedzujúcu zber lesných plodín v územiach s 3. až 5. stupňom ochrany	EFP 1, EFP 5	VP
1.1.12.	Zabezpečiť monitoring všetkých tokanísk hlucháňa hôrneho	EFP 1	VP
1.1.13.	Zabezpečiť prieskum negatívnych faktorov vplyvajúcich na početnosť hlucháňa hôrneho za účelom upresnenia vhodných manažmentových opatrení	EFP 1, EFP 5	VP
1.1.14.	Zabezpečiť kontrolnú činnosť dodržiavania obmedzení z dôvodu ochrany prírody	EFP 1, EFP 5	VP
1.1.15.	Vylúčiť stavbu nových elektrických vedení a existujúce ošetriť prvkami pre zabránenie kolízií s vtáctvom alebo ich umiestniť pod zem	EFP 1, EFP 5	VP
1.1.16.	Usmerniť fotografovanie a filmovanie vtáctva v území	EFP 1, EFP 5	VP
1.1.17.	Zpracovať relevantné opatrenia ako zásady hospodárenia v lese do novovypracúvaných PSL	EFP 1	VP

Číslo opatrenia	Opatrenie	Lokalita	Priorita
1.1.18.	Lesné porasty nad 80 rokov a nelesné biotopy ponechať na prirodzený vývoj, bez usmerňovania a zasahovania do prírodných procesov človekom, vylúčiť akékoľvek hospodárske opatrenia (obnova, výchova, ťažba)	EFP 1	VP
1.1.19.	Kalamitné plochy v lesoch ponechať bez ľudského zásahu na prirodzenú sukcesiu. Drevnú hmotu (biomasu) z kalamitných plôch neodstraňovať, ponechať na mieste bez asanácie. Vykonať iba nevyhnutnú údržbu (zabezpečiť prejazdnosť a schodnosť) existujúcich účelových komunikácií bez stavebno-technických zásahov	EFP 1	VP
1.1.20.	Všetky hospodárske lesy, ktoré nie sú v kategórii ochranných lesov, v tomto EFP prekategORIZOVAŤ NA LESY OSOBITNÉHO URČENIA	EFP 1, EFP 5	VP
1.1.21.	V odôvodnených prípadoch (ohrozenie predmetu ochrany, poškodzovanie biotopov, programy záchrany kriticky ohrozených druhov, bezpečnosť návštevníkov) presmerovať alebo zrušiť (dočasne uzavrieť) častí existujúcich chodníkov	EFP 1	VP
1.1.22.	Monitorovať vznik čiernych skládok v EFP a okolí, ktoré by mohli slúžiť ako miesta zberu potravy pre krkavcovité vtáky a rovnako aj krmelce pre diviačiu zver, v prípade ich vzniku ich odstrániť	EFP 1, EFP 5	VP
1.1.23.	Vylúčiť prikrmovanie poľovnej zveri zrninami a zabezpečiť zníženie stavu diviakov v týchto revíroch na nulu, cielene znižovať stavy líšok	EFP 1, EFP 5	VP
Operatívny cieľ č. 1.2. Udržať podmienky pre hniezdenie tetra holniaka (<i>Tetrao tetrix</i>) na všetkých jeho historických a recentne opustených lokalitách v západnej časti CHVÚ			
1.2.1.	Vylúčiť aplikáciu pesticídov a insekticídov	EFP 1, EFP 2, EFP 5	VP
1.2.2.	S užívateľmi poľnohospodárskych pozemkov zabezpečiť primerané využívanie (pastvu, alebo kosenie) biotopov tetra	EFP 1, EFP 2, EFP 5	VP
1.2.3.	Zabezpečiť dodržiavanie predpisov obmedzujúcu zber lesných plodín v územiach s 3. až 5. stupňom ochrany	EFP 1, EFP 2, EFP 5	VP
1.2.4.	Vylúčiť každú formu novej stavebnej činnosti (lyžiarskych stredísk a stredísk cestovného ruchu, ďalších lesných ciest a zväžnic, budovanie nových turistických chodníkov, stavbu nových elektrických vedení v tomto EFP a jeho okolí a existujúce ošetriť prvkami pre zabránenie kolízií s vtáctvom alebo ich umiestniť pod zem)	EFP 1, EFP 2, EFP 5	VP
1.2.5.	Zabezpečiť monitoring tetra holniaka (populácie a všetkých tokanísk) a ostatných druhov vtáctva	EFP 1, EFP 2, EFP 5	VP

Číslo opatrenia	Opatrenie	Lokalita	Priorita
1.2.6.	Zvýšiť kontrolnú činnosť za účelom dodržiavania predpisov na úseku ochrany prírody najmä v období toku	EFP 1, EFP 2, EFP 5	VP
1.2.7.	Monitorovať vznik čiernych skládok v EFP a okolí, ktoré by mohli slúžiť ako miesta zberu potravy pre krkavcovité vtáky a rovnako aj krmelce pre diviačiu zver, v prípade ich vzniku ich odstrániť	EFP 1, EFP 2, EFP 5	VP
1.2.8.	Vylúčiť prikrmovanie poľovnej zveri zrninami a zabezpečiť zníženie stavu diviakov v týchto revíroch na nulu, cielene znižovať stavy líšok	EFP 1, EFP 2, EFP 5	VP
1.2.9.	Monitorovať negatívne faktory obmedzujúce populáciu tetrova hoľniaka	EFP 1, EFP 2, EFP 5	VP
Operatívny cieľ č. 1.3. Zvýšiť a udržať populáciu rybárika riečneho (Alcedo atthis) na priemernej úrovni viac ako 15 obsadených revírov			
1.3.1.	Zabezpečiť pravidelne monitoring vybranej vzorky populácie rybárika	EFP 2, EFP 3, EFP 4	VP
1.3.2.	Na vhodných lokalitách v nutných prípadoch upravovať hniezdne steny a vytvárať nové hniezdne možnosti pre rybárika	EFP 2, EFP 3, EFP 4	VP
1.3.3.	Spolupracovať so správcami tokov a vodných plôch pri zabezpečovaní ochrany rybárika a jeho hniezdných lokalít	EFP 2, EFP 3, EFP 4	VP
1.3.4.	Zvýšiť kontrolu dodržiavania predpisov na úseku ochrany prírody	EFP 2, EFP 3, EFP 4	VP
1.3.5.	Zamedziť výstavbe investičných zámerov ohrozujúcich hniezdne lokality	EFP 2, EFP 3, EFP 4	VP
1.3.6.	Dôsledne posúdiť nové investičné zámery ohrozujúce hniezdne lokality	EFP 2, EFP 3, EFP 4	VP
1.3.7.	Zabezpečiť pravidelne monitoring znečisťovania vodných tokov splaškami, odpadkami a vypúšťaním močovky	EFP 2, EFP 3, EFP 4	VP
Operatívny cieľ č. 1.4. Zvýšiť a udržať populáciu orla krikľavého (Aquila pomarina) na priemernej úrovni minimálne 26 obsadených revírov.			
1.4.1.	Zabezpečiť monitoring všetkých hniezdných okrskov orla krikľavého každoročne a každoročne dohľadávať hniezda minimálne v porastoch ohrozených ťažbou lesných porastov a celkovo kontrolovať hniezdnú úspešnosť aspoň na 50 % hniezd.	EFP 1, EFP 2, EFP 3	VP
1.4.2.	Zabezpečiť po vyhniezdení opravu všetkých známych nestabilných hniezd a v prípade pádu na vhodných stromoch vyložiť náhradné hniezdne podložky	EFP 1	VP
1.4.3.	V okolí hniezd zabezpečiť vyhlásenie ochranných zón	CHVÚ	VP

Číslo opatrenia	Opatrenie	Lokalita	Priorita
1.4.4.	Pri obnovnej ťažbe zabezpečiť, aby vždy na každú jednotku plochy 100 ha ostalo zachovaných minimálne 25 % obnovných porastov starších ako 80 rokov	EFP 1	VP
1.4.5.	Dôsledne posúdiť dopad investícií do cestovného ruchu a iných investícií na predmety ochrany	EFP 1	VP
1.4.6.	Zabezpečiť kontrolnú činnosť dodržiavania obmedzení z dôvodov ochrany prírody	CHVÚ	SP
1.4.7.	Zpracovať relevantné opatrenia ako zásady hospodárenia v lese do novovypracúvaných PSL	EFP 1	VP
1.4.8.	Vylúčiť zmenu TTP na ornú pôdu alebo iný druh pozemku, vylúčiť rozoranie TTP	CHVÚ	SP
1.4.9.	Zabezpečiť dlhodobé poľnohospodárske využitie pozemkov vhodnou formou (pastva, kosenie) a zabrániť opusteniu poľnohospodárskej pôdy.	CHVÚ	SP
1.4.10.	Nové elektrické vedenia ošetriť prvkami zamedzujúcim kolíziám a rovnako ošetriť aj existujúce vedenia	CHVÚ	VP
1.4.11.	Vylúčiť zásahy do mokradí a zabezpečiť revitalizáciu poškodených mokradí	CHVÚ	VP
1.4.12.	Usmerniť fotografovanie orlov v blízkosti hniezdísk	EFP 1	SP
Operatívny cieľ č. 1.5. Zvýšiť a udržať populáciu pôtika kapcavého (Aegolius funereus) na priemernej úrovni minimálne 155 obsadených revírov			
1.5.1.	Pri obnovnej ťažbe zabezpečiť, aby vždy na každú jednotku plochy 100 ha ostalo zachovaných minimálne 25 % obnovných porastov starších ako 80 rokov	EFP 1, EFP 2, EFP 3	VP
1.5.2.	Ponechať pri spracúvaní kalamít na dožitie zdravé stromy, ak je to možné aspoň 5 stromov na 1 ha, takisto ponechávať zlomy	EFP 1, EFP 2, EFP 3	VP
1.5.3.	Vylúčiť aplikáciu insekticídov v lesných porastoch	EFP 1, EFP 2, EFP 3	VP
1.5.4.	Vyhľadávať a nechať na dožitie stromy s dutinami	EFP 1, EFP 2, EFP 3	VP
1.5.5.	Zabezpečiť výrobu a vyvesenie búdok	EFP 1, EFP 2, EFP 3	SP
1.5.6.	Zpracovať relevantné opatrenia do PSL	EFP 1, EFP 2, EFP 3	VP
1.5.7.	Na lokalitách hlucháňa zabezpečiť ochranu biotopov podľa nárokov hlucháňa ako predpoklad aj pre ochranu pôtika	EFP 1, EFP 2, EFP 3	VP
1.5.8.	Zabezpečiť pravidelne monitoring vybranej vzorky populácie pôtika	EFP 1, EFP 2, EFP 3	VP
1.5.9.	Pri nevyhnutných zdravotných zásahoch do ochranných lesov je potrebné nechať na dožitie minimálne 30 % stromov hlavnej etáže v poraste ak nie je v tu vymenovaných opatreniach uvedené inak	EFP 1, EFP 2, EFP 3	VP

Číslo opatrenia	Opatrenie	Lokalita	Priorita
1.5.10.	Vylúčiť veľkoplošné holoruby a fragmentáciu lesnými cestami vo väčších celkoch starých bukových, jedľovo-bukových, javorovo-bukových a iných zmiešaných lesov s prevahou listnáčov	EFP 1, EFP 2, EFP 3	VP
Operatívny cieľ č. 2.1. Udržať populáciu bociana čierneho (<i>Ciconia nigra</i>) na priemernej úrovni minimálne 23 obsadených revírov			
2.1.1.	Zabezpečiť monitoring vybranej vzorky hniezdných okrskov bociana čierneho každoročne a každoročne dohľadávať hniezda v porastoch ohrozených ťažbou lesných porastov.	EFP 1, EFP 2, EFP 3	VP
2.1.2.	Zabezpečiť po vyhniezdení opravu všetkých známych nestabilných hniezd a v prípade pádu na vhodných stromoch vyložiť náhradné hniezdne podložky	EFP 1, EFP 2, EFP 3	VP
2.1.3.	V okolí hniezd zabezpečiť vyhlásenie ochranných zón	EFP 1, EFP 2, EFP 3	VP
2.1.4.	Pri obnovnej ťažbe zabezpečiť, aby vždy na každú jednotku plochy 100 ha ostalo zachovaných minimálne 25 % obnovných porastov starších ako 80 rokov	EFP 1, EFP 2, EFP 3	VP
2.1.5.	Dôsledne posúdiť dopad investícií do cestovného ruchu a iných investícií na predmety ochrany	EFP 1, EFP 2, EFP 3	VP
2.1.6.	Zabezpečiť kontrolnú činnosť dodržiavania obmedzení z dôvodov ochrany prírody	CHVÚ	VP
2.1.7.	Zpracovať relevantné opatrenia ako zásady hospodárenia v lese do novovypracúvaných PSL	EFP 1, EFP 2, EFP 3	VP
2.1.8.	Nové elektrické vedenia ošetriť prvkami zamedzujúcim kolíziám a rovnako ošetriť aj existujúce vedenia	CHVÚ	VP
2.1.9.	Vylúčiť negatívne zásahy do mokradí a zabezpečiť revitalizáciu poškodených mokradí	CHVÚ	VP
2.1.10.	Vylúčiť veľkoplošné holoruby a fragmentáciu lesnými cestami vo väčších celkoch starých bukových, jedľovo-bukových, javorovo-bukových a iných zmiešaných lesov s prevahou listnáčov	EFP 1, EFP 2, EFP 3	VP
Operatívny cieľ č. 2.2. Udržať populáciu včelára lesného (<i>Pernis apivorus</i>) na priemernej úrovni minimálne 16 obsadených revírov.			
2.2.1.	Zabezpečiť pravidelne monitoring vybraných hniezdných okrskov včelára lesného	EFP 1, EFP 2, EFP 3	VP
2.2.2.	V okolí vybraných hniezd zabezpečiť vyhlásenie ochranných zón	EFP 1, EFP 2, EFP 3	VP
2.2.3.	Pri obnovnej ťažbe zabezpečiť, aby vždy na každú jednotku plochy 100 ha ostalo zachovaných minimálne 25 % obnovných porastov starších ako 80 rokov	EFP 1, EFP 2, EFP 3	VP
2.2.4.	Dôsledne posúdiť dopad investícií do cestovného ruchu a iných investícií na predmety ochrany	EFP 1, EFP 2, EFP 3	VP

Číslo opatrenia	Opatrenie	Lokalita	Priorita
2.2.5.	Zabezpečiť kontrolnú činnosť dodržiavania obmedzení z dôvodov ochrany prírody	CHVÚ	VP
2.2.6.	Zpracovať relevantné opatrenia ako zásady hospodárenia v lese do novovypracúvaných PSL	EFP 1, EFP 2, EFP 3	VP
2.2.7.	Vylúčiť zmenu TTP na ornú pôdu alebo iný druh pozemku, vylúčiť rozoranie TTP	CHVÚ	VP
2.2.8.	Zabezpečiť dlhodobé poľnohospodárske využitie pozemkov vhodnou formou (pastva, kosenie) a zabrániť opusteniu poľnohospodárskej pôdy.	EFP 1, EFP 2, EFP 3	VP
2.2.9.	Nové elektrické vedenia ošetriť prvkami zamedzujúcim kolíziám a rovnako ošetriť aj existujúce vedenia	CHVÚ	VP
2.2.10.	Usmerniť fotografovanie včelárov v blízkosti hniezdísk	EFP 1, EFP 2, EFP 3	VP
2.2.11.	Vylúčiť veľkoplošné holoruby a fragmentáciu lesnými cestami vo väčších celkoch starých bukových, jedľovo-bukových, javorovo-bukových a iných zmiešaných lesov s prevahou listnáčov	EFP 1, EFP 2, EFP 3	VP
Operatívny cieľ č. 2.3. Udržať populáciu sovy dlhochvostej (<i>Strix uralensis</i>) na priemernej úrovni minimálne 160 obsadených revírov.			
2.3.1.	Pri obnovnej ťažbe zabezpečiť, aby vždy na každú jednotku plochy 100 ha ostalo zachovaných minimálne 25 % obnovných porastov starších ako 80 rokov	EFP 1, EFP 2, EFP 3	VP
2.3.2.	Vylúčiť aplikáciu insekticídov v lesných porastoch	EFP 1, EFP 2, EFP 3	VP
2.3.3.	Vyhľadávať a nechať na dožitie hniezdne stromy s dutinami	EFP 1, EFP 2, EFP 3	VP
2.3.4.	Zabezpečiť výrobu a vyvesenie búdok v porastoch nad 40 rokov tak, aby spolu na 1 km ² v porastoch vo veku 41-100 rokov boli umiestnené minimálne dve búdky	EFP 1, EFP 2, EFP 3	VP
2.3.5.	Zpracovať relevantné opatrenia do PSL	EFP 1, EFP 2, EFP 3	SP
2.3.6.	Zabezpečiť pravidelne monitoring vybranej vzorky populácie sovy dlhochvostej	EFP 1, EFP 2, EFP 3	VP
2.3.7.	Pri nevyhnutných zdravotných zásahoch do ochranných lesov je potrebné nechať na dožitie minimálne 30 % stromov hlavnej etáže v poraste ak nie je v tu vymenovaných opatreniach uvedené inak	EFP 1, EFP 2, EFP 3	VP
2.3.8.	Vylúčiť veľkoplošné holoruby a fragmentáciu lesnými cestami vo väčších celkoch starých bukových, jedľovo-bukových, javorovo-bukových a iných zmiešaných lesov s prevahou listnáčov	EFP 1, EFP 2, EFP 3	VP
Operatívny cieľ č. 2.4. Udržať populáciu žlny sivej (<i>Picus canus</i>) na priemernej úrovni minimálne 3,5-8,5 páru/100km².			

Číslo opatrenia	Opatrenie	Lokalita	Priorita
2.4.1.	Pri obnovnej ťažbe zabezpečiť, aby vždy na každú jednotku plochy 100 ha ostalo zachovaných minimálne 25 % obnovných porastov starších ako 80 rokov	EFP 1, EFP 2, EFP 3	VP
2.4.2.	Vylúčiť aplikáciu insekticídov v lesných porastoch	EFP 1, EFP 2, EFP 3	VP
2.4.3.	Vyhľadávať a nechať na dožitie hniezdne stromy s dutinami	EFP 1, EFP 2, EFP 3	VP
2.4.4.	Zpracovať relevantné opatrenia do PSL	EFP 1, EFP 2, EFP 3	VP
2.4.5.	Zabezpečiť pravidelne monitoring vybranej vzorky populácie žlny sivej	EFP 1, EFP 2, EFP 3	VP
2.4.6.	Pri nevyhnutných zdravotných zásahoch do ochranných lesov je potrebné nechať na dožitie minimálne 30 % stromov hlavnej etáže v poraste ak nie je v tu vymenovaných opatreniach uvedené inak	EFP 1, EFP 2, EFP 3	SP
2.4.7.	Vylúčiť veľkoplošné holoruby a fragmentáciu lesnými cestami vo väčších celkoch starých bukových, jedľovo-bukových, javorovo-bukových a iných zmiešaných lesov s prevahou listnáčov	EFP 1, EFP 2, EFP 3	
Operatívny cieľ č. 2.5. Udržať populáciu tesára čierneho (<i>Dryocopus martius</i>) na priemernej úrovni minimálne 10,5 - 17,5 páru/100km².			
2.5.1.	Pri obnovnej ťažbe zabezpečiť, aby vždy na každú jednotku plochy 100 ha ostalo zachovaných minimálne 25 % obnovných porastov starších ako 80 rokov	EFP 1, EFP 2, EFP 3	VP
2.5.2.	Ponechať pri spracúvaní kalamít na dožitie zdravé stromy, ak je to možné aspoň 5 stromov na 1 ha, takisto ponechávať zlomy	EFP 1, EFP 2, EFP 3	VP
2.5.3.	Vylúčiť aplikáciu insekticídov v lesných porastoch	EFP 1, EFP 2, EFP 3	VP
2.5.4.	Vyhľadávať a nechať na dožitie hniezdne stromy s dutinami	EFP 1, EFP 2, EFP 3	VP
2.5.5.	Zpracovať relevantné opatrenia do PSL	EFP 1, EFP 2, EFP 3	VP
2.5.6.	Zabezpečiť pravidelne monitoring vybranej vzorky populácie tesára	EFP 1, EFP 2, EFP 3	VP
2.5.7.	Pri nevyhnutných zdravotných zásahoch do ochranných lesov je potrebné nechať na dožitie minimálne 30 % stromov hlavnej etáže v poraste ak nie je v tu vymenovaných opatreniach uvedené inak	EFP 1, EFP 2, EFP 3	VP

Číslo opatrenia	Opatrenie	Lokalita	Priorita
2.5.8.	Vylúčiť veľkoplošné holoruby a fragmentáciu lesnými cestami vo väčších celkoch starých bukových, jedľovo-bukových, javorovo-bukových a iných zmiešaných lesov s prevahou listnáčov	EFP 1, EFP 2, EFP 3	VP
Operatívny cieľ č. 2.6. Udržať populáciu muchárika malého (<i>Ficedula parva</i>) na priemernej úrovni minimálne 7,4 - 12,4 páru/100km².			
2.6.1	Ponechať pri spracúvaní kalamít na dožitie zdravé stromy, ak je to možné aspoň 5 stromov na 1 ha, takisto ponechávať zlomy	EFP 2, EFP 3	VP
2.6.2.	Vylúčiť aplikáciu insekticídov v lesných porastoch	EFP 2, EFP 3	VP
2.6.3.	Vyhľadávať a nechať na dožitie stromy s dutinami	EFP 2, EFP 3	VP
2.6.4.	Zpracovať relevantné opatrenia do PSL	EFP 2, EFP 3	VP
2.6.5.	Zabezpečiť pravidelne monitoring vybranej vzorky populácie muchárika malého	EFP 2, EFP 3	VP
2.6.6.	Pri obnovnej ťažbe zabezpečiť, aby vždy na každú jednotku plochy 100 ha ostalo zachovaných minimálne 25 % obnovných porastov starších ako 80 rokov	EFP 2, EFP 3	VP
2.6.7.	Pri nevyhnutných zdravotných zásahoch do ochranných lesov je potrebné nechať na dožitie minimálne 30 % stromov hlavnej etáže v poraste ak nie je v tu vymenovaných opatreniach uvedené inak	EFP 1, EFP 2, EFP 3	VP
2.6.8.	vylúčiť veľkoplošné holoruby a fragmentáciu lesnými cestami vo väčších celkoch starých bukových, jedľovo-bukových, javorovo-bukových a iných zmiešaných lesov s prevahou listnáčov	EFP 1, EFP 2, EFP 3	VP
Operatívny cieľ č. 2.7. Udržať populáciu muchárika bieločrkeho (<i>Ficedula albicollis</i>) na priemernej úrovni minimálne 35,3-58,8 páru/100km².			
2.7.1.	Pri obnovnej ťažbe zabezpečiť, aby vždy na každú jednotku plochy 100 ha ostalo zachovaných minimálne 50 % obnovných porastov starších ako 100 rokov	EFP 2, EFP 3	VP
2.7.2.	Ponechať pri spracúvaní kalamít na dožitie zdravé stromy, ak je to možné aspoň 5 stromov na 1 ha, takisto ponechávať zlomy	EFP 2, EFP 3	VP
2.7.3.	Vylúčiť aplikáciu insekticídov v lesných porastoch	EFP 2, EFP 3	VP
2.7.4.	Vyhľadávať a nechať na dožitie hniezdne stromy s dutinami	EFP 2, EFP 3	VP
2.7.5.	Zabezpečiť pravidelne monitoring vybranej vzorky populácie muchárika bieločrkeho	EFP 2, EFP 3	VP

Číslo opatrenia	Opatrenie	Lokalita	Priorita
2.7.6.	Zpracovať relevantné opatrenia ako zásady hospodárenie v lese do novovypracúvaných PSL	EFP 2, EFP 3	VP
2.7.7.	Podporiť hniezdne podmienky pre muchárika bielokrkeho vyvesením búdok	EFP 2, EFP 3	VP
2.7.8.	Pri nevyhnutných zdravotných zásahoch do ochranných lesov je potrebné nechať na dožitie minimálne 30 % stromov hlavnej etáže v poraste ak nie je v tu vymenovaných opatreniach uvedené inak	EFP 2, EFP 3	VP
2.7.9.	Vylúčiť veľkoplošné holoruby a fragmentáciu lesnými cestami vo väčších celkoch starých bukových, jedľovo-bukových, javorovo-bukových a iných zmiešaných lesov s prevahou listnáčov	EFP 2, EFP 3	VP
Operatívny cieľ č. 2.8. Udržať populáciu výra skalného (Bubo bubo) na priemernej úrovni minimálne 3,5 obsadených revírov.			
2.8.1.	Zabezpečiť v prípade potreby vyhlásenie ochrannej zóny v okolí hniezda výra skalného	CHVÚ	VP
2.8.2.	V prípade realizácie investícií do cestovného ruchu, resp. aj iných väčších investícií dôsledne posúdiť ich dopad na predmet ochrany	CHVÚ	VP
2.8.3.	Zabezpečiť ochranu hniezdných lokalít a to predovšetkým v aktívnych kameňolomov, zabezpečiť aby došlo k zničeniu aktívnych hniezd ťažbou	CHVÚ	VP
2.8.4.	Zabezpečiť pravidelný monitoring celej populácie výra	CHVÚ	VP
2.8.5.	Zabezpečiť inštaláciu zábran na stĺpy elektrického vedenia 22 kV v blízkosti hniezdísk	CHVÚ	VP
2.8.6.	Nové elektrické vedenia ošetriť prvkami zamedzujúcim kolíziám	CHVÚ	VP
Operatívny cieľ č. 2.9. Udržať populáciu orla skalného (Aquila chrysaetos) na priemernej úrovni minimálne 14 obsadených revírov.			
2.9.1.	Zabezpečiť monitoring všetkých hniezdných okrskov orla skalného každoročne a každoročne dohľadávať hniezda v porastoch ohrozených ťažbou lesných porastov	CHVÚ	VP
2.9.2.	Zabezpečiť po vyhniezdení opravu všetkých známych nestabilných stromových hniezd a v prípade pádu na vhodných stromoch vyložiť náhradné hniezdne podložky	EFP 1, EFP 2	VP
2.9.3.	V okolí hniezd zabezpečiť vyhlásenie ochranných zón	EFP 1, EFP 2	VP
2.9.4.	Pri obnovnej ťažbe zabezpečiť, aby vždy na každú jednotku plochy 100 ha ostalo zachovaných minimálne 25 % obnovných porastov starších ako 80 rokov	EFP 1, EFP 2	VP
2.9.5.	Dôsledne posúdiť dopad investícií do cestovného ruchu a iných investícií na predmety ochrany	CHVÚ	VP
2.9.6.	Zabezpečiť kontrolnú činnosť dodržiavania obmedzení z dôvodov ochrany prírody	CHVÚ	VP

Číslo opatrenia	Opatrenie	Lokalita	Priorita
2.9.7.	Zpracovať relevantné opatrenia ako zásady hospodárenia v lese do novovypracúvaných PSL	EFP 1, EFP 2	VP
2.9.8.	Nové elektrické vedenia ošetriť prvkami zamedzujúcim kolíziám a rovnako ošetriť aj existujúce vedenia	CHVÚ	VP
2.9.9.	Usmerniť fotografovanie orlov v blízkosti ich hniezdísk	EFP 1, EFP 2	VP
Operatívny cieľ č. 2.10. Udržať populáciu jariabka hôrneho (<i>Bonasa bonasia</i>) na priemernej úrovni minimálne 400 obsadených revírov.			
2.10.1.	Pri obnovnej ťažbe zabezpečiť, aby vždy na každú jednotku plochy 100 ha ostalo zachovaných minimálne 25 % obnovných porastov starších ako 80 rokov	EFP 1, EFP 2	VP
2.10.2.	Vylúčiť aplikáciu insekticídov v lesných porastoch	EFP 1, EFP 2	VP
2.10.3.	Presadiť čo najvyššie zastúpenie pionierskych drevín v PSL	EFP 1, EFP 2	VP
2.10.4.	Zabezpečiť pravidelný monitoring vybranej vzorky populácie	EFP 1, EFP 2	VP
2.10.5.	Zabezpečiť kontrolu predpisov obmedzujúcu zber lesných plodín v územiach s vyšším stupňom ochrany	EFP 1, EFP 2	VP
2.10.6.	Zpracovať relevantné opatrenia ako zásady hospodárenia v lese do novovypracúvaných PSL	EFP 1, EFP 2	VP
2.10.7.	Monitorovať a regulovať výskyt diviaka na lokalitách jariabka hôrneho	EFP 1, EFP 2	VP
2.10.8.	vylúčiť veľkoplošné holoruby a fragmentáciu lesnými cestami vo väčších celkoch starých bukových, jedľovo-bukových, javorovo-bukových a iných zmiešaných lesov s prevahou listnáčov	EFP 1, EFP 2	VP
Operatívny cieľ č. 2.11. Udržať populáciu prepelice poľnej (<i>Coturnix coturnix</i>) na priemernej úrovni minimálne 80 obsadených revírov.			
2.11.1.	Vylúčiť zmenu TTP na ornú pôdu alebo iný druh pozemku, vylúčiť rozoranie TTP	EFP 4	VP
2.11.2.	Zabezpečiť kosenie TTP od 1. mája do 31. júla na súvislej ploche väčšej ako 0,5 hektára spôsobom od stredu do kraja, alebo od kraja ku kraju. Vylúčiť kosenie od kraja do stredu.	EFP 4	VP
2.11.3.	Zabezpečiť dlhodobé poľnohospodárske využitie pozemkov vhodnou formou pre predmety ochrany	EFP 4	VP
2.11.4.	V rámci usmerňovania poľnohospodárskej činnosti prostredníctvom vydávania súhlasov obmedziť používanie hnojív a chemických látok na hniezdných lokalitách	EFP 4	VP

Číslo opatrenia	Opatrenie	Lokalita	Priorita
2.11.5.	V prípade potreby vytvoriť na okrajoch ornej pôdy trávnaté biopásky o šírke minimálne 10 m	EFP 4	VP
2.11.6.	Zabezpečiť pravidelný monitoring vybranej vzorky populácie prepelice poľnej	CHVÚ	VP
2.11.7.	Zabezpečiť aby na pozemkoch vo vlastníctve štátu sa preferovalo hospodárenie s ohľadom na ciele ochrany prírody	EFP 4	VP
Operatívny cieľ č. 2.12. Udržať populáciu d'atľa bielochrbtého (<i>Dendrocopos leucotos</i>) na priemernej úrovni minimálne 300 obsadených revírov			
2.12.1.	Pri najviac ohrozených hniezdach zabezpečiť vyhlasovanie ochranných zón	EFP 2, EFP 3	VP
2.12.2.	Ponechať pri spracúvaní kalamít na dožitie zdravé stromy, ak je to možné aspoň 5 stromov na 1 ha, takisto ponechávať zlomy	EFP 2, EFP 3	VP
2.12.3.	Vylúčiť aplikáciu insekticídov v lesných porastoch	EFP 2, EFP 3	VP
2.12.4.	Vyhľadávať a nechať na dožitie stromy s dutinami	EFP 2, EFP 3	VP
2.12.5.	Zpracovať relevantné opatrenia do PSL	EFP 2, EFP 3	VP
2.12.6.	Zabezpečiť pravidelne monitoring vybranej vzorky populácie d'atľa bielochrbtého	EFP 2, EFP 3	VP
2.12.7.	Pri obnovnej ťažbe zabezpečiť, aby vždy na každú jednotku plochy 100 ha ostalo zachovaných minimálne 25 % obnovných porastov starších ako 80 rokov	EFP 2, EFP 3	VP
2.12.8.	Pri nevyhnutných zdravotných zásahoch do ochranných lesov je potrebné nechať na dožitie minimálne 30 % stromov hlavnej etáže v poraste ak nie je v tu vymenovaných opatreniach uvedené inak	EFP 2, EFP 3	VP
2.12.9.	Vylúčiť veľkoplošné holoruby a fragmentáciu lesnými cestami vo väčších celkoch starých bukových, jedľovo-bukových, javorovo-bukových a iných zmiešaných lesov s prevahou listnáčov	EFP 2, EFP 3	VP
Operatívny cieľ č. 2.13. Udržať populáciu d'atľa prostredného (<i>Dendrocopos medius</i>) na priemernej úrovni minimálne 135 obsadených revírov			
2.13.1.	Pri obnovnej ťažbe zabezpečiť, aby vždy na každú jednotku plochy 100 ha ostalo zachovaných minimálne 25 % obnovných porastov starších ako 80 rokov	EFP 2, EFP 3	VP
2.13.2.	Ponechať pri spracúvaní kalamít na dožitie zdravé stromy, ak je to možné aspoň 5 stromov na 1 ha, takisto ponechávať zlomy	EFP 2, EFP 3	VP
2.13.3.	Vylúčiť aplikáciu insekticídov v lesných porastoch	EFP 2, EFP 3	VP

Číslo opatrenia	Opatrenie	Lokalita	Priorita
2.13.4.	Vyhľadávať a nechať na dožitie hniezdne stromy s dutinami	EFP 2, EFP 3	VP
2.13.5.	Zpracovať relevantné opatrenia do PSL	EFP 2, EFP 3	VP
2.13.6.	Zabezpečiť pravidelne monitoring vybranej vzorky populácie ďatľa prostredného	EFP 2, EFP 3	VP
Operatívny cieľ č. 2.14. Udržať populáciu krutohlava hnedého (<i>Jynx torquilla</i>) na priemernej úrovni minimálne 250 obsadených revírov.			
2.14.1.	Zabezpečiť pravidelný monitoring vybranej vzorky populácie krutihlava	EFP 4	VP
2.14.2.	Vylúčiť zmenu TTP na ornú pôdu alebo iný druh pozemku, vylúčiť rozoranie TTP	EFP 4	VP
2.14.3.	Zachovávať všetky staré a dutinové stromy, solitérne stromy a stromoradia v poľnohospodárskej krajine	EFP 4	VP
2.14.4.	Podľa potreby vysadiť solitérne stromy ako zabezpečenie potenciálnych hniezdných stromov do budúcnosti. (najmä na rozsiahlych otvorených plochách TTP, OP vzniknutých počas kolektivizácie)	EFP 4	VP
2.14.5.	Zachovávať dostatočné porasty drevín na hniezdných lokalitách v poľnohospodárskej krajine	EFP 4	VP
2.14.6.	V rámci usmerňovania poľnohospodárskej činnosti obmedziť používanie umelých hnojív a chemických látok na hniezdných lokalitách	EFP 4	VP
Operatívny cieľ č. 2.15. Udržať populáciu penice jarabej (<i>Sylvia nisoria</i>) na priemernej úrovni minimálne 175 obsadených revírov.			
2.15.1.	Zabezpečiť pravidelný monitoring vybranej vzorky populácie penice jarabej	EFP 4	VP
2.15.2.	Vylúčiť zmenu TTP na ornú pôdu alebo iný druh pozemku, vylúčiť rozoranie TTP	EFP 4	VP
2.15.3.	Vylúčiť zalesňovanie xerothermných krovitých strání	EFP 4	VP
2.15.4.	Zabezpečiť tlenie sukcesie krovitých porastov, tak aby dosahovali optimálnu štruktúru a štádium sukcesie nebolo príliš pokročilé a to pravidelným mozaikovitým mulčovaním, preredňovaním súvislých krovitých zárastov.	EFP 4	VP
2.15.5.	Zachovávať dostatočné porasty krovín na hniezdných lokalitách v poľnohospodárskej krajine	EFP 4	VP
2.15.6.	V rámci usmerňovania poľnohospodárskej činnosti obmedziť používanie umelých hnojív a chemických látok na hniezdných lokalitách	EFP 4	VP
2.15.7.	Zabezpečiť aby na pozemkoch vo vlastníctve štátu sa preferovalo hospodárenie s ohľadom na ciele ochrany prírody	EFP 4	VP
Operatívny cieľ č. 2.16. Udržať populáciu hrdličky poľnej (<i>Streptopelia turtur</i>) na priemernej úrovni minimálne 425 obsadených revírov.			

Číslo opatrenia	Opatrenie	Lokalita	Priorita
2.16.1.	V rámci usmerňovania poľnohospodárskej činnosti prostredníctvom vydávania súhlasov obmedziť používanie hnojív a chemických látok na hniezdných lokalitách	EFP 4	VP
2.16.2.	Zabezpečiť dlhodobé poľnohospodárske využitie pozemkov vhodnou formou	EFP 4	VP
2.16.3.	Zachovávať dostatočné porasty krovín, solitérnych stromov a stromoradií na hniezdných lokalitách	EFP 4	VP
2.16.4.	Zachovať (prípadne podľa potreby aj vysadiť) vyššie solitérne stromy ako potenciálne miesta hniezdenia	EFP 4	VP
2.16.5.	Zabezpečiť pravidelný monitoring vybranej vzorky populácie hrdličky poľnej	EFP 4	VP
2.16.6.	Zabezpečiť aby na pozemkoch vo vlastníctve štátu sa preferovalo hospodárenie s ohľadom na ciele ochrany prírody	EFP 4	VP
Operatívny cieľ č. 2.17. Udržať populáciu muchára sivého (<i>Muscicapa striata</i>) na priemernej úrovni minimálne 1250 obsadených revírov.			
2.17.1.	Pri obnovnej ťažbe zabezpečiť, aby vždy na každú jednotku plochy 100 ha ostalo zachovaných minimálne 25 % obnovných porastov starších ako 80 rokov	EFP 1, EFP 2, EFP 2	VP
2.17.2.	Ponechať pri spracúvaní kalamít na dožitie zdravé stromy, ak je to možné aspoň 5 stromov na 1 ha, takisto ponechávať zlomy	EFP 1, EFP 2, EFP 2	VP
2.17.3.	Vylúčiť aplikáciu insekticídov v lesných porastoch	EFP 1, EFP 2, EFP 2	VP
2.17.4.	Vyhľadávať a nechať na dožitie hniezdne stromy s dutinami	EFP 1, EFP 2, EFP 2	VP
2.17.5.	Zpracovať relevantné opatrenia do PSL	EFP 1, EFP 2, EFP 2	VP
2.17.6.	Zabezpečiť pravidelne monitoring vybranej vzorky populácie muchára sivého	EFP 1, EFP 2, EFP 2	VP
Operatívny cieľ č. 2.18. Udržať populáciu kivička vrabčieho (<i>Glaucidium passerinum</i>) na priemernej úrovni minimálne 143 obsadených revírov.			
2.18.1.	Pri obnovnej ťažbe zabezpečiť, aby vždy na každú jednotku plochy 100 ha ostalo zachovaných minimálne 25 % obnovných porastov starších ako 80 rokov	EFP 1, EFP 2, EFP 3	VP
2.18.2.	Ponechať pri spracúvaní kalamít na dožitie zdravé stromy, ak je to možné aspoň 5 stromov na 1 ha, takisto ponechávať zlomy	EFP 1, EFP 2, EFP 3	VP
2.18.3.	Vylúčiť aplikáciu insekticídov v lesných porastoch	EFP 1, EFP 2, EFP 3	VP
2.18.4.	Vyhľadávať a nechať na dožitie hniezdne stromy s dutinami	EFP 1, EFP 2, EFP 3	VP

Číslo opatrenia	Opatrenie	Lokalita	Priorita
2.18.5.	Zabezpečiť výrobu a vyvesenie búdok	EFP 1, EFP 2, EFP 3	VP
2.18.6.	Zpracovať relevantné opatrenia do PSL	EFP 1, EFP 2, EFP 3	VP
2.18.7.	Na lokalitách hlucháňa zabezpečiť ochranu biotopov podľa nárokov hlucháňa ako predpoklad aj pre ochranu kivička	EFP 1, EFP 2, EFP 3	VP
2.18.8.	Zabezpečiť pravidelne monitoring vybranej vzorky populácie kivička	EFP 1, EFP 2, EFP 3	VP
2.18.9.	Pri nevyhnutných zdravotných zásahoch do ochranných lesov je potrebné nechať na dožitie minimálne 30 % stromov hlavnej etáže v poraste ak nie je v tu vymenovaných opatreniach uvedené inak	EFP 1, EFP 2, EFP 3	VP
2.18.10.	Vylúčiť veľkoplošné holoruby a fragmentáciu lesnými cestami vo väčších celkoch starých bukových, jedľovo-bukových, javorovo-bukových a iných zmiešaných lesov s prevahou listnáčov	EFP 1, EFP 2, EFP 3	VP
Operatívny cieľ č. 2.19. Udržať populáciu d'ubníka trojprstého (<i>Picoides tridactylus</i>) na úrovni minimálne 150 obsadených revírov.			
2.19.1.	Pri obnovnej ťažbe zabezpečiť, aby vždy na každú jednotku plochy 100 ha ostalo zachovaných minimálne 25 % obnovných porastov starších ako 80 rokov	EFP 1, EFP 2, EFP 3	VP
2.19.2.	Vylúčiť aplikáciu insekticídov v lesných porastoch	EFP 1, EFP 2, EFP 3	VP
2.19.3.	Vyhľadávať a nechať na dožitie hniezdne stromy s dutinami	EFP 1, EFP 2, EFP 3	VP
2.19.4.	Zpracovať relevantné opatrenia do PSL	EFP 1, EFP 2, EFP 3	VP
2.19.5.	Na lokalitách hlucháňa zabezpečiť ochranu biotopov podľa nárokov hlucháňa ako predpoklad aj pre ochranu d'ubníka	EFP 1, EFP 2, EFP 3	VP
2.19.6.	Zabezpečiť pravidelne monitoring vybranej vzorky populácie d'ubníka	EFP 1, EFP 2, EFP 3	VP
Operatívny cieľ č. 2.20. Udržať populáciu strakoša obyčajného (<i>Lanius collurio</i>) na úrovni minimálne 1800 obsadených revírov.			
2.20.1.	Zabezpečiť pravidelný monitoring vybranej vzorky populácie strakoša obyčajného	EFP 4	VP
2.20.2.	Vylúčiť zmenu TTP na ornú pôdu alebo iný druh pozemku, vylúčiť rozoranie TTP	EFP 4	VP
2.20.3.	Zabezpečiť dlhodobé poľnohospodárske využitie pozemkov vhodnou formou	EFP 4	VP
2.20.4.	Zachovávať dostatočné porasty krovín na hniezdných lokalitách	EFP 4	VP

Číslo opatrenia	Opatrenie	Lokalita	Priorita
2.20.5.	V rámci usmerňovania poľnohospodárskej činnosti obmedziť používanie umelých hnojív a chemických látok na hniezdnych lokalitách	EFP 4	VP
2.20.6.	Zabezpečiť aby na pozemkoch vo vlastníctve štátu sa preferovalo hospodárenie s ohľadom na ciele ochrany prírody	EFP 4	VP
Operatívny cieľ č. 3.1. Zabezpečiť aktualizáciu vyhlášky č. 434/2012 Z z. s cieľom prehodnotenia zakázaných činností tak aby boli adresné k požiadavkám predmetov ochrany.			
3.1.1.	Zhodnotiť efektívnosť súčasných obmedzení platných v CHVÚ a pokrytie opatrení navrhnutých v PS existujúcou vyhláškou 194/2010 Z.z. a platnou legislatívou	CHVÚ	VP
3.1.2.	Aktualizovať zoznam zakázaných činností vo vyhláške 194/2010 Z.z. aby kopíroval relevantné usmernenia a zásady hospodárenia vychádzajúce z programu starostlivosti o CHVÚ Volovské vrchy	CHVÚ	VP
Operatívny cieľ č. 3.2. Vyhodnotiť adresnosť legislatívneho rámca pre ochranu predmetov ochrany a presadiť potrebné úpravy			
3.2.1.	Vyhodnotiť či sektorová legislatíva (poľnohospodárska, lesnícka, poľovnícka a i.) umožňuje realizáciu opatrení navrhovaných v PS	CHVÚ	VP
3.2.2.	Zasadiť sa za zmenu v národnej legislatíve v prípade ak realizácia niektorých opatrení navrhovaných v PS CHVÚ Volovské vrchy naráža na legislatívne prekážky (napríklad zníženie zakmenenia)	CHVÚ	VP
Operatívny cieľ č. 4.1. Zlepšiť úroveň poznania vtáctva, propagovať myšlienku ochrany významnej ornitologickej lokality a vybudovať infraštruktúru pre pozorovanie vtáctva na lokalite.			
4.1.1.	Realizovať informačné a praktické ekovýchové aktivity pre farmárov, lesníkov, poľovníkov a miestnych obyvateľov o význame tejto lokality	CHVÚ	VP
4.1.2.	Pri investíciách do mäkkých foriem cestovného ruchu (napr. výstavba nových turistických chodníkov, altánkov, rozhľadní) zvážiť a posúdiť tieto investície z pohľadu dopadu na predmety ochrany	CHVÚ	VP
4.1.3.	Usmerniť fotografovanie a filmovanie vtáctva v území tak, aby neohrozovalo vtáky na hniezdiskách a nevedlo k zmareniu hniezdení	CHVÚ	SP
4.1.4.	Na vhodných miestach vybudovať pozorovateľne vtáctva, náučný chodník, fotokryty a úkryty (drobné útulne) pre turistov za účelom usmernenia návštevnosti územia	CHVÚ	VP
4.1.5.	Každoročne organizovať exkurzie s pozorovaním vtáctva pre verejnosť	CHVÚ	VP
4.1.6.	Pravidelne organizovať prednášky a ďalšie ekovýchové aktivity na všetkých školách v obciach a mestách dotknutých CHVÚ	CHVÚ a okolie	VP
4.1.7.	Vydávať letáky a iné vhodné propagačné materiály o lokalite a umiestňovať pravidelne súvisiace články aj do regionálnych médií a vydať film o lokalite.	CHVÚ	VP

Číslo opatrenia	Opatrenie	Lokalita	Priorita
4.1.8.	Vhodnou formou propagovať prírodné hodnoty Veľkej Fatry v zahraničí s cieľom zvýšenia počtu návštevníkov využívajúcich mäkké formy cestovného ruchu	CHVÚ	SP
4.1.9.	Realizovať rôzne ekovýchové a vzdelávacie podujatia za účelom získať pre mapovanie a ochranu obyvateľov (napr. tábory, semináre, školenia a pod.)	CHVÚ	SP
Operatívny cieľ č. 4.2. Zapájať miestnych obyvateľov do praktickej ochrany vtáctva, zapájať vlastníkov pozemkov do vykonávania praktického manažmentu.			
4.2.1.	Realizovať informačné aktivity pre farmárov, lesníkov, rybárov, poľovníkov a miestnych obyvateľov o správnom hospodárení v CHVÚ	CHVÚ	VP
4.2.2.	V spolupráci s miestnymi vlastníkmi odstrániť čierne stavby stojace na ich pozemkoch a eliminovať vznik nových	CHVÚ	VP
4.2.3.	Zabezpečiť dostatočné posunutie informácií vlastníkom a užívateľom pozemkov o možnostiach čerpania finančných prostriedkov, ktoré môžu prispieť k zlepšeniu podmienok pre ochranu druhov v území (operačné programy, PRV a pod.)	CHVÚ	VP
4.2.4.	V prípade záujmu vlastníkov zrealizovať výmeny pozemkov	CHVÚ	VP

Realizačné projekty navrhovaných opatrení

Praktická starostlivosť

1. Názov projektu a kód	SKCHVU036-01 Údržba hniezd dravcov a bocianov čiernych v CHVÚ Volovské vrchy
2. Príslušný operatívny cieľ	
3. Opatrenia	
4. Priorita	Vysoká
5. Miesto uskutočnenia zásahu	EFP 1, EFP 2, EFP 3
6. Dátum začiatku a ukončenia opatrenia	Každoročne po vyhniezdení v celom období platnosti programu starostlivosti (2016-2045)
7. Spôsob riadenia	Príjemca projektu, t.j. organizácia aktívna v ochrane prírody
8. Spôsob realizácie	Svojpomocne
9. Zodpovednosť za realizáciu	MŽP SR
10. Celkové náklady na realizáciu opatrenia	32000 €
11. Špecifikácia potrebného technického vybavenia, času a dĺžky obdobia jeho potreby	Materiál potrebný pre výrobu a opravu hniezdných podloží (dosky, pletivo, klince, šróby, objímky a pod.), zariadenia na práce vo výške na stromoch (stupačky, laná, karabíny a pod.)
12. Určenie obdobia pre vyhodnotenie výsledkov plnenia úloh	Každoročne po skončení hniezdnej sezóny
13. Spôsob vyhodnotenia projektu	Záverečná správa po ukončení sezóny v prípade finančnej podpory projektu
14. Požiadavky na zabezpečenie BOZP a akékoľvek právne a organizačné záväzky vzťahujúce sa na pracovníkov a ostatných osôb zapojených do realizácie projektu	Zákon NR SR č. 330/1996 Z.z. v znení neskorších predpisov Zákon č. 543/2002 Z.z. v znení neskorších predpisov Vyhláška č. 196/2010 Z.z.

1. Názov projektu a kód	SKCHVU036-02 Ochrana okolia hniezd dravcov, sov a bociana čierneho
2. Príslušný operatívny cieľ	
3. Opatrenia	
4. Priorita	Vysoká
5. Miesto uskutočnenia zásahu	EFP 1, EFP 2, EFP 3
6. Dátum začiatku a ukončenia opatrenia	Každoročne po vyhniezdení v celom období platnosti programu starostlivosti (2016-2045)
7. Spôsob riadenia	Príjemca projektu, t.j. organizácia aktívna v ochrane prírody
8. Spôsob realizácie	Svojpomocne
9. Zodpovednosť za realizáciu	MŽP SR
10. Celkové náklady na realizáciu opatrenia	48500 €
11. Špecifikácia potrebného technického vybavenia, času a dĺžky obdobia jeho potreby	GPS, zariadenia na práce vo výške na stromoch (stupačky, laná, karabíny a pod.), fotoaparát.
12. Určenie obdobia pre vyhodnotenie výsledkov plnenia úloh	Každoročne po skončení hniezdnej sezóny.
13. Spôsob vyhodnotenia projektu	Záverečná správa.
14. Požiadavky na zabezpečenie BOZP a akékoľvek právne a organizačné záväzky vzťahujúce sa na pracovníkov a ostatných osôb zapojených do realizácie projektu	Zákon NR SR č. 330/1996 Z.z. v znení neskorších predpisov Zákon č. 543/2002 Z.z. v znení neskorších predpisov Vyhláška č. 196/2010 Z.z.

1. Názov projektu a kód	SKCHVU036-03 Ochrana vtáctva v lesoch Volovských vrchov v spolupráci s lesníckymi organizáciami v rámci PSL
2. Príslušný operatívny cieľ	
3. Opatrenia	
4. Priorita	Vysoká
5. Miesto uskutočnenia zásahu	EFP 1, EFP 2, EFP 3
6. Dátum začiatku a ukončenia opatrenia	Rok 2016 – 2025 v čase obnovy PSL
7. Spôsob riadenia	Príjemca projektu/projektov, t.j. organizácia s odbornosťou pre vyhotovenie PSL v spolupráci

	s organizáciou ochrany prírody
8. Spôsob realizácie	Dodávateľsky
9. Zodpovednosť za realizáciu	MŽP SR a MPRV SR
10. Celkové náklady na realizáciu opatrenia	1260000 €
11. Špecifikácia potrebného technického vybavenia, času a dĺžky obdobia jeho potreby	PC na prípravu PSL, podkladové údaje v GIS
12. Určenie obdobia pre vyhodnotenie výsledkov plnenia úloh	Rok 2026 po ukončení obnovy všetkých PSL v území alebo roky 2018, 2023, 2026, t.j. rok po obnove príslušných PSL.
13. Spôsob vyhodnotenia projektu	Záverečná správa a PSL so zapracovanými zásadami OP.
14. Požiadavky na zabezpečenie BOZP a akékoľvek právne a organizačné záväzky vzťahujúce sa na pracovníkov a ostatných osôb zapojených do realizácie projektu	Zákon NR SR č. 330/1996 Z.z. v znení neskorších predpisov Zákon č. 543/2002 Z.z. v znení neskorších predpisov Zákon č. 326/2005 Z.z. v znení neskorších predpisov Vyhláška č. 196/2010 Z.z.

1. Názov projektu a kód	SKCHVU036-04 Zníženie mortality vtáctva na elektrických vedeniach
2. Príslušný operatívny cieľ	
3. Opatrenia	
4. Priorita	Vysoká
5. Miesto uskutočnenia zásahu	CHVÚ
6. Dátum začiatku a ukončenia opatrenia	Priebežne
7. Spôsob riadenia	Príjemca projektu, t.j. organizácia aktívna v ochrane prírody, resp. v energetickom sektore
8. Spôsob realizácie	Dodávateľsky
9. Zodpovednosť za realizáciu	MZP SR
10. Celkové náklady na realizáciu opatrenia	120000 €
11. Špecifikácia potrebného technického vybavenia, času a dĺžky obdobia jeho potreby	Dodávateľ zabezpečuje technické zábrany ako na stĺpy elektrického vedenia, tak na samotné vedenia (v prípade potreby), vysokozdvížne plošiny, rebríky, techniku pre práce vo výškach a ostatné potrebné vybavenie.
12. Určenie obdobia pre vyhodnotenie výsledkov plnenia úloh	Priebežne po skončení stavby nového vedenia, resp. po ošetrení existujúceho vedenia systémom zábran proti zosadaniu, resp. kolízii s vtáctvom.
13. Spôsob vyhodnotenia projektu	Záverečná správa.
14. Požiadavky na zabezpečenie BOZP a akékoľvek právne a organizačné záväzky vzťahujúce sa na pracovníkov a ostatných osôb zapojených do realizácie projektu	Zákon NR SR č. 330/1996 Z.z. v znení neskorších predpisov Zákon č. 543/2002 Z.z. v znení neskorších predpisov Vyhláška č. 196/2010 Z.z.

1. Názov projektu a kód	SKCHVU036-05 Ochrana hniezdnych stromov dutinových hniezdličov v CHVÚ Volovské vrchy
2. Príslušný operatívny cieľ	
3. Opatrenia	
4. Priorita	Vysoká
5. Miesto uskutočnenia zásahu	EFP 1, EFP 2, EFP 3
6. Dátum začiatku a ukončenia opatrenia	Priebežne
7. Spôsob riadenia	Príjemca projektu, t.j. organizácia aktívna v ochrane prírody, resp. organizácia ochrany prírody
8. Spôsob realizácie	Svojpomocne
9. Zodpovednosť za realizáciu	MZP SR
10. Celkové náklady na realizáciu opatrenia	121000 €
11. Špecifikácia potrebného technického vybavenia, času a dĺžky obdobia jeho potreby	Ďalekohľad, terénna obuv, terénne oblečenie, diktafón a zariadenie na prehrávanie vtáčích hlasov, GPS, materiál na označenie hniezdného stromu a PC na písanie podnetov.
12. Určenie obdobia pre vyhodnotenie výsledkov plnenia úloh	Každoročne po ukončení hniezdnej sezóny
13. Spôsob vyhodnotenia projektu	Záverečná správa sumarizujúca počty zistených stromov a počty stromov s dosiahnutou ochranou a súvisiacimi údajmi.

14. Požiadavky na zabezpečenie BOZP a akékoľvek právne a organizačné záväzky vzťahujúce sa na pracovníkov a ostatných osôb zapojených do realizácie projektu	Zákon NR SR č. 330/1996 Z.z. v znení neskorších predpisov Zákon č. 543/2002 Z.z. v znení neskorších predpisov Vyhláška č. 196/2010 Z.z..
---	--

1. Názov projektu a kód	SKCHVU036-06 Zlepšenie hniezdnych podmienok pre dutinové hniezdiče v hospodárskych lesoch CHVÚ Volovské vrchy
2. Príslušný operatívny cieľ	
3. Opatrenia	
4. Priorita	Vysoká
5. Miesto uskutočnenia zásahu	EFP 2, EFP 3
6. Dátum začiatku a ukončenia opatrenia	2017-2020, 2027-2030, 2037-2040
7. Spôsob riadenia	Príjemca projektu, t.j. organizácia aktívna v ochrane prírody, resp. organizácia ochrany prírody alebo vlastníci a správcovia lesných pozemkov
8. Spôsob realizácie	Dodávateľsky
9. Zodpovednosť za realizáciu	MZP SR
10. Celkové náklady na realizáciu opatrenia	75000 €
11. Špecifikácia potrebného technického vybavenia, času a dĺžky obdobia jeho potreby	Zariadenia a materiál na výrobu búdok (píly, klince, kladivá, dosky) a materiál na lezenie na stromy (skoby, laná, karabíny a pod.).
12. Určenie obdobia pre vyhodnotenie výsledkov plnenia úloh	R. 2021, r. 2031, r. 2041
13. Spôsob vyhodnotenia projektu	Záverečná správa po každom období s prijatým projektom na doplnenie búdok pre zlepšenie hniezdnych podmienok..
14. Požiadavky na zabezpečenie BOZP a akékoľvek právne a organizačné záväzky vzťahujúce sa na pracovníkov a ostatných osôb zapojených do realizácie projektu	Zákon NR SR č. 330/1996 Z.z. v znení neskorších predpisov Zákon č. 543/2002 Z.z. v znení neskorších predpisov Vyhláška č. 196/2010 Z.z.

1. Názov projektu a kód	SKCHVU0036-07 Podpora aktívneho využívania trávnych porastov a pre prírodu vhodných foriem hospodárenia v CHVÚ Volovské vrchy
2. Príslušný operatívny cieľ	
3. Opatrenia	
4. Priorita	Vysoká
5. Miesto uskutočnenia zásahu	EFP 4
6. Dátum začiatku a ukončenia opatrenia	Priebežne v celom období platnosti programu starostlivosti (2016-2045)
7. Spôsob riadenia	Organizácia aktívna v ochrane prírody, vlastníci a užívatelia pozemkov
8. Spôsob realizácie	Dodávateľsky
9. Zodpovednosť za realizáciu	MŽP SR
10. Celkové náklady na realizáciu opatrenia	450000 €
11. Špecifikácia potrebného technického vybavenia, času a dĺžky obdobia jeho potreby	Materiál a zariadenia potrebné pre údržbu trávnych porastov (predovšetkým kosením, pastvou) na kľúčových lokalitách výskytu kritériových druhov. Takisto podpora pre vlastníkov na služby potrebné pre údržbu týchto TTP
12. Určenie obdobia pre vyhodnotenie výsledkov plnenia úloh	Každoročne po skončení kalendárneho roku
13. Spôsob vyhodnotenia projektu	Záverečná správa po ukončení kalendárneho roku
14. Požiadavky na zabezpečenie BOZP a akékoľvek právne a organizačné záväzky vzťahujúce sa na pracovníkov a ostatných osôb zapojených do realizácie projektu	Zákon NR SR č. 330/1996 Z.z. v znení neskorších predpisov Zákon č. 543/2002 Z.z. v znení neskorších predpisov Vyhláška č. 196/2010 Z.z.

1. Názov projektu a kód	SKCHVU036-08 Ochrana hniezdísk rybárika riečneho v CHVÚ Volovské vrchy
2. Príslušný operatívny cieľ	

3. Opatrenia	
4. Priorita	Vysoká
5. Miesto uskutočnenia zásahu	EFP 2, EFP 3, EFP 4
6. Dátum začiatku a ukončenia opatrenia	2017-2020, a priebežne
7. Spôsob riadenia	Príjemca projektu, t.j. organizácia aktívna v ochrane prírody, resp. organizácia ochrany prírody alebo vlastník či správca územia či rybárske združenia
8. Spôsob realizácie	Dodávateľsky, svojpomocne
9. Zodpovednosť za realizáciu	MZP SR
10. Celkové náklady na realizáciu opatrenia	20000 €
11. Špecifikácia potrebného technického vybavenia, času a dĺžky obdobia jeho potreby	Materiál dodávateľa (ručné náradie, lopaty, krompáče), v prípade väčších zásahov mechanizácia. Pre potreby organizácie ochrany prírody ďalekohľad, GPS, ručné náradie.
12. Určenie obdobia pre vyhodnotenie výsledkov plnenia úloh	Rok 2021.
13. Spôsob vyhodnotenia projektu	Záverečná správa z projektu, neskôr záverečná správa z každoročného monitoringu hniezdísk a potrebných zásahov.
14. Požiadavky na zabezpečenie BOZP a akékoľvek právne a organizačné záväzky vzťahujúce sa na pracovníkov a ostatných osôb zapojených do realizácie projektu	Zákon NR SR č. 330/1996 Z.z. v znení neskorších predpisov Zákon č. 543/2002 Z.z. v znení neskorších predpisov Vyhláška č. 196/2010 Z.z.

1. Názov projektu a kód	SKCHVU036-09 Zabezpečenie podmienok pre prežívanie hlucháňa hôrneho prostredníctvom ochrany kľúčových porastov
2. Príslušný operatívny cieľ	
3. Opatrenia	
4. Priorita	Vysoká
5. Miesto uskutočnenia zásahu	EFP1
6. Dátum začiatku a ukončenia opatrenia	Priebežne
7. Spôsob riadenia	Príjemca projektu, t.j. organizácia aktívna v ochrane prírody, resp. organizácia ochrany prírody alebo vlastník či správca lesa (prostredníctvom náhrad, zmluvy a pod).
8. Spôsob realizácie	Dodávateľsky
9. Zodpovednosť za realizáciu	MZP SR
10. Celkové náklady na realizáciu opatrenia	2850000 € Cena za platbu 1900 ha v EFP1 na 30 rokov, pri cene 50 EUR/ha za obmedzenia (t.j. 2850000 EUR/ha)
11. Špecifikácia potrebného technického vybavenia, času a dĺžky obdobia jeho potreby	PC na prípravu PSL, podkladové údaje v GIS
12. Určenie obdobia pre vyhodnotenie výsledkov plnenia úloh	Každý rok po skončení kalendárneho roku.
13. Spôsob vyhodnotenia projektu	Záverečná správa realizačného projektu
14. Požiadavky na zabezpečenie BOZP a akékoľvek právne a organizačné záväzky vzťahujúce sa na pracovníkov a ostatných osôb zapojených do realizácie projektu	Zákon NR SR č. 330/1996 Z.z. v znení neskorších predpisov Zákon č. 543/2002 Z.z. v znení neskorších predpisov Vyhláška č. 196/2010 Z.z.

1. Názov projektu a kód	SKCHVU036-10 Ochrana biotopov tetrahoľníka v CHVÚ Volovské vrchy
2. Príslušný operatívny cieľ	
3. Opatrenia	
4. Priorita	Vysoká
5. Miesto uskutočnenia zásahu	EFP 2, EFP 3, EFP 4
6. Dátum začiatku a ukončenia opatrenia	2017 – 2020
7. Spôsob riadenia	Príjemca projektu, t.j. organizácia aktívna v ochrane prírody, resp. organizácia ochrany prírody a vlastníci pozemkov, resp. užívatelia

8. Spôsob realizácie	Dodávateľsky
9. Zodpovednosť za realizáciu	MŽP SR
10. Celkové náklady na realizáciu opatrenia	300000 €
11. Špecifikácia potrebného technického vybavenia, času a dĺžky obdobia jeho potreby	Štiepkovač, motorové pily, zariadenia na odvoz biomasy a dreva a na dovoz sadeníc, automobily na odvoz odpadu zo skládok z okolia.
12. Určenie obdobia pre vyhodnotenie výsledkov plnenia úloh	R. 2021 po ukončení projektu.
13. Spôsob vyhodnotenia projektu	Záverečná správa.
14. Požiadavky na zabezpečenie BOZP a akékoľvek právne a organizačné záväzky vzťahujúce sa na pracovníkov a ostatných osôb zapojených do realizácie projektu	Zákon NR SR č. 330/1996 Z.z. v znení neskorších predpisov Zákon č. 543/2002 Z.z. v znení neskorších predpisov Vyhláška č. 196/2010 Z.z.

1. Názov projektu a kód	SKCHVU036-11 Monitoring negatívnych faktorov obmedzujúcich populácie hlucháňa hôrneho a tetraova hoľniaka v CHVÚ Volovské vrchy
2. Príslušný operatívny cieľ	
3. Opatrenia	
4. Priorita	Vysoká
5. Miesto uskutočnenia zásahu	CHVÚ
6. Dátum začiatku a ukončenia opatrenia	2017-2020
7. Spôsob riadenia	Príjemca projektu, t.j. organizácia aktívna v ochrane prírody
8. Spôsob realizácie	Svojpomocne
9. Zodpovednosť za realizáciu	MŽP SR
10. Celkové náklady na realizáciu opatrenia	20000 €
11. Špecifikácia potrebného technického vybavenia, času a dĺžky obdobia jeho potreby	Monokulárne ďalekohľady, binokulár, zápisník, pohonné hmoty, fotopasce, diktafóny.
12. Určenie obdobia pre vyhodnotenie výsledkov plnenia úloh	R. 2021 po skončení monitoringu
13. Spôsob vyhodnotenia projektu	Záverečná správa z monitoringu a vedecké publikácie popisujúce význam jednotlivých faktorov.
14. Požiadavky na zabezpečenie BOZP a akékoľvek právne a organizačné záväzky vzťahujúce sa na pracovníkov a ostatných osôb zapojených do realizácie projektu	Zákon NR SR č. 330/1996 Z.z. v znení neskorších predpisov Zákon č. 543/2002 Z.z. v znení neskorších predpisov Vyhláška č. 196/2010 Z.z.

Monitoring bioty územia

1. Názov projektu a kód	SKCHVU036-12 Monitoring populácií vtáctva v CHVÚ Volovské vrchy a jeho hniezdnej úspešnosti
2. Príslušný operatívny cieľ	
3. Opatrenia	
4. Priorita	Vysoká
5. Miesto uskutočnenia zásahu	CHVÚ Volovské vrchy a bezprostredné okolie
6. Dátum začiatku a ukončenia opatrenia	Každoročne po vyhniezdení v celom období platnosti programu starostlivosti (2016-2045)
7. Spôsob riadenia	Príjemca projektu, t.j. organizácia aktívna v ochrane prírody
8. Spôsob realizácie	Svojpomocne
9. Zodpovednosť za realizáciu	MŽP SR
10. Celkové náklady na realizáciu opatrenia	92000 €
11. Špecifikácia potrebného technického vybavenia, času a dĺžky obdobia jeho potreby	Monokulárne ďalekohľady, binokulár, zápisník, GPS, diktafóny, pohonné hmoty, potreby na sčítanie vtákov v kolónii čajok, materiál na telemetrické sledovanie vybraných druhov vtáctva.
12. Určenie obdobia pre vyhodnotenie výsledkov plnenia úloh	Každoročne po skončení hniezdnej sezóny, v prípade telemetrie priebežne

13. Spôsob vyhodnotenia projektu	Záverečná správa po ukončení sezóny v prípade finančnej podpory projektu, údaje zapísané do databáz príjemcu projektu.
14. Požiadavky na zabezpečenie BOZP a akékoľvek právne a organizačné záväzky vzťahujúce sa na pracovníkov a ostatných osôb zapojených do realizácie projektu	Zákon NR SR č. 330/1996 Z.z. v znení neskorších predpisov Zákon č. 543/2002 Z.z. v znení neskorších predpisov Vyhláška č. 196/2010 Z.z.

Regulovanie návštevnosti územia a zvyšovanie povedomia

1. Názov projektu a kód	SKCHVU036-13 Usmernenie návštevnosti v CHVÚ Volovské vrchy prostredníctvom stráže prírody
2. Príslušný operatívny cieľ	1.1., 1.2., 1.4., 1.5., 1.6., 2.1., 2.3., 2.7., 2.12., 2.13., 2.14., 2.15., 3.2., 3.3. a 5.1.
3. Opatrenia	2.1.4., 2.2.6., 2.2.10., 2.3.6., 2.3.12., 2.4.5., 2.4.10., 2.10.6., 2.10.9., 4.1.3., 4.2.2.
4. Priorita	Vysoká
5. Miesto uskutočnenia zásahu	CHVÚ
6. Dátum začiatku a ukončenia opatrenia	Priebežne v celom období platnosti programu starostlivosti (2016-2045)
7. Spôsob riadenia	Príjemca projektu, t.j. organizácia aktívna v ochrane prírody, resp. organizácia ochrany prírody
8. Spôsob realizácie	Svojpomocne
9. Zodpovednosť za realizáciu	MŽP SR
10. Celkové náklady na realizáciu opatrenia	46500 €
11. Špecifikácia potrebného technického vybavenia, času a dĺžky obdobia jeho potreby	Monokulárne ďalekohľady, binokulár, zápisník, pohonné hmoty, bločky, terénna obuv, terénne oblečenie, diktafóny.
12. Určenie obdobia pre vyhodnotenie výsledkov plnenia úloh	Každoročne po skončení hniezdnej sezóny, v prípade telemetrie priebežne
13. Spôsob vyhodnotenia projektu	Záverečná správa po ukončení sezóny v prípade finančnej podpory projektu
14. Požiadavky na zabezpečenie BOZP a akékoľvek právne a organizačné záväzky vzťahujúce sa na pracovníkov a ostatných osôb zapojených do realizácie projektu	Zákon NR SR č. 330/1996 Z.z. v znení neskorších predpisov Zákon č. 543/2002 Z.z. v znení neskorších predpisov Vyhláška č. 196/2010 Z.z.

1. Názov projektu a kód	SKCHVU036-14 Priblíženie prírodných hodnôt v CHVÚ Volovské vrchy verejnosti
2. Príslušný operatívny cieľ	4.1.
3. Opatrenia	4.1.4.
4. Priorita	Stredná
5. Miesto uskutočnenia zásahu	CHVÚ
6. Dátum začiatku a ukončenia opatrenia	2017 – 2020
7. Spôsob riadenia	Príjemca projektu, t.j. organizácia aktívna v ochrane prírody
8. Spôsob realizácie	Dodávateľsky
9. Zodpovednosť za realizáciu	MŽP SR
10. Celkové náklady na realizáciu opatrenia	120000 €
11. Špecifikácia potrebného technického vybavenia, času a dĺžky obdobia jeho potreby	Naprojektovanie a výstavba náučných chodníkov, na vybraných bodoch výstavba pozorovacích veží, výrobu a osadenie informačných panelov, panelov náučného chodníka, vybudovanie parkoviska, vybudovanie a prevádzka fotokrytov ako nástroj priblíženia miestnej prírody verejnosti
12. Určenie obdobia pre vyhodnotenie výsledkov plnenia úloh	V roku 2021 po ukončení projektu a následne v intervale každých päť rokov
13. Spôsob vyhodnotenia projektu	Záverečná správa a každých päť rokov správa o návštevnosti územia
14. Požiadavky na zabezpečenie BOZP a akékoľvek	Zákon NR SR č. 330/1996 Z.z. v znení neskorších

právne a organizačné záväzky vzťahujúce sa na pracovníkov a ostatných osôb zapojených do realizácie projektu	predpisov Zákon č. 543/2002 Z.z. v znení neskorších predpisov Vyhláška č. 196/2010 Z.z.
--	---

1. Názov projektu a kód	SKCHVU036-15 Posilnenie ekovýchovy a poznania o význame územia v CHVÚ Volovské vrchy
2. Príslušný operatívny cieľ	4.1.
3. Opatrenia	4.1.1., 4.1.5., 4.1.6., 4.1.7., 4.1.8. a 4.1.9.
4. Priorita	Vysoká
5. Miesto uskutočnenia zásahu	CHVÚ
6. Dátum začiatku a ukončenia opatrenia	Priebežne
7. Spôsob riadenia	Príjemca projektu, t.j. organizácia aktívna v ochrane prírody, resp. organizácia ochrany prírody alebo vlastníka a správcu pozemku
8. Spôsob realizácie	Dodávateľsky, Svojpomocne
9. Zodpovednosť za realizáciu	MŽP SR
10. Celkové náklady na realizáciu opatrenia	92000 €
11. Špecifikácia potrebného technického vybavenia, času a dĺžky obdobia jeho potreby	Dataprojektor a technika na tlač propagačných a vzdelávacích materiálov.
12. Určenie obdobia pre vyhodnotenie výsledkov plnenia úloh	Každoročne po skončení kalendárneho roku
13. Spôsob vyhodnotenia projektu	Záverečná správa
14. Požiadavky na zabezpečenie BOZP a akékoľvek právne a organizačné záväzky vzťahujúce sa na pracovníkov a ostatných osôb zapojených do realizácie projektu	Zákon NR SR č. 330/1996 Z.z. v znení neskorších predpisov Zákon č. 543/2002 Z.z. v znení neskorších predpisov Vyhláška č. 196/2010 Z.z.

1. Názov projektu a kód	SKCHVU036-16 Zvýšenie povedomia o prírodných hodnotách Volovských vrchov v zahraničí s cieľom pritiažnutia návštevníkov
2. Príslušný operatívny cieľ	4.1.
3. Opatrenia	4.1.7., 4.1.8. a 5.1.8.
4. Priorita	Vysoká
5. Miesto uskutočnenia zásahu	CHVÚ
6. Dátum začiatku a ukončenia opatrenia	2017-2020
7. Spôsob riadenia	Príjemca projektu, t.j. organizácia aktívna v ochrane prírody, resp. organizácia ochrany prírody
8. Spôsob realizácie	Dodávateľsky
9. Zodpovednosť za realizáciu	MŽP SR
10. Celkové náklady na realizáciu opatrenia	50000 €
11. Špecifikácia potrebného technického vybavenia, času a dĺžky obdobia jeho potreby	Zariadenia a materiál na prípravu filmu. Podklady na prípravu publikácie o lokalitách pre birdwatching vo Volovských vrchoch a okolí v angličtine a podklady pre menšie články.
12. Určenie obdobia pre vyhodnotenie výsledkov plnenia úloh	R. 2021
13. Spôsob vyhodnotenia projektu	Záverečná správa, vydaný film a publikácie
14. Požiadavky na zabezpečenie BOZP a akékoľvek právne a organizačné záväzky vzťahujúce sa na pracovníkov a ostatných osôb zapojených do realizácie projektu	Zákon NR SR č. 330/1996 Z.z. v znení neskorších predpisov Zákon č. 543/2002 Z.z. v znení neskorších predpisov Vyhláška č. 196/2010 Z.z.

Usmernenie hospodárenia v území a zosúladenie protichodných záujmov

1. Názov projektu a kód	SKCHVU036-17 Zhodnotenie dopadu nových zámerov a plánovaných činností na CHVÚ
2. Príslušný operatívny cieľ	

3. Opatrenia	
4. Priorita	Vysoká
5. Miesto uskutočnenia zásahu	CHVÚ
6. Dátum začiatku a ukončenia opatrenia	Priebežne
7. Spôsob riadenia	Organizácia ochrany prírody
8. Spôsob realizácie	Svojpomocne
9. Zodpovednosť za realizáciu	MZP SR
10. Celkové náklady na realizáciu opatrenia	72000 €
11. Špecifikácia potrebného technického vybavenia, času a dĺžky obdobia jeho potreby	PC a vybavenie potrebné na prípravu stanovísk, štúdií, posúdenia dopadu na CHVÚ, nákup potrebných údajov (napríklad GIS vrstiev a pod.)
12. Určenie obdobia pre vyhodnotenie výsledkov plnenia úloh	Priebežne po ukončení hodnotenia každého projektu samostatne.
13. Spôsob vyhodnotenia projektu	Záverečná správa z hodnotenia každého zámeru samostatne.
14. Požiadavky na zabezpečenie BOZP a akékoľvek právne a organizačné záväzky vzťahujúce sa na pracovníkov a ostatných osôb zapojených do realizácie projektu	Zákon NR SR č. 330/1996 Z.z. v znení neskorších predpisov Zákon č. 543/2002 Z.z. v znení neskorších predpisov Vyhláška č. 196/2010 Z.z.

1. Názov projektu a kód	SKCHVU036-18 Zlepšenie kontroly plnenia priorít ochrany prírody a zásad, legislatívy a pravidiel hospodárenia v CHVÚ Volovské vrchy
2. Príslušný operatívny cieľ	
3. Opatrenia	
4. Priorita	Vysoká
5. Miesto uskutočnenia zásahu	CHVÚ
6. Dátum začiatku a ukončenia opatrenia	Priebežne
7. Spôsob riadenia	Organizácia ochrany prírody
8. Spôsob realizácie	Svojpomocne
9. Zodpovednosť za realizáciu	MŽP SR
10. Celkové náklady na realizáciu opatrenia	55500 €
11. Špecifikácia potrebného technického vybavenia, času a dĺžky obdobia jeho potreby	PC a vybavenie potrebné na prípravu stanovísk, podkladov pre rozhodnutia úradov, terénna obuv, oblečenie, pokutové bločky, zápisníky, fotoaparát, ďalekohľady.
12. Určenie obdobia pre vyhodnotenie výsledkov plnenia úloh	Každoročne po skončení kalendárneho roku.
13. Spôsob vyhodnotenia projektu	Záverečná správa.
14. Požiadavky na zabezpečenie BOZP a akékoľvek právne a organizačné záväzky vzťahujúce sa na pracovníkov a ostatných osôb zapojených do realizácie projektu	Zákon NR SR č. 330/1996 Z.z. v znení neskorších predpisov Zákon č. 543/2002 Z.z. v znení neskorších predpisov Vyhláška č. 196/2010 Z.z.

1. Názov projektu a kód	SKCHVU036-19 Udržanie pestrej poľnohospodárskej krajiny v CHVÚ Volovské vrchy a organizovanie workshopov pre predstavenie možností platieb a príspevkov pre podporu vhodných foriem poľnohospodárstva
2. Príslušný operatívny cieľ	1.1., 1.2., 1.5., 1.6., 2.6., 2.8., 2.9., 2.10., 2.11., 3.3., 5.1. a 5.2.
3. Opatrenia	1.4.4., 1.4.8., 2.1.8., 2.3.9., 2.4.8., 2.7.7., 2.9.3., 2.9.6., 2.12.3., 2.12.7., 2.15.2., 2.15.6., 2.16.1., 2.16.5., 2.17.3., 2.17.10.
4. Priorita	Vysoká
5. Miesto uskutočnenia zásahu	CHVU
6. Dátum začiatku a ukončenia opatrenia	Priebežne
7. Spôsob riadenia	Organizácia ochrany prírody
8. Spôsob realizácie	Svojpomocne
9. Zodpovednosť za realizáciu	MZP SR
10. Celkové náklady na realizáciu opatrenia	63000 €
11. Špecifikácia potrebného technického vybavenia, času a dĺžky obdobia jeho potreby	PC a vybavenie potrebné na prípravu stanovísk, pozvánok, dataprojektor, plátno na prezentáciu

	a priestory na realizáciu workshopov a stretnutí.
12. Určenie obdobia pre vyhodnotenie výsledkov plnenia úloh	Každoročne po skončení kalendárneho roku.
13. Spôsob vyhodnotenia projektu	Záverečná správa.
14. Požiadavky na zabezpečenie BOZP a akékoľvek právne a organizačné záväzky vzťahujúce sa na pracovníkov a ostatných osôb zapojených do realizácie projektu	Zákon NR SR č. 330/1996 Z.z. v znení neskorších predpisov Zákon č. 543/2002 Z.z. v znení neskorších predpisov Vyhláška č. 196/2010 Z.z.

1. Názov projektu a kód	SKCHVU036-20 Optimalizácia chovu a lovu poľovnej zveri na lokalitách výskytu hlucháňa hôrneho
2. Príslušný operatívny cieľ	
3. Opatrenia	
4. Priorita	Vysoká
5. Miesto uskutočnenia zásahu	EFP 1
6. Dátum začiatku a ukončenia opatrenia	2017-2020, po zrealizovaní opatrení priebežne
7. Spôsob riadenia	Organizácia ochrany prírody, príslušné poľovné združenia
8. Spôsob realizácie	Svojpomocne
9. Zodpovednosť za realizáciu	MZP SR, MP RV SR
10. Celkové náklady na realizáciu opatrenia	45000 €
11. Špecifikácia potrebného technického vybavenia, času a dĺžky obdobia jeho potreby	Fotopasce, ďalekohľady, podklady pre úpravu plánu lovu a chovu, poľovnícke potreby.
12. Určenie obdobia pre vyhodnotenie výsledkov plnenia úloh	Každoročne po skončení kalendárneho roku.
13. Spôsob vyhodnotenia projektu	Záverečná správa v 2021 po skončení projektu a následne každoročne po skončení sezóny.
14. Požiadavky na zabezpečenie BOZP a akékoľvek právne a organizačné záväzky vzťahujúce sa na pracovníkov a ostatných osôb zapojených do realizácie projektu	Zákon NR SR č. 330/1996 Z.z. v znení neskorších predpisov Zákon č. 543/2002 Z.z. v znení neskorších predpisov Zákon č. 274/2009 Z.z. v znení neskorších predpisov Vyhláška č. 196/2010 Z.z.

1. Názov projektu a kód	SKCHVU036-21 Zhodnotenie celkového legislatívneho rámca obmedzujúceho a upravujúceho ochranu v CHVÚ Volovské vrchy
2. Príslušný operatívny cieľ	
3. Opatrenia	
4. Priorita	Vysoká
5. Miesto uskutočnenia zásahu	CHVÚ
6. Dátum začiatku a ukončenia opatrenia	2017-2020
7. Spôsob riadenia	Organizácia ochrany prírody, príslušné úrady
8. Spôsob realizácie	Svojpomocne
9. Zodpovednosť za realizáciu	MŽP SR a MP RV SR
10. Celkové náklady na realizáciu opatrenia	20000 €
11. Špecifikácia potrebného technického vybavenia, času a dĺžky obdobia jeho potreby	Stolný počítač pre vypracovanie štúdií, podkladové dáta potrebné pre expertov podieľajúcich sa na štúdiách pre ŠOP SR.
12. Určenie obdobia pre vyhodnotenie výsledkov plnenia úloh	R. 2021
13. Spôsob vyhodnotenia projektu	Záverečné správy, prípadne zmeny legislatívy.
14. Požiadavky na zabezpečenie BOZP a akékoľvek právne a organizačné záväzky vzťahujúce sa na pracovníkov a ostatných osôb zapojených do realizácie projektu	Zákon NR SR č. 330/1996 Z.z. v znení neskorších predpisov Zákon č. 543/2002 Z.z. v znení neskorších predpisov Zákon č. 326/2005 Z.z. v znení neskorších predpisov Zákon č. 274/2009 Z.z. v znení neskorších predpisov Vyhláška č. 196/2010 Z.z.

1. Názov projektu a kód	SKCHVU036-22 Organizácia workshopov a stretnutí s vlastníkami a užívateľmi pôdy o možnostiach participácie a vypracovania projektov pre ochranu prírody v CHVÚ Volovské vrchy
--------------------------------	---

2. Príslušný operatívny cieľ	4.1. a 4.2.
3. Opatrenia	4.1.1., 4.2.1., a 4.2.3.
4. Priorita	Vysoká
5. Miesto uskutočnenia zásahu	CHVÚ
6. Dátum začiatku a ukončenia opatrenia	Priebežne
7. Spôsob riadenia	Organizácia aktívna v ochrane prírody, organizácia ochrany prírody
8. Spôsob realizácie	Svojpomocne
9. Zodpovednosť za realizáciu	MZP SR
10. Celkové náklady na realizáciu opatrenia	63000 €
11. Špecifikácia potrebného technického vybavenia, času a dĺžky obdobia jeho potreby	PC a vybavenie potrebné na prípravu stanovísk, pozvánok, dataprojektor, plátno na prezentáciu a priestory na realizáciu workshopov a stretnutí.
12. Určenie obdobia pre vyhodnotenie výsledkov plnenia úloh	Každoročne po skončení kalendárneho roku.
13. Spôsob vyhodnotenia projektu	Záverečná správa.
14. Požiadavky na zabezpečenie BOZP a akékoľvek právne a organizačné záväzky vzťahujúce sa na pracovníkov a ostatných osôb zapojených do realizácie projektu	Zákon NR SR č. 330/1996 Z.z. v znení neskorších predpisov Zákon č. 543/2002 Z.z. v znení neskorších predpisov Vyhláška č. 196/2010 Z.z.

1. Názov projektu a kód	SKCHVU036-23 Zámenny pozemkov pre potreby optimalizácie podmienok pre ochranu prírody v CHVÚ Volovské vrchy
2. Príslušný operatívny cieľ	4.2.
3. Opatrenia	4.2.4.
4. Priorita	Vysoká
5. Miesto uskutočnenia zásahu	CHVÚ
6. Dátum začiatku a ukončenia opatrenia	Priebežne
7. Spôsob riadenia	Organizácia ochrany prírody a príslušné úrady
8. Spôsob realizácie	Svojpomocne
9. Zodpovednosť za realizáciu	MZP SR
10. Celkové náklady na realizáciu opatrenia	63000 € Náklady na zamestnancov, externistov pripravujúcich zámenné zmluvy, na zameranie pozemkov a administratívne poplatky.
11. Špecifikácia potrebného technického vybavenia, času a dĺžky obdobia jeho potreby	PC a vybavenie potrebné na prípravu stanovísk, podkladov, pozvánok, dokumentácie k zámenným zmluvám a pozemkom a zariadenia pre geometrické vymeranie zamieňaných pozemkov a vypracovanie potrebnej dokumentácie.
12. Určenie obdobia pre vyhodnotenie výsledkov plnenia úloh	Každoročne po skončení kalendárneho roku.
13. Spôsob vyhodnotenia projektu	Záverečná správa.
14. Požiadavky na zabezpečenie BOZP a akékoľvek právne a organizačné záväzky vzťahujúce sa na pracovníkov a ostatných osôb zapojených do realizácie projektu	Zákon NR SR č. 330/1996 Z.z. v znení neskorších predpisov Zákon č. 543/2002 Z.z. v znení neskorších predpisov Vyhláška č. 196/2010 Z.z.

Súhrnný prehľad realizačných projektov a predpokladaných nákladov programu starostlivosti (roky 2016 – 2031)

Kód projektu	Názov projektu	Rok (€)	Rok (€)	Rok (€)	Rok (€)	Rok (€)	Rok (€)	Rok (€)	Rok (€)	Rok (€)	Rok (€)	Rok (€)	Rok (€)	Rok (€)	Rok (€)	Rok (€)	Rok (€)
		2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029	2030	2031
SKCHVU036-01	Údržba hniezd dravcov a bocianov čiernych v CHVÚ Volovské vrchy	3000	1000	1000	1000	1000	1000	1000	1000	1000	1000	1000	1000	1000	1000	1000	1000
SKCHVU036-02	Ochrana okolia hniezd dravcov, sov a bociana čierneho	5000	1500	1500	1500	1500	1500	1500	1500	1500	1500	1500	1500	1500	1500	1500	1500
SKCHVU036-03	Ochrana vtáctva v lesoch Volovských vrchov v spolupráci s lesníckymi organizáciami v rámci PSL	126000	126000	126000	126000	126000	126000	126000	126000	126000	126000	0	0	0	0	0	0
SKCHVU036-04	Zníženie mortality vtáctva na elektrických vedeniach	4000	4000	4000	4000	4000	4000	4000	4000	4000	4000	4000	4000	4000	4000	4000	4000
SKCHVU036-05	Ochrana hniezdnych stromov dutinových hniezdíčov v CHVÚ Volovské vrchy	5000	4000	4000	4000	4000	4000	4000	4000	4000	4000	4000	4000	4000	4000	4000	4000
SKCHVU036-06	Zlepšenie hniezdnych podmienok pre dutinové hniezdíče v hospodárskych lesoch CHVÚ Volovské vrchy	0	10000	5000	5000	5000	0	0	0	0	0	0	10000	5000	5000	5000	0
SKCHVU036-07	Podpora aktívneho využívania trávnych porastov a pre prírodu vhodných foriem hospodárenia v CHVÚ Volovské vrchy	15000	15000	15000	15000	15000	15000	15000	15000	15000	15000	15000	15000	15000	15000	15000	15000
SKCHVU036-08	Ochrana hniezdísk rybárika riečneho v CHVÚ Volovské vrchy	0	5000	5000	5000	5000	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
SKCHVU036-09	Zabezpečenie podmienok pre prežívanie hlucháňa hôrneho prostredníctvom ochrany kľúčových porastov	95000	95000	95000	95000	95000	95000	95000	95000	95000	95000	95000	95000	95000	95000	95000	95000
SKCHVU036-10	Ochrana biotopov tetraho hoľniaka v CHVÚ Volovské vrchy	10000	10000	10000	10000	10000	10000	10000	10000	10000	10000	10000	10000	10000	10000	10000	10000
SKCHVU036-11	Monitoring negatívnych faktorov obmedzujúcich populácie hlucháňa hôrneho a tetraho hoľniaka v CHVÚ Volovské vrchy	0	5000	5000	5000	5000	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
SKCHVU036-12	Monitoring populácií vtáctva v CHVÚ Volovské vrchy a jeho hniezdnej úspešnosti	5000	3000	3000	3000	3000	3000	3000	3000	3000	3000	3000	3000	3000	3000	3000	3000

Kód projektu	Názov projektu	Rok (€)	Rok (€)	Rok (€)	Rok (€)	Rok (€)	Rok (€)	Rok (€)	Rok (€)	Rok (€)	Rok (€)	Rok (€)	Rok (€)	Rok (€)	Rok (€)	Rok (€)	Rok (€)	
		2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029	2030	2031	
SKCHVU036-13	Usmernenie návštevnosti v CHVÚ Volovské vrchy prostredníctvom stráže prírody	3000	1500	1500	1500	1500	1500	1500	1500	1500	1500	1500	1500	1500	1500	1500	1500	
SKCHVU036-14	Priblíženie prírodných hodnôt v CHVÚ Volovské vrchy verejnosti	0	50000	30000	20000	20000	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	
SKCHVU036-15	Posilnenie ekovýchovy a poznania o význame územia v CHVÚ Volovské vrchy	10000	2000	2000	2000	2000	2000	2000	2000	2000	2000	10000	2000	2000	2000	2000	2000	
SKCHVU036-16	Zvýšenie povedomia o prírodných hodnotách Volovských vrchov v zahraničí s cieľom pritiažnutia návštevníkov	0	20000	10000	10000	10000	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	
SKCHVU036-17	Zhodnotenie dopadu nových zámerov a plánovaných činností na CHVÚ	5000	2000	2000	2000	2000	2000	2000	2000	2000	2000	5000	2000	2000	2000	2000	2000	
SKCHVU036-18	Zlepšenie kontroly plnenia priorít ochrany prírody a zásad, legislatívy a pravidiel hospodárenia v CHVÚ Volovské vrchy	5000	1500	1500	1500	1500	1500	1500	1500	1500	1500	5000	1500	1500	1500	1500	1500	
SKCHVU036-19	Udržanie pestrej poľnohospodárskej krajiny v CHVÚ Volovské vrchy organizovanie workshopov pre predstavenie možností platieb a príspevkov pre podporu vhodných foriem poľnohospodárstva	5000	2000	2000	2000	2000	2000	2000	2000	2000	2000	2000	2000	2000	2000	2000	2000	
SKCHVU036-20	Optimalizácia chovu a lovu poľovnej zveri na lokalitách výskytu hlucháňa hôrneho	0	5000	5000	5000	5000	0	0	0	0	5000	0	0	0	0	5000	0	
SKCHVU036-21	Zhodnotenie celkového legislatívneho rámca obmedzujúceho a upravujúceho ochranu v CHVÚ Volovské vrchy	0	5000	5000	5000	5000	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	
SKCHVU036-22	Organizácia workshopov a stretnutí s vlastníkmi a užívateľmi pôdy o možnostiach participácie a vypracovania projektov pre ochranu prírody v CHVÚ Volovské vrchy	5000	2000	2000	2000	2000	2000	2000	2000	2000	2000	2000	2000	2000	2000	2000	2000	
SKCHVU036-23	Zámeny pozemkov pre potreby optimalizácie podmienok pre ochranu prírody v CHVÚ Volovské vrchy	5000	2000	2000	2000	2000	2000	2000	2000	2000	2000	2000	2000	2000	2000	2000	2000	
	Spolu (€)	30600 0	37250 0	33750 0	327500	32750 0	27250 0	27250 0	27250 0	27250 0	27250 0	27750 0	16100 0	15650 0	15150 0	15150 0	15650 0	14650 0

Súhrnný prehľad realizačných projektov a predpokladaných nákladov programu starostlivosti (roky 2032 – 2045)

Kód projektu	Názov projektu	Rok	Rok	Rok	Rok	Rok	Rok	Rok	Rok	Rok	Rok	Rok	Rok	Rok	Rok	Spolu
		(€)	(€)	(€)	(€)	(€)	(€)	(€)	(€)	(€)	(€)	(€)	(€)	(€)	(€)	(€)
		2032	2033	2034	2035	2036	2037	2038	2039	2040	2041	2042	2043	2044	2045	
SKCHVU036-01	Údržba hniezd dravcov a bocianov čiernych v CHVÚ Volovské vrchy	1000	1000	1000	1000	1000	1000	1000	1000	1000	1000	1000	1000	1000	1000	32000
SKCHVU036-02	Ochrana okolia hniezd dravcov, sov a bociana čierneho	1500	1500	1500	1500	1500	1500	1500	1500	1500	1500	1500	1500	1500	1500	48500
SKCHVU036-03	Ochrana vtáctva v lesoch Volovských vrchov v spolupráci s lesníckymi organizáciami v rámci PSL	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1260000
SKCHVU036-04	Zníženie mortality vtáctva na elektrických vedeniach	4000	4000	4000	4000	4000	4000	4000	4000	4000	4000	4000	4000	4000	4000	120000
SKCHVU036-05	Ochrana hniezdnych stromov dutinových hniezdičov v CHVÚ Volovské vrchy	4000	4000	4000	4000	4000	4000	4000	4000	4000	4000	4000	4000	4000	4000	121000
SKCHVU036-06	Zlepšenie hniezdnych podmienok pre dutinové hniezdiče v hospodárskych lesoch CHVÚ Volovské vrchy	0	0	0	0	0	10000	5000	5000	5000	0	0	0	0	0	75000
SKCHVU036-07	Podpora aktívneho využívania trávnych porastov a pre prírodu vhodných foriem hospodárenia v CHVÚ Volovské vrchy	15000	15000	15000	15000	15000	15000	15000	15000	15000	15000	15000	15000	15000	15000	450000
SKCHVU036-08	Ochrana hniezdísk rybárika riečneho v CHVÚ Volovské vrchy	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	20000
SKCHVU036-09	Zabezpečenie podmienok pre prežívanie hlucháňa hôrneho prostredníctvom ochrany kľúčových porastov	95000	95000	95000	95000	95000	95000	95000	95000	95000	95000	95000	95000	95000	95000	2850000
SKCHVU036-10	Ochrana biotopov tetrova hoľniaka v CHVÚ Volovské vrchy	10000	10000	10000	10000	10000	10000	10000	10000	10000	10000	10000	10000	10000	10000	300000
SKCHVU036-11	Monitoring negatívnych faktorov obmedzujúcich populácie hlucháňa hôrneho a tetrova hoľniaka v CHVÚ Volovské vrchy	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	20000
SKCHVU036-12	Monitoring populácií vtáctva v CHVÚ Volovské vrchy a jeho hniezdnej úspešnosti	3000	3000	3000	3000	3000	3000	3000	3000	3000	3000	3000	3000	3000	3000	92000
SKCHVU036-13	Usmernenie návštevnosti v CHVÚ Volovské vrchy prostredníctvom stráže prírody	1500	1500	1500	1500	1500	1500	1500	1500	1500	1500	1500	1500	1500	1500	46500

Kód projektu	Názov projektu	Rok (€)	Rok (€)	Rok (€)	Rok (€)	Rok (€)	Rok (€)	Rok (€)	Rok (€)	Rok (€)	Rok (€)	Rok (€)	Rok (€)	Rok (€)	Rok (€)	Spolu (€)
		2032	2033	2034	2035	2036	2037	2038	2039	2040	2041	2042	2043	2044	2045	2016-45
SKCHVU036-14	Priblíženie prírodných hodnôt v CHVÚ Volovské vrchy verejnosti	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	120000
SKCHVU036-15	Posilnenie ekovýchovy a poznania o význame územia v CHVÚ Volovské vrchy	2000	2000	2000	2000	10000	2000	2000	2000	2000	2000	2000	2000	2000	10000	92000
SKCHVU036-16	Zvýšenie povedomia o prírodných hodnotách Volovských vrchov v zahraničí s cieľom pritiahnúť návštevníkov	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	50000
SKCHVU036-17	Zhodnotenie dopadu nových zámerov a plánovaných činností na CHVÚ	2000	2000	2000	2000	5000	2000	2000	2000	2000	2000	2000	2000	2000	5000	72000
SKCHVU036-18	Zlepšenie kontroly plnenia priorít ochrany prírody a zásad, legislatívy a pravidiel hospodárenia v CHVÚ Volovské vrchy	1500	1500	1500	1500	5000	1500	1500	1500	1500	1500	1500	1500	1500	1500	55500
SKCHVU036-19	Udržanie pestrej poľnohospodárskej krajiny v CHVÚ Volovské vrchy organizovanie workshopov pre predstavenie možností platieb a príspevkov pre podporu vhodných foriem poľnohospodárstva	2000	2000	2000	2000	2000	2000	2000	2000	2000	2000	2000	2000	2000	2000	63000
SKCHVU036-20	Optimalizácia chovu a lovu poľovnej zveri na lokalitách výskytu hlucháňa hôrneho	0	0	0	5000	0	0	0	0	5000	0	0	0	0	5000	45000
SKCHVU036-21	Zhodnotenie celkového legislatívneho rámca obmedzujúceho a upravujúceho ochranu v CHVÚ Volovské vrchy	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	20000
SKCHVU036-22	Organizácia workshopov a stretnutí s vlastníkami a užívateľmi pôdy o možnostiach participácie a vypracovania projektov pre ochranu prírody v CHVÚ Volovské vrchy	2000	2000	2000	2000	2000	2000	2000	2000	2000	2000	2000	2000	2000	2000	63000
SKCHVU036-23	Zámeny pozemkov pre potreby optimalizácie podmienok pre ochranu prírody v CHVÚ Volovské vrchy	2000	2000	2000	2000	2000	2000	2000	2000	2000	2000	2000	2000	2000	2000	63000
	Spolu (€)	14650 0	14650 0	146500	151500	161000	15650 0	15150 0	15150 0	15650 0	14650 0	14650 0	14650 0	14650 0	16250 0	6078500

4. Spôsob vyhodnocovania plnenia programu starostlivosti – Volovske vrchy

4.1. Logická matica vyhodnocovania programu starostlivosti

	Štruktúra programu starostlivosti	Objektívne overiteľný indikátor úspešnosti	Spôsob overenia	Stav realizácie
	<u>Dlhodobé ciele</u>			
1.	Zlepšiť súčasný nepriaznivý stav výberových druhu Tetrao urogallus, Tetrao tetrix, Alcedo atthis, Aquila pomarina a Aegolius funereus na priaznivý	Kategória priaznivého stavu	Pravidelné vyhodnotenie priaznivého stavu (raz za 5-6 rokov)	Plní sa / neplní sa
2.	Udržať súčasný priaznivý stav druhov vtákov Ciconia nigra, Pernis apivorus, Strix uralensis, Picus canus, Dryocopus martius, Ficedula parva, Ficedula albicollis, Bubo bubo, Aquila chrysaetos, Bonasa bonasia, Coturnix coturnix, Dendrocopos leucotos, Dendrocopos medius, Jynx torquilla, Streptopelia turtur, Muscicapa striata, Glaucidium passerinum, Picoides tridactylus a Lanius collurio.	Kategória priaznivého stavu	Pravidelné vyhodnotenie priaznivého stavu (raz za 5-6 rokov)	Plní sa / neplní sa
3.	Zabezpečiť adresný legislatívny rámec pre zlepšenie kvality biotopov predmetov ochrany v CHVÚ Volovské vrchy.	Schválená úprava vyhlášky	Zoznam adresných zakázaných činnosti v úprave	Plní sa / Plní sa čiastočne / Neplní sa
4.	Zvýšiť ekologické povedomie miestnych obyvateľov a zlepšiť spoluprácu s vlastníkmi a správcami pozemkov pri ochrane vtáctva.	Počet návštevníkov vybraných lokalít (prichádzajúcich za účelom jej spoznania)	Monitoring návštevníkov raz ročne	Plní sa (ak rastie) / Neplní sa (ak stagnuje či klesá)
	<u>Operatívne ciele</u>			
1.1.	Zvýšiť a udržať populáciu hlucháňa hôrneho (Tetrao urogallus) na úrovne minimálne 15 kohútov.	Zistený počet kohútov	Záznamy z monitoringu zadané do databázy	Plní sa (ak sú každoročné aktuálne údaje) / Neplní sa (ak chýbajú v danom roku aktuálne dáta)
1.2.	Udržať podmienky pre hniezdenie tetraova hoľniaka (<i>Tetrao tetrix</i>) na všetkých jeho historických a recentne opustených lokalitách v západnej časti CHVÚ	Zistený počet kohútov	Záznamy z monitoringu zadané do databázy	Plní sa (ak sú každoročné aktuálne údaje) / Neplní sa (ak chýbajú v danom roku aktuálne dáta)
1.3.	Zvýšiť a udržať populáciu rybárika riečneho (Alcedo atthis) na priemernej úrovni viac ako 15 obsadených revírov	Zistený počet párov	Záznamy z monitoringu zadané do databázy	Plní sa (ak sú každoročné aktuálne údaje) / Neplní sa (ak chýbajú v danom roku aktuálne dáta)
1.4.	Zvýšiť a udržať populáciu orla krikľavého (Aquila pomarina) na priemernej úrovni minimálne 26 obsadených revírov.	Zistený počet párov	Záznamy z monitoringu zadané do databázy	Plní sa (ak sú každoročné aktuálne údaje) / Neplní sa (ak chýbajú v danom roku aktuálne dáta)
1.5.	Zvýšiť a udržať populáciu pôtika kapcavého (Aegolius funereus) na priemernej úrovni minimálne 155 obsadených revírov	Zistený počet párov	Záznamy z monitoringu zadané do databázy	Plní sa (ak sú každoročné aktuálne údaje) / Neplní sa (ak chýbajú v danom roku aktuálne dáta)
2.1.	Udržať populáciu bociana čierneho (Ciconia nigra) na priemernej úrovni minimálne 23 obsadených revírov	Zistený počet párov	Záznamy z monitoringu zadané do databázy	Plní sa (ak sú každoročné aktuálne údaje) / Neplní sa (ak chýbajú v danom roku aktuálne dáta)
2.2.	Udržať populáciu včelára lesného (Pernis apivorus) na priemernej úrovni minimálne 16 obsadených revírov.	Zistený počet párov	Záznamy z monitoringu zadané do databázy	Plní sa (ak sú každoročné aktuálne údaje) / Neplní sa (ak chýbajú v danom roku

	Štruktúra programu starostlivosti	Objektívne overiteľný indikátor úspešnosti	Spôsob overenia	Stav realizácie
				aktuálne dáta)
2.3.	Udržať populáciu sovy dlhochvostej (Strix uralensis) na priemernej úrovni minimálne 160 obsadených revírov.	Zistený počet párov	Záznamy z monitoringu zadané do databázy	Plní sa (ak sú každoročné aktuálne údaje) / Neplní sa (ak chýbajú v danom roku aktuálne dáta)
2.4.	Udržať populáciu žlny sivej (Picus canus) na priemernej na priemernej úrovni minimálne 3,5-8,5 páru/100km ² .	Zistený počet párov	Záznamy z monitoringu zadané do databázy	Plní sa (ak sú každoročné aktuálne údaje) / Neplní sa (ak chýbajú v danom roku aktuálne dáta)
2.5.	Udržať populáciu tesára čierneho (Dryocopus martius) na priemernej úrovni minimálne 10,5 - 17,5 páru/100km ² .	Zistený počet párov	Záznamy z monitoringu zadané do databázy	Plní sa (ak sú každoročné aktuálne údaje) / Neplní sa (ak chýbajú v danom roku aktuálne dáta)
2.6.	Udržať populáciu muchárika malého (Ficedula parva) na priemernej úrovni minimálne 7,4 - 12,4 páru/100km ² .	Zistený počet párov	Záznamy z monitoringu zadané do databázy	Plní sa (ak sú každoročné aktuálne údaje) / Neplní sa (ak chýbajú v danom roku aktuálne dáta)
2.7.	Udržať populáciu muchárika bieločrkého (Ficedula albicollis) na priemernej úrovni minimálne 35,3-58,8 páru/100km ² .	Zistený počet párov	Záznamy z monitoringu zadané do databázy	Plní sa (ak sú každoročné aktuálne údaje) / Neplní sa (ak chýbajú v danom roku aktuálne dáta)
2.8.	Udržať populáciu výra skalného (Bubo bubo) na priemernej úrovni minimálne 3,5 obsadených revírov.	Zistený počet párov	Záznamy z monitoringu zadané do databázy	Plní sa (ak sú každoročné aktuálne údaje) / Neplní sa (ak chýbajú v danom roku aktuálne dáta)
2.9.	Udržať populáciu orla skalného (Aquila chrysaetos) na priemernej úrovni minimálne 14 obsadených revírov.	Zistený počet párov	Záznamy z monitoringu zadané do databázy	Plní sa (ak sú každoročné aktuálne údaje) / Neplní sa (ak chýbajú v danom roku aktuálne dáta)
2.10.	Udržať populáciu jariabka hôrneho (Bonasa bonasia) na priemernej úrovni minimálne 400 obsadených revírov.	Zistený počet párov	Záznamy z monitoringu zadané do databázy	Plní sa (ak sú každoročné aktuálne údaje) / Neplní sa (ak chýbajú v danom roku aktuálne dáta)
2.11.	Udržať populáciu prepelice poľnej (Coturnix coturnix) na priemernej úrovni minimálne 80 obsadených revírov.	Zistený počet párov	Záznamy z monitoringu zadané do databázy	Plní sa (ak sú každoročné aktuálne údaje) / Neplní sa (ak chýbajú v danom roku aktuálne dáta)
2.12.	Udržať populáciu ďatľa bielochrbtého (Dendrocopos leucotos) na priemernej úrovni minimálne 300 obsadených revírov	Zistený počet párov	Záznamy z monitoringu zadané do databázy	Plní sa (ak sú každoročné aktuálne údaje) / Neplní sa (ak chýbajú v danom roku aktuálne dáta)
2.13.	Udržať populáciu ďatľa prostredného (Dendrocopos medius) na priemernej úrovni minimálne 135 obsadených revírov	Zistený počet párov	Záznamy z monitoringu zadané do databázy	Plní sa (ak sú každoročné aktuálne údaje) / Neplní sa (ak chýbajú v danom roku aktuálne dáta)
2.14.	Udržať populáciu krutohlava hnedého (Jynx torquilla) na priemernej úrovni minimálne 250 obsadených revírov.	Zistený počet párov	Záznamy z monitoringu zadané do databázy	Plní sa (ak sú každoročné aktuálne údaje) / Neplní sa (ak chýbajú v danom roku aktuálne dáta)
2.15.	Udržať populáciu penice jarabej (Sylvia nisoris) na priemernej úrovni minimálne 175 obsadených revírov.	Zistený počet párov	Záznamy z monitoringu zadané do	Plní sa (ak sú každoročné aktuálne údaje) / Neplní sa (ak

	Štruktúra programu starostlivosti	Objektívne overiteľný indikátor úspešnosti	Spôsob overenia	Stav realizácie
			databázy	chýbajú v danom roku aktuálne dáta)
2.16.	Udržať populáciu hrdličky poľnej (<i>Streptopelia turtur</i>) na priemernej úrovni minimálne 425 obsadených revírov.	Zistený počet párov	Záznamy z monitoringu zadané do databázy	Plní sa (ak sú každoročné aktuálne údaje) / Neplní sa (ak chýbajú v danom roku aktuálne dáta)
2.17.	Udržať populáciu muchára sivého (<i>Muscicapa striata</i>) na priemernej úrovni minimálne 1250 obsadených revírov.	Zistený počet párov	Záznamy z monitoringu zadané do databázy	Plní sa (ak sú každoročné aktuálne údaje) / Neplní sa (ak chýbajú v danom roku aktuálne dáta)
2.18.	Udržať populáciu kuvička vrabčieho (<i>Glaucidium passernium</i>) na priemernej úrovni minimálne 143 obsadených revírov.	Zistený počet párov	Záznamy z monitoringu zadané do databázy	Plní sa (ak sú každoročné aktuálne údaje) / Neplní sa (ak chýbajú v danom roku aktuálne dáta)
2.19.	Udržať populáciu dúbnička trojprstého (<i>Picoides tridactylus</i>) na úrovni minimálne 150 obsadených revírov.	Zistený počet párov	Záznamy z monitoringu zadané do databázy	Plní sa (ak sú každoročné aktuálne údaje) / Neplní sa (ak chýbajú v danom roku aktuálne dáta)
2.20.	Udržať populáciu strakoša obyčajného (<i>Lanius collurio</i>) na úrovni minimálne 1800 obsadených revírov.	Zistený počet párov	Záznamy z monitoringu zadané do databázy	Plní sa (ak sú každoročné aktuálne údaje) / Neplní sa (ak chýbajú v danom roku aktuálne dáta)
3.1.	Zabezpečiť aktualizáciu vyhlášky č. 196/2010 Z. z. s cieľom prehodnotenia zakázaných činností tak aby boli adresné k požiadavkám predmetov ochrany.	Schválená úprava vyhlášky	Zoznam adresných zakázaných činností v úprave	Plní sa / Plní sa čiastočne / Neplní sa
3.2.	Vyhodnotiť adresnosť legislatívneho rámca pre ochranu predmetov ochrany a presadiť potrebné úpravy	Vyhotovená štúdia, prípadne úpravy legislatívy	Dodaná štúdia analyzujúca legislatívne limity ochrany predmetov ochrany. Legislatívne úpravy v prospech predmetov ochrany	Plní sa (ak je vypracovaná štúdia a ak sú potrebné úpravy legislatívy, ak sú prijaté) / Neplní sa (ak nie je vypracovaná štúdia alebo ak nie sú prijaté potrebné úpravy legislatívy)
4.1.	Zlepšiť úroveň poznania vtáctva, propagovať myšlienku ochrany významnej ornitologickej lokality a vybudovať infraštruktúru pre pozorovanie vtáctva na lokalite	Počet návštevníkov lokality (prichádzajúcich za účelom jej spoznania)	Monitoring návštevníkov raz ročne	Plní sa (ak rastie) / Neplní sa (ak stagnuje či klesá)
4.2.	Zapájať miestnych obyvateľov do praktickej ochrany vtáctva, zapájať vlastníkov pozemkov do vykonávania praktického manažmentu	Počet obyvateľov podieľajúcich sa na praktickej ochrane vtáctva	Správy z aktivít praktickej ochrany vtáctva	Plní sa / Neplní sa
Opatrenia				
1.1.1.	Monitorovať negatívne faktory obmedzujúce populáciu hlucháňa hôrneho	Počet kontrol v CHVÚ	Záznamy z kontroly	Plní sa priebežne / neplní sa priebežne
1.1.2.	Výchovnými porastmi zabezpečiť, aby boli vhodné pre výskyt hlucháňa (heterogénne, zakmenenie maximálne 0,7 a pod.)	Počet JPRL so zapracovanými zásadami OP	Schválené PSL	Plní sa / plní sa čiastočne / neplní sa
1.1.3.	Zabezpečiť, aby sa nezalesňovali	Počet JPRL so	Schválené PSL	Plní sa / plní sa

	Štruktúra programu starostlivosti	Objektívne overiteľný indikátor úspešnosti	Spôsob overenia	Stav realizácie
	existujúce okraje horských holí	zapracovanými zásadami OP		čistočne / neplní sa
1.1.4.	Obnovu lesných porastov vykonávať spôsobom vhodným pre hlucháňa	Počet JPRL so zapracovanými zásadami OP	Schválené PSL	Plní sa / plní sa čistočne / neplní sa
1.1.5.	Vylúčiť vykonávanie lesohospodárskej činnosti od 1.3. do 30.6.	Počet kontrol v CHVÚ	Záznamy z kontroly	Plní sa priebežne / neplní sa priebežne
1.1.6.	Vylúčiť aplikáciu insekticídov v lesných porastoch	Počet kontrol v CHVÚ	Záznamy z kontroly	Plní sa priebežne / neplní sa priebežne
1.1.7.	Vylúčiť výstavbu lyžiarskych stredísk a väčších stredísk cestovného ruchu	Počet stanovísk k zámerom a činnostiam	Stanoviská príslušných úradov, organizácie OP	Plní sa / neplní sa
1.1.8.	Budovanie nových turistických chodníkov len po dôkladnom zvážení dopadov na lokality hlucháňa	Počet stanovísk	Stanoviská príslušných úradov, organizácie OP	Plní sa / neplní sa
1.1.9.	Vylúčiť výstavbu ďalších lesných ciest a zväznic	Počet stanovísk k zámerom a činnostiam	Stanoviská príslušných úradov, organizácie OP	Plní sa / neplní sa
1.1.10.	Investície do mäkkých foriem cestovného ruchu dôsledne posúdiť z pohľadu dopadu na predmet ochrany	Počet stanovísk k zámerom a činnostiam	Stanoviská príslušných úradov, organizácie OP	Plní sa / neplní sa
1.1.11.	Zabezpečiť dodržiavanie predpisov obmedzujúcich zber lesných plodín v územiach s 3. až 5. stupňom ochrany	Počet kontrol v CHVÚ	Záznamy z kontroly	Plní sa priebežne / neplní sa priebežne
1.1.12.	Zabezpečiť monitoring všetkých tokanísk hlucháňa hôrneho	Zistený počet kohútov	Záznamy z monitoringu zadané do databázy	Plní sa (ak sú každoročné aktuálne údaje) / Neplní sa (ak chýbajú v danom roku aktuálne dáta)
1.1.13.	Zabezpečiť prieskum negatívnych faktorov vplyvajúcich na početnosť hlucháňa hôrneho za účelom upresnenia vhodných manažmentových opatrení	Počet kontrol na lokalitách výskytu hlucháňa hôrneho	Záznamy z kontroly	Plní sa priebežne / neplní sa priebežne
1.1.14.	Zabezpečiť kontrolnú činnosť dodržiavania obmedzení z dôvodu ochrany prírody	Počet kontrol v CHVU	Záznamy z kontroly	Plní sa priebežne / neplní sa priebežne
1.1.15.	Vylúčiť stavbu nových elektrických vedení a existujúce ošetriť prvkami pre zabránenie kolízií s vtáctvom alebo ich umiestniť pod zem	Dĺžka vedení bez zábran proti sadaniu / kolíziám vtáctva	Zhodnotenie raz za päť rokov	Plní sa (ak dĺžka klesá) / neplní sa (ak rdížka stagnuje alebo rastie)
1.1.16.	Usmerniť fotografovanie a filmovanie vtáctva v území	Počet kontrol v CHVÚ	Záznamy z kontroly	Plní sa priebežne / neplní sa priebežne
1.1.17.	Zapracovať relevantné opatrenia ako zásady hospodárenia v lese do novovypracovaných PSL	Počet JPRL so zapracovanými zásadami OP	Schválené PSL	Plní sa / plní sa čistočne / neplní sa
1.1.18.	Lesné porasty nad 80 rokov a nelesné biotopy ponechať na prirodzený vývoj, bez usmerňovania a zasahovania do prírodných procesov človekom, vylúčiť akékoľvek hospodárske opatrenia (obnova, výchova, ťažba)	Počet JPRL so zapracovanými zásadami OP	Schválené PSL	Plní sa / plní sa čistočne / neplní sa

	Štruktúra programu starostlivosti	Objektívne overiteľný indikátor úspešnosti	Spôsob overenia	Stav realizácie
1.1.19.	Kalamitné plochy v lesoch ponechať bez ľudského zásahu na prirodzenú sukcesiu. Drevnú hmotu (biomasu) z kalamitných plôch neodstraňovať, ponechať na mieste bez asanácie. Vykonať iba nevyhnutnú údržbu (zabezpečiť prejazdnosť a schodnosť) existujúcich účelových komunikácií bez stavebno-technických zásahov	Počet JPRL so zapracovanými zásadami OP	Schválené PSL	Plní sa / plní sa čiastočne / neplní sa
1.1.20.	Všetky hospodárske lesy, ktoré nie sú v kategórii ochranných lesov, v tomto EFP prekategORIZOVAŤ na lesy osobitného určenia	Počet JPRL so zapracovanými zásadami OP	Schválené PSL	Plní sa / plní sa čiastočne / neplní sa
1.1.21.	V odôvodnených prípadoch (ohrozenie predmetu ochrany, poškodzovanie biotopov, programy záchrany kriticky ohrozených druhov, bezpečnosť návštevníkov) presmerovať alebo zrušiť (dočasne uzavrieť) časti existujúcich chodníkov	Počet stanovísk	Stanoviská príslušných úradov, organizácie OP	Plní sa / neplní sa
1.1.22.	Monitorovať vznik čiernych skládok v EFP a okolí, ktoré by mohli slúžiť ako miesta zberu potravy pre krkavcovité vtáky a rovnako aj krmelce pre diviačiu zver, v prípade ich vzniku ich odstrániť	Počet kontrol v CHVÚ	Záznamy z kontroly	Plní sa priebežne / neplní sa priebežne
1.1.23.	Vylúčiť prikrmovanie poľovnej zveri zrninami a zabezpečiť zníženie stavu diviakov v týchto revíroch na nulu, cielene znižovať stavy líšok	JKS diviakov lesných v dotknutých revíroch	Každoročné zhodnotenie	Plní sa (ak počet klesá) / neplní sa (ak je počet stabilný alebo rastie)
1.2.1.	Vylúčiť aplikáciu pesticídov a insekticídov	Počet kontrol v CHVÚ	Záznamy z kontroly	Plní sa priebežne / neplní sa priebežne
1.2.2.	S užívateľmi poľnohospodárskych pozemkov zabezpečiť primerané využívanie (pastvu, alebo kosenie) biotopov tetrova	Rozloha pôdy nevhodne obhospodarovanej	Zhodnotenie raz za päť rokov	Plní sa (ak rozloha klesá) / neplní sa (ak rozloha stagnuje alebo rastie)
1.2.3.	Zabezpečiť dodržiavanie predpisov obmedzujúcich zber lesných plodín v územiach s 3. až 5. stupňom ochrany	Počet kontrol v CHVÚ	Záznamy z kontroly	Plní sa priebežne / neplní sa priebežne
1.2.4.	Vylúčiť každú formu novej stavebnej činnosti (lyžiarskych stredísk a stredísk cestovného ruchu, ďalších lesných ciest a zväžnic, budovanie nových turistických chodníkov, stavbu nových elektrických vedení v tomto EFP a jeho okolí a existujúce ošetriť prvkami pre zabránenie kolízií s vtáctvom alebo ich umiestniť pod zem)	Počet stanovísk k zámerom a činnostiam	Stanoviská príslušných úradov, organizácie OP	Plní sa / neplní sa
1.2.5.	Zabezpečiť monitoring tetrova hoľniaka (populácie a všetkých tokanísk) a ostatných druhov vtáctva	Zistený počet kohútov	Záznamy z monitoringu zadané do databázy	Plní sa (ak sú každoročné aktuálne údaje) / Neplní sa (ak chýbajú v danom roku aktuálne dáta)
1.2.6.	Zvýšiť kontrolnú činnosť za účelom dodržiavania predpisov na úseku ochrany prírody najmä v období toku	Počet kontrol v CHVÚ	Záznamy z kontroly	Plní sa priebežne / neplní sa priebežne
1.2.7.	Monitorovať vznik čiernych skládok v EFP a okolí, ktoré by mohli slúžiť ako miesta zberu potravy pre krkavcovité vtáky a rovnako aj krmelce pre diviačiu zver, v prípade ich vzniku ich odstrániť	Počet kontrol v CHVÚ	Záznamy z kontroly	Plní sa priebežne / neplní sa priebežne
1.2.8.	Vylúčiť prikrmovanie poľovnej zveri	JKS diviakov lesných	Každoročné	Plní sa (ak počet

	Štruktúra programu starostlivosti	Objektívne overiteľný indikátor úspešnosti	Spôsob overenia	Stav realizácie
	zminami a zabezpečiť zníženie stavu diviakov v týchto revíroch na nulu, cielene znižovať stavy líšok	v dotknutých revíroch	zhodnotenie	klesá) / neplní sa (ak je počet stabilný alebo rastie)
1.2.9.	Monitorovať negatívne faktory obmedzujúce populáciu tetra holniaka	Počet kontrol v CHVÚ	Záznamy z kontroly	Plní sa priebežne / neplní sa priebežne
1.3.1.	Zabezpečiť pravidelne monitoring vybranej vzorky populácie rybárika	Zistený počet párov	Záznamy z monitoringu zadané do databázy	Plní sa (ak sú každoročné aktuálne údaje) / Neplní sa (ak chýbajú v danom roku aktuálne dáta)
1.3.2.	Na vhodných lokalitách v nutných prípadoch upravovať hniezdne steny a vytvárať nové hniezdne možnosti pre rybárika	Počet zrealizovaných projektov	Správy z realizácie projektov	Plní sa / neplní sa
1.3.3.	Spolupracovať so správcami tokov a vodných plôch pri zabezpečovaní ochrany rybárika a jeho hniezdných lokalít	Počet zrealizovaných projektov	Správy z realizácie projektov	Plní sa / neplní sa
1.3.4.	Zvýšiť kontrolu dodržiavania predpisov na úseku ochrany prírody	Počet kontrol v CHVÚ	Záznamy z kontroly	Plní sa priebežne / neplní sa priebežne
1.3.5.	Zamedziť výstavbe investičných zámerov ohrozujúcich hniezdne lokality	Počet stanovísk k zámerom a činnostiam	Stanoviská príslušných úradov, organizácie OP	Plní sa / neplní sa
1.3.6.	Dôsledne posúdiť nové investičné zámery ohrozujúce hniezdne lokality	Počet stanovísk k zámerom a činnostiam	Stanoviská príslušných úradov, organizácie OP	Plní sa / neplní sa
1.3.7.	Zabezpečiť pravidelne monitoring znečisťovania vodných tokov splaškami, odpadkami a vypúšťaním močovky	Počet stanovísk k zámerom a činnostiam	Stanoviská príslušných úradov, organizácie OP	Plní sa / neplní sa
1.4.1.	Zabezpečiť monitoring všetkých hniezdných okrskov orla kriľavého každoročne a každoročne dohľadávať hniezda minimálne v porastoch ohrozených ťažbou lesných porastov a celkovo kontrolovať hniezdnu úspešnosť aspoň na 50 % hniezd.	Zistený počet párov	Záznamy z monitoringu zadané do databázy	Plní sa (ak sú každoročné aktuálne údaje) / Neplní sa (ak chýbajú v danom roku aktuálne dáta)
1.4.2.	Zabezpečiť po vyhniesdení opravu všetkých známych nestabilných hniezd a v prípade pádu na vhodných stromoch vyložiť náhradné hniezdne podložky	Počet hniezd s vykonanými zásahmi	Správy a záznamy z opráv	Plní sa (ak boli opravené nestabilné hniezda) / Neplní sa (ak hniezda s nutnou opravou neboli opravené)
1.4.3.	V okolí hniezd zabezpečiť vyhlásenie ochranných zón	Počet vyhlásených ochranných zón	Rozhodnutia úradov	Plní sa / Neplní sa
1.4.4.	Pri obnovnej ťažbe zabezpečiť, aby vždy na každú jednotku plochy 100 ha ostalo zachovaných minimálne 25 % obnovných porastov starších ako 80 rokov	Rozloha lesných porastov vo veku nad 80 rokov	Zhodnotenie raz za päť rokov	Plní sa / neplní sa
1.4.5.	Dôsledne posúdiť dopad investícií do cestovného ruchu a iných investícií na predmety ochrany	Počet stanovísk k zámerom a činnostiam	Stanoviská príslušných úradov, organizácie OP	Plní sa / neplní sa
1.4.6.	Zabezpečiť kontrolnú činnosť dodržiavania obmedzení z dôvodov ochrany prírody	Počet stanovísk k zámerom a činnostiam	Stanoviská príslušných úradov, organizácie OP	Plní sa / neplní sa

	Štruktúra programu starostlivosti	Objektívne overiteľný indikátor úspešnosti	Spôsob overenia	Stav realizácie
1.4.7.	Zpracovať relevantné opatrenia ako zásady hospodárenia v lese do novovypracúvaných PSL	Počet JPRL so zapracovanými zásadami OP	Schválené PSL	Plní sa / plní sa čiastočne / neplní sa
1.4.8.	Vylúčiť zmenu TTP na ornú pôdu alebo iný druh pozemku, vylúčiť rozoranie TTP	Počet kontrol v CHVÚ	Záznamy z kontroly	Plní sa priebežne / neplní sa priebežne
1.4.9.	Zabezpečiť dlhodobé poľnohospodárske využitie pozemkov vhodnou formou (pastva, kosenie) a zabrániť opusteniu poľnohospodárskej pôdy.	Rozloha pôdy nevhodne obhospodarovanej	Zhodnotenie raz za päť rokov	Plní sa (ak rozloha klesá) / neplní sa (ak rozloha stagnuje alebo rastie)
1.4.10.	Nové elektrické vedenia ošetriť prvkami zamedzujúcim kolíziám a rovnako ošetriť aj existujúce vedenia	Dĺžka vedení bez zábran proti sadaniu / kolíziám vtáctva	Zhodnotenie raz za päť rokov	Plní sa (ak dĺžka klesá) / neplní sa (ak rížka stagnuje alebo rastie)
1.4.11.	Vylúčiť zásahy do mokradí a zabezpečiť revitalizáciu poškodených mokradí	Počet kontrol v CHVÚ	Záznamy z kontroly	Plní sa priebežne / neplní sa priebežne
1.4.12.	Usmerniť fotografovanie orlov v blízkosti hniezdísk	Počet kontrol v CHVÚ	Záznamy z kontroly	Plní sa priebežne / neplní sa priebežne
1.5.1.	Pri obnovnej ťažbe zabezpečiť, aby vždy na každú jednotku plochy 100 ha ostalo zachovaných minimálne 25 % obnovných porastov starších ako 80 rokov	Rozloha lesných porastov vo veku nad 80 rokov	Zhodnotenie raz za päť rokov	Plní sa / neplní sa
1.5.2.	Ponechať pri spracúvaní kalamít na dožitie zdravé stromy, ak je to možné aspoň 5 stromov na 1 ha, takisto ponechávať zlomy	Počet kontrol v CHVÚ	Záznamy z kontroly	Plní sa priebežne / neplní sa priebežne
1.5.3.	Vylúčiť aplikáciu insekticídov v lesných porastoch	Počet kontrol v CHVÚ	Záznamy z kontroly	Plní sa priebežne / neplní sa priebežne
1.5.4.	Vyhľadávať a nechať na dožitie stromy s dutinami	Počet hniezdných stromov s rozhodnutiami o ochrane	Stanoviská, rozhodnutia príslušných úradov, organizácie OP	Plní sa / neplní sa
1.5.5.	Zabezpečiť výrobu a vyvesenie búdok	Počet zrealizovaných projektov vyhotovenia búdok	Správy z realizácie projektov	Plní sa / plní sa čiastočne / neplní sa
1.5.6.	Zpracovať relevantné opatrenia do PSL	Počet JPRL so zapracovanými zásadami OP	Schválené PSL	Plní sa / plní sa čiastočne / neplní sa
1.5.7.	Na lokalitách hlucháňa zabezpečiť ochranu biotopov podľa nárokov hlucháňa ako predpoklad aj pre ochranu pôtika	Počet JPRL so zapracovanými zásadami OP	Schválené PSL	Plní sa / plní sa čiastočne / neplní sa
1.5.8.	Zabezpečiť pravidelne monitoring vybranej vzorky populácie pôtika	Zistený počet párov	Záznamy z monitoringu zadané do databázy	Plní sa (ak sú každoročné aktuálne údaje) / Neplní sa (ak chýbajú v danom roku aktuálne dáta)
1.5.9.	Pri nevyhnutných zdravotných zásahoch do ochranných lesov je potrebné nechať na dožitie minimálne 30 % stromov hlavnej etáže v poraste ak nie je v tu vymenovaných opatreniach uvedené inak	Počet JPRL so zapracovanými zásadami OP	Schválené PSL	Plní sa / plní sa čiastočne / neplní sa
1.5.10.	Vylúčiť veľkoplošné holoruby a fragmentáciu lesnými cestami vo väčších celkoch starých bukových,	Počet JPRL so zapracovanými zásadami OP	Schválené PSL	Plní sa / plní sa čiastočne / neplní sa

	Štruktúra programu starostlivosti	Objektívne overiteľný indikátor úspešnosti	Spôsob overenia	Stav realizácie
	jedľovo-bukových, javorovo-bukových a iných zmiešaných lesov s prevahou listnáčov			
2.1.1.	Zabezpečiť monitoring vybranej vzorky hniezdných okrskov bociana čierneho každoročne a každoročne dohľadávať hniezda v porastoch ohrozených ťažbou lesných porastov.	Zistený počet párov	Záznamy z monitoringu zadané do databázy	Plní sa (ak sú každoročné aktuálne údaje) / Neplní sa (ak chýbajú v danom roku aktuálne dáta)
2.1.2.	Zabezpečiť po vyhniezdení opravu všetkých známych nestabilných hniezd a v prípade pádu na vhodných stromoch vyložiť náhradné hniezdne podložky	Počet hniezd s vykonanými zásahmi	Správy a záznamy z opráv	Plní sa (ak boli opravené nestabilné hniezda) / Neplní sa (ak hniezda s nutnou opravou neboli opravené)
2.1.3.	V okolí hniezd zabezpečiť vyhlásenie ochranných zón	Počet vyhlásených ochranných zón	Rozhodnutia úradov	Plní sa / Neplní sa
2.1.4.	Pri obnovnej ťažbe zabezpečiť, aby vždy na každú jednotku plochy 100 ha ostalo zachovaných minimálne 25 % obnovných porastov starších ako 80 rokov	Rozloha lesných porastov vo veku nad 80 rokov	Zhodnotenie raz za päť rokov	Plní sa / neplní sa
2.1.5.	Dôsledne posúdiť dopad investícií do cestovného ruchu a iných investícií na predmety ochrany	Počet stanovísk k zámerom a činnostiam	Stanoviská príslušných úradov, organizácie OP	Plní sa / neplní sa
2.1.6.	Zabezpečiť kontrolnú činnosť dodržiavania obmedzení z dôvodov ochrany prírody	Počet stanovísk k zámerom a činnostiam	Stanoviská príslušných úradov, organizácie OP	Plní sa / neplní sa
2.1.7.	Zapracovať relevantné opatrenia ako zásady hospodárenia v lese do novovypracúvaných PSL	Počet JPRL so zapracovanými zásadami OP	Schválené PSL	Plní sa / plní sa čiastočne / neplní sa
2.1.8.	Nové elektrické vedenia ošetriť prvkami zamedzujúcim kolíziám a rovnako ošetriť aj existujúce vedenia	Dĺžka vedení bez zábran proti sadaniu / kolíziám vtáctva	Zhodnotenie raz za päť rokov	Plní sa (ak dĺžka klesá) / neplní sa (ak rížka stagnuje alebo rastie)
2.1.9.	Vylúčiť negatívne zásahy do mokradí a zabezpečiť revitalizáciu poškodených mokradí	Počet kontrol v CHVÚ	Záznamy z kontroly	Plní sa priebežne / neplní sa priebežne
2.1.10.	Vylúčiť veľkoplošné holoruby a fragmentáciu lesnými cestami vo väčších celkoch starých bukových, jedľovo-bukových, javorovo-bukových a iných zmiešaných lesov s prevahou listnáčov	Počet JPRL so zapracovanými zásadami OP	Schválené PSL	Plní sa / plní sa čiastočne / neplní sa
2.2.1.	Zabezpečiť pravidelne monitoring vybraných hniezdných okrskov včelára lesného	Zistený počet párov	Záznamy z monitoringu zadané do databázy	Plní sa (ak sú každoročné aktuálne údaje) / Neplní sa (ak chýbajú v danom roku aktuálne dáta)
2.2.2.	V okolí vybraných hniezd zabezpečiť vyhlásenie ochranných zón	Počet vyhlásených ochranných zón	Rozhodnutia úradov	Plní sa / Neplní sa
2.2.3.	Pri obnovnej ťažbe zabezpečiť, aby vždy na každú jednotku plochy 100 ha ostalo zachovaných minimálne 25 % obnovných porastov starších ako 80 rokov	Rozloha lesných porastov vo veku nad 80 rokov	Zhodnotenie raz za päť rokov	Plní sa / neplní sa
2.2.4.	Dôsledne posúdiť dopad investícií do cestovného ruchu a iných investícií na	Počet stanovísk k zámerom a činnostiam	Stanoviská príslušných	Plní sa / neplní sa

	Štruktúra programu starostlivosti	Objektívne overiteľný indikátor úspešnosti	Spôsob overenia	Stav realizácie
	predmety ochrany		úradov, organizácie OP	
2.2.5.	Zabezpečiť kontrolnú činnosť dodržiavania obmedzení z dôvodov ochrany prírody	Počet stanovísk k zámerom a činnostiam	Stanoviská príslušných úradov, organizácie OP	Plní sa / neplní sa
2.2.6.	Zpracovať relevantné opatrenia ako zásady hospodárenia v lese do novovypracúvaných PSL	Počet JPRL so zapracovanými zásadami OP	Schválené PSL	Plní sa / plní sa čiastočne / neplní sa
2.2.7.	Vylúčiť zmenu TTP na ornú pôdu alebo iný druh pozemku, vylúčiť rozoranie TTP	Počet kontrol v CHVÚ	Záznamy z kontroly	Plní sa priebežne / neplní sa priebežne
2.2.8.	Zabezpečiť dlhodobé poľnohospodárske využitie pozemkov vhodnou formou (pastva, kosenie) a zabrániť opusteniu poľnohospodárskej pôdy.	Rozloha pôdy nevhodne obhospodarovanej	Zhodnotenie raz za päť rokov	Plní sa (ak rozloha klesá) / neplní sa (ak rozloha stagnuje alebo rastie)
2.2.9.	Nové elektrické vedenia ošetriť prvkami zamedzujúcim kolíziám a rovnako ošetriť aj existujúce vedenia	Dĺžka vedení bez zábran proti sadaniu / kolíziám vtáctva	Zhodnotenie raz za päť rokov	Plní sa (ak dĺžka klesá) / neplní sa (ak rdlžka stagnuje alebo rastie)
2.2.10.	Usmerniť fotografovanie včelárov v blízkosti hniezdísk	Počet kontrol v CHVÚ	Záznamy z kontroly	Plní sa priebežne / neplní sa priebežne
2.2.11.	Vylúčiť veľkoplošné holoruby a fragmentáciu lesnými cestami vo väčších celkoch starých bukových, jedľovo-bukových, javorovo-bukových a iných zmiešaných lesov s prevahou listnáčov	Počet JPRL so zapracovanými zásadami OP	Schválené PSL	Plní sa / plní sa čiastočne / neplní sa
2.3.1.	Pri obnovnej ťažbe zabezpečiť, aby vždy na každú jednotku plochy 100 ha ostalo zachovaných minimálne 25 % obnovných porastov starších ako 80 rokov	Rozloha lesných porastov vo veku nad 80 rokov	Zhodnotenie raz za päť rokov	Plní sa / neplní sa
2.3.2.	Vylúčiť aplikáciu insekticídov v lesných porastoch	Počet kontrol v CHVÚ	Záznamy z kontroly	Plní sa priebežne / neplní sa priebežne
2.3.3.	Vyhľadávať a nechať na dožitie hniezdne stromy s dutinami	Počet hniezdných stromov s rozhodnutiami o ochrane	Stanoviská, rozhodnutia príslušných úradov, organizácie OP	Plní sa / neplní sa
2.3.4.	Zabezpečiť výrobu a vyvesenie búdok v porastoch nad 40 rokov tak, aby spolu na 1 km ² v porastoch vo veku 41-100 rokov boli umiestnené minimálne dve búdky	Počet zrealizovaných projektov vyhotovenia búdok	Správy z realizácie projektov	Plní sa / plní sa čiastočne / neplní sa
2.3.5.	Zpracovať relevantné opatrenia do PSL	Počet JPRL so zapracovanými zásadami OP	Schválené PSL	Plní sa / plní sa čiastočne / neplní sa
2.3.6.	Zabezpečiť pravidelne monitoring vybranej vzorky populácie sovy dlhochvostej	Zistený počet párov	Záznamy z monitoringu zadané do databázy	Plní sa (ak sú každoročné aktuálne údaje) / Neplní sa (ak chýbajú v danom roku aktuálne dáta)
2.3.7.	Pri nevyhnutných zdravotných zásahoch do ochranných lesov je potrebné nechať na dožitie minimálne 30 % stromov hlavnej etáže v poraste ak nie je v tu vymenovaných opatreniach uvedené inak	Počet JPRL so zapracovanými zásadami OP	Schválené PSL	Plní sa / plní sa čiastočne / neplní sa

	Štruktúra programu starostlivosti	Objektívne overiteľný indikátor úspešnosti	Spôsob overenia	Stav realizácie
2.3.8.	Vylúčiť veľkoplošné holoruby a fragmentáciu lesnými cestami vo väčších celkoch starých bukových, jedľovo-bukových, javorovo-bukových a iných zmiešaných lesov s prevahou listnáčov	Počet JPRL so zapracovanými zásadami OP	Schválené PSL	Plní sa / plní sa čiastočne / neplní sa
2.4.1.	Pri obnovnej ťažbe zabezpečiť, aby vždy na každú jednotku plochy 100 ha ostalo zachovaných minimálne 25 % obnovných porastov starších ako 80 rokov	Rozloha lesných porastov vo veku nad 80 rokov	Zhodnotenie raz za päť rokov	Plní sa / neplní sa
2.4.2.	Vylúčiť aplikáciu insekticídov v lesných porastoch	Počet kontrol v CHVÚ	Záznamy z kontroly	Plní sa priebežne / neplní sa priebežne
2.4.3.	Vyhľadávať a nechať na dožitie hniezdne stromy s dutinami	Počet hniezdných stromov s rozhodnutiami o ochrane	Stanoviská, rozhodnutia príslušných úradov, organizácie OP	Plní sa / neplní sa
2.4.4.	Zapracovať relevantné opatrenia do PSL	Počet JPRL so zapracovanými zásadami OP	Schválené PSL	Plní sa / plní sa čiastočne / neplní sa
2.4.5.	Zabezpečiť pravidelne monitoring vybranej vzorky populácie žlny sivej	Zistený počet párov	Záznamy z monitoringu zadané do databázy	Plní sa (ak sú každoročné aktuálne údaje) / Neplní sa (ak chýbajú v danom roku aktuálne dáta)
2.4.6.	Pri nevyhnutných zdravotných zásahoch do ochranných lesov je potrebné nechať na dožitie minimálne 30 % stromov hlavnej etáže v poraste ak nie je v tu vymenovaných opatreniach uvedené inak	Počet JPRL so zapracovanými zásadami OP	Schválené PSL	Plní sa / plní sa čiastočne / neplní sa
2.4.7.	Vylúčiť veľkoplošné holoruby a fragmentáciu lesnými cestami vo väčších celkoch starých bukových, jedľovo-bukových, javorovo-bukových a iných zmiešaných lesov s prevahou listnáčov	Počet JPRL so zapracovanými zásadami OP	Schválené PSL	Plní sa / plní sa čiastočne / neplní sa
2.5.1.	Pri obnovnej ťažbe zabezpečiť, aby vždy na každú jednotku plochy 100 ha ostalo zachovaných minimálne 25 % obnovných porastov starších ako 80 rokov	Rozloha lesných porastov vo veku nad 80 rokov	Zhodnotenie raz za päť rokov	Plní sa / neplní sa
2.5.2.	Ponechať pri spracúvaní kalamít na dožitie zdravé stromy, ak je to možné aspoň 5 stromov na 1 ha, takisto ponechávať zlomy	Počet kontrol v CHVÚ	Záznamy z kontroly	Plní sa priebežne / neplní sa priebežne
2.5.3.	Vylúčiť aplikáciu insekticídov v lesných porastoch	Počet kontrol v CHVÚ	Záznamy z kontroly	Plní sa priebežne / neplní sa priebežne
2.5.4.	Vyhľadávať a nechať na dožitie hniezdne stromy s dutinami	Počet hniezdných stromov s rozhodnutiami o ochrane	Stanoviská, rozhodnutia príslušných úradov, organizácie OP	Plní sa / neplní sa
2.5.5.	Zapracovať relevantné opatrenia do PSL	Počet JPRL so zapracovanými zásadami OP	Schválené PSL	Plní sa / plní sa čiastočne / neplní sa
2.5.6.	Zabezpečiť pravidelne monitoring vybranej vzorky populácie tesára	Zistený počet párov	Záznamy z monitoringu zadané do	Plní sa (ak sú každoročné aktuálne údaje) / Neplní sa (ak

	Štruktúra programu starostlivosti	Objektívne overiteľný indikátor úspešnosti	Spôsob overenia	Stav realizácie
			databázy	chýbajú v danom roku (aktuálne dáta)
2.5.7.	Pri nevyhnutných zdravotných zásahoch do ochranných lesov je potrebné nechať na dožitie minimálne 30 % stromov hlavnej etáže v poraste ak nie je v tu vymenovaných opatreniach uvedené inak	Počet JPRL so zapracovanými zásadami OP	Schválené PSL	Plní sa / plní sa čiastočne / neplní sa
2.5.8.	Vylúčiť veľkopošné holoruby a fragmentáciu lesnými cestami vo väčších celkoch starých bukových, jedľovo-bukových, javorovo-bukových a iných zmiešaných lesov s prevahou listnáčov	Počet JPRL so zapracovanými zásadami OP	Schválené PSL	Plní sa / plní sa čiastočne / neplní sa
2.6.1.	Ponechať pri spracúvaní kalamít na dožitie zdravé stromy, ak je to možné aspoň 5 stromov na 1 ha, takisto ponechávať zlomy	Počet kontrol v CHVÚ	Záznamy z kontroly	Plní sa priebežne / neplní sa priebežne
2.6.2.	Vylúčiť aplikáciu insekticídov v lesných porastoch	Počet kontrol v CHVÚ	Záznamy z kontroly	Plní sa priebežne / neplní sa priebežne
2.6.3.	Vyhľadávať a nechať na dožitie stromy s dutinami	Počet hniezdných stromov s rozhodnutiami o ochrane	Stanoviská, rozhodnutia príslušných úradov, organizácie OP	Plní sa / neplní sa
2.6.4.	Zapracovať relevantné opatrenia do PSL	Počet JPRL so zapracovanými zásadami OP	Schválené PSL	Plní sa / plní sa čiastočne / neplní sa
2.6.5.	Zabezpečiť pravidelne monitoring vybranej vzorky populácie muchárika malého	Zistený počet párov	Záznamy z monitoringu zadané do databázy	Plní sa (ak sú každoročné aktuálne údaje) / Neplní sa (ak chýbajú v danom roku aktuálne dáta)
2.6.6.	Pri obnovnej ťažbe zabezpečiť, aby vždy na každú jednotku plochy 100 ha ostalo zachovaných minimálne 25 % obnovných porastov starších ako 80 rokov	Rozloha lesných porastov vo veku nad 80 rokov	Zhodnotenie raz za päť rokov	Plní sa / neplní sa
2.6.7.	Pri nevyhnutných zdravotných zásahoch do ochranných lesov je potrebné nechať na dožitie minimálne 30 % stromov hlavnej etáže v poraste ak nie je v tu vymenovaných opatreniach uvedené inak	Počet JPRL so zapracovanými zásadami OP	Schválené PSL	Plní sa / plní sa čiastočne / neplní sa
2.6.8.	vylúčiť veľkopošné holoruby a fragmentáciu lesnými cestami vo väčších celkoch starých bukových, jedľovo-bukových, javorovo-bukových a iných zmiešaných lesov s prevahou listnáčov	Počet JPRL so zapracovanými zásadami OP	Schválené PSL	Plní sa / plní sa čiastočne / neplní sa
2.7.1.	Pri obnovnej ťažbe zabezpečiť, aby vždy na každú jednotku plochy 100 ha ostalo zachovaných minimálne 50 % obnovných porastov starších ako 100 rokov	Rozloha lesných porastov vo veku nad 80 rokov	Zhodnotenie raz za päť rokov	Plní sa / neplní sa
2.7.2.	Ponechať pri spracúvaní kalamít na dožitie zdravé stromy, ak je to možné aspoň 5 stromov na 1 ha, takisto ponechávať zlomy	Počet kontrol v CHVÚ	Záznamy z kontroly	Plní sa priebežne / neplní sa priebežne
2.7.3.	Vylúčiť aplikáciu insekticídov v lesných porastoch	Počet kontrol v CHVÚ	Záznamy z kontroly	Plní sa priebežne / neplní sa priebežne

	Štruktúra programu starostlivosti	Objektívne overiteľný indikátor úspešnosti	Spôsob overenia	Stav realizácie
2.7.4.	Vyhľadávať a nechať na dožitie hniezdne stromy s dutinami	Počet hniezdných stromov s rozhodnutiami o ochrane	Stanoviská, rozhodnutia príslušných úradov, organizácie OP	Plní sa / neplní sa
2.7.5.	Zabezpečiť pravidelne monitoring vybranej vzorky populácie muchárika bielokrkeho	Zistený počet párov	Záznamy z monitoringu zadané do databázy	Plní sa (ak sú každoročné aktuálne údaje) / Neplní sa (ak chýbajú v danom roku aktuálne dáta)
2.7.6.	Zpracovať relevantné opatrenia ako zásady hospodárenie v lese do novovypracúvaných PSL	Počet JPRL so zapracovanými zásadami OP	Schválené PSL	Plní sa / plní sa čiastočne / neplní sa
2.7.7.	Podporiť hniezdne podmienky pre muchárika bielokrkeho vyvesením búdok	Počet zrealizovaných projektov vyhotovenia búdok	Správy z realizácie projektov	Plní sa / plní sa čiastočne / neplní sa
2.7.8.	Pri nevyhnutných zdravotných zásahoch do ochranných lesov je potrebné nechať na dožitie minimálne 30 % stromov hlavnej etáže v poraste ak nie je v tu vymenovaných opatreniach uvedené inak	Počet JPRL so zapracovanými zásadami OP	Schválené PSL	Plní sa / plní sa čiastočne / neplní sa
2.7.9.	Vylúčiť veľkoplošné holoruby a fragmentáciu lesnými cestami vo väčších celkoch starých bukových, jedľovo-bukových, javorovo-bukových a iných zmiešaných lesov s prevahou listnáčov	Počet JPRL so zapracovanými zásadami OP	Schválené PSL	Plní sa / plní sa čiastočne / neplní sa
2.8.1.	Zabezpečiť v prípade potreby vyhlásenie ochrannej zóny v okolí hniezda výra skalného	Počet vyhlásených ochranných zón	Rozhodnutia úradov	Plní sa / Neplní sa
2.8.2.	V prípade realizácie investícií do cestovného ruchu, resp. aj iných väčších investícií dôsledne posúdiť ich dopad na predmet ochrany	Počet stanovísk k zámerom a činnostiam	Stanoviská príslušných úradov, organizácie OP	Plní sa / neplní sa
2.8.3.	Zabezpečiť ochranu hniezdných lokalít a to predovšetkým v aktívnych kameňolomov, zabezpečiť aby došlo k zničeniu aktívnych hniezd ťažbou	Počet stanovísk	Stanoviská príslušných úradov, organizácie OP	Plní sa / neplní sa
2.8.4.	Zabezpečiť pravidelný monitoring celej populácie výra	Zistený počet párov	Záznamy z monitoringu zadané do databázy	Plní sa (ak sú každoročné aktuálne údaje) / Neplní sa (ak chýbajú v danom roku aktuálne dáta)
2.8.5.	Zabezpečiť inštaláciu zábran na stĺpy elektrického vedenia 22 kV v blízkosti hniezdísk	Dĺžka vedení bez zábran proti sadaniu / kolíziám vtáctva	Zhodnotenie raz za päť rokov	Plní sa (ak dĺžka klesá) / neplní sa (ak rdĺžka stagnuje alebo rastie)
2.8.6.	Nové elektrické vedenia ošetriť prvkami zamedzujúcim kolíziám	Dĺžka vedení bez zábran proti sadaniu / kolíziám vtáctva	Zhodnotenie raz za päť rokov	Plní sa (ak dĺžka klesá) / neplní sa (ak rdĺžka stagnuje alebo rastie)
2.9.1.	Zabezpečiť monitoring všetkých hniezdných okrskov orla skalného každoročne a každoročne dohľadávať hniezda v porastoch ohrozených ťažbou lesných porastov	Zistený počet párov	Záznamy z monitoringu zadané do databázy	Plní sa (ak sú každoročné aktuálne údaje) / Neplní sa (ak chýbajú v danom roku aktuálne dáta)

	Štruktúra programu starostlivosti	Objektívne overiteľný indikátor úspešnosti	Spôsob overenia	Stav realizácie
2.9.2.	Zabezpečiť po vyhniesdení opravu všetkých známych nestabilných stromových hniezd a v prípade pádu na vhodných stromoch vyložiť náhradné hniezdne podložky	Počet hniezd s vykonanými zásahmi	Správy a záznamy z opráv	Plní sa (ak boli opravené nestabilné hniezda) / Neplní sa (ak hniezda s nutnou opravou neboli opravené)
2.9.3.	V okolí hniezd zabezpečiť vyhlásenie ochranných zón	Počet vyhlásených ochranných zón	Rozhodnutia úradov	Plní sa / Neplní sa
2.9.4.	Pri obnovnej ťažbe zabezpečiť, aby vždy na každú jednotku plochy 100 ha ostalo zachovaných minimálne 25 % obnovných porastov starších ako 80 rokov	Rozloha lesných porastov vo veku nad 80 rokov	Zhodnotenie raz za päť rokov	Plní sa / neplní sa
2.9.5.	Dôsledne posúdiť dopad investícií do cestovného ruchu a iných investícií na predmety ochrany	Počet stanovísk k zámerom a činnostiam	Stanoviská príslušných úradov, organizácie OP	Plní sa / neplní sa
2.9.6.	Zabezpečiť kontrolnú činnosť dodržiavania obmedzení z dôvodov ochrany prírody	Počet stanovísk k zámerom a činnostiam	Stanoviská príslušných úradov, organizácie OP	Plní sa / neplní sa
2.9.7.	Zpracovať relevantné opatrenia ako zásady hospodárenia v lese do novovypracúvaných PSL	Počet JPRL so zapracovanými zásadami OP	Schválené PSL	Plní sa / plní sa čiastočne / neplní sa
2.9.8.	Nové elektrické vedenia ošetriť prvkami zamedzujúcim kolíziám a rovnako ošetriť aj existujúce vedenia	Dĺžka vedení bez zábran proti sadaniu / kolíziám vtáctva	Zhodnotenie raz za päť rokov	Plní sa (ak dĺžka klesá) / neplní sa (ak rdĺžka stagnuje alebo rastie)
2.9.9.	Usmerniť fotografovanie orlov v blízkosti ich hniezdísk	Počet kontrol v CHVÚ	Záznamy z kontroly	Plní sa priebežne / neplní sa priebežne
2.10.1.	Pri obnovnej ťažbe zabezpečiť, aby vždy na každú jednotku plochy 100 ha ostalo zachovaných minimálne 25 % obnovných porastov starších ako 80 rokov	Rozloha lesných porastov vo veku nad 80 rokov	Zhodnotenie raz za päť rokov	Plní sa / neplní sa
2.10.2.	Vylúčiť aplikáciu insekticidov v lesných porastoch	Počet kontrol v CHVÚ	Záznamy z kontroly	Plní sa priebežne / neplní sa priebežne
2.10.3.	Presadiť čo najvyššie zastúpenie pionierskych drevín v PSL	Počet JPRL so zapracovanými zásadami OP	Schválené PSL	Plní sa / plní sa čiastočne / neplní sa
2.10.4.	Zabezpečiť pravidelný monitoring vybranej vzorky populácie	Zistený počet párov	Záznamy z monitoringu zadané do databázy	Plní sa (ak sú každoročné aktuálne údaje) / Neplní sa (ak chýbajú v danom roku aktuálne dáta)
2.10.5.	Zabezpečiť kontrolu predpisov obmedzujúcu zber lesných plodín v územiach s vyšším stupňom ochrany	Počet kontrol v CHVÚ	Záznamy z kontroly	Plní sa priebežne / neplní sa priebežne
2.10.6.	Zpracovať relevantné opatrenia ako zásady hospodárenia v lese do novovypracúvaných PSL	Počet JPRL so zapracovanými zásadami OP	Schválené PSL	Plní sa / plní sa čiastočne / neplní sa
2.10.7.	Monitorovať a regulovať výskyt diviaka na lokalitách jariabka hôrneho	JKS diviakov lesných v dotknutých revíroch	Každoročné zhodnotenie	Plní sa (ak počet klesá) / neplní sa (ak je počet stabilný alebo rastie)
2.10.8.	vylúčiť veľkoplošné holoruby a fragmentáciu lesnými cestami vo väčších celkoch starých bukových,	Počet JPRL so zapracovanými zásadami OP	Schválené PSL	Plní sa / plní sa čiastočne / neplní sa

	Štruktúra programu starostlivosti	Objektívne overiteľný indikátor úspešnosti	Spôsob overenia	Stav realizácie
	jedľovo-bukových, javorovo-bukových a iných zmiešaných lesov s prevahou listnáčov			
2.11.1.	Vylúčiť zmenu TTP na ornú pôdu alebo iný druh pozemku, vylúčiť rozoranie TTP	Počet kontrol v CHVÚ	Záznamy z kontroly	Plní sa priebežne / neplní sa priebežne
2.11.2.	Zabezpečiť kosenie TTP od 1. mája do 31. júla na súvislej ploche väčšej ako 0,5 hektára spôsobom od stredy do kraja, alebo od kraja ku kraju. Vylúčiť kosenie od kraja do stredy.	Počet kontrol v CHVÚ	Záznamy z kontroly	Plní sa priebežne / neplní sa priebežne
2.11.3.	Zabezpečiť dlhodobé poľnohospodárske využitie pozemkov vhodnou formou pre predmety ochrany	Rozloha pôdy nevhodne obhospodarovanej	Zhodnotenie raz za päť rokov	Plní sa (ak rozloha klesá) / neplní sa (ak rozloha stagnuje alebo rastie)
2.11.4.	V rámci usmerňovania poľnohospodárskej činnosti prostredníctvom vydávania súhlasov obmedziť používanie hnojív a chemických látok na hniezdnych lokalitách	Počet kontrol v CHVÚ	Záznamy z kontroly	Plní sa priebežne / neplní sa priebežne
2.11.5.	V prípade potreby vytvoriť na okrajoch ornej pôdy trávnaté biopásky o šírke minimálne 10 m	Počet stanovísk	Stanoviská príslušných úradov, organizácie OP	Plní sa / neplní sa
2.11.6.	Zabezpečiť pravidelný monitoring vybranej vzorky populácie prepelice poľnej	Zistený počet párov	Záznamy z monitoringu zadané do databázy	Plní sa (ak sú každoročné aktuálne údaje) / Neplní sa (ak chýbajú v danom roku aktuálne dáta)
2.11.7.	Zabezpečiť aby na pozemkoch vo vlastníctve štátu sa preferovalo hospodárenie s ohľadom na ciele ochrany prírody	Počet stanovísk a rozhodnutí	Stanoviská príslušných úradov, organizácie OP	Plní sa / neplní sa
2.12.1.	Pri najviac ohrozených hniezdach zabezpečiť vyhlasovanie ochranných zón	Počet vyhlásených ochranných zón	Rozhodnutia úradov	Plní sa / Neplní sa
2.12.2.	Ponechať pri spracúvaní kalamít na dožitie zdravé stromy, ak je to možné aspoň 5 stromov na 1 ha, takisto ponechávať zlomy	Počet kontrol v CHVÚ	Záznamy z kontroly	Plní sa priebežne / neplní sa priebežne
2.12.3.	Vylúčiť aplikáciu insekticídov v lesných porastoch	Počet kontrol v CHVÚ	Záznamy z kontroly	Plní sa priebežne / neplní sa priebežne
2.12.4.	Vyhľadávať a nechať na dožitie stromy s dutinami	Počet hniezdnych stromov s rozhodnutiami o ochrane	Stanoviská, rozhodnutia príslušných úradov, organizácie OP	Plní sa / neplní sa
2.12.5.	Zapracovať relevantné opatrenia do PSL	Počet JPRL so zapracovanými zásadami OP	Schválené PSL	Plní sa / plní sa čiastočne / neplní sa
2.12.6.	Zabezpečiť pravidelne monitoring vybranej vzorky populácie ďatľa bielochrbtého	Zistený počet párov	Záznamy z monitoringu zadané do databázy	Plní sa (ak sú každoročné aktuálne údaje) / Neplní sa (ak chýbajú v danom roku aktuálne dáta)
2.12.7.	Pri obnovnej ťažbe zabezpečiť, aby vždy na každú jednotku plochy 100 ha ostalo zachovaných minimálne 25 % obnovných porastov starších ako 80 rokov	Rozloha lesných porastov vo veku nad 80 rokov	Zhodnotenie raz za päť rokov	Plní sa / neplní sa

	Štruktúra programu starostlivosti	Objektívne overiteľný indikátor úspešnosti	Spôsob overenia	Stav realizácie
	rokov			
2.12.8.	Pri nevyhnutných zdravotných zásahoch do ochranných lesov je potrebné nechať na dožitie minimálne 30 % stromov hlavnej etáže v poraste ak nie je v tu vymenovaných opatreniach uvedené inak	Počet JPRL so zapracovanými zásadami OP	Schválené PSL	Plní sa / plní sa čiastočne / neplní sa
2.12.9.	Vylúčiť veľkoplošné holoruby a fragmentáciu lesnými cestami vo väčších celkoch starých bukových, jedľovo-bukových, javorovo-bukových a iných zmiešaných lesov s prevahou listnáčov	Počet JPRL so zapracovanými zásadami OP	Schválené PSL	Plní sa / plní sa čiastočne / neplní sa
2.13.1.	Pri obnovnej ťažbe zabezpečiť, aby vždy na každú jednotku plochy 100 ha ostalo zachovaných minimálne 25 % obnovných porastov starších ako 80 rokov	Rozloha lesných porastov vo veku nad 80 rokov	Zhodnotenie raz za päť rokov	Plní sa / neplní sa
2.13.2.	Ponechať pri spracúvaní kalamít na dožitie zdravé stromy, ak je to možné aspoň 5 stromov na 1 ha, takisto ponechávať zlomy	Počet kontrol v CHVÚ	Záznamy z kontroly	Plní sa priebežne / neplní sa priebežne
2.13.3.	Vylúčiť aplikáciu insekticídov v lesných porastoch	Počet kontrol v CHVÚ	Záznamy z kontroly	Plní sa priebežne / neplní sa priebežne
2.13.4.	Vyhľadávať a nechať na dožitie hniezdne stromy s dutinami	Počet hniezdných stromov s rozhodnutiami o ochrane	Stanoviská, rozhodnutia príslušných úradov, organizácie OP	Plní sa / neplní sa
2.13.5.	Zapracovať relevantné opatrenia do PSL	Počet JPRL so zapracovanými zásadami OP	Schválené PSL	Plní sa / plní sa čiastočne / neplní sa
2.13.6.	Zabezpečiť pravidelne monitoring vybranej vzorky populácie ďatľa prostredného	Zistený počet párov	Záznamy z monitoringu zadané do databázy	Plní sa (ak sú každoročné aktuálne údaje) / Neplní sa (ak chýbajú v danom roku aktuálne dáta)
2.14.1.	Zabezpečiť pravidelný monitoring vybranej vzorky populácie krutihlava	Zistený počet párov	Záznamy z monitoringu zadané do databázy	Plní sa (ak sú každoročné aktuálne údaje) / Neplní sa (ak chýbajú v danom roku aktuálne dáta)
2.14.2.	Vylúčiť zmenu TTP na ornú pôdu alebo iný druh pozemku, vylúčiť rozoranie TTP	Počet kontrol v CHVÚ	Záznamy z kontroly	Plní sa priebežne / neplní sa priebežne
2.14.3.	Zachovávať všetky staré a dutinové stromy, solitérne stromy a stromoradia v poľnohospodárskej krajine	Počet kontrol v CHVÚ	Záznamy z kontroly	Plní sa priebežne / neplní sa priebežne
2.14.4.	Podľa potreby vysadiť solitérne stromy ako zabezpečenie potenciálnych hniezdných stromov do budúcnosti. (najmä na rozsiahlych otvorených plochách TTP, OP vzniknutých počas kolektivizácie)	Rozloha biotopu	Zhodnotenie raz za päť rokov	Plní sa / neplní sa
2.14.5.	Zachovávať dostatočné porasty drevín na hniezdných lokalitách v poľnohospodárskej krajine	Rozloha biotopu	Zhodnotenie raz za päť rokov	Plní sa / neplní sa
2.14.6.	V rámci usmerňovania poľnohospodárskej činnosti obmedziť používanie umelých hnojív a chemických látok na hniezdných	Počet kontrol v CHVÚ	Záznamy z kontroly	Plní sa priebežne / neplní sa priebežne

	Štruktúra programu starostlivosti	Objektívne overiteľný indikátor úspešnosti	Spôsob overenia	Stav realizácie
	lokality			
2.15.1.	Zabezpečiť pravidelný monitoring vybranej vzorky populácie penice jarabej	Zistený počet párov	Záznamy z monitoringu zadané do databázy	Plní sa (ak sú každoročné aktuálne údaje) / Neplní sa (ak chýbajú v danom roku aktuálne dáta)
2.15.2.	Vylúčiť zmenu TTP na ornú pôdu alebo iný druh pozemku, vylúčiť rozoranie TTP	Počet kontrol v CHVÚ	Záznamy z kontroly	Plní sa priebežne / neplní sa priebežne
2.15.3.	Vylúčiť zalesňovanie xerothermných krovitých strání	Rozloha biotopu v CHVU	Záznamy z kontroly	Plní sa priebežne / neplní sa priebežne
2.15.4.	Zabezpečiť tlenie sukcesie krovitých porastov, tak aby dosahovali optimálnu štruktúru a štádium sukcesie nebolo príliš pokročilé a to pravidelným mozaikovitým mulčovaním, preriedovaním súvislých krovitých zárasťov.	Rozloha biotopu v CHVU	Záznamy z kontroly	Plní sa priebežne / neplní sa priebežne
2.15.5.	Zachovávať dostatočné porasty krovín na hniezdných lokalitách v poľnohospodárskej krajine	Rozloha biotopu v CHVU	Záznamy z kontroly	Plní sa priebežne / neplní sa priebežne
2.15.6.	V rámci usmerňovania poľnohospodárskej činnosti obmedziť používanie umelých hnojív a chemických látok na hniezdných lokalitách	Počet kontrol v CHVU	Záznamy z kontroly	Plní sa priebežne / neplní sa priebežne
2.15.7.	Zabezpečiť aby na pozemkoch vo vlastníctve štátu sa preferovalo hospodárenie s ohľadom na ciele ochrany prírody	Počet stanovísk a rozhodnutí	Stanoviská príslušných úradov, organizácie OP	Plní sa / neplní sa
2.16.1.	V rámci usmerňovania poľnohospodárskej činnosti prostredníctvom vydávania súhlasov obmedziť používanie hnojív a chemických látok na hniezdných lokalitách	Počet kontrol v CHVU	Záznamy z kontroly	Plní sa priebežne / neplní sa priebežne
2.16.2.	Zabezpečiť dlhodobé poľnohospodárske využitie pozemkov vhodnou formou	Rozloha pôdy nevhodne obhospodarovanej	Zhodnotenie raz za päť rokov	Plní sa (ak rozloha klesá) / neplní sa (ak rozloha stagnuje alebo rastie)
2.16.3.	Zachovávať dostatočné porasty krovín, solitérnych stromov a stromoradií na hniezdných lokalitách	Rozloha biotopu	Zhodnotenie raz za päť rokov	Plní sa / neplní sa
2.16.4.	Zachovať (prípadne podľa potreby aj vysadiť) vyššie solitérne stromy ako potenciálne miesta hniezdenia	Rozloha biotopu	Zhodnotenie raz za päť rokov	Plní sa / neplní sa
2.16.5.	Zabezpečiť pravidelný monitoring vybranej vzorky populácie hrdličky poľnej	Zistený počet párov	Záznamy z monitoringu zadané do databázy	Plní sa (ak sú každoročné aktuálne údaje) / Neplní sa (ak chýbajú v danom roku aktuálne dáta)
2.16.6.	Zabezpečiť aby na pozemkoch vo vlastníctve štátu sa preferovalo hospodárenie s ohľadom na ciele ochrany prírody	Počet stanovísk a rozhodnutí	Stanoviská príslušných úradov, organizácie OP	Plní sa / neplní sa
2.17.1.	Pri obnovnej ťažbe zabezpečiť, aby vždy na každú jednotku plochy 100 ha ostalo zachovaných minimálne 25 % obnovných porastov starších ako 80 rokov	Rozloha lesných porastov vo veku nad 80 rokov	Zhodnotenie raz za päť rokov	Plní sa / neplní sa

	Štruktúra programu starostlivosti	Objektívne overiteľný indikátor úspešnosti	Spôsob overenia	Stav realizácie
2.17.2.	Ponechať pri spracúvaní kalamít na dožitie zdravé stromy, ak je to možné aspoň 5 stromov na 1 ha, takisto ponechávať zlomy	Počet kontrol v CHVÚ	Záznamy z kontroly	Plní sa priebežne / neplní sa priebežne
2.17.3.	Vylúčiť aplikáciu insekticídov v lesných porastoch	Počet kontrol v CHVÚ	Záznamy z kontroly	Plní sa priebežne / neplní sa priebežne
2.17.4.	Vyhľadávať a nechať na dožitie hniezdne stromy s dutinami	Počet hniezdných stromov s rozhodnutiami o ochrane	Stanoviská, rozhodnutia príslušných úradov, organizácie OP	Plní sa / neplní sa
2.17.5.	Zpracovať relevantné opatrenia do PSL	Počet JPRL so zapracovanými zásadami OP	Schválené PSL	Plní sa / plní sa čiastočne / neplní sa
2.17.6.	Zabezpečiť pravidelne monitoring vybranej vzorky populácie muchára sivého	Zistený počet párov	Záznamy z monitoringu zadané do databázy	Plní sa (ak sú každoročné aktuálne údaje) / Neplní sa (ak chýbajú v danom roku aktuálne dáta)
2.18.1.	Pri obnovnej ťažbe zabezpečiť, aby vždy na každú jednotku plochy 100 ha ostalo zachovaných minimálne 25 % obnovných porastov starších ako 80 rokov	Rozloha lesných porastov vo veku nad 80 rokov	Zhodnotenie raz za päť rokov	Plní sa / neplní sa
2.18.2.	Ponechať pri spracúvaní kalamít na dožitie zdravé stromy, ak je to možné aspoň 5 stromov na 1 ha, takisto ponechávať zlomy	Počet kontrol v CHVÚ	Záznamy z kontroly	Plní sa priebežne / neplní sa priebežne
2.18.3.	Vylúčiť aplikáciu insekticídov v lesných porastoch	Počet kontrol v CHVÚ	Záznamy z kontroly	Plní sa priebežne / neplní sa priebežne
2.18.4.	Vyhľadávať a nechať na dožitie hniezdne stromy s dutinami	Počet hniezdných stromov s rozhodnutiami o ochrane	Stanoviská, rozhodnutia príslušných úradov, organizácie OP	Plní sa / neplní sa
2.18.5.	Zabezpečiť výrobu a vyvesenie búdok	Počet zrealizovaných projektov vyhotovenia búdok	Správy z realizácie projektov	Plní sa / plní sa čiastočne / neplní sa
2.18.6.	Zpracovať relevantné opatrenia do PSL	Počet JPRL so zapracovanými zásadami OP	Schválené PSL	Plní sa / plní sa čiastočne / neplní sa
2.18.7.	Na lokalitách hlucháňa zabezpečiť ochranu biotopov podľa nárokov hlucháňa ako predpoklad aj pre ochranu kivička	Počet JPRL so zapracovanými zásadami OP	Schválené PSL	Plní sa / plní sa čiastočne / neplní sa
2.18.8.	Zabezpečiť pravidelne monitoring vybranej vzorky populácie kivička	Zistený počet párov	Záznamy z monitoringu zadané do databázy	Plní sa (ak sú každoročné aktuálne údaje) / Neplní sa (ak chýbajú v danom roku aktuálne dáta)
2.18.9.	Pri nevyhnutných zdravotných zásahoch do ochranných lesov je potrebné nechať na dožitie minimálne 30 % stromov hlavnej etáže v poraste ak nie je v tu vymenovaných opatreniach uvedené inak	Počet JPRL so zapracovanými zásadami OP	Schválené PSL	Plní sa / plní sa čiastočne / neplní sa
2.18.10.	Vylúčiť veľkoplošné holoruby a fragmentáciu lesnými cestami vo väčších celkoch starých bukových,	Počet JPRL so zapracovanými zásadami OP	Schválené PSL	Plní sa / plní sa čiastočne / neplní sa

	Štruktúra programu starostlivosti	Objektívne overiteľný indikátor úspešnosti	Spôsob overenia	Stav realizácie
	jedľovo-bukových, javorovo-bukových a iných zmiešaných lesov s prevahou listnáčov			
2.19.1.	Pri obnovnej ťažbe zabezpečiť, aby vždy na každú jednotku plochy 100 ha ostalo zachovaných minimálne 25 % obnovných porastov starších ako 80 rokov	Rozloha lesných porastov vo veku nad 80 rokov	Zhodnotenie raz za päť rokov	Plní sa / neplní sa
2.19.2.	Vylúčiť aplikáciu insekticídov v lesných porastoch	Počet kontrol v CHVÚ	Záznamy z kontroly	Plní sa priebežne / neplní sa priebežne
2.19.3.	Vyhľadávať a nechať na dožitie hniezdne stromy s dutinami	Počet hniezdných stromov s rozhodnutiami o ochrane	Stanoviská, rozhodnutia príslušných úradov, organizácie OP	Plní sa / neplní sa
2.19.4.	Zapracovať relevantné opatrenia do PSL	Počet JPRL so zapracovanými zásadami OP	Schválené PSL	Plní sa / plní sa čiastočne / neplní sa
2.19.5.	Na lokalitách hlucháňa zabezpečiť ochranu biotopov podľa nárokov hlucháňa ako predpoklad aj pre ochranu dubníka	Počet JPRL so zapracovanými zásadami OP	Schválené PSL	Plní sa / plní sa čiastočne / neplní sa
2.19.6.	Zabezpečiť pravidelne monitoring vybranej vzorky populácie dubníka	Zistený počet párov	Záznamy z monitoringu zadané do databázy	Plní sa (ak sú každoročné aktuálne údaje) / Neplní sa (ak chýbajú v danom roku aktuálne dáta)
2.20.1.	Zabezpečiť pravidelný monitoring vybranej vzorky populácie strakoša obyčajného	Zistený počet párov	Záznamy z monitoringu zadané do databázy	Plní sa (ak sú každoročné aktuálne údaje) / Neplní sa (ak chýbajú v danom roku aktuálne dáta)
2.20.2.	Vylúčiť zmenu TTP na ornú pôdu alebo iný druh pozemku, vylúčiť rozoranie TTP	Počet kontrol v CHVÚ	Záznamy z kontroly	Plní sa priebežne / neplní sa priebežne
2.20.3.	Zabezpečiť dlhodobé poľnohospodárske využitie pozemkov vhodnou formou	Rozloha pôdy nevhodne obhospodarovanej	Zhodnotenie raz za päť rokov	Plní sa (ak rozloha klesá) / neplní sa (ak rozloha stagnuje alebo rastie)
2.20.4.	Zachovávať dostatočné porasty krovín na hniezdných lokalitách	Rozloha biotopu v CHVU	Záznamy z kontroly	Plní sa priebežne / neplní sa priebežne
2.20.5.	V rámci usmerňovania poľnohospodárskej činnosti obmedziť používanie umelých hnojív a chemických látok na hniezdných lokalitách	Počet kontrol v CHVU	Záznamy z kontroly	Plní sa priebežne / neplní sa priebežne
2.20.6.	Zabezpečiť aby na pozemkoch vo vlastníctve štátu sa preferovalo hospodárenie s ohľadom na ciele ochrany prírody	Počet stanovísk a rozhodnutí	Stanoviská príslušných úradov, organizácie OP	Plní sa / neplní sa
3.1.1.	Zhodnotiť efektívnosť súčasných obmedzení platných v CHVÚ a pokrytie opatrení navrhnutých v PS existujúcou vyhláškou 196/2010 Z.z. a platnou legislatívou	Počet štúdií	Zhotovené štúdie	Plní sa / neplní sa
3.1.2.	Aktualizovať zoznam zakázaných činností vo vyhláske 196/2010 Z.z. aby kopíroval relevantné usmernenia a zásady hospodárenia vychádzajúce z programu starostlivosti o CHVÚ	Schválená úprava vyhlášky	Zoznam zakázaných činností	Plní sa / plní sa čiastočne / neplní sa

	Štruktúra programu starostlivosti	Objektívne overiteľný indikátor úspešnosti	Spôsob overenia	Stav realizácie
	Volovské vrchy			
3.2.1.	Vyhodnotiť či sektorová legislatíva (poľnohospodárska, lesnícka, poľovnícka a i.) umožňuje realizáciu opatrení navrhovaných v PS	Počet štúdií	Zhotovené štúdie	Plní sa / neplní sa
3.2.2.	Zasadiť sa za zmenu v národnej legislatíve v prípade ak realizácia niektorých opatrení navrhovaných v PS CHVÚ Volovské vrchy naráža na legislatívne prekážky (napríklad zníženie zakmenenia)	Počet JPRL so zapracovanými zásadami OP	Schválené PSL	Plní sa / plní sa čiastočne / neplní sa
4.1.1.	Realizovať informačné a praktické ekovýchovné aktivity pre farmárov, lesníkov, poľovníkov a miestnych obyvateľov o význame tejto lokality	Počet workshopov, prednášok a stretnutí	Prezenčné listiny	Plní sa / neplní sa
4.1.2.	Pri investíciách do mäkkých foriem cestovného ruchu (napr. výstavba nových turistických chodníkov, altánkov, rozhľadní) zvážiť a posúdiť tieto investície z pohľadu dopadu na predmety ochrany	Počet stanovísk k zámerom a činnostiam	Stanoviská príslušných úradov, organizácie OP	Plní sa / neplní sa
4.1.3.	Usmerniť fotografovanie a filmovanie vtáctva v území tak, aby neohrozovalo vtáky na hniezdiskách a nevedlo k zmareniu hniezdení	Počet kontrol v CHVÚ	Záznamy z kontroly	Plní sa priebežne / neplní sa priebežne
4.1.4.	Na vhodných miestach vybudovať pozorovateľne vtáctva, náučný chodník, fotokryty a úkryty (drobné útulne) pre turistov za účelom usmernenia návštevnosti územia	Počet zrealizovaných projektov	Správy z realizácie projektov	Plní sa / plní sa čiastočne / neplní sa
4.1.5.	Každoročne organizovať exkurzie s pozorovaním vtáctva pre verejnosť	Počet exkurzií	Prezenčné listiny	Plní sa / neplní sa
4.1.6.	Pravidelne organizovať prednášky a ďalšie ekovýchovné aktivity na všetkých školách v obciach a mestách dotknutých CHVÚ	Počet workshopov, prednášok a stretnutí	Prezenčné listiny	Plní sa / neplní sa
4.1.7.	Vydávať letáky a iné vhodné propagačné materiály o lokalite a umiestňovať pravidelne súvisiace články aj do regionálnych médií a vydať film o lokalite.	Počet titulov publikácií a článkov	Výtlačky publikácií a článkov	Plní sa / neplní sa
4.1.8.	Vhodnou formou propagovať prírodné hodnoty Volovských vrchov v zahraničí s cieľom zvýšenia počtu návštevníkov využívajúcich mäkké formy cestovného ruchu	Počet titulov publikácií a článkov	Výtlačky publikácií a článkov	Plní sa / neplní sa
4.1.9.	Realizovať rôzne ekovýchovné a vzdelávacie podujatia za účelom získať pre mapovanie a ochranu obyvateľov (napr. tábory, semináre, školenia a pod.)	Počet workshopov, prednášok a stretnutí	Prezenčné listiny	Plní sa / neplní sa
4.2.1.	Realizovať informačné aktivity pre farmárov, lesníkov, rybárov, poľovníkov a miestnych obyvateľov o správnom hospodárení v CHVÚ	Počet zrealizovaných projektov	Správy z realizácie projektov	Plní sa / plní sa čiastočne / neplní sa
4.2.2.	V spolupráci s miestnymi vlastníkmi odstrániť čierne stavby stojace na ich pozemkoch a eliminovať vznik nových	Počet zrealizovaných projektov	Správy z realizácie projektov	Plní sa / plní sa čiastočne / neplní sa
4.2.3.	Zabezpečiť dostatočné posunutie informácií vlastníkom a užívateľom pozemkov o možnostiach čerpania finančných prostriedkov, ktoré môžu prispieť k zlepšeniu podmienok pre ochranu druhov v území (operačné	Počet workshopov, prednášok a stretnutí	Prezenčné listiny	Plní sa / neplní sa

	Štruktúra programu starostlivosti	Objektívne overiteľný indikátor úspešnosti	Spôsob overenia	Stav realizácie
	programy, PRV a pod.)			
4.2.4.	V prípade záujmu vlastníkov zrealizovať výmeny pozemkov	Počet zrealizovaných zámen pozemkov	Zámenné zmluvy	Plní sa / neplní sa

5. Použité podklady a zdroje informácií

- Cichá, M., 2015: Rapid decline of an isolated population of the black grouse *Tetrao tetrix*: the crisis at the southern limit of the range. *European Journal of Wildlife Research*, 61: 623-627
- Miklós, L., 2002. Atlas krajiny Slovenskej republiky. I. vyd., Bratislava: Ministerstvo životného prostredia SR; Banská Bystrica: Slovenská agentúra životného prostredia
- Vass, D., 1988. Regionálne geologické členenie Západných Karpát a severných výbežkov Panónskej panvy na území ČSSR, Bratislava: Geologický ústav Dionýza Štúra
- Hraško, J., Linkeš, V., Šály, R., Šurina, B., 1993. Pôdna mapa Slovenska, Bratislava: Výskumný ústav pôdoznanectva a ochrany pôdy
- Huntley B., Green R.E., Collingham Y.C., Willis S.G. 2007: A Climatic Atlas of European Breeding Birds. – Durham University/RSPB/Lynx, UK.
- Maderič B., Karaska D. 2014: Definovanie priaznivého stavu orla krikľavého (*Aquila pomarina*) v chránenom vtáčom území Horná Orava. – RPS, Bratislava.
- Pivarčí, M., Kropitz, P., 1998. Územný plán veľkého územného celku Žilinského kraja, Banská Bystrica: Urkea s.r.o. v znení zmien a doplnkov č. 1 až 4
- Register evidencie navrhovaných, určených, blokovaných a zrušených prieskumných území, Geologický ústav Dionýza Štúra, 2014 dostupné na <http://mapserver.geology.sk/pu/>
- Prehľad výhradných ložísk a ložísk nevyhradených nerastov, Geologický ústav Dionýza Štúra, 2014 dostupné na <http://mapserver.geology.sk/loziska/>
- Register zdokumentovaných svahových deformácií na území SR, Geologický ústav Dionýza Štúra, 2014 dostupné na <http://mapserver.geology.sk/zosuvy/>
- Register zaevidovaných skládok odpadov na území SR, Geologický ústav Dionýza Štúra, 2014 dostupné na <http://mapserver.geology.sk/skladky/>
- Databáza hydrogeologických a geotermálnych vrtov, Geologický ústav Dionýza Štúra, 2014 dostupné na <http://mapserver.geology.sk/hgvrtvy/>
- Výnos MŽP SR č. 3/2004-5.1 zo 14. júla 2004, ktorým sa vydáva národný zoznam území európskeho významu
- Vyhláška MŽP SR č. 27/2008 Z. z., ktorou sa vyhlasuje Chránené vtáčie územie Dolné Pohronie
- Štátny zoznam osobitne chránených častí prírody a krajiny dostupný na <http://uzemia.enviroportal.sk/>
- Bazálne environmentálne informácie o sídlach Slovenska, Slovenská agentúra životného prostredia, Banská Bystrica, 2009-2013 dostupné na <http://www.beiss.sk/>
- Mapový portál Štátnej ochrany prírody a krajiny, Banská Bystrica, 2014 dostupné na <http://maps.sopsr.sk/mapy/map.html>

6. Prílohy

6.1. Mapa predmetov ochrany

6.2. Mapa vlastnícko – užívateľských vzťahov

6.3. Mapa využitia územia

6.4. Mapa ekologicko funkčných priestorov.

6.5. Porastová mapa